İSKENDER PALA

SURNÂME

BİR OSMANLI MÂCERASI

1. BASKI
100.000
ADET

ROMAN

kapı

İSKENDER PALA

1958, Uşak doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi (1979). Dîvân edebiyatı dalında doktor (1983), doçent (1993) ve profesör (1998) oldu. Dîvân edebiyatının halk kitlelerince yeniden sevilip anlaşılabilmesi için klasik şiirden ilham alan makaleler, denemeler, hikâyeler ve gazete yazıları yazdı. Seminerleri ve konferansları geniş kitleler tarafından takip edildi ve "Dîvân Şiirini Sevdiren Adam" olarak anıldı. Bazı çalışmalarıyla Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülü'nü (1989), AKDTYK Türk Dil Kurumu Ödülü'nü (1990), Türkiye Yazarlar Birliği İnceleme Ödülü'nü (1996) aldı. Hemşehrileri tarafından "Uşak Halk Kahramanı" seçildi. *Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk, Katre-i Matem, Şah&Sultan, OD, Efsane, Mihmandar, Karun ve Anarşist, Abum Rabum, İtiraf, Akşam Yıldızı, Kervan* ve *A-71* adlı romanlarının baskıları yüz binlere ulaştı, ödüller aldı ve yabancı dillere çevrildi. Türk Patent Enstitüsü tarafından marka ödülüyle taltif edilip adı tescillendi. 2013 yılı Cumhurbaşkanlığı Büyük Ödülü'ne layık görüldü. *Bülbülün Kırk Şarkısı* adlı kitabını ömrünün en güzel çabası sayan İskender Pala evli ve üç çocuk babası olup İstanbul Kültür Üniversitesi öğretim üyeliği yanında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu üyesidir.

www.iskenderpala.com
www.iskenderpala.net

Kapı Yayınları 863
İskender Pala Bütün Eserleri 102

SURNÂME
İskender Pala

1. Basım: Kasım 2022

ISBN: 978-625-8096-43-9
Sertifika No: 43949

İllustrasyonlar: Cengiz Karslıoğlu
Kapak Tasarımı: Alfa Grafik
Sayfa Tasarımı: Gökhan Özmen

© 2022; bu kitabın yayın hakları Kapı Yayınları'na aittir.

Kapı Yayınları
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: bilgi@kapiyayinlari.com
www.kapiyayinlari.com

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 45099
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (212) 674 97 23 Faks: (212) 674 97 29

Genel Dağıtım
Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (212) 511 53 03 Faks: (212) 519 33 00

Kapı Yayınları, Alfa Yayın Grubu'nun tescilli markasıdır.

SURNÂME

BİR OSMANLI MÂCERASI

İSKENDER PALA

kapı

Teşekkür

Bu kitabın hazırlık sürecinde yardımlarını gördüğüm dostlarım Faruk Bayrak, Şule Gürbüz, Sadettin Erkmen, Beşir Ayvazoğlu, Nihat Azamat, Haluk Oral, Mustafa Küpüşoğlu, Cihan Aydoğdu, Betül Küçük, Tebessüm Çakır, Cevat Uçar, Erkan Haras ve sevgili torunum Hatice Zülal ile kitaplarımın her zamanki ilk okuyucusu eşime teşekkür ediyorum.

Pür-neşât olduk yine sûr-ı sürûr-efzâyile
Burc-ı devletde mukârin oldu hurşîd ay ile

Kâse-i nîmet şükûfe, sûr olmuştur bahar
Mutrıp eylerdi edâ bülbül figanın nây ile

Şule salmış her taraf sahn-ı felekde âfitâb
Anda san bir kâse-i çînî tutar zerdâyile

Sidre-kâmet lâle-had gılmânlar ile her gören
Vasf ederdi ursgâhı cennetü'l-me'vâyile

Aşkî (XVI. yy.)

Sevinçlere sevinç katan şu düğün sayesinde coştukça coştuk. O kadar ki devlet burcunda ay ile güneş birbirine yaklaştı.

Düğünün kendisi bir bahar kesildi, ikram edilen yemek tabakları da o baharın çiçekleri... Bahar bülbülleri yerine de mutrıpların ellerindeki çalgılar, neyler...

Bu düğün dolayısıyla güneş, sanki içi zerde dolu bir çinidir de gök kubbenin her yanına cömertçe ışıl ışıl nimetini yaymaktadır.

Düğün meydanını görenler Sidre boylu, lale yanaklı hizmetkârlara/güzellere bakarak orayı huri ve gılmanlarla dolu Me'va cennetine benzetirler.

I

Farenin biri yıllar yılı kuru çerezler ve yaş yemişlerle dolu bir bakkal dükkânından nemalanır, semirip giderdi. Bakkal arada sırada fareyi görse de fazla önemsemez, göz yumar, cezasını vermekte tembellik eder, garibandır, geçinip gitsin derdi.

Hani demişler ya; garibanların alçak huyluları karınlarını doyurduktan sonra binlerce kötülüğe de kahraman kesilirler. Bu fare de bakkalın kesesini yırtmak, içinde aktan kızıldan ne varsa yuvasına taşımak sevdasına düştü. Bakkal para lazım olduğu bir sırada elini keseye attı ama açların midesi, müflislerin cebi gibi boş buldu. "Mutlaka farenin işi bu!" dedi ve kediliğe soyunup pusu kurdu, onu yakaladı. Sonra da eski dostluğa ziyan eriştirmek istemiyormuş gibi ayağına bir yumak ip bağlayıp salıverdi. Niyeti fare deliğinin ne kadar uzakta veya derinde olduğunu anlamaktı. Sonra kazmaya başladı. Yuvaya geldiğinde ne görsün; bir sarraf dükkânı, yıllarca kazandığı akçeler, altınlar...

Bakkal, sermayesine kavuşunca bir kedi edindi ve fareyi onun heybetli pençelerine teslim etti. Fare nankörlüğünün cezasını çekerken içinden şöyle geçiriyordu:

"Bütün şer ve fitneler hırsım yüzünden başıma geldi. Kanaat etseydim nimet ve huzur içinde ömür sürecektim; yazıklar bana!"

Bu, şehzadeler için sünnet düğünüdür
İhtiras ve rekâbetin başlangıç günüdür

"Duyurulur ki;

Ulu hükümdarların en ulusu, huzurunda feleklerin kul olduğu sultanların sultanı, şevketlu, heybetlu, saadetlu hünkârımız hazretleri –Allah onu ve devletini daima korusun- şu uğurlu yılın sonbaharına rastlayan Zilkade ayının ikinci Çarşamba'sından başlayarak hükümdarlık şanına yaraşır bir şenlik ve düğün yapılmasını irade buyurmuşlardır. Geceli ve gündüzlü on beş gün sürecek bu düğün, ulu hünkârımızın saadet bağının müstesna gülleri ve saltanat semasının yıldız yıldız parlayan şehzadelerinin hükümdarlık şanına yaraşır şekilde sünnet ettirilmesi sadedindedir. Karaların ve denizlerin sultanı olan efendimizin kutlu ülkesinin her yanına atalar dedeler töresince sevinç ve mutluluk yayması umulan bu saadetli düğünde şanlı vezirler, değerli beylerbeyleri ve saygıdeğer diğer beylerle birlikte devleti kıyamete kadar yaşayacak saadetlu Sultanımız efendimizin siz kıymetli kulları da davetlisiniz. Tebrik merasimine iştirakinize ve nimete şükür borcunu ifanıza fırsat vermek üzere bu mektup âsaf-ı devrân olan şanlı vezir tarafından yazılıp cenabınıza gönderildi."

Reisülküttap Efendi okumayı bitirdiğinde Kubbealtı'ndaki herkes o günkü toplantının yegâne gündem maddesini Sultan'ın rızası ve üyelerin de mutabakatıyla sonuca bağlamanın mutluluğunu hissediverdiler. Sabah namazından sonra başlayan divanın hayli uzun sürdüğünü düşünüyorlardı. Kafeslerden girmeye başlayan temmuz güneşi buharlana buharlana salonu doldurup herkesi tere batırmadan evvel buradan çıkmak herkesin aklındaki ilk arzuydu. Düğün davetiyesi de yazılıp bittiğine göre... Hayırlı işleri de fazla uzatmamak gerekirdi zaten. Oysa bir yıl evvel karar verilen düğün yaklaştıkça divanda müzakere müddeti ve sıklığı da artmış, düğüne dair her türlü iş en ince ayrıntısına kadar gözden geçirilmeye başlanmış, uzadıkça uzamıştı. Neyse ki artık karara bağlanmış, herkes derin bir nefes almıştı.

Topu topu üç şehzade sünnet edilecek olsa da düğün, ülke genelinde koskoca devletin itibarı ve şerefine denk sayılmıştı nedense. Elbette hiçbir hususta ihmal de söz konusu olmayacaktı. Alınan kararlardan Sultan başta olmak üzere herkesin memnun olması herkesin arzusuydu ve çok şükür, bugün kimin ne yapacağı da açık seçik konuşulunca herkes görevini sonuna kadar bellemiş oldu.

Hafif bir rüzgâr mermer zemini yalayıp geçti. Ulu hünkâr yavaşça yerinden kalktı. Onunla birlikte divan üyelerinin tamamı ayağa fırlayıp ellerini önde birleştirerek saygıyla bekleşmeye başladılar; başları öne eğilmiş olarak. Sultan önce Kubbe vezirlerini, ardından Şeyhülislam Efendi'yi, sırasıyla Nişancı Ağa, Kaptan-ı Derya, Yeniçeri Ağası, Kazasker Efendi ve Defterdar Efendi'yi tek tek teftiş edermişçesine gözden geçirdi. Önlerinde ağır adımlarla ilerleyip her birerine sanki göz dağı verir gibi "Evet!.. Evet!.." diye mırıldana mırıldana en başa vardı. Bütün gözler Sultan'ın ayaklarına kilitlenmişti. Hep böyle olurdu; sırayla göğüslerde nefesler tutulur, Sultan geçtikten sonra bırakılırdı. Ne de olsa Sultan'dı o; yüce Os-

manlı Devleti'nin karalara ve denizlere hükmeden hükümdarı. İki dudağının arasında kaderler harmanlanırdı. Her an aklında ne olduğu, kime iyisinden kötüsünden neyi söyleyeceği bilinmezdi. Çok zekiydi, vicdan sahibiydi, yaptığı her şeyi milleti için yapıyordu ve dürüstlüğünden dolayı da açık sözlüydü. İltifatı da azarlaması da, cezası da taltifi de hakkaniyetten yanaydı. O güne kadar şahsî ihtiras veya takıntıları hiç olmamıştı. Bu yüzden çevresindeki herkes ona derin hürmet besler, hürmeti derecesinde de ondan korkardı. Nitekim şu anda da adımlarının her biri Kubbealtı'nın tavanında bir devlet otoritesi olarak yankılanıyordu. Bir gidip gelişten sonra sadrazam naibi olan kubbe vezirinin önünde durdu. Yutkundu:

"Pekâlâ lala!.. Çok şükür bugün, muzaffer ordumuzun fetih haberiyle dönmekte oldukları muştusuyla devletimiz bahtiyardır. Bu hususta evvel yüce Rabbimin lütuf ve keremi, sonra sadrazam kullarımın büyük başarısı ve gayreti görülmüştür. Yani ki mübarek düğünümüz sadrazamımız efendi ile küffar üzerinden zaferle şanla dönmekte bulunan yeniçeri ve sipahi kullarıma ithaf edilse layıktır; böyle biline! Ayrıca, fermanımdır ki yarar kullarımdan mutfak emini Halil Ağa düğün emini tayin olunup icraatın her kademesinde yetki ve sorumluluk sahibi ola. Az evvel efendilerin münasip gördükleri davetnamemiz beyaza çekile ve usulünce yazılıp ulaklar vasıtasıyla evvela dünyada hüküm süren sultanlara, ardından onların nezdimizdeki elçilerine ve voyvodalarımıza, ardından vezirlerime, beylerbeylerime, ulema ve şeyh hazretlerine, ardından şeyhülislam ve müftü efendilere, takiben Cezayir Kaptanı'ma, mirimiran ve mirlivalarıma, paşalarıma, valilerime, emîrlerime, ardından kadı efendilere, ağalarıma, Yeniçeri Ağası ve kethüda kullarına tek tek gönderile. Ve dahi şarttır ki reaya, halk ve millet için dahi tellallar çığırtıp nimete buyurmaları söylene. Ezcümle memleketimizde toy kurula, şenlik ve şölen ola. İslam'ın muzaffer ordusu olan evlat-

larım başta olmak üzere milletim birbiriyle kaynaşa, tanışa ve geçen yıl kasabalarımızı yıkan zelzelenin acısı hafifletile. Dahi esnaf ve asker kullarım kalkınsın, şehirde ticaret ve sınaate bereket gelsin, çarşıya pazara bolluk olsun, yedi düvel dahi Osmanoğlu mülkünün üstünlüğünü ve ihtişamını on beş gün müddetle görsün, yaşasın, hissetsin. Hayır hasenat için de şehzadelerimle birlikte İstanbul ve civarından bire bin hesabıyla üç bin çocuğun sünnetini yapmak üzere Hekimbaşı Efendi tedbirini alsın. Kur'an'la, duayla inşallah!"

"Beli hünkârım, emir baş üzredir, harfiyyen uyulacaktır!"

Sultan kubbe vezirinin tok sesindeki itaati içine sindirirken iki adım öne varıp Kazasker'in önünde durdu. Bir anlık tereddütten sonra karar değiştirmiş gibi ilerledi ve bu sefer de Defterdar'ın önüne geldi. Sanki Kazasker'e söyleyeceğini Defterdar'a söylemek ister gibiydi, elini omuzuna koyup samimiyet gösterdi:

"Ve sen ağa, her ne ki Halil Ağa'yı düğün emini tayin etmişimdir, bilesin ki düğünün cümle icraatı sana bağlıdır. Bu bapta yalnızca benden emir alacak, yalnızca bana hesap vereceksin. Düğünümüz için masraftan kaçınmayasın, elini kısa tutmayasın. Anlaşılmış mıdır?"

"Beli hünkârım, emir baş üzeredir, kulunuz, harfiyyen uyacaktır!"

"Âlâ! Diğer efendiler dahi buna göre adım atalar!"

Hepsinin sesi katman katman kubbede yankılandı.

"Emir baş üzeredir hünkârım!"

Kazasker içinde bir burukluk hissetti, kendisine verilmesini umduğu görev Defterdar'a nasip olmuştu. Bir adım öne çıkıp destur diledi ve Sultan'ın izin veren işaretinden sonra titreyen bir sesle anlattı. Sözlerinde Defterdar'a görevini hatırlatır bir ima seziliyordu:

"Düğününüz kutlu, saadetiniz daim olsun hünkârım. Elbette Defterdar kullarınız devlet-i hümayununuza yakışır

şekilde bir hazırlık yapacaktır, lakin divan azası huzurunda arz etmek isterim ki; böyle bir sûr-ı hümayunda davarından sığırından, uçarından kaçarından, şerbetinden helvasından yalnızca sofraya gelecekleri değil, kandilinden şamdanından, demirinden bakırından meydana gelecekleri dahi zat-ı devletlerinin şanına yaraşır minval üzre teminde ihmal gösterilmemek gerektir. Bilhassa halkı eğlendirecek çalgısından çengisinden, hokkabazından sihirbazından kimse eksik kalmamalıdır. Buna göre tedbir alınmak üzere..."

Kazasker birden durdu. Bundan öte söyleyeceklerinin aleyhine olacağını keşfetmiş gibi boyun büktü. Divan üyelerinin hepsi, tıpkı Sultan gibi, sarf edilen kelimelerin *"Bu işi bana verseydiniz hepsini başarıyla yapardım!"* demek olduğunu çoktan anlamışlardı. Değil divanda, bütün sarayda Kazasker ile Defterdar çekişmesini ve yıllardır sürüp gelen rekabetlerini bilmeyen yoktu. Bunlardan biri devletin bütçesine, diğeri adalet sistemine hükmederken karşılıklı rekabet ve sürtüşme halindeydiler. Sultan da bunu biliyor ve birbiriyle yarıştırarak hükümet ediyordu.

Defterdar sevincinden yerinde duramıyordu. Ne kadar şükretse azdı. Sultan, şu muhteris Kazasker yerine kendisini tercih etmişti; üstelik sonsuz yetki tanıyarak... Elbette bunun büyük bir sorumluluğu olacaktı. *"Keder etme, başarırsın!"* Dimağı sarhoş vaziyetteydi. *"Kendi başına sultanlık gibi bir şey!"* Gerçekten de o güne kadar Osmanlı yurdunda hiçbir defterdar böyle bir yetkiyle donatılmamıştı. Gerçi düğünün sonuna kadar sıkı bir mesai kendisini bekliyor olacaktı ve yapacağı iş her zamanki gibi parmak şıklatarak, sağa sola emirler yağdırarak üstesinden gelinecek bir maslahat değildi ama rahmeti de zahmeti ölçüsünde bol olacaktı, muhakkak. Planlama, uygulama, takip etme, sonuç alma aşamalarında belki uykuları kaçacak, gecesi gündüzüne girecekti ama sonunda elde edeceği nimet buna değerdi. Bir an

kendini bakkal dükkânındaki fare gibi hissetti. İş ki ayağına ip bağlanmadan düğünün sonunu görmekti. Hırs yapmadan bütün akçelerden kızıllardan nasibini alabilir, yuvasını mamur edebilirdi. Bizzat bakkal kendisini yetkilendirdiğine göre bu mümkündü. Gel gelelim bakkal çıraklarının işe parmak sokup durmalarına da fırsat tanımamalıydı. Kazasker'in şimşeklerini üzerine çekmeye başlamıştı bile...

Düğün demek şenlik demekti, teşrifat demekti. Hassasiyet isterdi. On beş gün müddetle sayısız etkinlik yapılacaktı ve bunun hazırlıkları için önünde yalnızca iki buçuk ay vardı. Peki ya üç ay sonrası!.. Gönlü o günü hayal etmeden duramadı. Zihninde "Üç ay sonra vezir olabilirsin!" fikri filizlenmeye başladı. *"İşte önünde fırsat, mutlaka ganimete dönüştürmelisin!"* Sevinçten yumruklarını sıktı. *"Derhal işe başlamalıyım!"* Yarından tezi yok dört bir yana adamlar göndermesi gerekecekti. Düzenlemeleri kendisi yapmalıydı. Halil Ağa'ya her şeyi bırakamazdı. Kazasker'e baktı. Rakibini küçülmüş, dağılmış, perişan ve bitkin gördü. Muhtemelen o da aklından aynı şeyleri geçiriyor ve kendisine bakarak tam tersini düşünüyordu. Çok şükür bugün Allah ona hayıflanmayı değil sevinmeyi yazmıştı. Kazasker ile göz göze geldiklerinde birbirlerinin kalbini okumuş gibi başlarını öteye çevirdiler. O sırada Sultan kapıya yöneldi, son bir kez vezirlerine ve divan üyelerine baktı; söyleyecek sözü olan için son şans der gibiydi. Divan ağırbaşlılığını bozan şamata tam o anda duyuldu. Bab-ı Hümayun cihetinden iki ulak Kapı Kethüdası'yla içeri girip girememeyi tartışıyorlardı. Sultan o tarafa bakınca adamlar koşarak gelip etek öptüler. İkisi de nefes nefeseydi. Herkes merakla izliyordu. Nihayet biri döküldü:

"Destur hünkârım! Kötü haberdir!"

"Ordumuza mı?"

"Ordumuz çok şükür ki zafer bayrağıyla Edirne'ye yaklaşmıştır şevketlum, lakin sadrazamınız, nasıl söylesem..."

"Bre geveleme, söyle!"

"Allah'ın rahmetiyle... Şehittir hünkârım! Dünkü günde..."

"Nasıl olmuştur?"

"Bir Frenk esiri bağlarından kurtulup gece otağına girmeyi başar..." Padişah eliyle "kâfidir" mealinde bir işaret yaptı. Ulak birden sustu. Sultan yerinde sendeledi. Dudağından mırıltı halinde ayet dökülüyordu:

"İnnâ lillâhi ve innâ ileyh..."

Sultan ulaklara çekilmelerini işaret ettiği sırada diğeri destur diledi:

"Hüdavendigar vilayetine gönderdiğiniz mültezim, haşmetmeab, halka zulmettiği için yakalanmış kutlu eşiğinize teslim olunmuştur; üzerinde kalp altınlar bulunmuştur."

Sultan iki habercinin ayrı ayrı kendisine ulaştığını o anda anladı. Lakin bu ikincinin getirdiği haber diğerine nazaran hiç hükmünde sayılırdı. Üzerinde bile durması gerekmezdi. Ama o, ilk haberin acısını ikincisinden çıkarır gibi öfke ve şiddetle gürledi:

"Zindana atılsın, kapısının kilidine kurşun dökülsün. Vakti geldiğinde gereği üzere siyaset olunsun! Sahte altın kendisine yutturulsun. Sakın acınmasın!"

Şeyhülislam Efendi önce üzülen sonra köpüren Sultan'a omuz verip Babussaade istikametine yöneldiğinde sarayda telaşlı bir koşturmaca başlamıştı bile; kimisi alınan haberler, kimisi yazılan davetiyeler için. Hizmetkârlar ve hekim, bostancı ve kapı kethüdaları, aşçılar ve zülüflü baltacılar, hatta harem ağaları ve harem halkı... Hepsi de bu temiz kalpli Sultan'ın o gece sevinç ile hüznü birlikte harmanlayacağını ve zaferin şükrüne karşılık sevgili sadrazamının mağfireti için sabaha kadar namaz kılıp dua okuyacağını tahmin edebiliyorlardı. İçlerinden daha ötesini hayal edenler bile vardı. Ne de olsa şehit vezirin yeri boş kalmayacaktı. Birkaç güne kadar atamalar yapılacağına göre neden yeni bir görevin hayali kurulmasındı ki. Ölen ölür, kalan sağlar ölenin yerini doldururdu. Sarayda âdet ve gelenek böyleydi; bir taş yerinden oynayınca bütün taşlar bir önceki taşın yerine yuvarlanır, silsile-i meratip kademe kademe basamak ilerlemesiyle yürütülürdü. Boşalan yere geçecek kişinin boşalan yeri her devirde iştah kabartır, silsile en alttaki hizmetliye kadar böyle böyle sürüp giderdi. Geleneği oturmuş bir saltanatta bundan tabiisi de olamazdı zaten.

Sultan Babussaade'nin eşiğine geldiğinde durakladı. Yavaşça geri döndü. Sadrazamın sefere çıkarken dualar eşliğinde alıp götürdüğü sancak-ı şerifin konulduğu mermer deliğe baktı. Hüzünlendi. Bütün üyeler karşısında el pençe bekleşiyorlardı. Mutat divan sonrasında bir ayak divanı gibiydi. Fısıldadı:

"Lala! Sadrazamımız için layık olduğu şekilde görkemli bir cenaze merasimi yapılsın. Yerine geçecek kişinin kim olacağına düğün esnasında karar verecek ve mührümü düğünden sonraki gün kendisine teslim edeceğim!"

Şeyhülislam hariç herkesin yüreği o anda yerinden oynadı. Kazasker ile Defterdar'ın kalpleri ise daha da hızlı atıyor-

du. Eğer her iki kalbi de aynı anda dinleyen bir kulak olsaydı aynı ihtiras cümlesini duyacaktı:

"Düğün sonunda sadrazamlığa terfi edecek vezirin boşalan yeri benim olmalı!"

II

Mecnun, Leyla'sının köyüne gitmek üzere bir deveye bindi. Birlikte haylice yol aldılar, geceler gündüzler geçti. Mecnun'un derdi bir an evvel Leyla'ya kavuşmaktı. Deve ise geride bıraktığı yavrusunu düşünüyor ve dönmek istiyordu. Mecnun bir an dalıp gitse, elindeki yuları gevşetse hemen yönünü çeviriyor, geldikleri köye doğru ilerlemeye başlıyordu. Neden sonra Mecnun bulundukları yerden geride olduklarını fark ediyor, devenin yularını Leyla'ya doğrultuyordu. Sonunda Mecnun sanki yıllardır yoldalarmış gibi şaşırıp kaldı. Baktı ki yolculuk böyle bitmeyecek deveden indi, yularını boynuna attı ve ona şöyle dedi:

"Kardeşçiğim, belli ki sen de benim gibi âşıksın. Lakin aşklarımız birbirine zıt, biri diğerini inkârda. Bu durumda yoldaşlık yapmamızın imkânı kalmadı. Sevgin de yuların da bana uymuyor. Artık yollarımız ayrılıyor, güle güle git..."

Bu, bir deliyle bir garibin acıklı öyküsüdür
Yere inmiş iki meleğin ayrı ayrı türküsüdür

İçeriye girdiğinde Haseki Dârulcünûn Bîmârhanesi'nin sekizgen avlusu büyük bir uğultuyla çalkanmaktaydı. Zirzoplar, belhoplar, elekçiler, sümüklüler, kanarya veya papazlar... Her katmandan akıl hastasının aynı anda yakınlarıyla buluşması tam bir curcunaydı. Bağıranlar, ağlayanlar, gülenler, koşuşturanlar, nutuk çekenler ve onları zapt etmeye çalışan anneler, babalar, evlatlar, dostlar, gençler, yaşlılar.

Nasrettin her salı ve cuma öğleden sonra bîmârhaneye gelir, ikiz kardeşi Nusrettin'i yoklar, çizimler yapması için ona kâğıtlar verir, sonra da onunla hasret giderirdi. Düşüncesine göre kardeşini burada tutmaları haksızlıktı ve bu konuda elinden bir şey gelmediği için kahroluyordu ama kendisinin bundan daha iyi imkânlarda onu barındırması da mümkün değildi. Divaneliği dehasına denk biri için elinden ne gelirdi ki?

Gözleriyle onu arayarak ilerledi. Geç kaldığı için kendini suçlu hissediyordu. Şu anda kardeşi meydanda dört dolanıyor, ortalığı birbirine katıyor olmalıydı ama yoktu nedense. Ne vakit gecikse böyle yapardı. Gecikme için yeniden kendine kızdı. Onu bir köşede hummalanmış bulmak istemiyordu artık. En uçtaki revaka kadar bu endişesi devam etti. Ama çok şükür, işte orada, sırtını sütuna dayamış, yine parmaklarını şıklatarak gözlerini bir noktaya dikmiş, oturuyordu. Yok, yok, biriyle konuşuyordu; beyaz önlüklü biri. Yeni başhekim olmalıydı, kaç zamandır Manisa'daki bîmârhaneden geleceği söyleniyordu. İhtiyatla ilerledi. Kendisi geciktiği için kardeşini sakinleştirmekte olan adama baktı. Tam da beklendiği gibi; sevecen, munis, şefkatli biri. Sonra kardeşini izledi. Evet, işte yine aynı kelimeyi ısrarla tekrar ediyor, durmadan elini ve kolunu aynı hareketle oynatıp duruyordu. Nusrettin, alışkanlığı değiştirildiği, tetiği bozulduğu vakitler hep böyle davranır, huzursuzluğunu sürdürürdü. Günlük, haftalık veya aylık davranışları hep bir düzen içinde ve dakikası dakikasına yürümeliydi. Yürümediği an zıvanadan çıkıverirdi, şimdiki gibi. Varıp şimdi onu sakinleştirecekti. Ama hayır, bütün gecikmişliğine rağmen çok da sakin görünüyordu. Belki de durup onları izlemeliydi. Usulca yaklaştı. Kardeşinin yine karşısındaki kişiyi umursamadığını, yok saydığını, kale almadığını görmeyi umuyordu. Hayır, konuşmalarını duymaya başladığında başka bir Nusrettin'le karşılaşmış gibi donup kaldı. Daha fazla yaklaşmaktan vazgeçti. Hayret, hekim onunla iletişim kurabiliyor, hastalığını öğrenmeye ve çaresine bakmaya çabalıyordu. Elbette yine kardeşinin gözleri bir noktaya dikili duruyor, parmakları da belli aralıklarla yine şıklıyordu ama doktorun sorularına karşılık veya cevap da veriyordu. *"İnanılmaz!"* Yüzünü göremiyordu ama sesinden huzurlu olduğunu da anlayabiliyordu. Onun son huzurlu saatlerini düşündü birden. Saat atölyesindeki yangın akşamını

hatırladı ve babasıyla saat tamir ettikleri günleri... Hekimle konuşmalarına kulak kesildi:

"Sana bazı deyimler veya ata sözleri söylesem ne anlama geldiklerini söyler misin, tamam mı?"

"Taaaaaamam, tik-tak..."

"İki karpuz bir koltuğa sığmaz! Ne demek?"

"Tik-tak..."

"Daha önce bu sözü duyduñ mu? Tekrar söylememi ister misin? İstersen tekrar edelim: "İ-ki kar-puuuz bir kol-tu-ğa sıığ-maz!"

"İki karpuzzzz... İki karpuuuuz.... Tik-tak... Neye sığ-sığ-sıığğmaz?"

"Bir koltuğa."

"Ha-haaaaaaaayret, sığmaz mıığğı?"

"Ben sana soruyorum ya Nusrettin, evladım!"

"Ha... İki karpuuuuuuuuuuuzum var? Tik-tak..."

"Tamam, unut gitsin..."

"Ama unutamıyooooooorum."

"Neyi unutamıyorsun?"

"Unutmam gereeeeeeeken şeeeeeeeyleri..."

"Unutman gereken şeyi anlat bana..."

"?"

"Bak Nusrettin... Nusrettin'di değil mi adın?"

"Tik-tak. Eeeeeevet..."

"Şimdi baştan alalım... Sana başka bir deyim söyleyeceğim. Tamam mı? Anladın mı?"

"Tik-tak."

"Söyle bakalım, mürüvvete endaze olmaz!"

"Mürüüüüüüüüvvet!.."

Nusrettin aniden ayağa kalkıp yerinde sekerek durmadan aynı yerde, aynı biçimde zıplamaya başladı. Elleri yumruk oluvermişti. Çehresi büyük acılar çeker gibi buruşuyor, gevşiyor, kasılıyordu. Hekim onu sakinleştirmeye çalışıyor ama

başaramıyordu. Nasrettin, sütunun önüne geçme vaktinin geldiğini anladı. Kardeşinin böyle durumlarda ne kadar ürkütücü olabildiğini çok tecrübe etmişti. Şimdi onu sakinleştirmeliydi. Mürüvvet adı anıldıktan sonra konuşmanın hekim için de, kardeşi için de rahatsız edici olacağı aşikârdı. *"Hekim Mürüvvet'i nereden bilsin ki?"* Bir yandan kardeşiyle hekim arasındaki yakınlığın kaybolmaması gerektiğini düşünüyor diğer yandan kardeşini tutmaya çalışıyordu. Şimdiye kadar hiçbir hekim kardeşine bu derece yaklaşamamıştı. Bu adam çok cana yakın birine benziyordu. Kardeşiyle iletişim kurabildiğine göre ona yardım da edebilirdi. Ayrıca hekim olarak güven verici tavırları, hakkaniyetli konuşması ve sıradan bir hastaya gösterdiği alakası da etkileyiciydi. Kardeşini kavradığı anda selam verdi:

"Selamün aleyküm Hekim Beyefendimiz?"

Hekim daha selamı almadan kardeşi boynuna sarılmıştı bile; üstelik gözlerinden yaşlar boşanarak. Nasrettin ne zaman geç gelse Nusrettin onu görür görmez sarılıp ağlardı.

"Gelmediiiiiiin? Gelmeeeeedin? Gelmedin?"

"Haklısın, haklısın... Ama elimde değildi, anca gelebildim."

"Dükkân, dükkaaaaaaan, düüüüüüükkan..."

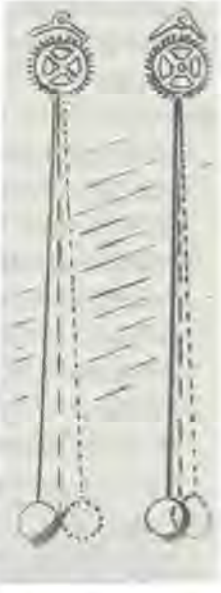
Nasrettin ellerini tutup onu tabureye oturttu. Bir anda kötüleşmesine şaşırdı. Her şey yolundayken Mürüvvet şoku onu ters yüz etmiş gibiydi. Saçlarını okşaya okşaya sakinleştirirken yoluna gitti:

"Tamam, tamam... Hekim Beyefendi'yle konuşayım, müsaade eder etmez gider, dükkânı da açarız, ha? Önce sana getirdiklerimden yemek istemez misin? Eyüp Sultan'dan tatlı, Sütlüce'den manda kaymağı... Bak sana abâdî kâğıtlar da getirdim, pürüzsüz, yağ gibi, çizerken divitin üzerinde kayıp kayıp gidecek. Çizmeye başla istersen; otur şu iskemleye!"

Hekim onları izliyordu. Akıllı kardeşin diğerine olan merhameti, diğerinin ona olan itaati yüreğini parçalamıştı. Bu,

bîmarhânelerde sık rastladığı hallerden bile öteydi. Ve hayret etti. Hasta delikanlı birkaç dakika içinde sakinleşmiş, şimdi diğerinin dediklerini harfiyen yapıyordu. İşte, gülerek kâğıtları sevip okşuyordu. Neden sonra karşılık vermek geldi aklına:

"Aleykümselam delikanlı? Hayrola, nereye gidiyorsunuz? Dükkân da neyin nesi?"

"Efendimiz uzun hikâye... Adım Nasrettin benim, bunun ikiziyim."

"Hımm... Bak bu iyi... Ona verdiğin kâğıtlar niçin? Güzel çiziyor besbelli?"

Nusrettin kuşağından çıkardığı başka bir kâğıttaki çizimi yeni aldığı kâğıdın üzerine geçirmeye başlamıştı bile. Az evvelki hummalı tedirginliği son bulmuş, sükunetle öylece oyalanmaya başlamıştı. Böyle zamanlarda Nasrettin onun bir müddet kendi haline bırakılmasının yararını biliyordu. Bir yandan onu izlerken hekimin sorusunu cevapladı:

"Nusrettin bengamlara meraklıdır efendimiz, saatlere yani, durmadan saat şemaları, rakkaslar, düzenekler, redifler, çarklar, bocurgatlar tasarlayıp çizer. Kule saati, oturaklı salon saati, koyun saati, fark etmez."

"İlginç! Başka?"

"Başka?"

"Nusrettin diyorum, anlat biraz, ailenizden, buraya getirilmeden evvel yaptıklarından falan işte..."

Nasrettin karşısındaki adamın gülümseyen çehresinden temiz ve iyilik dolu bir kalbe sahip olduğunu görebiliyordu. Böyle birine içini dökmekten ziyan gelmezdi. Kaldı ki her şeyi doğru anlatırsa Nusrettin'e yapabileceği yardım daha iyi netice verirdi. Bugüne kadar hayatları hakkındaki ger-

çekleri yabancılardan hep gizli tutmuş, muhtemel tehlikelere hep ihtiyat payı koymuştu. Bir hekime her şeyi anlatmak akıllıca sayılır mıydı, kestiremedi, yutkundu. Sonra yüzündeki masumiyete ve babacanlığına yeniden baktı, içinden bir ses anlatması gerektiğini söylüyordu, öylesine sordu:

"Sır saklar mısınız efendimiz?"

"Hekimler daima sır saklar evladım?"

"Hayır, hekimliğin ötesinde insaniyetiniz gereği sır saklar mısınız?"

"Kardeşine yardım etmek için anlatacağın şeyleri sır saymamalısın, öyle değil mi?"

"Elbette de... Yani, işte!"

"Tamam, tamam, senin bütün sırlarını saklarım, haydi anlat!"

Karşılıklı ellerini kalplerinin üzerine koyarak ettikleri yemini mühürlediler ve Nasrettin anlattı:

"Efendimiz, bir ailemiz yok. Rahmetli babamız Galata'daki dükkânında saat imal ederdi?"

"Saat mi imal ederdi? Ecnebi misiniz?"

"Hayır efendimiz, babamın babası Germiyan vilayetinden gelip İstanbul'a yerleşmiş."

"Saatçilik nereden peki?"

"Uzun hikâye!"

"Olsun, vaktimiz var!"

"Sultan Bayezid'i bilir misiniz hekim efendimiz?"

"Yıldırım olanı mı?"

"Hayır, Ebülfeth Mehmed'in oğlu... Firengistan'da zaman makinasının yapıldığını haber alınca derhal bir casusunu gönderip o makinadan bir adet aldırtmış. Adına bengam deyip sırasıyla İstanbul'daki bütün müderris, ulema, anahtarcı, hatta demircilere bile göstertip benzerinin imalini ferman buyurmuş. Frenkler yapar da biz neden yapamayız diye kaygılanırmış. Maalesef hiç kimseden olumlu cevap alamamış. Üzülmüş. İslam diyarlarında birileri bunu mutlaka başar-

malı diyormuş. Saati Horasan'a göndermek istemiş. Vazifeyi de büyük dedelerimden birine vermiş. Büyük büyük dedem saati Bağdat'a, ardından Tebriz'e, Isfahan'a, Kabil'e derken Herat'a kadar götürmüş. Herat'ta Çağatay hanlığında Sultan Hüseyin Baykara'nın veziri Ali Şir Nevai varmış. Nevai saati en güvendiği alimlerden Hafız-ı Isfahanî'ye vermiş. Hafız iki senede saatin nasıl çalıştığını çözüp bütün aksamını yeniden üretmeyi başarmış. İki adet saati mükemmelen yapmış ve birini büyük dedemle yeniden Bayezid Sultan'a göndermiş. Yazık ki dedem İstanbul'a geldiğinde Bayezid Sultan ölmüşmüş. Tahtta artık Sultan Selim varmış. Selim, dedemden macerayı dinleyince de saati sarayın hazine dairesine koydurup bundan böyle saatçilik fenninde araştırmalar yapması için onu görevlendirmiş. Sonraki zamanlarda bütün dedelerim Galata'ya demirleyen bütün gemileri gözleyip İstanbul'a bir saat getirildiğinde sultan emriyle onu incelemeye başlamışlar. Bir yandan saatçilik fenni gelişirken bir yandan da İstanbul saatçiliği nesilden nesle ailemize kalmış. Babamın babası Ga-

lata'da büyük bir saat dükkânı açmış, bütün ecnebi saatlerinden güzel ve gelişmiş saatler yapmak üzere. O sırada Lehistan'a sefer-i hümayun düzenlenmiş. Sefer dönüşü İstanbul'a bir esir gelmiş, yaşlı bir saat ustası. Dedem saatçiliği hatırına onu satın alıp azat etmiş, hatta mesleğini yapması için imkân tanıyıp yardımda bulunmuş. Meğer adam Felemenk diyarının saatçilik fenninde pek mahirmiş. Galata'da dedemle birlikte bir imalathane açmışlar. Babam delikanlılık yaşına gelince orada kalfa olmuş. Usta babamı çok sevmiş, Felemenk saatçilik fenninin bütün inceliklerini ona öğretmeye başlamış. O kadar ki kısa sürede işleri büyümüş, şöhretleri Ecnebi yurtlarına kadar yayılmış. Eskiden Galata limanına saat getiren tacirler şimdi buradan gemilere saat yüklemeye başlamışlar. O günleri ben de hatırlıyorum, adı bilinen Macar, Fransız ve Alman milletlerinin mamulatından daha güzel saatler yapılıyordu. Bilhassa Venedik ve Marsilya asilzadeleri, kontlar, düşesler Konstantiniyye damgalı saatleri tercih etmeye bile başlamışlardı. Bu arada babam, ilimle uğraşmamızı istediği için kardeşimle bana dersler aldırmaya başladı. Derslerin ikinci yılında Nusrettin aklını toplayamaz oldu. Dersler de muallim de umurunda olmuyordu. Dükkâna varıyor yalnızca saatlerin başında vakit geçiriyordu. Yüzü hep donuk, öylece oturan, kimseyle göz göze gelmemeye çalışan, insani münasebetleri yürütemez biri olup çıktı. Hep kitap okuyordu, durmadan... Aynı kitabı kim bilir kaç kere okumuştur."

"En çok okuduğu kitap hangisiydi peki?"

"Neydi adı bakayım, hah, *Bengâmatu't-târık ve Kevâkibü'd-Dürriyye*... Evet evet, böyle bir şeydi. Hani şu Takiyyüddin Râsıd'ın yazdığı kitap."

"Anladım, saatlerin yapılışına dair *Parlak Yıldızlar* kitabı?

"Evet o."

"Şimdi tik-taklar daha iyi anlaşılıyor."

"Evet hekim efendimiz, tik-takları unuttuğu zamanlarda o kitaba başını günlerce gömer, sakin sakin okur, sonra da kendi kendine dört buçuk arşınlık[1] saatler, üç arşınlık rakkaslar, çapı bir arşından büyük çarklardan bahseder, bunların çizimlerini yapar dururdu. Birisinin gelip çalışmasını engellemesi veya kendine göre kurduğu sistemi bozması onu delirtirdi. Tetiği bozulsun, alıştığı değiştirilsin istemezdi. Annem veya babam ona laf söyleyecek olsalar aynı kelimeyi tekrar ederek ısrarla sayıklardı."

"Bebekken humma geçirdi mi?"

"Bilemiyorum, annem hiç bahsetmezdi."

"İyi ama siz ikizsiniz!"

"Evet öyle!"

"Sende bunlardan hiç biri yok, öyle mi?"

"Çok şükür, görüyorsunuz işte!"

"Her neyse hikâyeye devam edelim mi?"

"Babamın Felemenk ortağı bir gün ölüverdi, sapasağlamken. Babam da tehditler almaya başladı. Çocuktuk, anlamıyorduk ama bir şeyler döndüğü belliydi. Çünkü babam tezgâhı ve dükkânı Galata'dan Laleli'deki küçük evimizin alt katına taşıdı. Usta da öldüğü için babamın işleri bozuldu. Ben ve Nusrettin'in dersleri bırakıp saatçi çırağı oluşumuz böyle başladı. İyi tarafı, Nusrettin çok mutluydu. Gerçi yine durmadan parmaklarını şıklatıyor, kelimeleri tekrarlayıp duruyordu ama sabahlara kadar da uyumadan oturmuyordu artık. Saatlerin arasında vakit geçirirken tuhaflıklarından kurtuluverdi sanki."

"Saat yapmayı bırakıp tik-taklara nasıl düştü peki?"

"On bir yaşımızdaydık, Nusrettin saat çarklarının, zembereklerin, sarkaçların, müdir ve taksimatların arasında hari-

1 1 arşın = 68 cm.

kalar yaratıyordu. Bir keresinde imalatı sürmekte olan saatin mihverinde yeni bir diş açarak ona ikinci bir ibre taktı. O vakte kadar saatler yalnızca bir ibreyle çalışırdı; adına akrep deniliyordu. O yeni ibreye yelkovan diyordu ve dakikaları göstereceğini söylüyordu. Bunun için çark düzeneğine iki dişli daha ilave etmesi gerekmişti. Takiyyüddin öyle yazıyormuş. Dedikleri doğru çıktı. O saati yaptık ama kimseye söyleyemeden..."

"Kardeşin aptal bilgin desene!"

"Evet, doğru tanım budur hekim beyefendimiz. Sonraki günlerde bir huy edindi. Galata saatçiler loncasındaki dükkânların bütün saatlerini uzaktan izleyerek eve gelip hatalarını söylemeye başladı. Hani bilgin dediniz ya!.. Tabii Galata'ya kendinden küçük Mürüvvet'le gidecek kadar da aptal. Mürüvvet'i çok severdi nedense. Daha sonra gemilerden gümrüğe getirilen saatleri görmek için limanda vakit geçirmeye başladı; küçücük Mürüvvet'i de yanında götürerek. O sırada yelkovanlı saati kime söylediyse artık..."

"Ne oldu?"

"Ne olduysa işte... Bir gün, kadranı on iki yerine yirmi dörde bölerek taksimat çizgileri koymuş ve saat ibresini buna göre ayarlamıştı. Gurubî saat[2] yerine yevmî saat icat ettiğini söylüyordu. Yine Takiyyüddin'den ilhamla elbette. Garip fikirlerinin sınırı yoktu. Saat başında gong veya çan çalan salyangoz sistemi yerine her saat ayrı bir öğüt verecek ses ayarı

2 Osmanlı'da günlük saat kavramı bir günbatımından diğer günbatımına (gurub) kadar geçen süreyi kapsıyor ve gün doğumunda saat on ikiyi tamamlayıp yeniden işlemeye başlıyordu. Böylece on iki taksimatlı bir kadran gece ve gündüz için zamanı ayrı ayrı ölçmüş oluyordu. Buna "Gurubî saat" deniliyordu. Tanzimattan sonra bu sisteme Frenk ifadesiyle "Alaturka Saat" denilmeye başlandı.

yapmaya çalıştı. Dükkânımız ve evimiz yandığı gece de yeni imal ettiğimiz saatin salyangoz ve körük düzeneğindeki ses ayarı üzerinde çalışıyordu. Babam sessiz ortamda çalışabilsin diye onu birkaç mumla birlikte mahzene göndermişti. Meğer dükkânımız yanarken kulaklarına pamuk tıkamış vaziyette düzenekten gelen sesin ince ayarını yapmaktaymış. Yanık kokusunu ise çok geç duymuş. Her şey küle döndükten sonra... Onu bulduğumda parmaklarını şıklatıp 'Yandı!.. Yandı!..' diye sayıklıyordu. Evimizi mi kast ediyordu, Mürüvvet'i mi, yoksa yaptığı saati mi, kestirememiştim."

"Kendisi kurtulmuş çok şükür."

"Evet, ikimiz kurtulduk. Ama o günden sonra aklı hep o yangın gecesinde ve saatlerde kaldı. Tik, tak. Bütün zekâsını yalnızca saatlere kapattı, başka şeylerle alakasını kesti."

"Zannetmiyorum evlat. Yangın olmasa da yıldan yıla bu hale gelecekti kardeşin. Üzülme."

"Üzülür müyüm hiç, o benim sevincim, hayat kaynağım, her şeyim!

"Aferin sana, kardeşlik böyle bir şeydir. Peki, yangından geriye?"

"Bir şey kalmadı. Kalsa da bize yar etmeyeceklerdi."

"Yani?"

Nasrettin yutkundu. Bu soruya cevap verip vermemekte tereddüt ediyordu. Bir yandan bu iyi niyetli hekim, kardeşinin tedavisini yapacaksa gerçekleri bilmeli diye düşünüyor, diğer yandan gerçeklerin bilinmesinin başlarına belalar açabileceğinden endişe duyuyordu. Öylesine ağzından çıkıverdi:

"Dükkânımız kundaklanmıştı!"

"Nasıl?"

"Kardeşimi iyi edecekse her şeyi bilmesinde sakınca yok. Üstelik sırrımı saklayacağına söz verdi."

"Yangın arasında sıkışıp kaldığım kule saatine ait bir rakkasın sütresinden iki adam gördüm. Önce imdat istemeyi

kurdum ama yuttuğum kesif dumandan sesim çıkmadı; iyi ki de çıkmamış, çünkü yaptıklarını görebiliyordum. Yardıma gelenlerden olmadıklarını anladım. Tulumbacı tayfasından veya tulumbacı gibi giyinmiş iki kişiydiler; özellikle Nusrettin'in saat çizimlerini arıyorlar ve sanki yangını söndürmek yerine yayılmasına çalışıyorlardı."

"Kimdi bunlar?"

"Birini daha sonra buldum. Şimdi..."

Nasrettin birden sustu. *"Ne yapıyorum ben?"* Daha yeni tanıştığı hekime "Onlardan biri şimdi Defterdar; Sultanımızın has bendelerinden biri!" mi diyecekti yani? Bunu söylediği anda kendisini de belki kardeşinin yanına, şu bîmârhane hücrelerinden birine kapatıverirlerdi. Yangın sırasında sıradan bir odabaşı olan adam şimdi artık defterdardı. Kim bilir başına gizli açık neler getirirdi? Karşısında meraklı gözlerle bakan hekime "Başınıza defterdar olan herif bir zamanlar bizim evimizi ve dükkânımızı kundakladı" cümlesini kursa ne derdi ki? O yüzden belki milyonuncu kez bu cümleyi yeniden yutkunup içine attı, lafı kıvırdı;

"Şimdi,–tabii eğer daha sonra izini kaybetmeseydim- şimdi yüzünü görsem yine tanırım ama kim olduğunu bilmiyorum."

"Sorup soruşturmadın mı?"

"Nereye soracağım, tulumbacı kolluğuna mı? Siz olsanız cesaret edebilir miydiniz? Kadıdan davacı olup da kazanan var mıdır? Ben de önce o ikisinin gitmesini bekledim, sonra sıkıştığım yerden kurtulup yangının içine koştum. Önce Mürüvvet'i gördüm. Yanmış bedenindeki göz çukurları, üstüne düşen tavan merteğinin altından öylece bana bakıyordu; boş boş... Katilini bulup intikamını alacağıma onun boş gözleri adına yemin ettim. Ağlamadım. Duygularım yok olmuş gibiydi. Gözlerini kapatıp ilerledim ve yan odada babamı buldum. Göğsünde bir hançer saplıydı. Annemi de yanında gördüm; katledilmişler, öylece yatıyorlardı. Alevler cesetlerini yak-

masın diye ikisini de köşeye çekip Nusrettin'i aramak için mahzene indim. Hiç kımıldamadan 'Yandı!.. Yandı!.." diye sayıklıyordu. Kolundan tutup hiçbir şey anlatmadan arka bahçeye çıkardım; kaçabilmek için. İzimizi kaybettirmemiz gerekiyordu. Ama Nusrettin olup biteni anlamış, delirmişti bile."

"Kardeşin ancak kendisine inanmayanlarla karşılaştığında delirir."

"Doğru dersiniz efendimiz, hatta birileri kendisine inanmamakta ısrar ederse bedenine zarar verir."

"Neyse bunu da tedavi ederiz inşallah, sonra?"

"İzimizi kaybettirecektik ama o benimle gelmek istemiyor, tekrar yangına dönmek istiyordu. Herkesin öldüğünü anlatasıya kadar göbeğim çatladı, sakinleştirmeyi başardım ve karanlıktan istifade Atmeydanı taraflarına götürüp sabah ezanlarını bekledim. Ertesi gün ve ertesi gün... Onu köşe bucak dolaştırıp gizledim. Günlerce sokaklarda çöpten ekmekler yiyip, yapraktan hasırlarda yatarak hayatta kalmaya çalıştık. Nusrettin durmadan 'anne - baba' ve 'Mürüvvet' sayıklıyor, dili döndüğünce dükkâna gitmekten, yanmayan saat varsa tamir etmekten dem vuruyordu. Tik-tak demeye başladığı gün Dobra Hatun bizi buldu."

"Dobra Hatun?"

"İstanbul'da onu bilmeyen yoktur hekim beyefendimiz. Yere inmiş bir melek..."

"Anlat hele!"

"Dobra Hatun bir külhan sahibidir. İstanbul'un diğer çocuk külhanları gibi evsiz barksız çocukları toplar, bakar, eğitir ama diğer külhanların aksine çocukları suça veya dilenmeye yollamaz, onlara yapabilecekleri işler bulur, meslek sahibi yapar, hayata tutunmalarını sağlar. O annemizdir, şefkatli annemiz."

"Ona nasıl gittiniz?"

"Biz gitmedik, o bizi buldu. Meğer saatçi yangınının havadisleri etrafa yayıldığı günlerde birileri ona da gelip ikiz

çocuklar sormuşlar. O da diğer külhan ağalarından evvel bizi bulmaları için külhanın bütün çocuklarını seferber etmiş. Nihayet bir gece yarısında Zeyrek Şaban bizi bir viranede buldu. Şaban çok zekidir ve başarısız olduğu tek şey başarısızlıktır. Başarısının sırrı dürüstlüğündedir. O kadar ki onun dürüstlüğünü taklit eden iblisler bile dürüstlükte başarılı olur. O gece bizimle sokakta sabahladı ve ertesi akşam bize karnımızı doyurma ve sıcak yatak vaadiyle Karagümrük sırtlarında Cibali'ye bakan bir konağa götürdü. Konak bir hamam külhanının üzerine kurulmuştu ve mahzenine indiğimizde kendimizi Bizans'tan kalma geniş bir sarnıçta bulduk. Her yanı çıralarla aydınlatılan, birkaç ayrı hazne ile bölüm bölüm ayrılmış bir yer. Yerüstündeki konak kadar ihtişamlı."

"Dobra Hatun'un Külhanı?"

"Evet! O günden sonra korkumuzdan kurtulduk ama Nusrettin tik-taklardan kurtulamadı. Gittikçe de arttı. Kendi duygularını anlamamaya başladı. Tedirgin olursa sinirleniyor, etrafı dağıtıyordu. Benden başka kimsenin dokunmasına izin vermiyor, kimseye değmek de istemiyordu. Çevresindeki hiç kimse onu ilgilendirmiyor gibiydi. Durmadan dükkân diye sayıklıyor, parmaklarını şıklatıp tik-taklara sarıyordu. Önce yollar aradım. Onu bir saatçinin yanına yerleştirmesi için Dobra Hatun'a yalvardım. Ama o olmaz dedi. Neden olmaz dediğini sonradan anladım. Meğer evimizi ve dükkânımızı kundaklayanlar bizi oralarda hâlâ aramaktalarmış."

"Kimmiş onlar, öğrenebildiniz mi?"

Nasrettin aynı sorunun ikinci defa sorulması üzerine durdu; yeniden düşündü. Hayır, karşısındaki adama bu kadar da güvenemezdi. Ama o ısrar etti:

"Nasrettin, evladım, ben hekimim, hâkim değil. Ne kadar sizi tanırsam kardeşine o kadar yardımcı olabilirim. Yine de sen bilirsin."

Nasrettin için zor bir karardı. Yangının üzerinden on beş yıl geçmişti. Muhtemelen kundakçı da katiller de kendilerini aramayı çoktan bırakmışlardı. Peki ama ya bırakmadılarsa? İçinden bir ses hekim kılığındaki bu adamın ases teşkilatından zeki bir hafiye veya kundakçıların bir akrebi olabileceğine dair şüpheler taşıması gerektiğini söylüyordu. Ases olması lehineydi ama akrep olması halinde başlarının belaya gireceği kesindi. Gerçi on beş yıl içinde Frenk diyarında yelkovanlı saatler yapılmaya başlanmış, çan sesi yerine bülbül veya kanarya sesi ile çınlayan saatler çoktan üretilmişti. Kalbine sordu. *"Güven!"* Karar verdi, kardeşi için, yani ucundan kıyısından bir parça çıtlatsa iyi olacaktı. Çekinerek dillendirdi:

"Nusrettin Galata'daki Cenevizli saatçiler kethüdasına sormayı ısrarla isteyip durdu. Ona göre kethüdanın bilgisi dışında böyle bir kundaklama olamazdı. Saatçiler kethüdası ya katildi veya katilleri biliyordu. Çünkü bir kethüda olarak failleri bulmak göreviydi ve kılını kıpırdatmıyordu."

"Soramadın yani?"

"Soramazdım efendimiz... İstanbul'da iki yüz senedir ecnebiler elinde bulunan saatçilik fenninin Germiyanlı bir ustanın yarı deli oğlu tarafından aşılmasının hesabını kimse veremezdi."

"Sen abartıyorsun evlat. Kundaklamayı belki anlarım da saat yüzünden cinayet fikri bana makul görünmüyor, kurtul bu takıntıdan!"

Nasrettin bu cümle üzerine bütün anlattıklarına pişman oluvermişti. Ne kadar iyi ve yardımsever olsa da işte hekim kendisine inanmamıştı. Öfkelendi. Oysa ona on beş yıldır kalbinde saklayıp durduğu şeyleri anlatıyordu. Yangın gecesinde gördüğü ikinci adamın hayalini yeniden gözlerinin önüne getirdi. On beş yıldır o yüzü unutmamak için sık

sık yaptığı gibi. O gece devasa saat rakkasının altındayken yüzüne alevler yansıyan adamın hekimin yakınında bir yerlerde yaşadığını yeniden düşündü ve intikam hissiyle korku arasında yeniden kavrulup yandı. O gece şimdiki Defterdar ile karşılıklı birbirlerine emirler verişlerini hiç unutmuyordu. Daima hatırlamak için de sık sık o sahneyi gözünün önüne getiriyordu; alında şişen damarlar, hırs bürümüş gözler ve sağ kaşın üstündeki et beni... Gerekirse bunu kıyamete kadar unutmayacaktı. Öfkesi arttı. Tedirgin oldu. Hekime yeniden baktı. Ona inanmış, güvenmiş, sırlarını sayıp dökmüştü ama şimdi kendisine inanmıyordu. Bir an ihanete uğramış gibi hissetti. Kundaklamaya inanıp da cinayete inanmaması nasıl mümkün olabilirdi? Babasının göğsüne saplanan hançere bakan gözleri hayal mi görmüştü yani? "Hayır cinayetti!" diye gerçeği haykırmak geçti içinden. Sonra da Dobra Hatun'a bile söylemediği bu bilgiyi yeni tanıştığı şu hekime söylemenin pişmanlığıyla lafı kapakladı:

"Zaten Nusrettin de bana bu şüphemin yersiz olduğunu söyleyip durdu, ben de artık vazgeçtim."

Sonraki birkaç dakikada Nasrettin pişmanlıkla yanıp tutuştu. *"Aptal!.. Aptal!... Aptal!..."* O içiyle hesaplaşırken hekim, kardeşine ilişkin neler yapabileceklerini iyi niyetle anlatmaya devam ediyordu. Evet, belki kendisine inanmamıştı ama kardeşine inanıyordu ve ona yararlı olacağına dair hâlâ şefkatli cümleler kuruyordu. Neden sonra kendine geldi. Sır vermeyi sonlandırıp yalnızca Nusrettin'e ilişkin konuşma kararı aldı.

"Pekala evlat, sonra neler yaptınız, bilmemde yarar var."

"Dobra Hatun külhana kabul merasim ve yemininden sonra bana 'Bir fıkra anlat bakayım!' dedi. Ben Nasrettin Hoca'nın hikmetli nüktelerini bilirdim. Lakin anlattığım nükteye hiç gülmedi, hiç birisi gülmedi. Onlar mı beğenmemişti yoksa ben mi fıkra gibi anlatamamıştım, bilemiyorum. Bana "Bundan böyle adın Nasrettin olsun ve Hoca merhum gibi

fıkra anlatmayı öğren!" dedi. Kardeşime döndü "Sen de Nusrettin ol! İkizsiniz madem!"

"Gerçek isimleriniz?"

Nasrettin titredi. On beş yıldır kimse ona adını sormamış, o da adını söylememişti. Ona benim adım "Hasan!", ikiziminki "Hüseyin"dir demeyi ne kadar isterdi oysa. Nasrettin diye çağırılarak hep başkasına ait bir hayatı yaşıyormuş gibi hissetmenin ağırlığından kurtulurdu. Ama hayır, bunca sır verdikten sonra bir de adını açıklaması çok tehlikeli olurdu. Geçiştirdi:

"Dobra Hatun hiç sormadı. Biz de o günden sonra eski isimlerimizi hafızamızdan sildik. Bir gün birimizi o eski ismimizle çağıran olursa bileceğiz ki evimizi kundaklayanlardan biridir. Dobra Hatun, daha ilk günde kardeşimin hasta olduğunu anlamıştı ve onu hiç çalıştırmadı. Bana önce Tahtakale'de hamallık, levent ocağında kalafatçılık buldu. Sonra Gedikpaşa'da bir kilit ustasının yanına yamak verdi. İşimi sevdim. Saatçiliğe benziyordu ve başarılıydım. Lakin her sabah Nusrettin de benimle gelmek istiyordu. Gedikpaşa'da ona da ekmek vardı ama insanlarla ilişki kuramıyor, saatçilik dışında bir işi öğrenmekte zorlanıyor, en basit şeylere öfkelenip sayıklamaya veya parmak şıklatmaya başlayıveriyordu. Tik-tak. Kimse nazını çekmedi elbette. O da bir işte dikiş tutturamadı. Aklı saatlerdedir diye Dobra Hatun Külhanı'nda ona bir köşe ayırdık, içine de birkaç çark ile birkaç zemberek koyduk. Günlük hayatında sükûnete erdi ama ruhundaki tik-taklar arttıkça arttı. Bu arada Dobra Hatun'un külhanından niceleri gelip geçiyordu. Kimi evlenip gidiyor, kimi meslek erbabı olup dükkân açıyorlardı. On yıl kilit ustasının yanında çalıştıktan sonra ustam belime kuşak bağladı, Dobra Hatun da bana bir gedik kiralayıp anahtarcı dükkânı açıverdi. On yıl içinde Nusrettin'in kâğıtlar üzerindeki çarkları, redifleri, zemberek ve rakkasları arttıkça arttı, tomar tomar destelendi. Durmadan saatler çiziyor, kâğıt üzerinde yeni icatlar yapıyordu. Kazancımı Galata gümrüğün-

den ecnebi saatlerine, sahaflar çarşısından da kâğıtlara yatırıyordum, Nusrettin saatleri bozup yapıp yeni çizimlerle oyalansın diye. Her biri yüz, iki yüz akçe edecek saatler bir hurda yığını gibi külhanın da gedikteki dükkânın da baş köşelerinde öylece beklemeye başladı. Ona bir saatçi gediği açarsam saatlerle birlikte aklını da başına toplayacaktı, öyle deyip duruyordu. Bir gün ağzımdan çıkıverdi; onu yatıştırmak için "Tamam, sana saatçi dükkânı açacağım!" dedim. Dilim kurusaydı, ertesi günden itibaren benden durmadan saatçi dükkânı istedi. Dükkân da dükkân... Sonraki zamanlarda kendisinin de saat çarkları gibi külhanda çürüyüp gideceğinden korktum. Durumu Dobra Hatun'a anlattım. O geldi, Nusrettin'e iyi bir dayak çekti ve ardiyeye döndürdüğü külhanı çarklardan temizlemesini söyledi. Nusrettin, Dobra Hatun'a hiç sesini çıkaramadı ama ertesi gün tik-takları ayyuka çıkardı. Bir hafta sonra da Dobra Hatun onu buraya getirdi. İşte şimdi oturuyor, yine elinde çizimlerle."

"Ve sen ona gideceği bir dükkân hayali verdin!"

"Evet, tamamen hayal!"

"Ama ona hayalini vermemiz gerekir evlat, o vakit daha iyi olacağı kesin."

"Siz hekimsiniz efendim, bunun çaresi dükkân ise başka bir şehre, faraza Halep veya Bağdat'a gidip..."

"Yok yok, ona burada bir dükkân lazımdır ki müşahede ile tedavisine bakalım."

"Yani o saatçilik yapacak, siz izleyip tedavi edeceksiniz, öyle mi?"

"Bunun gibi bir şey!.."

"O halde ona şu avluda bir saatçi dükkânı açın, hah, ha!"

"Hah, ha!.. İşler böyle yürüse keşke. Bak şu belhoplara, zirzoplara... Kaşıkçısı, kasabı, mumcusu... Bunca uğultuyu

çıkaran her papaza, her sultana, her vezire, her mollaya, her muallime bir kilise, bir saray; bir medrese açabilir miyim sence?"

"Ben de bunu diyorum efendimiz!"

"Hepsinin tedavisi için ayrı ayrı servetler harcamak gerekir. İnan bana, hesabını bilmediğim kadar çok altınım olsa şu avluda kafa şişiren uğultuyu musiki sayar, kuştüyü yataklarda hepsinin üstünü ipek yorganlarla örter, hücrelerini her gün sümbül, yasemin, reyhan, şakayık ve safran demetleriyle donatır, pencerelerine bülbüller, kanaryalar kondurturdum... Ama bundan daha iyisini biliyorum ki o da ecza hanemizi yenilemek, ecza araştırmaları yapmaktır. Ecnebiler buna laboratuvar diyorlar. Şu havuzlu fıskiyenin çevresindeki herkesin -buna kardeşin de dahil- dermanı, hep ecza hanesinin yeni ilaçları keşif ve üretmesiyle sağlanabilir. Saatçi dükkânı bunun yalnızca tamamlayıcısıdır. Manisa'dan terfi edip bu bîmârhaneye gelişim, buradaki dermansızlardan ziyade dermanlarla, hastalardan ziyade hastalıklarla, sayıklamalardan ziyade macunlar ve şuruplarla alakadar olmak içindir. Çünkü hepsinin dermanı, ecza araştırmasında bulunup keşfedilecek köklerden, bitkilerden, cevherler ve tozlardan geçiyor. Allah her derdin dermanını bir yerlere koyuvermiş. Bizden araştırıp bulmamızı istiyor. Lakin dermanı bulmak araştırmak demek, ilim demek, fen demek... Bütün bunlar da akçe demek, altın demek."

Nasrettin belindeki kuşağı yokladı. Kesesi eline kabarık geliyordu. Kardeşini buradan götüreceği zaman lazım olur diye biriktirdiği otuz altını ve birkaç kuruş da akçesi vardı. Az evvel güvensizlik telkin eden adamın iyi niyetine yeniden inandı ve önündeki masaya kesesini usulca koyup mırıldandı:

"Bunları kabul buyurunuz hekim efendimiz. Kardeşime saat dükkânı açmasanız bile ecza hanenizi kurup merhem ve macun ederek harcayınız."

"Hah, ha, koy keseni kuşağına; bu öyle bir kaç damlanın gidereceği susuzluk değil evlat. Şöyle gürül gürül akacak bir nehir veya kallavi bir göl lazım ki... Her neyse, şimdi biraz da kardeşinle vakit geçir ve vedalaş, az sonra görüşme saati sona erecek."

Nasrettin altın kesesini hekimin zoruyla kuşağına yerleştirirken kardeşinin emin ellerde olduğuna tamamen inandı:

"Bugün kardeşimi sizin yanınızda çok huzurlu ve sakin gördüm, hekim efendimiz. Sohbetiniz de babamla vakit geçirdikleri zamanları hatırlattı. Onun içindir ki size sırlarımı açtım; her ne ki inanmasanız da... Şimdi bir sırrımı daha sizinle paylaşmazsam dürüst davranmamış olurum. Bilesiniz ki bir gün kardeşimi buradan kaçırıp ona dükkân açacağım; malum, söz verdim. Nusrettin her ne kadar buradaysa da asla bir divane değildir, o çok akıllıdır lakin aklını yalnızca saatlere kaptırdığı için deli gibi görünür. Tik-tak... Yani bence tedavisi burada olduğu kadar da bir saatçi gediğindedir. Bunu siz de az evvel söylediniz. Demem o ki, onu güzellikle götürebilmem için bana yardımcı olursanız ikimiz de ömür boyu size dua eder, minnettar kalırız."

Hekim güldü.

"Dur bakalım delikanlı, burada zorbalık da sökmez, rüşvet de, bunu anlamış olmalısın!"

"Bilirim efendimiz, bilirim de içimden geçeni size söylerim. Hani sizin içinizden de ecza araştırma merkezi kurmak geçmesi gibi. Siz nasıl bütün hastalara şuruplar, macunlar imal edip şifalar dağıtacak bir ecza hane hayaliyle uyuyorsanız ben de Nusrettin'e bir saatçi gediği açma rüyalarıyla uyanıyorum... Sizin aşkınız başka, benim sevdam başka. Hâlimiz Mecnun ile devesinin hâline benziyor. Bence siz size düşeni yapmalısınız, ben de bana layık olanı. Değil mi?"

"Ah be evlat, sen otuz altına Leyla'yı bulabiliyorsun ama ben hesap ettim, ömrümün sermayesi eczahaneye kavuşmak için tam bin altın gerekiyor."

Nasrettin öylesine akıl verdi:

"Sultan efendimizden veya vezir hazretlerinden neden istemiyorsunuz?"

"İstemedim mi sanırsın, akıllılara bile akçe bulamazken delilere kuruş ayıramazlarmış."

Nasrettin boynunu büktü:

"Şu otuz altınım bin olaydı hepsini size verirdim hekim beyefendimiz, inanın."

"Hah-ha!.. O zaman ben de sana kardeşini verirdim."

"Anlaştık. Bunu söz kabul ediyorum!.."

"Hah-ha!.."

III

Tilkinin biri yol çatında durmuş sağı solu gözetliyordu. Ansızın uzaktan bir karaltı belirdi. Yaklaştıklarında yırtıcı kurdun iri bir köpekle şen şakrak kuzu sarması geldiklerini gördü. Ne kurdun köpekten korkusu, ne köpeğin kurttan çekincesi vardı. Tilki önlerine atılıp hürmet ve saygıyla selam verdi ve "Çok şükür," dedi, "aranızdaki eski düşmanlık taze bir dostluğa dönüşmüş. Lakin bilmek istiyorum, bu nasıl mümkün olabildi?"

Köpek cevap verdi:

"Bizim ittifakımız çobana düşmanlık üzerinedir. Bugün arkadaşlığıyla bahtiyar olduğum şu kurt dün sürüme saldırmış, bir de kuzu kapmıştı. Âdetim gereğince ben bu kurdun arkasından koşup kuzuyu kurtarmak istedim, lakin yetişemeyip eli boş geri döndüm. Çoban gösterdiğim gayreti takdir etmek yerine eli boş döndüğüm için bana sopa çekti. Ben de çobanın dostluğuna kurdun dostluğunu tercih ettim."

Bunları duyan tilki bir şiir dedi:

"Hasmınla iyi geçinmeye bak, ta ki seni düşmanlık kılıcıyla biçmesin / Dostlarınla geçimsizlik yapma, ta ki senden sonra düşmanla dost olmasın."

Bu, Kazasker'in başına dertler üşüştüğü
Ve yaptığı planların suya düştüğüdür

"Haşmetlu efendim! Sultaniye'den hürmetle ve üzülerek bildiririm ki, Çanakkale Boğazı'na girdiğimiz sırada gemide isyan çıktı. Çok şükür, muhterem kızınız kamarasında huzur ve rahattadır. Lakin arbede esnasında kahyanız Sotori Efendi denize düştü. Maalesef oturtma saat kasasının çetrefilli anahtarı da koynunda idi. Boğaz Muhafızı ağa ile görüştüm; birkaç gün boyunca soruşturma ve asayiş için gemiyi limanda alıkoyacaktır. Gayrı emr ü ferman siz Kazasker-i devlet, asayiş-i millet olan paşa hazretlerinindir! - Kulunuz Çıngırak Beşe"

Derin bir nefes verdi. Çıkmak üzere olduğu kapıyı kapattı. Kuşluk güneşi konağın selamlık dairesinin serinliğini kırıyordu. Cumbada dört güvercin birbiriyle oynaşıyordu. Avcundaki tomarlanmış ince kâğıda yeniden baktı. Serçe parmağından daha kısa ve daha ensizdi. Tomarını açıp düzlemeye çalıştı. Gözlüğünü ağzına götürüp huhladı. Kaftanının ipek astarıyla camını temizledi. Aldığı haberin dehşetini yeni yeni kavrıyordu. Göğsünü şişirdi, nefesini verdi, kâğıdı avcuna yatırdı, gözlüğünü yeniden taktı ve karınca bacağı kadar incecik hurde yazıları tekrar okumaya girişti.

"Haşmetlu efendim! Sultaniye'den..."

Evet, bir hata yoktu. Anladığı doğruydu.

Sergendeki tepside görevi tamamlamanın gururuyla kabaran ve guruldayarak yemlenen gümüş renkli güvercine baktı. O buğday sapı kadar paçasında az evvel, kervanların taşıyamayacağı kadar ağır yük ve sorunları getirmiş, umutlarını kırmıştı. Fransa'nın Marsilya Limanı'ndan yola çıkıp üç gün sonra Galata Rıhtımı'na kıçtankara olması gereken Felemenk yolcu gemisindeki isyan, tıkır tıkır işlettiği planlarını bozmuştu. Bir defa sevgili kızıyla vuslatı uzamıştı. İkincisi Sultan hazretlerine yirmi gün sonra düğün hediyesi olarak takdim edeceği devasa salon saatinin nakliyesi ve düğün alanında bir sürprize dönüştürülmesi için yaptığı plan aksamıştı. En kötüsü de hediyenin kilitli olduğu kasanın anahtarının gizli adamı Sotori'yle birlikte denize düşmesiydi. *"Ah be kuzum!"*

Sotori, eski arkadaşı, sırdaşı, yoldaşı, ayakdaşıydı. Cezayir dayısının Akdeniz'de ele geçirdiği Fransız kalyonundan henüz on üç yaşlarındayken alınıp İstanbul'a getirilmiş, sokaklarda yolları kesişmiş, kaderleri birbirine bağlanıp birlikte İstanbul'un bitirimhanelerinde sürtmüşlerdi. Bilahare Enderun'a girip -elbette Sotori adı Sitare olmuştu- devlet kademelerinin basamaklarını birlikte tırmanmışlar, Galata'da saatçiler kethüdası olduğu vakit de menfaatleri gereği sırdaş oluvermişlerdi. Galata Gümrük Emini olduğu vakit ise gizli kapaklı işlerini artık Sotori görmeye başlamıştı. Denize düşmeden evvel de Kazasker hazretlerinin çubukçusu, eski kulağı kesiklerden Sotori Efendi'ydi. Her ikindi vakti çubuğunu veya tömbekisini tüttürürken onunla iş konuşurlardı. Yaşı elliyi geçmesine rağmen kıvrak zekâsı ve hareket becerisi sayesinde paşanın her maslahatını harfiyyen halleder, elde edilecek menfaatin azamisini eşiğine sunardı. Kazasker ondan çekinir ama onun gibisini bir daha bulamayacağını düşündüğü için yanından hiç ayırmazdı. Böyle bir adam acaba denize düşmeyi nasıl be-

cermişti? *"Toprağın bol olsun Sotori, eski dostum!"* Denizde boğulmuş biri için belki de toprağın bol olsun yerine suyun çok olsun demesi gerektiğini düşündü.

Sotori'yi hatırlamak öfkesini yatıştırmamıştı. Dahası, güvercinin getirdiği kâğıdı parmakları arasında lime lime parçaladığını fark etti. Sakin olmalıydı. *"Sakin olmalı ve yeni bir plan yapmalısın!"* İyi ama her zaman tedbirli ve programlı olmasına rağmen bütün bunlar nasıl olup da hep kendisini buluyordu? Küfretti. Derhal çevresine bakındı, küfrettiğini duyan birisi olmasın diye. Peykeye oturdu. Dışarısı çok mu sıcaktı, o mu terliyordu? Bağrını açtı ve arkasına yaslanıp gözlerini halıdaki bir noktaya dikerek her şeyi baştan düşündü.

Bir yıl evvel şehzadelerin sünnet düğünü belli olur olmaz Sotori Efendi'yi Paris'e oturtma saat siparişine göndermiş, istediği saatin mümkün olduğunca zengin ve karmaşık bir düzeneğe sahip olmasını tembih etmiş, o güne kadar Osmanlı ülkesine gelmiş hiçbir saate benzememesini de şart koşmuştu. Sultan'ın saatlere özel ilgi gösterdiğini, saray için satın aldığı saatlerin işleyiş sistemini, saat ustasının farklı uygulamalarını çözmeye çalıştığını, bu yüzden vaktinin çoğunu mabeyn salonunda geçirdiğini ve salona konulan saatlerin sık sık değiştiğini biliyordu. Sipariş ettiği saatin o salona gireceğini ve hiç değişmeyeceğini var sayıyor, o derece masrafa kıyıyordu. Sultan'ın saatlere düşkünlüğünden mutlaka yararlanmalıydı. Osmanlı ülkesine ilk saatler Sultan hazretleri henüz küçük bir şehzadeyken getirilmeye başlamış, o devirde birden revaç bulmuş, sohbetlere konu olmuş ve İstanbul halkının cazibeli dedikodu bahisleri arasına girmişti. Gerçi eski sultan biraz vakti doğru göstermediği, biraz da çan sesiyle çınlayıp durduğu için "Bre İslam diyarında çan çalıp Müslümanlara eziyet mi edelim?" diyerek saatlerin bu çeşitlerine karşı çıkmış, şairler de bunu ganimet bilerek saat akrebi ile zehirli akrepler arasında münasebetler dü-

şürerek koyun saatleriyle alay etmişler, "İnsanın koynunda bir akreple gezmesi ahmaklıktır!" anlamına gelecek mısralar, hatta deyimler şehrin civanları arasında sevgililere kıyas edilerek konuşulmaya başlanmıştı. O vaktin saatleri zamanı ölçerken günde yirmi dakika kadar sapma gösterdiği için ulema da namaz vakitlerinin belirlenmesinde kargaşa olur endişesiyle bu nev icat ecnebi aletini kullanmayı caiz görmeyip hâlâ eski güneş saatlerini tercih etmiş olsalar da artık İstanbul eşrafı ve zenginleri saatleri konaklarının lüks eşyaları arasına katıştırmakta yarış halindeydiler. Bu yüzdendir ki Galata Gümrüğü'ne yanaşan her ecnebi gemiden nadide saatler çıkmakta, kimisi sipariş edildiği konaklara, kimisi Cenevizli saat tacirlerinin Galata'daki dükkânlarına doğru hamalların sırtlarına yüklenip meraklı bakışlar arasında salınıp gitmekteydiler. İstanbul'da artık muvakkitlerin bile evlerine saat aldıklarına dair rivayetler dolaşıyordu.

Kazasker, Sultan'a eşi benzeri bulunmamış bir oturtma saat hediye ederek terfi edebilme hayalini yeniden düşündü. Tam zamanıydı; düğünden sonra vezirlik makamlarından biri boşalacaktı. Gemideki devasa saat çok önemliydi ve saray salonuna konulduğunda göz kamaştırmasını umuyordu. Saatin Londra'daki William Clement atölyesinden alınması ise Sultan nazarında ayrıca bir anlam ifade edecekti; bütün saatlerin en iyisi... Galata Gümrük Emini iken tanıdığı ve karanlık işler çevirdiği Cenevizli saatçiler kethüdasına bu yüzden tekrar edip durmuştu: "Mutlaka Clement olacak!"

İçinde garip bir parıltı hissetti; ihtişamlı bir salon saatiyle ulaşılabilecek bir makamın otoritesi... Sadrazam da dünyaya veda ettiğine göre... Bütün iş, Çanakkale'de aksayan planları yoluna koymaya kalıyordu. *"Ne yapılacaksa yapmanın tam zamanı!"* Düşündü. Yapılması gerekeni aklından geçirdi. Şimdi bir yandan kendisi için yolları açmalı, diğer yandan rakiplerinin yollarına dikenler döşemeliydi. Bilhassa Def-

terdar'a da dikkat etmesi gerekiyordu. Onunla ilişkisi çoban köpeğiyle kurt gibiydi. Çobana hizmet hususunda birbiriyle yarışıyor, kurdu sürüden uzak tutmaya çalışıyordu. Gel gelelim kurt düğün eminliği adıyla yine koyun çalmış, o da engel olamamıştı. Maamafih çoban kendisine itibar etmediyse kurt ile arkadaş görünmesinde sakınca olmayabilir, hatta ortak menfaat temini bile mümkün görünebilirdi. Nitekim gençliklerinden itibaren menfaatlerini gözeterek nice kuzuları birlikte götürmüşlerdi de çobanın ruhu bile duymamıştı. Yıllardır birbirlerinin açıklarını da, yapabileceklerini de biliyor, daima tetikte bekliyor, diş göstermeye gelince asıllarına dönüp kurt veya köpek oluveriyorlardı. Acımasız bir rekabet... Ellerinden gelse birbirlerini boğazlamaya hazırdılar. Şimdi Sultan düğün hazırlıklarını kurda vermişti. *"Ah, Sotori, ölmenin zamanı mıydı kuzum!"*

Saat kasasının anahtarını düşündü. Çıngırak Beşe pusulada "çetrefilli" diye yazmıştı. Demek kasa, her çilingirin kolay açamayacağı türden bir kilit düzeneğine sahipti. Sotori'den de bu beklenirdi zaten. "Çok kötü!" dedi içinden, *"Derhal çaresine bakmam gerekiyor!"* Kasayı ve kilidini hayal etmeye çalıştı. Ama hayır, gördüğü kızının hayaliydi. *"Ah benim menekşem!"*

Kazasker kızının hayaliyle birlikte eşini hatırladı, hayatının aşkını. Gençlik yıllarında bir batakta bulduğu o zambak gibi zarif ve güzel kokulu kadını düşündü. Sırf annesinin güzelliğini hayal ederek kızını severken daima çiçek adlarıyla severdi. Kızı için eşinden en son duyduğu sözcük "menekşem!" olmuştu. Kızı henüz iki yaşındayken onu kaybetmiş ve o gün-

den sonra kızına hep annesinin diliyle hitap etmişti. *"Menekşem!"* Fransız olmaktan hiçbir vakit vazgeçmeyen o kadın bir ayaklanma sırasında yaralanmış, isyancılar safında bulunan kocasının kolları arasında can vermişti. Son sözleri:

"Kızımı bir Fransız olarak yetiştir ve ona annesinin dilini, Fransızcayı öğret!"

Eşinin ölümünden sonra çobana karşı kurt olmaktansa çoban kapısında kul olmayı menfaatine ve hayallerine çok uygun bulup Enderun eğitiminin gereğini yapmak üzere vazifeler almaya başlamış, başarmış ve yükselmişti. Hayatında pek çok kadın olmuş ama hiç biriyle evlenmemiş, o ilk sevgilisinin hatırasına bağlı kalarak narin menekşesi Visal Banu'yu yegâne varlığı görmüş, her şeyi onun için yapmaya devam edeceğini her fırsatta kulağına fısıldamayı huy edinmişti. Sotori'yi Paris'e gönderirken aynı gemiye kızını da bindirmiş, İtalyan balyosunun genç eşine de bir Fransa seyahati armağan ederek yanına yoldaş vermiş, böylece kızının ana yurdundaki uzak akrabalarını görüp tanıması ve ana dilini pekiştirmesi için bir imkân sunmuştu. Seyahate çıkılacağı gün, hepsini uzaktan gözetip kollasın diye de hafiyesi Çıngırak Beşe'yi peşlerine takmıştı. Çıngırak Beşe de Fransız soyundandı ve hatta gizli Hıristiyan'dı. Sotori gibi o da aldığı her görevi sadakatle yerine getirirdi. Nitekim bir yıldır İstanbul'a gelen Fransız gemileriyle kendisine devamlı haberler ulaştırmış ve evlat hasretini azaltmıştı. Birkaç kez de kızın Paris'te mutsuz olduğunu, İstanbul'u özlediğini yazmıştı. Anlaşılan menekşesi Fransa'yı da, uzak akrabalarını da bir türlü sevememişti.

Gözlüğünü sarığına sokuşturdu. Günlük iş akışına göre bugün öğleye kadar dava görecek, öğle namazından sonra Sultan ve Defterdar'la birlikte düğün mekânlarını gezip yapılacak işleri yerinde müzakere edeceklerdi. Kazaskerlik makamının yoğun işleri başlamadan başındaki gaileye bir çare

bulması gerektiğini düşündü. Tezkireci veya mektupçudan birini Çanakkale'ye göndermesi gerektiğini düşündü. İkisi de ağzı sıkı adamlarından sayılırdı. Vermesi gereken emirleri aklından geçirdi. Öncelikle usta bir anahtarcıya ihtiyaç vardı. Akşam olmadan böyle biri bulunup Çanakkale'ye doğru dörtnala yola çıkarılmalıydı, hem de mevcutlu olarak. Çanakkale'de Sultaniye Boğaz Muhafızı'na bir tezkire yazmalı, adalet ve asayiş bahanesiyle bağlattığı gemiyi bir an evvel İstanbul'a göndermesini buyurmalıydı. Şimdilik Visal Banu'nun Çanakkale'de mahsur kalışını herhangi birine söylemek gereksizdi ama ona da müsterih olmasını bir yolla bildirmeliydi. Belki yol arkadaşı kontese gönderilecek bir mektup bu işi hallederdi. Lakin çok dikkatli olmak gerekirdi, zira Visal Banu eğer peşine adam taktığını hissederse bir daha kendisiyle konuşmazdı. Bir de Çıngırak Beşe için mektup yazması gerekecekti. Ne de olsa kilit ustasına iyisinden kötüsünden göz kulak olması gerekiyordu. Kilit açılır açılmaz kasanın anahtarını teslim alması ve İstanbul'a emniyetle getirmesi şarttı. Kasada ne olduğunu da kimsenin bilmemesini sağlamak kaçınılmaz oluyordu. Uf!.. Sotori'nin ölümü ne kadar dert açmıştı başına. Öfkesini gırtlağına yükleyip bağırdı:

"Kahyaaaa! Bana mektupçu ve ruznâmçeci efendiler gelsin, derhal!"

Birkaç dakika sonra karşısında ellerinde divit ve hokkayla bekleyen iki adamdan kısa boylu olana yazmasını işaret edip buyurdu:

"Sultaniye Boğaz Muhafızı Ağa,

Bilesin ki,

Marsilya'dan hareketle Galata'ya intikali beklenen Felemenk bandralı gemideki isyan ve kargaşadan haberimiz olmuştur. Sana düşen, davaya dair sicil ve zabıt evrakıyla birlikte gemiyi tehir etmeyip derhal Dersaadet'e müteveccihen seyrüseferine

müsâraat buyurmandır. Dava bizzat benimdir, senin değildir. Böylece bilesin, özür ve bahane etmeyesin. Edersen gereği gibi siyaset olunup hakkından gelinecektir... Ben buyurdum. - Kazasker-i Devlet"

"Şimdi derhal git efendi, usulünce temize çekip mühür için bir saat içinde bana getir! Anlaşıldı mı?"

Mektupçu o güne kadar devlet yazışmalarında hiç bu derece öfke ve şiddet kokan bir buyrultu yazmadığını düşünüyordu. Bunu Kazasker'e söylemeye cesaret edemedi:

"Anlaşıldı Kazasker hazretleri, emir baş üzeredir!"

Adam çıkınca Kazasker ruznâmçeciye baktı. Böyle bir adamın kâğıtla kalemle meşguliyetini oldum olası hiç anlamamıştı. Adı üstünde deynek gibi upuzun bir adamdı işte. Yüzü ürkülecek derecede parçalayıcı görünüyordu. Bütün güveniyle boynunu bükmüş, hokka ve diviti elinde öylece bekliyordu. Emre itaat arzusu yüzündeki her damarın seyirmesinden okunuyordu. Kazasker, bu sefer bir pantere seslenir gibi kükredi:

"Sana gelince Deynek Cuha, derhal hazırlığını yap ve birazdan koşmaya başla. Çünkü üç gün içinde neticelendirip burada olman şartıyla sana...."

Kazasker, Deynek Cuha'ya kilit ustasından, yazacağı üç mektuptan, Çıngırak Beşe'den, Çanakkale yolculuğundan ayrıntılara gire gire uzun uzadıya bahsetti, Deynek dikkatle dinledi ve efendisinin işini kolaylaştıracak cümleyi söyledi:

"Merak buyurmayınız Kazasker hazretleri, bütün dediklerinizi yerine getirilecektir, ayrıca iyi bir kilit ustasını nerede bulacağımı da çok iyi biliyorum!"

Deynek Cuha, Kazasker'i rahatlatmıştı. Şimdi huzurla alt kata inip matlapçının sıraya koyduğu davalara bakmaya başlayabilirdi. Odadan çıkmak üzereyken birden gözü yeniden haberi getiren güvercine takıldı. Sergendeki tepsinin üzerinde karnını doyurmuş, kurum kurum kuruluyor boğazından

çıkardığı tok seslerle adeta ta Çanakkale'den evine kadar durmaksızın uçarak gösterdiği başarıyı sahibinin gözüne sokuyordu. Böyle zamanlarda paşa onu sol avcuna oturtup sağ avcuyla bir müddet okşar, başını ve sırtını sıvazlardı. Yanına vardı. Sol avcuna oturtup pençesiyle kavradı ve sağ eliyle boynunu koparıverdi:

"Başıma bunca dert açmanın ceremesi! Seni küçük mendebur!"

IV

Gaddarlığıyla ünlü bir köy ağası kuyuya düşmüştü. İşi gücü hep kötülük ve gönül kırmaktı. Sabahlara kadar yalvarıp yakardı, inleyip sızladı. Derken oralardan geçen bir adam sesini duydu. Gelip baktı ki işi kötülükten başka bir şey olmayan köy ağası. Hiç ona kulak vermedi. Kocaman bir taş yüklenip kuyunun başına getirdi. Sonra şöyle seslendi:

"Sen kaç kişinin imdadına yetiştin ki şimdi benden imdat istersin? Sürekli alçaklık ve namertlik tohumları ektin. Bugün harman vakti, ektiğini biçeceksin. Elinden yaralı gönüller inlerken yaraya merhem olmayan gönlüne şimdi merhem mi ararsın? Bizim için sürekli kuyu kazıyordun, şimdi kazdığın kuyuya kendin düştün."

Bu, çarşı pazarda akçe ve altın kalmadığı
Ve Defterdar'ın durumdan ibret almadığıdır

Defterdar, Atmeydanı'ndaki makamının merdivenlerini Sultan düğününün bütün sorumluluğunu yüklenmiş olmanın gururu ve sorumluğuyla titreterek birer birer çıktı. Sevinç ve mesuliyet duygusu uykularını bölmüş, bütün gece kâh şükür namazı kılmış, kâh yapacağı işleri adım adım düşünüp planlamış, bozup yeniden düzmüştü. Kapısında el pençe bekleyen hademe kullarına bakarken bile kendini terfi etmiş gibi hissediyordu. Kapıcısının arkasında Halil Ağa'yı gördü. "Aferin!" dedi içinden, "Her zamanki gibi, benim çağırtmamı beklemeden gelmiş!" Bu adam ikbalin zirvelerine uzanacak merdivenin birkaç basamağı birden olacak, ihtirasının önünde sonsuz nimetlere dönüşecekti. Düğün Emini olarak uyumlu ve itaatkâr biri olduğunu geçen sekiz haftada iyiden iyiye tecrübe etmişti. Onu elinde bir gül gibi farz ediyordu. Bütün gülistanın zevkini bu tek gülden koklamak kendi maharetine kalacaktı. Büyük avdan eline bir bacak girmişti ve avın mükemmel nimetine erebilmek için bacağı kendine doğru sürüklemesi yeterleydi. Önce neşeyle hademelerine seslendi, sonra Halil Ağa'ya gülümsedi:

"Bugün kahvemi bol köpüklü pişirin. Gel bakalım Halil Ağa, son hazırlıklar hakkında bana neler yaptığını anlat."

Efendimiz, öncelikle arz etmek isterim ki hayırlar getirecek bu düğünü cenab-ı devletinizle birlikte yapmaktan bahtiyarım."

"Birlikte mi?"

Defterdar, Halil Ağa'nın dizginlerini artık ele almak gerektiğini düşündü. Böyle bir düğünün nimetini de ikbalini de emrindeki biriyle paylaşmaya niyeti olmadığını göstermekti niyeti. Gürledi:

"Birlikte değil Efendi, birlikte değil... Ben söylerim, sen yaparsın!"

Halil Ağa hiç ummadığı bu keskin üslupla neye uğradığını şaşırdı. Bütün hayatı boyunca vazifesini en güzel şekilde yapmaya çalışmış, hiçbir maslahatta başarısız olmamış, hiçbir amirine itaatsizlikte bulunmamıştı. Defterdar hazretlerinin bunu çok iyi bildiği ve birkaç haftadır devam eden teşrik-i mesaiden tecrübe edindiği halde şimdi birden tavır değiştirerek kendisini itaate zorlaması içini burktu. Buna rağmen adımlarını daha ürkek atmaya başladı.

"Buyur, şöyle otur da..."

Defterdar cümlesinin sonunu getirmedi. Halil Ağa işaret edilen yere, ocağın önündeki şilteye otururken kendisi varıp sırtını pencereye verecek şekilde peykeye kuruldu. Pencereden odaya dolan keskin kuşluk güneşi, hareket halindeki tozları bile zerre zerre görünür kılacak denli parlaktı. Keskin ışığa maruz memurunun yüz hatlarını damar damar izlemeye başladıktan sonra da boğazını temizleyip yüksek perdeden anlattı:

"Halil Ağa, söylememe lüzum yoktur ki Sultanımız hazretlerinin düğünü hiçbir hususta aksama olmadan tamamlanmalıdır. Bilirsin, sultanlar rüyalarının tam olmasını isterler. Eksik bir rüya onlar için yarım bir lokma veya kırık bir saltanat yüzüğü gibidir. Bu yüzden yapılacak düğünü saray mutfağına sebze ve et almakla karıştırma. Bu düğün bir ege-

menlik göstergesi, bir şeref meselesidir. Seninle bana düşen de bu şerefi sağlayacak zemini düzleyip hazır etmektir. Gayri düğün hazırlıklarının ikinci aşamasına geldik sayılır. İmdi, ben söyledikçe sen defterine kaydet. Eksik kalan husus görürsen de ikmal eyle. Evvela; malumun olduğu üzere bu düğüne yeme içme lazımdır; ne yapılmıştır?"

"Efendimiz, Kocaeli bölgesinden on bin kadar ağaç sini, Bursa veya Tekirdağ taraflarından üç-beş bin ördek, sekiz-on bin tavuk, Yenice ve Taraklı civarından kuzular, koyunlar, danalar; düğün alanında tablalar, mahyalar için her türlü emir verilmiştir."

"Peki ya şeker, helva ve şerbetler için hazırlıklar?"

"Altı bin okka şeker tedariki tamamdır. Helva ve şerbetler için emirler yazılıp adamlar gönderilmiştir, Sultanımızın kulları ona göre hazırlıklara başladılar bile."

"Pekala efendi, düğüne seyirlik lazımdır; ne oldu?"

"Efendimiz emrettiğiniz gibi esnaf loncalarına tezkireler yazılıp gereği buyuruldu."

"Hımm!.. Pekala, hiç biri unutulmasın, düğünün devam edeceği on beş gün boyunca esnaf alayları düzenlenecek şekilde gün gün tefrik olunsunlar ki Sultanımız tebaasını ve kullarını refahta görsün. Şimdi gelelim yeni emirlerime."

Halil Ağa hâlâ muhatabının tavır değişikliğini anlamaya çalışıyordu. Başlangıçta daha samimi olan birinin aniden hâkimane eda takınması bir amaca yönelik olabilirdi; iktidar ve yükselme arzusu. *"Vezirliğe tama ediyor olmalı!"* Birden içinde bir burukluk hissetti. İtaatini ona göre göstermek zorunda olduğunu kabullendi:

"Emredin ki yapalım efendim!"

"Düğün merasiminin bütün faaliyetlerini günlere göre bir bir listeleyip programı çıkarılsın, şehrin belli yerlerine asılsın. İstanbul halkı hangi gün ne tür şenlik veya alaylar olduğunu önceden bilsinler. Ayrıca şehzadeler adına hazır-

lanacak nahıllar için demirci ustaları, mimarlar, dülgerler ve daha yüzlerce esnaf kolundan marifet sahibi âdemlerin tefriki ve sanatlarını en güzel şekilde göstermeleri için tertip alınmak lazımdır. Anlaşıldı mı, Halil Ağa?"

"Anlaşıldı efendimiz!"

"Bak a ağa, daha evvel konuşmadık, düğün eğlence de demektir; İstanbul'un güzide hanende ve sazendelerinden yüz, iki yüz neferin haberdar edilmesi, Bağdat, Bursa, Kırım, Edirne gibi vilayetlerden sanatçıların ve sanat kumpanyalarının davet edilmesi dahi önemlidir. Geç kalınmasın, derhal her bireri için tezkireler yazılsın, düğün vaktinde hastalık, mazeret neyim kabul etmem. Halkı eğlendirmek için de çengi kolları ve hokkabazdan ayıbaza, yılanbazdan köpekbaza memleketin neresinde marifet sahibi varsa bulunup çağırılsın. Başkaca tedarik gerekiyorsa görülsün. Şimdi gelelim masraflara!.."

"Masraflara geçmeden, Defterdar hazretleri, isterseniz düğünde çalınıp söylenmek üzere şair ve bestekârlara sipariş de verelim, ta ki düğünü yeni şarkılar ve bestelerle yapalım!"

Defterdarın ağzı kulaklarına vardı:

"İşte böyle efendi! Dün ben de düşünmüştüm ama şimdi sen iyi hatırlattın; derhal hanende ve şairlere davetnameler yazılsın, bazılarına hususi mektuplar gönderip özel şiir ve besteler hazırlamaları buyurulsun!"

"Ve dahi düğünün kitabı yazılacak şekilde vakanüvisleri de haberdar etmemi ister misiniz?"

"Bak işte o da var! Aferin! Hatta o kitapları rengârenk süsleyecek nakkaşlar bulunsun!"

"Şevketlu hekimbaşı hazretlerine dahi bir ariza yazalım, münasip görürseniz?"

"Doğru dersin, üç şehzadenin sağlık ve afiyetle sünnet edilmesi var. Yarın hekimbaşımızı çağırın, gelsin, bizzat görüşeyim."

Defterdar yarım saat kadar hazırlıkları konuştu, emirleri sona erince de konu yeni masraflara ve muhasebesine geldi. Halil Ağa usulünce itaat gösterip her şeyi tek tek izah etti, defterdarı ikna edesiye kadar:

"Hazine-i hümayun emrinizle açılıp kapanır efendim, bu hususta müsterih olacağım!"

"Fazla da müsterih olma Ağa! Bir yandan Ordu-yı Hümayun'un son seferi, diğer yandan geçen kış çıkan büyük yangın devletin maliyesini sekteye uğrattı. Bu yetmiyormuş gibi Galata'daki Cenevizliler ve ecnebi tüccarlar da altınımızın değeriyle oynuyorlar. Dün yine hafiyeler bildirdi ki Frengistan'da bastırdıkları altın ve gümüş sikkeleri piyasaya sürmeye hazırlanırlarmış."

"Bostancıbaşı ağa ne güne durur efendim, derhal icabını..."

"Ah azıcık şu para işlerinden anlasaydın ağa, zannediyor musun ki işi Bostancıbaşı'ya havale edip yasaklamak veya toplatmak çaredir? Yerine konulacak sikke lazımdır. Kefereler akçeyi öyle oynatıyorlar ki devletin ödemelerini bile neredeyse duka altınıyla ve Frenk sikkesiyle yapmaya başlayacağız. Bu yüzden sen düğün masarifini eskisi gibi herkesle pazarlık ederek yürütmeye bak. Tekrar söylüyorum ki pazarlıkta zorlandığın vakit tehdit etmene mani olmam...

Halil Ağa içinden onunla bir tekrarladı:

"Lakin şikâyet gelirse bu söyleştiklerimizi hatırlamam..."

"Lakin şikâyet gelirse bu söyleştiklerimizi hatırlamam. Velhasıl açık konuşayım; en iyi hizmeti en ucuza alırsan

seninle daha iyi anlaşır ve düğünün sonunda mertebe ilerlemen için hüsnü şehadette bulunurum. Şimdi gidip hemen çalışmaya başlayasın!"

Halil Ağa kapıdan çıkarken Defterdar'ın kahvesi daha yeni geliyordu. O sırada kapıcısı, Bülbül Ağa'nın geldiğini haber verdi. Derhal içeri alınmasını emredip Halil Ağa'nın kalktığı şilteye oturması için ona yer gösterdi. Kendisi yine güneşin arkasına gizlenmiş heyula gibi sordu:

"Neler öğrendin?"

"Galata'daki birkaç tacir, bilhassa Cenevizli ve İtalyan olanlar, mübadele aracı olarak size duka altınını teklif etmeye hazırlanıyorlar. Yüz miskal altının 120 flori olarak işlem görmesinde ısrarcı olacaklar. Ben de çarşı pazarda mevcut altınların bir listesini tuttum: Altınlardan İran şahîsi, Mısır Paresi, Eflak ve Macaristan penzi, Venedik dukası, Ceneviz altını, İspanyol riyali, Felemenk esedisi, gümüşlerden Lehistan zolatası, Avusturya taleri ve Kırım Kefevi akçesi... Esnaf çaresiz bu paralara itibar ediyor... Ama çok sıkıntıdalar, çoook!"

"Kötü desene. Peki ya halkın geçiminden ne haber?"

"Ordu-yı Hümayun'un zaferle gelişinden biraz umutlular. Ganimetle gelen askerin piyasayı refaha erdireceğini bekleşiyorlar. Bundan böyle sefer vergisi alınmayacağını da konuşup rahatlamaktalar."

"Hımm... Bu durumda düğün masrafları göz büyütmesin sakın?"

"Bilhassa zimmiler bunu körüklemeye hazırlar. Yine de düğün ilanı halkın hoşuna gitti... Bilhassa esnaf düğün vesilesiyle işlerinin açılacağını düşünüyorlar."

"Bu iyi. Halka eğlence, esnafa pazar..."

"Öte yandan, efendimiz, halk bakır sikkelerin itibarî değerinin arttırılmasını umuyorlar. Tedavüldeki iki farklı boy bakır sikkenin dirhem başına eşit değer kabul edilmesi esnafı rahatlatacaktır."

"Doğru dersin Bülbül Ağa. Yarından tezi yok sikkeyi eşitleyelim. Büyük boy mangırların sekizini bir akçe itibar edecek şekilde bir ilam yazdıralım. Küçük bakır sikkelerin de otuz ikisi bir akçeye yükseltilsin."

"Efendimiz, kulunuz bunun yeterli olmayacağını söylemeliyim. Her halükârda akçenin tağşişe ihtiyacı olacaktır. Bunu düğün esnasında yapmaktansa şimdi yapmak lazımdır."

"Çarşı pazarın nakit sıkıntısından kurtulması lazımdır Ağa. Bunun için tağşiş yetmez, pazardaki sultanî altını da bollaştırmamız lazımdır. Bu da, Anadolu ve Rumeli'ndeki maden ocaklarının bütün hasılatını İstanbul'a çekmek demektir ki bunun taşrada isyana kapı açma ihtimali vardır. Belki başka bir yol, ne bileyim, bir kurtuluş..."

"Yeni altın sikkelere ne buyurulur efendimiz?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Sizin Kırım'da darp ettirip Sultan'a düğün hediyesi olarak getirteceğiniz altınlar..."

"Ne olmuş onlara?"

"Yarın Galata Limanı'nda teslim alacağız ya hani?"

"İhmal etme, on kadar muhafız ile limanda olup emniyetle teslim alınsın ve doğruca has hazinemize sessizce nakledilsin!"

"Merak etmeyiniz. Derim ki o altınları yeni para birimi olarak tedavüle sürersek piyasayı canlandırıp hem ecnebilerin oyunlarını bozar, hem de halkı rahatlatarak aşsızlara aş, susuzlara su ulaştırırız."

"Bana bak efendi! O altınlar benim bütün ömrümün birikimi, varım yoğum, her şeyim. Ve onları vezirliğe giden yola döşenmiş taşlar sayıyorum. Sakın yolumu bozup yürümeyi zorlaştıracak bir şeyi aklından geçirme!"

"Haşa efendimiz, bilakis yolu güzelleştirmek ve yürüyüşünüzü kolaylaştırmaktır niyetim."

"Nasıl olacak bu iş?"

"Efendimiz, bilirsiniz halk için kuyu kazanlar iki gruba ayrılır. Biri güzel huyludur, hayır sahibidir, kuyu sayesinde insanların içini serinletmek ister. Diğeri kötü niyetlidir insanların kuyuya yuvarlanmalarına alışır. Biz de halkın yararına kuyu kazarak Kazasker'in kuyusunu kazabiliriz."

"?"

"Demem o ki Kırım'dan gelmekte olan altınları yeni bir isimle Sultan'a hediye edip derhal piyasaya sürülmesini sağlarsak iyisinden ve kötüsünden iki kuyuyu birden kazmış olabiliriz."

"Nasıl olacak peki?"

"Altınları Sultan'a halkın gözü önünde sunarak... O da derhal tedavüle koyacaktır."

"Hımm... Olabilir! Peki nasıl yapacağız?"

"Kırım altınlarının onda birini düğünde halka bahşiş diye dağıtırsak, ertesi günü tedavüle girecektir."

"Bahşiş diye üç yüz altın mı dağıtacağız? Sultanımız efendimiz bu savrukluğa göz yumar mı zannedersin? Ayrıca dağıtırken bir kargaşa bile çıkabilir."

"Eğer padişah efendimizi, tebaasına üç yüz altın bahşiş verecek şekilde gösterirsek hem Sultan memnun olur, hem maksada ereriz."

"Nasıl?"

"Bir yarışma düzenleyip ödül olarak üç yüz altını halka yağmalattırarak... Hem eğlence, hem piyasa dengesi..."

"Aklında ne var, açık söylesene efendi?"

"Düğünün sonuna doğru, mesela lahanacılar ile bamyacılar arasındaki müsabaka gününde, üç yüz altını yağlı bir direğin üzerinde bir testiye doldururuz. Testiyi okuyla vurup kıran cengâvere on altın ödül verip kırılan testideki altınları halkın yağmalamasını sağlarız."

"Peki diyelim böyle oldu; sonra?"

"Sonrası bu kadar efendimiz. Halk yeni altını tanımış olacağından Sultan geri kalan iki bin yedi yüz altın ile piyasayı denkleştirip ülkeyi mali sıkıntıdan kurtarır!"

"Hmm... Aferin Bülbül Ağa, senin aklına hep güvenmişimdir. Var git, buna göre tertip al. Biz de Sultanımızla birlik olup düğünün on üçüncü günü gökten üç yüz altın yağdırıp hem memleketin maliyesini, hem de düğünün şenliğini kurtaralım. Umalım da Sultan hazretleri düğün heyecanıyla geride kalan altınları da yağmaya vermesin!"

"O sizin elinizde efendimiz. Hediyenizi yağma bittikten sonra sunarsanız eğer..."

"Doğru dersin, böyle yapalım. Güzel iş, güzel altın..."

"Güzel Altın, güzel isim... Umalım da bu Güzel Altın/Zer-i Mahbup bize baht getirsin."

"Güzel Altın, güzel vazife..."

Defterdar kendinden memnundu. Huzur dolu bir şuhlukla sordu:

"Pekala! Kazasker'in düşeceği kuyular kazıldığına göre müzakere edilecek başka husus?"

"Bir küçük bilgi, belki duymak istersiniz?"

"Söyle de bahşişini tam hak etmiş ol."

"Bir güvercin, Kazasker hazretlerine Marsilya'dan gelmekte olan Felemenk gemisiyle alakalı bir haber getirdi. Muhtevasını henüz öğrenemedim ama Kazasker için kötü bir haber olduğunu biliyorum. Muhtemelen Sultanımız efendimize sunacağı düğün hediyesi hakkında."

"Hmm!.. Tamam Bülbül Ağa! Güvercini avlarsan bahşişini arttırırım!"

"Emriniz olur efendimiz!"

"Çıkarken bana vekilharcı gönder."

V

Büyük bir yılan bir ayıyı sarıp sarmalamış, boğuyordu. Bir adam olayı görünce ayıya acıdı ve yılanı öldürdü. Ayı adama minnet ve sevgi duyarak peşine takıldı, ondan hiç ayrılmadı. Adam tarlada çalışacak olsa onunla çalıştı, iş yaparken onunla yaptı, gece kapısında nöbetçi kesildi. Ve günün birinde adam hasta oldu. Ayı başından hiç ayrılmadı, onu bekledi. Oradan geçmekte olan biri bu hâli görüp sordu:

"Cancağızım, bu ne hâl, senin bu ayıyla ne işin olabilir?"

Hasta ona macerayı anlattı, ayının sadık bir dost olduğunu söyledi. Bu sefer adam, "A canım," dedi, "ahmağın dostluğu düşmanlığından beterdir. Aklın varsa onu yanından uzaklaştır! Kendine kendi cinsinden dostlar edin!"

Hasta adam onun sözlerini hiç dinlemediği gibi bir de onu "Sen ayının bana olan itibarını kıskandın besbelli, sen ayının şahsına ne bakıyorsun, aradaki dostluğa, bana ettiği hizmetlere bak!" diyerek tersledi. Adam da "Gerisi sana kalmış! Ben seni ikaz ettim!" deyip ona veda ederek gitti. O gide dursun öğlen oldu, sıcaklık arttı, hasta uyudu. Ayı başucunda ona gölge yapıyordu. Çok geçmedi, hastanın suratına sinekler konmaya, uykusunda onu huzursuz etmeye başladı. Ayı onları uzaklaştırıyor, kovalıyordu. Fakat içlerinde bir sinek epeyce inatçı çıktı. Ayı ne kadar kovalasa tekrar gelip adamın gözünün yağına dadanıyordu. Ayı dostunu o halde görünce çaresiz kaldı. Sonra gitti, irice bir taş buldu. Sineği öldürmekti niyeti. Elinde hazır bekledi, bekledi ve sinek yeniden adamın gözüne konunca var gücüyle vurdu.

Bu, külhanda yüreklerin yandığı
Ve kilit açmak için çilingir arandığıdır

Külhana yeni birisi geldiğinde herkes eve erken döner, akşam kabul merasimi yapılır, bunun öncesinde de külhan sakinlerinden ikisi yeni geleni bilgilendirirdi. O gün bilgilendirme görevi Zeyrek Şaban ile Nasrettin'deydi. Henüz on bir, on iki yaşlarındaki çekingen, gözü yaşlı, masum köylü çocuğunu karşılarına almış anlatıyorlardı:

"Dobra Hatun külhanında böyle akşamlar nadir yaşanır. Hayat konakta başka, mahzende başkadır; yerin altı ile üstü gibi."

"Hı..."

"Biz buraya Bostan deriz. Üstü renkli ve rânâdır, altı dikenli Bizans sarmıcıdır lakin hepimize güllük gülistanlıktır. Konağın üst katını kızlar kullanır, zemin kat Dobra Hatun'a aittir, erkekler de selamlıktan inen merdivenleri takiben alt katta barınırlar, işte şu kapıdan girerek."

"Hı..."

"Kızlarla erkekler arasındaki hayat nadiren kesişir, bazen birbirlerini görmeden aylar akıp geçer. Burada kimse diğerinin gerçek adını bilmez. Yani bu günden sonra sana hiç kimse adını sormayacak, önceki hayatını da. Bunları yalnızca Dobra Hatun bilecek, melek annemiz. Bugün sana yeni bir isim verecek, artık neyi uygun bulursa."

"Hı..."

"Burada erkeklerin isimleri konağa geldikleri ay ve günlere göre Recep, Şaban, Ramazan, Bayram veya Çarşamba, Salı, Cuma gibi isimler olur, kızların isimleri de geldikleri şehirlere göre Bağdat, Halep, Edirne, Vardar, Yenice gibi çağırılır. Külhanda herkes kardeş sayılır, herkes birbirinin eli ayağı, gözü kulağıdır. Bir de parslarla pençeleşen lahanacılarımız ve manda yavrularını sırtında taşıyan bamyacılarımız vardır; her biri at nalını yüz elli metreden okuyla deler, sapandan gürze kadar her şeyi kullanır, namlı silahşörlerdir. Onları fazla göremezsin, seninle de fazla muhatap olmazlar. Külhana ne zaman gelip gidecekleri, ne iş yapıp neler ettikleri hiç belli değildir, zaten kimse de onlara ne iş yaptıklarını sormaz. Sen de sorma. Şimdilik bunları bilmen yeterli. Zaman içerisinde geri kalanını zaten öğrenirsin, tamam mı aslanım?"

"Hı..."

"Ve son bir ikaz; buradaki en büyük titizlik namaz üzerinedir; vakti kaçırmamaya bak."

"Hı..."

Hoş geldin helvasıyla akşam neşeli başlamıştı. Külhan geleneğiydi, gelenler helvayla karşılanır, ayrılanlar helvayla uğurlanırdı.

Nasrettin helvayı daima Şaban'la birlikte yemeyi sever, onunla çok iyi anlaşırdı. Çok zeki olduğu için ona Zeyrek Şaban demekten hoşlanırdı. On bir yıllık yoldaşlık vardı aralarında. Diz dize sokuldular.

Dobra Hatun sedirdeki yerine yaklaşıp her zamankine benzer cümlelerle anlatmaya başladı:

"Evlatlarım! Yeni bir misafir edindik. Şimdi onunla kardeş olacak, ona kardeşliğinizi sunacaksınız. O sizin eliniz olacak, siz onun kolu. O oktur, siz yaysınız. Birlikte başa-

racak birlikte işleyecek hedefi birlikte bulacaksınız. Şimdi en büyük kardeş ona yemin ettirecek, sizler dahi eşlik edin. Buyur Cuma, evladım!"

Cuma, saygıyla yerinden kalktı, giriş kapısının yanında asılı duran yıllanmış yemin metnini eline aldı, yerine dönüp diz çöktü, levhayı dizine koydu, ellerini yukarı kaldırdı ve herkesin daha ilk günde ezberlediği ve aradan geçen yıllar boyunca zaman zaman topluca tekrarlaya tekrarlaya tazelediği yemini gözleri yumuk okumaya başladı. Lakin daha ikinci cümlede gözyaşlarını tutamadı, ardından hıçkırıkları geldi. Ne olmuştu, neden ağlıyordu, kimse bilmiyordu. Lakin orada bulunanların ağlamak için birden fazla sebepleri her zaman hazır olurdu, herkes onun ağlayışına gizli açık iştirak etti:

"Kasem ederim ki; bu külhanda dinî, ırkî, fikrî farklılıkları zenginlik sayacak; ayrımcılık yapmayacağım. İnsan haysiyetini koruyacak, iyiliğe giden yolların aranmasından öte iyiliğin kendisini yürünecek bir yol telakki edeceğim. Bütün hayatım boyunca kötülükten kurtulmak, iyilik yapmaktan mukaddem olacaktır. Dostluk ve kardeşlikte akarsu gibi olmaya çabalayacağım.

Kasem ederim ki, külhanda ve bütün hayatımda haksızlığa karşı susmayı hakka karşı hürmetsizlik sayacak, kardeşlerimin gelecekle alakalı hayallerinin gerçekleşmesine çalışacağım.

Kasem ederim ki, külhanda kişiler eşittir. Kendim için istemediğimi başkası için istemeyeceğim. Kötüyü kötülükle önlemeyeceğim. Kolaylaştıracağım, zorlaştırmayacağım. İddia edersem delil getireceğim. Komadığıma el uzatmayacağım. Edersem bulacağımı bileceğim. Yasağa meyletmeyecek ve kastetmediğimi konuşmayacağım. Azla yetinirsem çok elde edeceğimi, çoğu talep ettikçe azalacağımı unutmayacağım.

Kasem ederim ki, külhanda kimseye zarar verme, can yakma veya angarya buyurma yoluna gitmeyeceğim. Allah şahidim olsun!"

Cuma okumayı bitirdiğinde hıçkırıklar gitgide daha yüksek haykırışlara karıştı:

"Allah şahidim olsun! Allah şahidim olsun! Allah şahidim olsun!"

Salonda büyük bir sessizlik oldu. Dobra Hatun peykeden inip köylü çocuğun karşısına geçti, gülümsedi:

"Yemini anladın değil mi yavrum?"

Çocuk başını sallayıp ağlamaya başladı:

"Hı..."

"Sen de aynı yemini eder misin?"

Çocuk yine başını salladı.

"Hı..."

"Hayır, söyle bunu, yemin eder misin?"

Çocuk gözyaşını silerken tekrarladı:

"Yemin ederim!"

"Allah şahidin olsun mu?"

"Allah şahidim olsun!"

"O halde bundan böyle bil ki bunlar senin ablaların, ağabeylerin olacak. Aklından çıkarma, burada çalışmak daha iyi işleri olmayanların sığınağıdır. Burada konuşmanın zıddı dinlemek değil, beklemektir."

Dobra Hatun çocuğun yaşına göre daha pek çok nasihatte bulunup yanaklarındaki yaşları en değer verdiği ipek mendiliyle sildi. Sonra da mendili onun yakasına iliştirdi.

"Meğer senin ne güzel gözlerin varmış, bundan sonra seni gözlerinle çağırıp Mavi diyelim mi?"

Çocuk boynunu büküp gülümsedi. Helvalardan birer lokma alınmıştı ki kapı şiddetle vurulmaya başladı. Gecenin bu vakti; pek alışık olunmayan bir durum... Dobra Hatun

bile şaşırmıştı. Ayağa kalktı, elleriyle herkes yerinde kalsın işareti yaparak kapıya yaklaştı, usulca açıp aralıktan baktı. Sonra kapıyı ardına kadar açtı. Kapıda devletlulardan bir adam ile yanında iki muhafız vardı. Kıyafetlerine bakılırsa asayişle alakalı bir konu olmalıydı.

"Buyurunuz!"

"Dobra Hatun siz mi olursunuz?"

"Kim sorar?"

"Kazasker cenaplarının matlapçısı Deynek Cuha ile kethüdası Kurt Çelebi kulları. Kendisine danışmamız gereken bir husus vardır."

"Eyvallah... Kurt Çelebi'm, siz miydiniz? Buyurun şöyle, girin, girin..."

Dobra Hatun herkese çekilmesini işaret etti. Bir dakika içinde salonda yalnızca kendisi, Mavi ve bir de hizmet için Şaban kalmıştı. Nasrettin yukarısıyla aşağıyı ayıran külhan kapağını kapatırken kulağına gelen son kelimeler Dobra Hatun'un o anda çatallaşan sesinden yayılıyordu:

"Kurt Çelebim! Bu vakitte külhanımıza kadar ayak incitip teşrif ettiniz, hoş gelmişsiniz, hoşnutluklar getirmişsiniz. Elbette hak adına hakkaniyet adına burada olduğunuza inanıyorum. İmdi buyurunuz ki hizmet görelim, söyleyin ki çare bulalım..."

Dobra Hatun'u hoşnutsuz eden bir husus olduğunda onu yapmacık bir nezaketle savuştururdu. Gecenin bu vaktinde, yarını beklemeden görüşülecek konu her ne ise onu tedirgin etmiş olmalıydı. Nasrettin külhandakilere Kurt Çelebi adını duyanlar olup olmadığını sordu. Bilen yoktu ama bu gelişi kimisi hayra, kimisi şerre yorarak konuşmaya başladılar. Ta ki bir çeyrek kadar geçip alt kattaki meraklar artasıya kadar. Çünkü Şaban aşağıya seslenip "Nasrettin Efendi yukarıya!" deyivermişti.

Nasrettin üstüne başına çeki düzen verip derhal merdivene ilerledi. Kalbi duracak gibiydi. Birkaç gün içinde hatalı

bir iş yapıp yapmadığını düşünüyordu. Bimarhanede konuştuğu hekime anlattığı sırları aklına geldi. Bunca yıldır korktuğu başına mı geliyordu? *"Allah korusun!"* Belki de anahtar dükkânında işler ters gitmişti. İrkildi; *"Sakın Nusrettin'e bir şey olmasın?"* Merdivenleri heyecanla tırmandı. Şaban'la karşılaştıklarında gözlerini açarak "Acayip bir iş!" der gibi bakıp geçti. Bu bakış onu daha da heyecanlandırdı. Ellerini önünde bağladı:

"Buyrun anneciğim!"

"Kurt Çelebi hazretlerinin sana bir işi düştü Nasrettin, hizmet görmek üzere derhal hazırlanıp Çanakkale'ye gidiyorsun."

Konak sakinleri her işte Dobra Hatun'un emriyle hareket eder, onun gösterdiği hizmetleri itirazsız ve itinayla yerine getirirlerdi. Nasrettin de, "Bu gece vakti mi? Ne zaman geri döneceğim? Nusrettin ne olacak? Dükkânı kime bırakayım?" gibi soruları soramadı; onun yerine, "Vazife nedir?" diye kekeledi. Kurt Çelebi teferruatıyla cevap verdi:

"Evlat, Sultaniye'de bir ecnebi gemisi bulunmakta. Kazasker hazretlerinin gemide bir emaneti vardır. Lakin anahtarı kaybolmuştur. Şehirdeki bütün çilingir ve kilit ustalarını araştırdık, en mahir olanı sen dediler. İmdi, gidip o kilidi açman gerekiyor."

"Geminin kapılarından biri midir efendim? Ona göre malzeme ve maymuncuk alayım."

"Hayır, hayır, gemide İstanbul'a getirilmek üzere olan kallavi bir sandığın, sen kasa da diyebilirsin, kilididir."

"Kasa öyle mi? Ebatı ne kadardır?"

"Ben de görmedim evlat, ama zannederim bir oda büyüklüğündedir!"

Nasrettin tam "İçinde ne vardır?" diye sormak üzereydi ki vazgeçti. Çilingirlik mesleğinde böyle sorular başa bela açıyordu, bunu tecrübe edinmişti. Yüzünü buruşturdu. "Netameli iş!" dedi içinden. Dobra Hatun'a döndü.

"Emriniz başımladır anneciğim!"

Alt kattakilerin meraklı bakışları arasında hazırlanıp çıkması sadece birkaç dakikasını aldı. Mevsim sonbahara yaklaşıyordu. Yırtmaçlı abasını sırtına giyip kapamasıyla yedek bir pabucu yanına almıştı. Kurt Çelebi pabuçları görünce gülümsedi:

"Yedek pabuçlara ihtiyacın olmayacak, Kazasker efendimizin en nadide küheylanları şu Deynek Cuha ile yoldaşlık ede ede sizi götürecek. Ve siz varır varmaz gemi İstanbul'a müteveccihen hareket edecektir. Yani pabuç derdine düşme! Ama kilidi açmak için en ziyade iki günün var!"

Nasrettin buna sevindi. Çünkü ne kadar hızlı gidip gelirse Nusrettin o kadar az delirecekti. O sırada Kurt Çelebi emirlerinin sonuncusunu verdi:

"Unutma Nasrettin Efendi, Kazasker hazretlerine karşı yüzümüzü kara çıkarmayacağına inanıyoruz. Döndüğünde ihsanlarımızı ziyadesiyle göreceksin. Ne demişler; önce iş, sonra bahşiş!"

Kapıdan çıktılar. Gece karanlığında eyerlenmiş iki at hazır bekliyordu. Birinin üzerindeki süvarisi, dizginleri asılmış, atı mahmuzlamak üzereydi. Nasrettin üzengiye ayağını uzattığında Kurt Çelebi elini omuzuna koyup kulağına mahremane fısıldadı:

"Kasanın içinde oturtma bir saat vardır; sarayın salonuna konulmak üzere. Lakin kimse bunu bilmemektedir."

Kurt Çelebi cümlesini Nasrettin'in omuzunu bir mengene gibi sıktırıp devam ettirdi:

"Ve dahi bilmeyecektir!"

Nasrettin bütün bedenini sıcak bir kan dalgasının dolanıp geçtiğini hissetti. Kurt Çelebi'nin yüzüne baktı. Birden kendini ayıyla dostluk eden adama benzetti. Erinde geçin-

de ayının şerrinden nasibini alacağını düşündü. Başa gelene katlanacaktı. Yalnızca "Nusrettin!" diye sayıkladı. Bunun sebebi Kurt Çelebi'nin can yakan tehdidi mi, yoksa saatten bahsetmesi miydi, o anda kestiremedi. Saatler Nusrettin'in işiydi. At kişnedi.

VI

Halifelerden birinin par par yanan bir elmas yüzüğü vardı. Karanlıkta güneş gibi parlardı. Kuyumcular ona bir türlü değer biçemiyorlardı.

Bir sene ülkede dehşetli bir kıtlık oldu. Halkın dolunayı andıran yüzleri açlıktan hilale döndü. Halife halkın fakirliğinden rahatsız olup yüzüğü sattırdı. Parasını son kuruşuna kadar fakirlere harcadı. Ne var ki o para halka ancak bir hafta yetmişti. Sonra bazıları "Böyle bir yüzük bir daha ele geçer miydi?" diye söylenmeye başladılar. Kerem sahibi halife onlara dedi ki:

"Şehir halkı yoksulluktan yanıp kavrulurken hükümdarın ziynetlenmesi çirkin değil midir? Ben kaşsız bir yüzük taksam da olur; yeter ki halkımın kaşı yere eğilmesin!"

Bu, Sultan'ın düğün alanını teftişi
Ve Müneccim'in kan gösteren işidir

Düğünün başlamasına dört gün kalmıştı. Kubbealtı'nda, sabah güneşinin karıştığı latif esintiler arasında yapılan divanın başlıca meselesinin düğün olması tabii idi. Defterdar neler yapılacağını ve meydanlara asılan düğün programını tek tek anlatmış, Halil Ağa zaman zaman teferruat hakkında bilgiler sunmuş, divan üyelerinin sorularına cevaplar verilmiş, sonuçta herkes memnuniyetini izhar ederek takdirlerini belirtmişlerdi. Divanda huzursuz olan tek kişi Kazasker idi. Defterdar da onun burnundan soluduğunu gördükçe bir yandan mutlu oluyor, diğer yandan muhtemel hamlelerini savuşturmanın gittikçe zor olacağını düşünüyordu. Düğün süreci ikisi arasındaki rekabetin hızını da, şiddetini de arttırmıştı. Bunu ikisi de hissediyorlardı. Sultan ayağa kalkıp "Düğün mahallerini birlikte görelim, buyurun! Öğle namazını da Okmeydanı'nda eda ederiz" deyiverdi.

Herkes birden telaşla ayağa fırladı. Kazasker bu karara önce çok sevinip ellerini ovuşturdu. Defterdar'ın hazırlıksız yakalanacağı hatalar yapmasını umuyordu. Lakin birden böyle bir teftişin ucunun kendine de dokunacağını hatırlayıverdi. Zira Sultan'ın şehir içindeki ziyaret ve seyri demek, asayiş ve emniyetle gidip gelmesi, derhal deniz vasıtalarının hazırlanması, bostancıların yolları teftişi falan gerekirdi. Bu da kendisine dokunacak hatalara vabesteydi.

Osmanlı ülkesinde sultanın halk arasına karışması sıradan bir hadise değildi. Yapılacak en ufak hata halk nezdinde tevatürlerle anlatılır, sultanın itibar ve haşmetine ziyan eriştirir, dahası da can güvenliğini tehlikeye atardı. Bu yüzdendir ki devlet geleneğinde sultanların böyle ani kararlar alması usulden sayılmaz, teşrifat kaideleri bunu kaldırmazdı. Ama işte Sultan "buyurun!" demişti, çare yok, gidilecekti.

Bu emri alır almaz Kazasker Kurt Çelebi'ye, Defterdar da Bülbül Ağa'ya birer haberci uçurdular; geçilecek güzergâhı önceden teftiş ederek Sultan'ın gözüne çarpacak aksaklıkları gidermeleri için. Çünkü Okmeydanı İstanbul'un en geniş şölen alanı sayılırdı. Bütün okçuluk müsabakaları ve kalabalık şenlikler için imkânları vardı. Lakin Sultan'ın buraya gelmesi için bir gün evvelden hazırlıklar yapılması, önden tefrişat ve yaygıların götürülmesi, ıtırlı soğuk içecek veya leziz sıcak yiyeceklerin hazır edilmesi, amberle karıştırılmış meşrubatın buza yatırılması, yolların temizlenmesi, deniz vasıtalarının hazırlanması, çevrenin paklanıp Sultan seyrine uygun hâle getirilmesi, güzergah ve yolların ona göre düzenlenip tertibatın alınması gerekirdi. Kazasker, Defterdar'ın hazırlıksız yakalanabileceği bir alan olarak Eski Saray'ın bahçesindeki düzenlemeleri de görmek üzere Sultan'a bir teklif getirdi. Sultan da ona uyup atının dizginini Eski Saray'a çevirdi.

Defterdar'ın kendisini çağırdığını öğrenen Bülbül Ağa hızla Divanyolu'na koşmuştu. Aslında onun da bir an evvel efendisini görmeye ihtiyacı vardı. En azından, Sultan'a düğün hediyesi olarak sunmak üzere Kırım darphanelerinde bastırdığı üç bin altının Ayvansaray sırtlarındaki konağında, has hazinesine emniyetle yerleştirildiğini duymak isterdi. Dahası, bin bir zorlukla araştırdığı şeyleri, Çanakkale'den gelen güvercinin encamını ve dahi getirdiği haberin muhtevasını nihayet öğrenebilmişti. Efendisi bunları bir an evvel bilmek isteyecekti. Bir an, Kazasker'in Fransa'dan getirttiği hediye-

nin bir kasa içinde olduğunu ve İstanbul'a ulaştığını söylediği anda yüzünün alacağı şekli ve ardından avcuna dökülecek ihsanı düşündü. Daha önemlisi de kasada saklanan hediyenin oturtma saat olduğunu söylediğinde göreceği şaşkınlıktı. Belki de Sultan için hazırladığı üç bin altınlık hediyeyi yeniden düşünür veya değiştirirdi. Evet, evet, bir an evvel efendisini görmeli ve her şeyi anlatmalıydı. Sonra da yapılacakları bir an evvel müzakere etmekte yarar vârdı. Kasa anahtarının kaybolduğunu ve açmak için bir çilingirden yardım alındığını da mutlaka bilmek isterdi. Bunu öğrendiği anda ilk soracağı sual çilingirin kimliği olacaktı muhakkak. Bunun için araştırmasını yapmış, Nasrettin adındaki çilingirin izini bile bulmuştu, Dobra Hatun Külhanı'ndan. Üstelik kimi kimsesi olmadığını da öğrenmişti; işe yarayabilir bir bilgi diye. Bütün bunları bir an evvel görüşmek arzusu ve alacağı bahşişin hayaliyle heyecanlanmış ilerliyordu. Öte yandan Kazasker Kurt Çelebi'yi çoktan bulmuş ve "Eski Saray'a koş, aksayabilecek her şey aksasın!" emrini vermişti bile.

Sultan ve divan üyeleri Eski Saray'ın efsanevi Babil bahçeleri gibi yükseltilmiş zeminine ayak bastıklarında harıl harıl çalışan ustalar ve rengarenk bir bahçe gördüler. Cennet misali... Nefis kokuları içlerine çektiler; nane, çilek, limon, zencefil... Saray bahçesinin neredeyse tamamı tarh tarh açılmış şeker adacıklarına döndürülmüş, aralarda sokak sokak gezinti mahalleri oluşturulmuştu. Her yanda dallı yapraklı ağaçlar, çiçekler, kuşlar, kümes hayvanları, kirpiler, tavşanlar vardı ve üç bin sünnet çocuğunun yağmalamasına yetecek kadar da çoktu; hepsi şekerden.

Bahçenin ortasında otuz kadar adam ölçüp biçiyor, harıl harıl bir şeyler yapıyorlardı. Mimarlar, dülgerler, demirciler, nahılcılar... Sultan'ın geldiğini görünce dizlerini kırıp çökerek selam verdiler. O sırada Defterdar anlattı:

"Haşmetlu hünkârım! Sünnet edilecek nurlu ve uğurlu şehzadelerinizin -Allah ömürlerini uzun etsin- her biri için şurada üç ayrı nahıl iskeleti inşa olunmaktadır. Nahılların her biri yirmi altı arşın yükseklikte olup beş buçuk arşın tabana oturacaktır. Bu ebatlar nahılların sokaklarda emniyetle yürütülebilmesi içindir."

Sultan bir müddet sessiz kaldı. Etrafına bakındı. Defterdar'dan yüzünü çevirip çalışan ustalara kalkmalarını buyurdu. Hepsini karşısına alıp şefkatli bir ses tonuyla sordu:

"Sizler ki maharetli ve yarar kullarımsınız. Bir nahılı en yüksek kaç arşın yapabilirsiniz?"

"İrade sizindir hünkârım, emrederseniz altmış arşın bile yapabiliriz!"

"Düğüne dört gün kalmıştır, yetişir mi?"

"Nahıl nakli düğünün sonunda olacağına göre elbette yetiştiririz hünkarım!"

"Altmış arşın yüksekliğindeki nahılın taban genişliği ne olmalıdır peki?"

Bir müddet aralarında fısıldaşan adamların kalfası soruyu cevapladı:

"On altı arşın yüce hünkârım! Tekerler üzerinde ilerleyebilecek şekilde tasarlanırsa."

"Hmm. Pekala! Bostancı Ağa sen söyle bakalım; Divanyolu'nda on altı arşından daha dar bir güzergâh mevcut mudur?"

Bostancı Ağa duraksadı. Düşündü:

"Yalnızca Tavuk Pazarı civarında yol daha dardır haşmetlum!"

"Yolu daraltan bina kâgir midir, taş mıdır?"

"Ahşap çıkmalardır haşmetlum! Yıktırılabilir."

"Söyle bakalım Halil Ağa; altmış arşınlık nahılları nakletme imkânın var mıdır?"

"Emrederseniz, havada uçururuz hünkârım!"

"Kararımdır; üç şehzademin en büyüğü için altmış altı arşın, ortancası için altmış üç arşın, küçüğü için de altmış arşın

nahıl yapıla. Altmış altı Allah adının ebcet karşılığıdır; altmış üç Fahr-i Kainat Efendimiz'in dünyada ömür sürdüğü yıl adedidir ve altmış dahi benim yaşımdır. Buna göre tedbir alına!"

Karar herkesi şaşırtmıştı. Kimisi Sultan'ın emellerinde ne derece yüksek düşüncelere sahip olduğunu düşünüyor, kimisi düğünün dillere destan olacağını hesap ediyor, kimisi zafer kazanan ordunun böylesine muhteşem bir şölenin eğlencesini de hak ettiğini aklından geçiriyordu. Vezir bu ebatta nahılların rengârenk şekerlerle donatılması, dallarına şekerden kuşlar kondurulması, salkım salkım meyvelerin asılmasındaki ihtişamı görür gibi oluyor ve böyle bir çılgınlığı temaşa edecek fakir halkın içlerinden hangi duyguların geçeceğini ve bunun devlete nasıl yansıyacağını kara kara düşünüyordu. Kararı en olumlu karşılayan hiç şüphesiz Kazasker'di; Defterdar'ın omuzlarına bindirilen yükün ağırlığına sevinip el ovuşturmaya başlayabilirdi ne de olsa. Defterdar ise altmış altı arşın boyunda yürüyen bir süs ağacının ve süslerinin parasını bulabilmek için kıvranacağını biliyor, bulduğu vakit de büyük bir işi başarmış olmanın nimetine kavuşacağının hayalini kuruyordu.

Sultan alayı bahçede ilerlerken Kazasker'in gözleri Kurt Çelebi'yi aradı. Aksayan veya aksaması muhtemel bir şeyler görmek istiyordu.

Bülbül Ağa ise uzaktan Defterdar'ı görmüş ama yanına yaklaşmanın yolunu bulamamıştı. Az evvel Kurt Çelebi'nin alelacele yanından geçişi de gözünden kaçmamıştı. *"Yine bir muzırlık peşinde alçak herif!"* Bunun da Defterdar'a bildirilmesi gerektiğini düşündü. Fırsat kollayarak efendisini takip etmekten başka çaresi yoktu. Efendisi o sırada Sultan ile gayet samimi şakalaşarak ilerlemekteydi. Aklından bin bir plan geçmeye başladı. Ne de olsa, ustaca hesap yapan kişinin hesap tahtasına ihtiyacı olmazdı.

Sultan, çevresindeki şeker bahçesinde nefis kokular arasında mest olmuştu. Şekerciler kethüdasını çağırttı. Adam gelince önünde pembe pembe açan güllerden birine el uzatıp

dalından koparark ağzına attı. Sonra çevresindekilere de aynısını yapmaları için izin verdi:

"Efendiler, gülün kokusu kadar lezzetini de teftiş etmek lazımdır, değil mi?"

"Ben şuradaki altınların lezzetini de merak ediyorum hünkarım!"

Şeyhülislam'dı bunu söyleyen ve o sırada, insan boyunda tasarlanmış bir erik ağacının dallarından sarkan altınlardan birini ağzına atıyordu. Ağaç Sultan'ın dikkatini çekti. Üzerinde tuğrası bulunan şıkır şıkır altınları bir ağaçta meyve olarak görmek Sultanı daha da neşelendirdi ve Defterdar'a takıldı:

"Efendi, bütün hazinemizi düğünde böyle dağıtmazsın umarım! Sonra elmas yüzüğünü satan halifeye benzemeyelim."

Defterdar göz ucuyla Kazasker'e bakarak cevabı yapıştırdı:

"Ulu hünkârımız, düğün, Allah'ın izniyle hazinenizi boşaltmak değil doldurmak üzere yapılacaktır. Düğünden sonra değil elmas yüzüğünüzü satmak, parmağınıza yeni elmaslar takmak içindir gayretimiz. Bu yüzden şu şekercilerin cömertliğine aferinler okumaya bir şey gerekmez zahir, saye-i devletinizde..."

"Aferin ustalar, aferin... Fakat şu ağaca meyve diye koydurduğunuz altınlar ne miktar da sahici değil mi? Alıp keseye konulsa layıktır. Acep bunu yapanları da kalpazan diye cezalandırmak mı gerektir, ne dersiniz kethüda efendi?"

"Her birini kendi dükkânında şeker tozundan falakaya yatırmak daha adil olur hünkârım."

Sultan ve etrafındakiler kahkahalarla gülerken ortalık birden karışıverdi. En küçük şehzade az ötede çığlık çığlığaydı. Meğer o sırada şekerden bir kaleye tırmanmış, kalenin silindir burcu da bedenden ayrılıp devrilmişti. Şehzade şeker burcun içinde yuvarlanmaktaydı. Herkes birden koştu. Şehzade üstü başı yapış yapış vaziyette kurtarıldı ama Sultan öfkeliydi. Böyle bir şey nasıl olabilirdi? Düğünde yüzlerce çocuğun tırmanacağı kaleler böyle iğreti mi yapılırdı? Gözleri yeniden şekerciler kethüdasına çevrildi. Bu ihmalin hesabı sorulacak ve sorumlusu siyaset olunacaktı. Kethüda ile Bostancı Ağa birlikte maketi incelediler. Burç ile beden arasındaki bağlantılar kontrol edildiğinde mandalların kapatılmadığı görüldü. Dahası alttaki kaide de zıvanasına oturtulmamış veya çıkarılmıştı. Bostancı Ağa şekerciler kethüdasına, o da Sultan'a baktı:

"Yüce efendimiz, Allah'a kasem olsun ki demirci ustalarına bunları defalarca kontrol ettirdim. Bu olsa olsa şeytan işi olabilir. Ferman siz Sultanımızındır ve boynumuz kıldan incedir. Deyin ki öleyim, buyurun ki yaşayayım! Lakin bunda şekercilerin ve demirci ustalarının günahı yoktur. Belki yabancı bir el!"

Sultan, kethüdanın sesinden samimi olduğunu anlamıştı. Düğün öncesinde iyi niyetli birini cezalandırmak hem dedikodulara sebep olur, hem düğüne gölge düşürürdü. İnsanların, düğünün uğursuz olacağını düşünmelerini istemedi, tahkikat yapılmasını ve düğünden sonra neticenin kendisine bildirilmesini emredip konuyu kapattı. Sonra da geri dönüp bahçe kapısına yöneldi. Şehzadeler de arkasında... İlerlerken kubbe vezirine kükremekteydi:

"Lala! Düğünden sonraki ilk divanda devrilen kale burcuna dair usulünce soruşturma yapılıp suçlusunun bulunduğuna dair bana bilgi veresin. Unutma, çünkü ben unutmayacağım!"

Sonra herkesi karşısına alacak şekilde döndü ve bağırdı:

"Efendiler, hepiniz agâh olun ki bu biiiiiiir!"

Sultan hepsini orada terk edip atına bindi, Müneccimbaşı efendiye yanına gelmesini işaret etti ve atını mahmuzladı; muhafızları da arkasından. Halk alkışlıyordu:

"Devletinle bin yaşa padişahım!"

"Ömrün uzun olsun devletlum!"

"Aleyke avnullah, haşmetli hünkâr!

Herkes orada kalakalmıştı. Kazasker ellerini ovuşturuyordu. Kurt Çelebi görevini yapmış, yüklüce bir bahşişi hak etmişti. Defterdar ise azarlamanın yegâne muhatabı gibi görülmesine içerlemekten perişan hâldeydi. Ağızları bıçaklar açmıyordu. Kazasker yaraya tuz bastı ve sanki Kurt Çelebi kendisine Sultan'ın neyi ima ettiğini sormuş da onu cevaplıyor gibi yapıp herkesin bildiği hikâyeyi inadına anlatmaya başladı. Niyeti Defterdar'ı çileden çıkarmaktı:

"Damat gelini ata bindirmiş dizginini çeke çeke eve doğru gidiyorlar... Olacak bu ya, atın ayağı taşa takılmış ve aniden tökezlemiş. Gelin düşecek gibi olmuş. Damat ata bakıp bağırmış: 'Bu biiiir!' Aradan biraz müddet geçmiş, at yine tökezlemiş. Damat bu kez atın karşısına geçip sesini daha da yükseltmiş: 'Bak bu ikiiiii!' Gelini almış bir korku. *'Galiba çok sert ve sinirli biriyle evlendim, vay benim başıma gelen...'* Olacak olurmuş hani, atın ayağı bir kez daha taşa takılıp tökezlemez mi? Damat iyice sinirlenmiş ve hırsla 'Bu üüüüüç!' deyip palasını atın böğrüne geçirivermiş. Atla birlikte yere düşen gelin telaş ve korkuyla karışık damada çıkışmış. 'Zinhâr delisin sen, hiç ayağı taşa takıldı diye zavallı ata kıyılır mı?' Damat doğrulmuş, derin bir nefes almış, gelinin gözlerinin içine içine bakıp tok sesini göstermiş: 'Hatun, aha bu biiiiir!' Sonra ne mi olmuş Kurt Çelebi; hah-ha, bil bakalım ne olmuş?!.."

Bülbül Ağa o sırada efendisinin teselliye ihtiyacı olduğunu hissedip yanına sokuldu:

"Aldırmayın efendimiz, Kazasker'e 'Bu ikiii!' diyebileceğiniz müjdelerim var size."

Birlikte yürüdüler. Bülbül Ağa Kırım'dan gelen altınlardan başlayıp müjdelerini ballandıra ballandıra anlattı. Onu dikkatle dinleyen Defterdar konak kapısından gireceği esnada ilk kez konuştu, asabı düzelmişti:

"Nasrettin dediğin herifin peşine düş ve öğren bakalım bu nasıl bir saattir? Ben de senin bahşişini katlayayım!"

Aynı esnada Sultan Bab-ı Hümayun'dan girdi. Halkın ve tebaanın alkışı sona ermiş, müneccim ile konuşabilecek ortam hazır olmuştu. Merakla sordu:

"Efendi, kaç zamandır bize düğünün eşref saatini zikredersin, takvimler ve zîc-i sultanî şimdi ne diyor, ne işaret veriyor, de hele!"

Müneccimbaşı az evvel olanların üzerine böyle bir sual beklemiyordu. Birdenbire kıpkırmızı oldu. Ikınıp sıkındı. Düğünün günü konusunda ta başından beri ikircikli şeyler görüyordu. Bunu Sultan'a açıklamak zorundaydı ama söyleyeceklerini de kimse duymasın istiyordu. Sesini alabildiğince kısarak fısıldadı:

"Yüce hünkârımız bu hususta seyyar ve sabit yıldızlara bir haftadır tekraren bakıp izlerim. Her defasında gördüğüm odur ki nurlu şehzadelerinizin düğününün iki hafta kadar tehiri münasip görünür."

Sultan'ın öfkesi henüz yatışmamış olmalıydı:

"Ne diyorsun efendi! Evvelki dediğine uyduk, davetiyeleri gönderdik, zamanı ilan ettik! Bundan dönüş mü olurmuş? Sen en iyisi bu akşam yıldızlara bir daha bak! Çünkü bir sultan tükürdüğünü geri almaz."

"?"

"Söyle bari, nedir gördüğün?"

"Kan hünkârım... Kan görürüm!"
"Sünnet düğünü bu, elbette kan olacak!"
"Kastım o değildir hünkârım!"
"Ya?"

"Söyle bre, kimin kanı, benim mi?"
"Tövbe deyin hünkârım, Allah ömrünüzü uzun etsin!"
"O hâlde?"
"Gayrı açık değil efendimiz. Lakin devletlulardan olması kuvvetle muhtemel! İki kişi görürüm ki..."

Bab-ı Hümayun önündeydiler. Sultan bir an maiyetinden ve adamlarından hangi ikisini feda edebileceğini düşündü. *"Hiç birini!"* Atından indi. Elini arkasında birleştirip burnundan soluyarak ilerledi, pençesini müneccimbaşının gırtlağına geçirdi ve dişlerinin arasından vızıldadı:

"Bütün bunlar saçmalık. Senin de bir halt bildiğin yok. Düğün olacak. Şu andan itibaren kan lafını senden veya bir başkasından tekrar duyacak olursam o kanın seninki olacağından endişe etme efendi; anlaşıldı mı?"

VII

Üftâde bir âşık vardı. Bir gece sevgilisi yanına geldi. Âşık heyecanla yerinden öyle fırladı ki yeninin çarpmasıyla mum sönüverdi. Sevgili otururken siteme başladı:

"Beni görmeyi istemiyorsun zâhir, gelir gelmez mumu söndürdün."

Âşık, mahcubiyetle içindekini dışa vurdu:

"Güneş doğdu sandım da!"

Bu, saat kasasının görkemli gizemi
Ve Nasrettin'in uğradığı aşk demidir

Kilitbahir Hisarı'nın hendek kapısında sorgulanıp içeriye alındıklarında öğle güneşi tam tepedeydi ve denizden esen hafif rüzgâr olmasa yorgunluktan oraya yığılıp kalmaları içten değildi. Atları çatlamak üzereydi. Geceden itibaren bir defa mola vermişler, sabah namazını kılacak ve çıkınlarındaki peksimeti yiyecek kadar durmuşlar, bol bol da attan, silahtan, savaştan söyleşip vakit geçirmişlerdi; her Türk gibi... Nasrettin kalenin yonca yapraklı güzelliğine ve manzarasına baktı. İstanbul Boğazı'ndaki gibi burada da karşılıklı iki hisar vardı, ikisini de ulu atalardan Fatih Sultan Mehmet yaptırmıştı. Kale limanındaki yatan Ceneviz kalyonu işte oradaydı. Üç ambarlı dev bordalı bir gemi. Boyu yaklaşık seksen arşın gelirdi. Alt güvertelerde iskele ve sancak olmak üzere dörder, tavlon güvertede altışar topu vardı. Sultaniye dizdarı Kazasker'in emrini okur okumaz Boğaz muhafızı efendiyle birlikte derhal kalyon reisini -burada kaptan diyorlardı- çağırttırdı. Önce muhafıza sonra kaptana sert emirler verdi:

"Efendi, gemiye ve isyana ait bütün adli mazbataları mühürleyip Kazasker'in şu adamına teslim eyliyorsun! Sana gelince kaptan efendi derhal yelken açıp İstanbul'a doğru seyre başlıyorsun!"

Hemen ardından Dizdar Ağa, Nasrettin'e kasayı gösterdi:

"İstediğin işte orada, kıç üstünde, git!"

Bu da neydi böyle? Neredeyse külhan hücreleri kadar yüksek ve genişti. Kurt Çelebi oda gibi bir sandıktan söz ettiğinde abarttığını sanmıştı ama gerçekten de oda kadar vardı. Kasa kelimesi bunu anlatmaya kâfi gelmezdi. Peki ama bunun içinde nasıl bir saat olabilirdi ki? Geminin arka kısmında, sanki kalyonun çok mühim bir aksamı gibi çevresi brandayla kapatılıp yağmurdan ve dalga serpintisinden korunmuş bu heyulanın içinde saat namına ne vardı? *"Göreceğiz!"*

Önce dört bir yanını dolandı. Brandasını sıyırdı. Gerçekten de küp biçimli bir kasaydı ve yalnızca bir yüzünde iki karışa iki karış ahşap bir aynalığı vardı. Aradı, taradı, hiçbir cephesinde kilit veya anahtara benzeyen bir şey yoktu. İçini bir karamsarlık kapladı. Bir çilingir, kilit sistemi olmayan bir kasaya ne yapabilirdi ki? Tanımadığı türden bir düzenek aramak üzere parmaklarını avcuna kıvırıp başparmak boğumuyla ahşap aynalığa vurmayı denedi. Yer yer ses tok geliyordu. Belli ki çelik hatıllar atılmış, sonra da dışı ahşapla kaplanmıştı. Muhtemelen gizli kapak -buna kapı demek daha doğruydu- bu cephede olmalıydı. Açıldığı vakit gemi yolcularının görmemesi için kalyonun en arkasında denize bakan cepheye denk getirilmişti. "Akıllıca!" dedi içinden; "böylece ben de çalışırken kimseye görünmemiş olurum."

"Sakin ol, bak, düşün!.."

Durdu, baktı, düşündü. Bütün gizem şu aynalıkta olmalıydı. Yeniden baktı, zihnini yora yora. Bu, nakışlı bir panodan ibaretti. Tam ortasında Âdem ile Havva'yı cennetteki halleriyle gösteren bir tasvir yer alıyordu. Havva yarı üryan, elmayı Âdem'e sunuyor, köşeye gizlenmiş yılan kılığındaki İblis de kıs kıs gülüyordu. Ahşap kısımlarının kabartmalarına dokundu, bastırdı, çekmeye çalıştı, yerinden oynat-

mak istedi, nafile!.. Başka yollar denedi, *"İmkânsız!"* Sultan'ın bu tasviri muzır sayması ihtimalini düşünüp güldü. Zaman geçiyordu ve öylece oturup bakmak aleyhine işliyordu. Kilit namına ne varsa şu

aynalığın tezyinatında gizlenmiş olmalıydı. *"Mutlaka bir yerinde bir ipucu!"* Umutsuzca resme yeniden baktı. Havva annemiz masumane bir tavırla elmayı sunuyor, Âdem babamız erkek saflığıyla acaba alsam mı diye kararsız bekliyor, yılan da muzip sayılacak bir hilekârlıkla onları izliyordu. Tezyinattaki en belirgin unsur yılandı. Yılanı daha yakından inceledi. Rengârenk pullarını, kuyruğunun üstünde keyifle duruşunu, ateşten yaratılmış olmanın verdiği heybetli hükümranlığın eşiğinde topraktan yaratılan insanoğluna bakışını... *"Ne olurdu Âdem'e secde etseydin yani? Şu sinsi gülüşe bak! Şerefsiz!"* Gözlerini ayırmak üzereyken birden yılanın kime güldüğünü merak etti; Havva'ya mı, Âdem'e mi? Havva'ya gülüyorsa seni kandırdım diye bakması gerekir, Âdem'e gülüyorsa tuzağıma düşmek üzeresin diye sevinmesi gerekiyordu. Oysa yılan kuyruğunun üstüne kurulmuş, muzipçe gülüyordu. Dikkatle yeniden baktı. Yılanın gözlerini takip etti ve onun elmaya baktığını fark etti. Elma ahşap aynalığın tam ortasında yer alıyordu ve Havva'nın avucundaki kırmızı cazibesinin üstünde küçük bir sapı vardı. Tezyinata yaklaşıp elmayı milim milim incelemek istedi. Ve elmanın incecik sapının ucunda çok iyi gizlenmiş küçükten küçük bir delik gördü.

Heybesinin gözlerini araştırdı. Getirdiği aletlerin bu devanasına kâr etmeyeceğini düşünüyordu. Yine de emek harcaması ve işin üstesinden gelmesi şarttı. Alacağı ihsan için değilse bile Dobra Hatun hatırına veya Kurt Çelebi'nin ensesini mengene gibi sıkan pençelerinden kurtulmak adına bunu başarmalıydı. İğneliğini çıkardı. Her biri parmak uzunluğunda farklı inceliklerde iğne ve tığları ayırdı. En incesini eline alıp elma sapındaki deliğe bastırdı. İğne bir parmak bükümü ilerlemişti ki Havva'nın eli bir "Çıt!" sesiyle birlikte yana kayıverdi, elmayı da götürerek. *"Evvvet, buldum seni!"* Derin bir nefes aldı, *"Sakin ol!"*

Aynalığın iki katman tasarlandığına hayret etti. *"Usta işi!"* Üst katman ortadan açılınca yeni bir nakışla karşı karşıya kaldı. Bir gül motifi. Bu sefer Adem'e elma yerine gül sunan Havva anamız çıkmıştı sahneye. Gülün tam ortasındaki ikinci deliği inceledi. İçini görmeye çalışırken burnuna zift veya yanmış zeytin yağı kokusu geldi. Karmaşık bir sürgü sistemi olmalıydı. Gül her neye kumanda ediyorsa kasanın duvarını kapı gibi açması gerekirdi. Göremiyor ve bulamıyordu ama kasanın kapı boyutunda plakalardan yapılmış olması büyük ihtimaldi. Kilit sistemi sürgülü kanatları açıyor olmalıydı. Kilidi bulabilmek adına ahşabı yeniden yokladı. Muhtemelen gürgen ağacından mamul bir sanat eserine dokunuyordu. Gülün ortasındaki pirinç delikten kilidi açmaya uğraşmak yerine aynalığı testereyle yerinden kesip atmak daha kolay olacak diye düşündü. Ama buna kim razı olurdu ki? Kendisine düşen kilidi açmaktı. Hatta açmakla kalmayıp bir anahtar uydurmak ve tekrar açılmak istendiğinde anahtarın çalışmasını sağlamaktı. *"Kilidi açabilirsem anahtar kolay iş!"*

Tekrar düşündü. Geminin buradan İstanbul'a varması ertesi gün akşam vaktini bulurdu. Yaklaşık yirmi saati vardı. Uyumadan çalışması gerekebilirdi. Bir gemici halatı buldu,

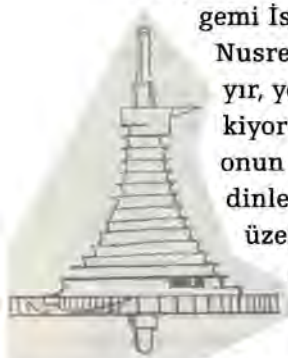
kimsenin kendini rahatsız etmemesi ve yolcuların meraklı sorularına cevap aramaması için kasaya üç arşın kalacak şekilde gerip brandayı bir perde gibi örttü. Deynek Cuha'ya da buradan içeriye adam almaması gerektiğini hatırlattı. Hem işine yoğunlaşabilmeyi, hem zihnini bütün berraklığıyla kilide verebilmeyi düşünüyordu. Kasanın başına dönüp derin bir nefes aldı ve elini heybesine attı: *"Ya Müfettaha'l-ebvâb!"*[3]

Geminin ne zaman hareket edip Marmara'ya girdiğinden, akşamın ne zaman olup yolcuların merakla nasıl brandanın ucunu kaldırarak kendisini izlediklerinden hiç haberi olmadı. Önce gül motifindeki deliğin içine avcundan çok az miktarda kum üfledi. Sonra zamka bandırdığı bakır teli içinde gezdirdi. Evet, bu bir kilitti. Henüz anahtarı hakkında fikri yoktu ama kilidi bulmuş olmak bile işe şevkle sarılmasını sağladı. Uzun uzun teli hissetti, kilidin içinde ilerleyişini, dişlere dokunuşunu sesinden takip etti, sürtünüşünü parmaklarıyla yokladı. İçeriye üflediği kumların yağlı tele yapışıp dizilişine göre kilidin yapısını anlamaya çalıştı. Teli her sokup çıkarışta elindeki kâğıda kilidin tahmini şemasını çiziyordu. Bu sırada karanlık çökmeye başlamış, Deynek Cuha kendisine rüzgârda sönmeyen bir gemici feneri bile getirmişti. Zamanın o vakit farkına vardı, üç saattir çalışıyordu. Bedeni kaskatı kesilmiş gibiydi. Dişlerinin sıkılı oluşuna bakıp yaptığı işin bunaltıcı hummasından kurtulmaya çalıştı. Kendini bu derece kapatması ve kaptırması iyi değildi. Bir bardak su istedi. İğneleri bırakıp çevresine bakındı. Gemi seyir halindeydi ve güvertede levent veya gemicilerden ziyade yolcular geziniyordu. Hayret, Frenk kadınlar ve erkeklerdi bunlar ve aralarında haremlik selamlık ayırımı da yoktu. Akşam rüzgârı, dalga sesleri, denizin hışırtısı... Uğraştığı kilidin hassas yapısıyla zıt bir gürültü. Çaresine bakmalıydı. İşine döndü.

---

3 Ey bütün kapıları açan (Allah)!

Ahşaba sabitlenmiş bakır ve gümüş kabartmaları eliyle yeniden yokladı. Gerçekten her biri sanat şaheseriydi ve ziyan görmemeleri gerekirdi. Bunca özenilmiş, zarif detaylarla tezyin olunmuş bir kasanın içinden çıkacak saatin sanat değerini hayal etmeye çalıştı. "Saat ustası kasayı da kendisi yapmış olmalı!" diye geçirdi içinden. Birden Nusrettin'i hatırladı. "Keşke burda olsaydı!" diye hayıflandı. O olsaydı kulağını kilide dayar, dinler, iki elindeki maymuncukları-nı çevirir, "şık" diye kilidi açıverirdi. Kilidi açamadan gemi İstanbul'a varırsa derhal bîmârhaneye koşup Nusrettin'i devreye sokmak geldi aklına. Ama hayır, yolculuk bittiğinde kilidi açmış olması gerekiyordu. Kendini Nusrettin yerine koydu, tıpkı onun saatlerdeki körüklü salyangoz düzeneğini dinlediği gibi kilit sisteminin sesini duyabilmek üzere dış ortamın ses kirliliğinden, denizin ve rüzgârın uğultusundan uzaklaşmak üzere kulaklarına pamuk tıkayıp belindeki kuşakla başını sardı. Ta ki çalışmaları adım adım ilerledikçe pamuğu çıkarır çıkarmaz kulağını kilide yapıştırıp içerideki hareket sesini daha berrak duyabilsin.

Akşam ayazında kilitte bir titreşim hissetti. Maymuncuğu bir kademe daha ileri ittirip öylece bekledi. Maymuncuk ibresi bir dişe takılmış gibiydi. Durdu. Sağa mı, sola mı çevirmesi gerektiğine karar vermeliydi. Bu tür kilitlerde hırsızları şaşırtmak için kilidi imal eden usta ters işlem yapardı. Buna kapan kurma derlerdi. Doğru açıyı yakalamıştı ama ters bir hareket kilidi tamamen açılmaz hale getirir, yeniden ilk ustasına döndürürdü. Daha kötüsü de maymuncuğun kırılıp içeride kalmasıydı ki buna da esnaf diliyle "şanı şöhreti kapana kaptırmak" derlerdi. Kilitçiler arasında hırsız gibi kapana düşen usta, esnaf loncasından çıkarılır, belindeki şed alınır, pabucu

dama atılırdı. Zor bir karar aşamasındaydı. Eğer kapana kısılırsa kilit kırılmadan açılmayacağı gibi kırıldığı zaman da maymuncuğun parçası içeride kalırdı ki bu durumda kilide Fransa yolu görünürdü; imal eden ustanın ellerinden öpmek üzere. Böyle bir sonuç kendisi için incirlerin çuval çuval berbat olması anlamına gelirdi. Kurt Çelebi'nin pençesini yeniden omuzunda hissetti. Derin bir nefes aldı. Belki de sağa veya sola döndürmek yerine bir kademe kendine doğru çekmeliydi. Böyle bir tercihin en kötü sonucu maymuncuğun takılan dişten kurtulup dişin geriye çekilmesi olurdu. Ve ani bir hareketle maymuncuğu çekiverdi. O da ne?!.. Aynalık, güzel bir melodi eşliğinde tam ortadan iki yana yavaş yavaş açıldı. Nasrettin sesten ürkmüş kendini geriye atmıştı. Yanında onun haline gülüşen iki kadını o anda fark etti. Birinin yüzünde hafif bir gülümseme vardı ve çalan müziğe eşlik ediyordu. Dikkatle ona baktı. *"Aman Allah'ım, böyle bir güzellik!"* Kız, göllerin durgun sularına yansıyan dolunay gibi parlıyordu. Yanakları ipek üzerine gümüş tozu serpilmiş de kaşları kirpikleri kıl iğneyle nakış nakış işlenmiş gibi. Kalbine doğru sıcacık bir şeylerin aktığını hissetti. Sonra nerede, hangi vaziyette olduğunu hatırlayıp işinin başına dönmek istedi. Kadınlara son bir kez bakmaktan da kendini alamadı. O sırada ikisi de yüzlerine tül yaşmaklarını örttüler. *"Bunlar Müslüman olmalı!"* Ay gibi parlayanın giyiminden bir genç kız, ardındakinin de ancak birkaç yaş ileri şuh bir taze olduğunu anlayabiliyordu. İki arkadaş gibiydiler. İyi ama gecenin bu vaktinde yanlarında kimse olmadan niye buradaydılar? "Bana ne canım!" demek üzereyken genç olan atıldı:

"Tebrik ederim, başardınız!"

Nasrettin heyecanlandı. Karşısındaki kişinin yüzüne bakarak konuşmayı bir nezaket saydı. Teşekkür edip işine

dönmesi gerektiğini düşündü. Yine de yerden feneri alıp muhatabının dolunayda ışıyan yüzüne tuttu. Yaşmağın altında bile harelenen nasıl bir güzellikti o öyle! İçindeki ılık duygu kalbini alev gibi yaktı. Eli ayağına dolandı.

"Te-teşekkür ederim hanımefendi!" Sonra da gözleri Deynek Cuha'yı aradı. Nerelerdeydi? Bu iki kadın perde brandanın iç kısmında olmamalıydılar. Hem de gecenin bu vaktinde? Peki ama neden buradaydılar? Bir meraktan ötesi olmalıydı! Kimdiler? Asil bir soyun servet ve görgü mirasına konmuş bu edalar, gün görmüş ailelere mahsus bu işveler neydi böyle? *"Ya imbikten süzülmüşçesine böyle bir güzellik?"* Baktı. Tekrar baktı. Dikenler arasında zambak neyse, dilberler arasında bu kız oydu. Zihninde onunla ilgili bir yığın soru hızla ve heyecanla akıyordu. Kızın sesinde bir tazelik ve cümlesinde samimi bir takdir de hissediliyordu sanki. Yine de sözünü sürdürdü:

"Ama siz... Siz burada olmamalısı..."

"Haklısınız, perdeyi bekleyen kâhyanız uyuduğu için başınızı bekleyelim dedik."

Şakacı birine benziyordu. Kendisine doğru hiç çekinmeden ilerlemesi de ayrıca cüretkârlığına delildi. Şimdi de elleriyle ahşap tezyinata dokunuyordu. Nasrettin mani oldu:

"Sakın!"

Kız onu duymazdan gelip kabartma gül motifini sever gibi okşadı. Nasrettin'in elindeki feneri alıp aynalığa yaklaştırdı. Nasrettin donup kalmış gibiydi. Yalnızca ona bakıyor ve gitgide etkisine giriyordu; hayranlıkla beraber. Kız motifleri tek tek inceledikten sonra açılan kanatların altındaki metale dokundu. Nasrettin kızın elinin altında açılan zemindeki yeni kilit sistemini fark etti. Fenerin titreyen alevleri hem kızın renkli gözlerinde hem de kilidin bakır veya gümüş aksamı üzerinde kırılıp parıltılar oluşturuyordu:

"Oooo!... Fevkalade bir işçilik!"

"Hanımefendi lütfen işinize dönüp beni yalnız..."

"Şu heyula kasanın içinde ne olduğunu öğrenmeden mi, asla olmaz! Bütün yolculuk boyunca ben de şu gemideki herkes gibi bunun içindekini merak ettim. Şimdi aç bakalım, haydi!"

Nasrettin şaşırıp kalmıştı. Neredeyse kendisine emir veriyordu. Bu sefer arkadaşına seslendi:

"Hanımefendi, lütfen kardeşinizi buradan götürür müsünüz?"

"Hah, ha... Beyefendi, o benim kardeşim değil, dediğimin de hep tersini yapar, aksidir!"

Karşısındaki hanımların boyuna bosuna yeniden baktı. Gönlünün bir yanı başından gitsinler derken diğer yanı konuşsunlar, gülsünler istiyordu:

"Gemideki birilerinin başıboş yolculara mani olması gerekmiyor mu?"

Kafası karmakarışıktı. En iyisi feneri elinden almaktı; o zaman giderlerdi. O bunu düşünür düşünmez kız feneri diğer eline alıp metal yüzeyin detaylarına gömüldü. Adeta bir çilingir, bir sarraf maharetiyle inceliyor, dokunuyor, hissediyor ve mutlu oluyordu. Nasrettin, parmaklarının gümüş yüzeye dokunuşunu, gözlerinin bakır ve gümüş rengine ayrılmış desenlere bakışını izliyor, metaldeki sanatkârane detaylara mı, kızın yüzüne yansıyan zarif kalbine mi hayranlık duyması gerektiğini kestiremeden öylece söğüt yaprağı gibi titreyip duruyordu. Mamafih karşısındaki görüntü bir kilitten ziyade bir tabloya benziyordu. Birden aklı başına geldi. Kızın kazara yanlış bir yere dokunup kilit düzeneğini bozmasından korktu. Şimdi onu daha iyi kontrol etmeli ve fırsatını bulunca feneri elinden alıp yerine göndermeliydi. Kilide bir ziyan eriştirirse onun da başı belaya girebilirdi. O ise bilgiç bilgiç anlatmaya devam ediyordu:

"Musa'nın Kızıldeniz'i geçişi beni hep etkilemiştir. Lakin bu panoda resmi yapana mı, yoksa gümüşe bakır ile nakşedene mi hayran kalmalıyım bilemedim. Musa ile Firavun'un duruşlarına bir bakın Nasrettin Efendi!"

Nasrettin dilini yutacak gibi oldu. Adını nereden biliyordu? Daha sabah bindiği şu gemide hiç kimseyle muhatap olmadan doğruca işinin başına geçmişti. İstanbul'dan itibaren at sürdüğü Deynek Cuha da öyle geveze biri değildi. Kaldı ki bu kızın pervasızlıkta üstüne kimse çıkamazdı. Onunla konuşurken bile onu önemsemediğini gösterircesine ilgisiz duruyor, parmaklarını pürüzsüz yüzeyde gezdirip bakır ile gümüşün birbirine nasıl geçtiğini hissederken sanki başka bir âlemde yaşıyordu; "Iı-ımmm...Usta işi!.. Kapağı böyle olan bir kasanın içinde nasıl bir sanat eseri var kim bilir? Söylesene, ne var bunun içinde?"

Karar verdi. Kızı derhal buradan uzaklaştırması gerekiyordu:

"Fenerimi iade edip derhal gidin buradan küçük hanım, yoksa sizi şikâyete mecbur kalacağım!"

"Olur tabii... Gecenin bu vaktinde gemide herkes uyurken... Üstelik şu arkadaşım da beni nasıl taciz ettiğinle alakalı sana şahitlik eder, ne dersin?"

"Bela mısınız, benden ne istiyorsunuz?"

"İçindekini görmek! Haydi aç şunu artık."

Bu kız sıradan bir yolcunun merakından öte malumata sahipti. Belki de birileriyle irtibatlıydı. Başından gideceğe de benzemiyordu. Öte yandan kilit ortaya çıkmıştı ama anahtar hâlâ bir muamma idi. Gözünün önündeki metal motifin içinde bir yerlerde kanatları açacak mandal, sürgü, kulp, bir şeyler olmalıydı. Karşısında pürüzsüz bir yüzey duruyordu. Kıza karşı daha yumuşak davranmakta utanılacak bir şey olamazdı; içinden geçtiği gibi:

"O halde şu feneri benden yana tutun!"

Kız feneri Nasrettin'in baktığı yöne doğru hareket ettirerek onu izlemeye başladı. Nasrettin parmaklarıyla panonun her milimine dokunuyor, yokluyor, baskı uyguluyor, hissetmeye çalışıyordu. Ama daha çok hissettiği, yanındaki kızdı. *"Topla kendini Nasrettin!"* Biraz geri çekilip yeniden panoyu incelemeye

koyuldu. Belki ahşap aksam gibi bunda da resme gizlenmiş bir ipucu bulması gerekecekti. Firavun ve askerleri sol altta, Musa ve müminleri sağ üstte resmedilmişlerdi. Kızıldeniz nedense gümüş renginde, Musa ve inananlarının kıyafetleri açık kızıl, Firavun ve askerleri de pas kızılıyla hakkedilmişlerdi. Usta böyle bir resim için tekne kalıp kullanmıştı muhakkak. Gümüş, bakırdan daha önce eriyip donduğuna göre önce kızıl motifleri hazırlamış, tekneye yatırmış, sonra gümüşü eriyik halinde işlemeye başlamış olmalıydı. Panonun yüzeyi zımparalanıp cila vurulmadan evvel bakır motifler dişi konumdayken şimdi yer yer erkek görünüyordu. Musa ve müminleri neden böyle hakkedilmişti acaba? Resme tekrar tekrar baktı. Kızın yaşmağı altından saçlarının sümbül kokusunu duyuyordu. Zaman azalıyordu. Aynalıktaki Adem ile Havva tezyinatına benzer bir gizem olmalıydı, bir yerlere gizlenmiş bir anahtar. I-ıh!.. Şiddetini arttırmaya başlayan rüzgârın etkisiyle fener alevinin durmadan dalgalanması da işini zorlaştırıyordu. Gözü ikide birde kızın yüzüne kayıyordu; elinde olmadan. Başaramayacağından korkmaya başladı. Öfkelendi. Yorulduğunu hissetti. Zaman nasıl da geçmişti? Az sonra şafak sökecekti. Biraz yalnız kalmalıydı. Bu kız buradayken aklını toplayıp çalışması zordu. *"Dolunay..."* Ama böyle de olmayacaktı. Kararlı bir ses tonuyla kestirip atmak istedi:

"Buraya kadar! Fener kâr etmedi; gerisine gün ışığında bakmam gerekiyor. Şimdi müsaadenizle... Feneri şuraya bırakabilirsiniz."

Hayret, kız bu sefer itiraz etmedi:

"Haklısınız! Sabahın şerri akşamın hayrından evladır! Biz de gidelim... Gidelim de kâhyanızı görevinin başına gönderelim!"

"Onunla tanışıyorsunuz yani?"

"Yoksa nasıl burada olalım ki Nasrettin Efendi!"

"Gerisini sormayacağım, bir kilit ustası ne kadar az bilirse o kadar iyidir!"

"Bari kasanın içindekini söyle bize!"

"Bilmiyorum!"

"Saat olmasın?"

"!"

Nasrettin bir daha ağzını açmadı. Dili tutulmuş, zihninde bin bir soru...

İki saatlik uykunun ardından gün ışımaya başladığında yeniden işinin başındaydı. Hayalinde elbette gecenin renkli gözleri. Muhtemelen rüyasına da girmişti ama hatırlamıyordu. Etrafına bakındı. Kara daha yakından görünüyordu. Gemi Kapıdağ önlerine yaklaşıyor olmalıydı. O sırada bir rüzgâr çıktı. Şimdi deniz de çalkanmaya başlamıştı. Çalışmak şimdi daha zordu. Kıç üstünde kasa ile gemi puntelleri arasında iki metre kadar bir boşluk vardı ve ani bir dalgayla gemi kıç vurduğunda denize düşme ihtimali doğabilirdi. Kendini belinden bir halatla puntellere bağladı. Sonra da uzaktan panoya baktı. Kız haklıydı. Usta çok güzel bir sanat eseri üretmişti. Musa çok heybetli duruyor, müminlerine yol açmak için de elindeki asayı denize vuruyordu. "Belki de asayı yakından incelemeliyim!" diye düşündü; *"Musa'ya Kızıldeniz'i açtığına göre bana da kasayı açabilir!"*

Yanılmamıştı. İki karışa iki karışlık panoda görülen asa motifi, hanımların çorap ördükleri bir tığ ebadındaydı ve tıpkı ardıç dalı gibi budaklıydı. Babası bir zamanlar Âdem'in cennetten çıkarken yanına aldığı bu asanın yeryüzünde peygamberlerden peygamberlere geçe geçe Musa'ya kadar geldiğini, Musa'dan sonra da İsrailoğulları peygamberleri tarafından kullanılıp İsa'ya ulaştığını anlatmıştı, hatırlıyordu. Nakıştaki Musa'ya ve elindekine yeniden baktı. Bir şey dikkatini çekti. Asa Musa'nın avcunda değil, avcunun üstünde duruyordu. Birine sunar veya birinin onu oradan almasını bekler gibi. Peki ama nasıl alacaktı?

Heybesindeki bütün iğneleri denedi, bütün aletleri kullandı, bütün telleri dolandırdı lakin asayı hareket ettirecek

hiçbir yol bulamadı. Kız hâlâ aklındaydı. Bazen asanın ucunu yokluyor, bazen budak motifine dokunuyor, bazen eğri yerini zorluyordu ama nafile. Zaman ilerliyordu. Kilidi açtıktan sonra daha anahtar yapması gerekecekti. Kızın güzelliği yeniden gözünün önüne geldi. *"Kilidi hemen açmalıyım! Daha bir de anahtar yapılacak..."* Kendiyle konuşuyor, küfürler ediyor, aptallığına falan kızıyordu. Zaman hızla akıp gidiyordu. Neden sonra Musa'nın asasına kilitlenip kalmakla iyi yapmadığını düşündü. Başka bir yere bakmayı neden akıl etmemişti ki? *"Eğer öyle ise boşuna iki saatimi harcamış oldum!"*

"Hiçbir emek boşuna değildir Nasrettin Efendi, karşılığı mutlaka vardır; iyi veya kötü!"

İçinden geçirdiğini sandığı cümleyi sayıklamış olmalıydı. Kızın sesini duyduğuna bir yandan memnun oldu diğer yandan öfkelenmiş gibi sordu:

"Yine mi siz?"

"Ne yapalım, bu kasa bir mıknatıs gibi bizi çekiyor."

"Mıknatıs? Tabii ya!.."

Nasrettin, önce mıknatısı düşündü. Musa asasını kendine sunuyordu ve onu yerinden belki de bir mıknatısla alabilirdi. İki saattir hep bakır ve gümüş üzerine kafa yormuş, mıknatısı hiç düşünmemişti. Mıknatıs bakırı çekmediği için şartlanmış olmalıydı. Peki ama Musa'nın elindeki asa neden demir olmasındı ki? Derhal çantasını karıştırmaya başladı. Mıknatıs nal, bir kilitçinin vazgeçilmez aletiydi. Sarılı olduğu bezi açtı. Üzerine bir şey yapışmasın diye yine bez ile tutup kasaya yaklaştırdı. Evet! İşte Musa'nın asası şimdi elindeydi. Kızıla boyanmış demir bir çubuk... Nazik bir parça gibi tutarak mıknatıstan ayırdı. Budaklarına baktı. Usta, yarım karış uzunluğundaki asaya iğne iğne budak yapmıştı; gül dalının dikenleri misali. Ve o dikenlere denk gelecek biçimde panoda üç adet sıralı deliği gördü; Kızıldeniz'in ortasında. Müslüman coğrafyada terakkî adına Kızıldeniz'in hep

bir kilit gibi düşünüldüğünü akıl edemeyişine hayıflandı. Neyse ki Kızıldeniz'in anahtarı artık elindeydi.

Kız ile göz göze geldi. Gülümsedi. Asanın budaklarını deliklere denk gelecek şekilde hizaladı ve bastırdı. Duydukları ses içeride bir çarkın yavaş yavaş ama gürültüyle dönmeye başladığını hissettiriyordu. Kulak kesilip dinlediler. Ses gitgide uzaklaşıyordu. Ve tamamen kaybolduğu anda metal pano ortadan Kızıldeniz gibi ayrılmaya başladı; tam ortadan iki yana. Panoyla birlikte kasa duvarı da iki kanat halinde açılıyordu. Nasrettin'in yaptığı ilk şey mıknatısı yeniden asaya yaklaştırıp yerinden almak oldu. *"Neme lazım, anahtar cebimde dursun!"*

Derin bir nefes aldı. Başarının hazzı... Şafak sökmüş, gün aydınlanmıştı. Kasanın içine baktı. Gün ışığıyla parlayan devasa bir saat. O güne kadar hiç görmediği cesamet ve tezyinatta. Cennet bahçesi gibi rengârenk ve ışıl ışıl. Adımları onu saate doğru çekiyor gibiydi. Kızın da kendisiyle birlikte ilerlediğini hissetti, sesini çıkarmadı, hoşuna gitmişti. Birden kardeşini hatırladı. Bu saati görseydi ne kadar mutlu olurdu diye geçirdi içinden. Keşke zamanı olsa da saatin şemasını çıkarabilseydi. Adımları ilerledikçe ustaya olan hayranlığı artıyordu. Geniş kasanın tam ortasına konulmuş bir oturtma saatti bu ve çevresinde iki kişinin rahat dolanabileceği kadar mesafe bırakılmıştı. Önde kendisi, kız arkasında, peş peşe, hiç konuşmuyor, gördükleri muhteşem eseri tavaf ederek bütün güzelliği görmek üzere bir adım arayla dolanıyorlardı. Saatin üçüncü cephesine vardıklarında önce sarsıldılar, sonra ortalık kararıverdi. Şiddetli bir dalga gemiyi sallamış, havalanan kıç üstü yükseldiği yerden denize vurmuş, mintanlarına sular sıçramış, kasanın açık kanatları da üzerlerine kapanıvermişti. Kasa açılırken duydukları çark şimdi âdeta beyinlerinin içinde dönüyordu; kapanarak... Karanlık... Nasrettin, geceleyin sevdiği kız evine gelen üftâde âşığı düşündü.

"Allah'ım... Şükürler olsun!"

VIII

Tilkinin biri kurtla dost olmuştu. Birlikte bir delik bulup bağa girdiler. Kapı gayetle sağlam, duvarlar çalılarla çit örülmüş... Bağda çeşit çeşit üzümler, renk renk meyveler... Bir tavuk kümesi, birkaç da besili tavşan... Nimet sebil gibi...

Tilki sonunda dışarı çıkacağını düşünerek az yedi. Kurt ise patlayıncaya kadar tıkındı. Gitme vakti geldiğinde ince belli tilki kolayca girdikleri delikten dışarı fırladı, iri işkembeli kurt ise orada sıkışıp kaldı. O sırada bahçıvan yetişti. Kurda öyle sopa çekti ki sonunda kürkü yırtıldı, postu delindi. Yarı ölü, yarı sersem o delikten zar zor kurtulup kaçabildi.

İşitenler dediler ki;

"A efendi, nimetler önünde hazır diye zorbalık edip semirme, işin sonunda zebun düşer yoldan kalırsın. Fazla naz ve nimet seni şişmanlatırsa nasıl menzil alırsın, ölümün dar kapısından dolu işkembeyle nasıl geçebilirsin?"

Bu, kalpazanlık tezgâhının kurulduğu
Ve kalpazanın kulağının burulduğudur

"Beşaretlu Kazasker hazretleri, maiyetinizde bir hafiye aramalıyız!"

"Neden böyle dersin Kurt Çelebi?"

"Zira Defterdar konağındaki akrebimizden bir pusula aldım. Çanakkale'den gelen güvercinimizden haberleri olmuş. Muhtemelen şimdiye dek kasayı da öğrenmişlerdir."

"Bu iyi olmadı işte. Şimdi kasanın emniyetini sağlamak da gerekecek. Hımm!.. Peki nasıl öğrenmişler?"

"Bilemiyorum efendimiz lakin biz nasıl onları takibe almışsak onlar da bizi takibe almış olmalılar. Men dakka dukka! Önemli olan oyunu onlardan çabuk oynamak."

"Bu konuda sana güveniyorum Çelebi, çok dikkatli ol!"

"Müsterih olunuz efendimiz, onlardan öndeyiz. İşte buyurun Defterdar efendinin Sultan'a sunacağı hediye budur."

Kazasker, önüne uzanan avuca baktı. İçinde bir altın... Şaşırmakla öfkelenmek arasında sordu:

"Anlayamadım nedir bu?"

"Altın, efendimiz, halis ayar altın. Adı Zer-i Mahbub!"

"Defterdar'ımız Sultan'a düğün hediyesi olarak bu altını mı sunacak yani?"

"Hayır efendim, bundan üç bin adet sunacak! Sultan'ın sünnet ettireceği her bir çocuğa karşılık bir altın. Hayırda

yarışır gibi. Altınlar Kırım'dan getirtildi bile. Memleketin her yanında kullanılmakta olan yerli ve ecnebî altınları tahtından edecek bir güce sahip."

"Hediye değil de rüşvet desene?"

"Çalkantılı piyasaya istikrar getirmesini umdukları bir rüşvet diyelim. Gerçi kendisi bunun düğün bereketi olduğunu söyleyecektir!"

"Tabii Sultan hazretleri bunu tedavüle sokarsa!"

"Tedavüle sokmaktan daha ötesini yapıp fakir fukara sınıfından sünnet çocuklarına veya zaferle dönen asker kullarına hediye diye dağıtacaktır efendimiz. Böyle bir hediye çarşı pazarda alım satıma girdiği anda piyasa rahatlayıverir."

"Desene bizim Defterdar Efendi hediye vermiş gibi görünerek aslında vazifesi olan altın müzayakasını bertaraf edecek?"

"Evet, ama varını yoğunu ortaya koyarak. Bunca altını nasıl bulduğunu araştırdım; Kırım'da atadan dededen nesi var nesi yoksa sattırmış. İyi mi kötü mü etmiş bilemedim...

"Vezir olunca fazlasıyla devşirir zahir!"

"Sonuçta üç bin altın ile hem hediye vermiş hem de görevinde başarılı olmuş görünecek."

Kazasker birden kendini yenilmiş hissetti. Oturtma saat için harcadığı üç binden ziyade altın hatırına geldi. *"Herife bak, daha az masrafla daha çok yer işgal edecek!"* Hem üç bin altın hediye getiren hem de piyasaları rahatlatarak başarılı olan bir memurun vezirlik makamına yükselmesi Sultan'ın elbette birinci tercihi olurdu. Frenk altını karşısında saltanatı temsil edecek ve alım satımı hareketlendirecek üç bin altın ile bir salon ortasında kurulup gün boyu Sultan'a dua kelimeleri şakıyacak bir saatin hiçbir rekabet gücü olamazdı; tabii bunu tersine çevirecek bir düzen tertiplenmezse. Birlikte aynı bağa giren kurt ile tilkinin hikâyesi geldi aklına. İkisi de aynı bağdan nemalanıyorlardı. Sonuçta o bağı kendisi tilki olarak terk etmeyi, Defterdar'ın da postu deldiren

kurt olmasını istiyordu. Buna göre bir önlem gerekiyordu. Önce çevresine bakındı. Kapısını bekleyen muhafızdan gayrı kimse yoktu. Onunla göz göze gelip elinin tersiyle çıkmasını işaret etti. Sonra Kurt Çelebi'ye parmağıyla yaklaşmasını buyurup fısıldadı:

"Buna müsaade edemeyiz efendi!"

Kurt Çelebi'nin gözleri fal taşı gibi açıldı. O da kısık sesle sordu:

"Nasıl yani efendim?"

"Defterdar'a mani olmak lazımdır!"

Kurt Çelebi adı üstünde kurt gibi adamdı, gün görmüş, devran yaşamıştı. Fısıltıyla konuşulan kelimelerin insanların başını belaya soktuğunu çoktan öğrenmişti. Şimdi de Kazasker onunla fısıldaşıyordu. Üstelik devletin malî yönden refahına açılacak bir kapıyı kapatmak üzere. Milletini ve devletini seven birisi Defterdar'ın hem hediyesini, hem de fikrini alkışlamalı değil miydi? Ama onlar ezeli rakip idiler ve kişi düşmanının kazanmasını istemezdi. Biri devletin hesabını, diğeri işleyişini ele geçirmişti ve yakında boşalacak vezirlik makamını da ele geçirmek ikisi için de önemliydi. Kurt Çelebi efendisinin teklifinden rahatsızlık duysa da belli etmedi. Ekmeğini yiyip kılıcını salladığı Kazasker, Defterdar'a mani olacaksa kendisine işi düşeceği, bundan da sayısız fırsatlar ve nimetler devşireceği muhakkaktı. Konu her ne kadar tehlikeli ve muzır ise de kârı o ölçüde yüksek olabilirdi. Elbette iyi yönetilip Kazasker iyi yönlendirildiği takdirde. Bunu da kendisinden iyi yapacak kimse yoktu. Hatta Defterdar konağındaki Bülbül Ağa bile bu konuda eline su dökemezdi. Şimdilik Kazasker'e karşı renk vermemeliydi. Söylediklerini hayretle karşılamış gibi yaptı:

"İyi ama efendimiz bu düşündüğünüz sıradan bir hileyle rakibi alt etmekten öte, hayırlı bir işe de mani olmak değil midir? Hem bunu nasıl yapacağız?"

"Onu sen düşüneceksin Çelebi!

"Ama efendimiz..."

"İtiraz istemiyorum Ağa! O altınlar Sultanın eline geçmemeli."

"Beni bağışlayınız yüce efendimiz, nasıl olacak bu iş, hırsızlıkla mı?"

"Aferin sana, nasıl yapılacağını hemen buldun?"

"Ama efendimiz, altınların çalınması yalnızca devlete zarar verir, Defterdar'a ziyanı dokunmaz; bilakis onu masum hatta kahraman bile gösterir!"

"Defterdar'ı rezil edecek bir yolla çalınırsa kahraman değil hain gösterir."

Kurt Çelebi efendisinin tehlikeli bir oyun oynadığını biliyordu. Gözünü hırs bürümüştü ve vezirlik makamı için eski yoldaşına karşı bütün kötü yolları mubah görmeye başlamıştı.

"Altınları sahtesiyle değiştireceksiniz."

Kurt Çelebi bu kadarını beklemiyordu. Kanı donacak gibi oldu. Sahte parayla mücadele etmekle vazifeli Kazasker, sahte altın basmaktan, hırsızlara ceza veren hâkim altın çalmaktan bahsediyordu. Bu devlet ne hallere düşmüştü böyle? Daha dün Sultan'a, devletin mali sıkıntısının altında yatan sebebin pazarda çarşıda dolaşan sahte akçe ve bisitiler olduğunu söyleyen bir adam şimdi piyasada sahte altın öneriyordu. Kazaskerlik makamına geldiği üç yıldan bu yana Seres'ten Diyarbakır'a, Halep'ten Bosna'ya ülkenin her yanında kalpazanların kökünü kazıyıp kanunsuz darphaneleri yıktıran, darp tezgâhlarını parçalatan da kendisiydi. Gördüğü adam neye dönüşmüştü böyle? Ateşle oynuyordu. Bizzat Kazasker'in sahte altın işiyle bağlantısı kurulursa değil vezirlik, sadrazamlık, kelle de elden giderdi. Usulen de olsa son bir kez onu uyarmak istedi:

"Aman efendimiz, devr-i şahanenizde şu ülkede bırakınız altını, kalp akçe veya mangır basacak adam bulmak kimin haddinedir. Hele de İstanbul'da..."

Kurt Çelebi sözünü bitiremedi:

"Orası senin işin efendi! Ve unutma, bize sahte altın lazım, darp ustası veya darphane yalnızca teferruat! Şimdi derhal işe koyul, çekilebilirsin!"

Kazasker sözü kestirip atmıştı. Kurt Çelebi derhal huzurdan çıktı. Hem ürkmüş hem heyecanlanmıştı. Girişilecek iş tehlikeliydi ama kârı da o derece yüksek olacaktı muhakkak. Kazasker'in son cümlesini zihnine yerleştirmeye başladı. "Bize sahte altın lazım, darp ustası veya darphane yalnızca teferruat!" Bunun tercümesi sahte altınlar hazır olduğunda darp ustasını da darphaneyi de yok et demekti. Yapması gereken işin suç boyutunu düşündü. Önce kalpazanlık yapacak, ardından cinayet işleyecek sonra da izini kapatmak için kundaklama yapacaktı. Zor işti. Bir eşi, üç çocuğu, refah içinde sürdürdüğü bir hayatı ve toplum nezdinde dostları, itibarı vardı. Kazasker ki ülkenin dört bir yanına kolunu uzatır, iş görürdü. Kazasker'in adamı olmak varken düşmanı olmayı da kimsecikler istemezdi. Öte yandan, İstanbul'da Sultan'ın vazifelendirdiği adamlar dışında darp ustası ve darphane bulmak imkânsızdı. Karanlık dehlizlerde ve yeraltı bitirimhanelerinde birisinin bir kalpazan aradığı duyulduğu anda ases teşkilatı uyanır ortalık birbirine giriverirdi. Böyle bir iş yapılacaksa kalpazanlarla değil, kalıp ustalarıyla başarılabilirdi. Kimsenin ruhu duymadan.

Kurt Çelebi bunları düşünürken ne kadar yürüdü, nerelerden geçti hiç bilmedi, kendini rakibi Bülbül Ağa'nın kapısında buldu. Oysa ikisinden biri diğerini görmek istediğinde Mahmutpaşa Camii avlusuna varır, sanki sadaka taşına hayır akçesi atar gibi yaparak duvara yaslanır, duvardan çektiği taşın altına mazı büyüklüğünde ve renklisinden bir veya birkaç çakıl tanesi koyardı. Görüşme konusunun önemi, buluşma yeri, buluşma vakti gibi hususlar hep çakıl taşının sayısıyla ve rengiyle anlam kazanırdı. Ejder onu kapısında görünce derhal içeri alıp azarladı.

"Ne halt etmeye buradasın?"

Kurt Çelebi önce kendine geldi sonra da yaptığına kendisi şaşırdı. Kazasker'in planı onu sarhoş etmiş, ta rakibinin kapısına kadar getirmişti demek. Neyse artık, olan olmuştu. Bülbül Ağa'ya dil döküp durumu anlattı. Böyle bir işi tek başına başaramazdı. İşin kalpazanlık kısmını -iyi bildiği için- ona havale etmek, taşeron tutmak istiyordu. Gerçi Defterdar Kazasker için ne ise Bülbül Ağa da kendisi için oydu; rakip, hasım, düşman, hasetçi... İşin iyi tarafı Bülbül Ağa yönetilebilir biriydi. Keza o da Kurt Çelebi için aynı şeyi düşünüyordu. Efendileri birbirlerinden asla hazzetmiyorlardı ama bunlar menfaatleri örtüştüğünde can ciğer kuzu sarması oluveriyorlardı. Kurtla Köpek... Öyle ya, Kazasker ile Defterdar'ın yenilecek çok akçeleri vardı, kırışa kırışa.

Kurt Çelebi'den birkaç saat sonra Bülbül Ağa Dobra Hatun'un kapısını çaldı, saman altında yüzdürecekleri gemiye tayfa veya hamlacı bulmak üzere. Dobra Hatun gibi dürüstlük abidesi birini kalpazanlık cürmüne ortak etmek olacak şey değildi ama... Kurt Çelebi'ye söylediği cümleyi tekrarladı içinden: "Ama en iyi kalıpçı ustasını bana o verebilir! Üstelik feda edilebilir cinsinden... Yeter ki ustanın ne yapacağını ona söylemek zorunda kalmayayım."

Dobra Hatun, Bülbül Ağa'yı dinledi, talebini makul gördü ve böyle bir ustayı neden istediğini hiç sormadı. Çünkü o güne kadar Bülbül Ağa asla kötülüğe kapı aralayan, külhandaki kader kurbanlarının aleyhine olabilecek hiçbir iş için kendisine müracaatta bulunmamış, külhanda veya konakta yetişen hiçbir delikanlı yahut genç kızı suiistimal etmemişti. Dobra Hatun adının kendisinde saygı ve ihtiram uyandırdığını kaç kere tecrübe edinmişti. Şimdi de öyle olacağını düşünüyordu. Üstelik her işin sonunda verdiği zengin bahşişlerle konağın pek çok sıkıntısının da giderildiği bir gerçekti. Şimdi kendisinden bir şekerci ustası isteyince onun ne yapacağını neden sorsundu? Üstelik haşmetli hünkârın yaklaşan düğününde şeker bahçeleri ve nahıllar yapılacakken. Gülümseyerek işi bitirmeyi yeğledi:

"Zeyrek Şaban tam aradığın ustadır Bülbül Ağam. Şeker kalıbı hazırlamak için İstanbul'da üstüne yoktur."

"Lakin Dobra Hatun, zannederim düğünün sonuna kadar gece gündüz çalışması gerekecek; elbette kazancı da ona göre yüksek tutulacaktır!"

"Süreyi ve ücretini kendisiyle görüşmeniz gerekir ağam. Size onu çağırayım."

Bülbül Ağa Karagümrük'ten yokuş aşağı Haliç'e inerken yanındaki delikanlının ateş gibi bakan gözlerinden ve her cümlesinden sonra ortaya koyduğu keskin zekadan ziyadesiyle etkilenmiş ve ürkmüştü. Dobra Hatun bu çocuğa "Zeyrek" derken sıradan bir tanımlama yapmış olamazdı. Böylesine zeki bir çocuğun şeker kalıpları döküp şeker boyaması kabiliyete saygısızlık bile sayılabilirdi. Mesele o ki, şimdi kendisine gayrikanuni bir yol önererek bakırdan altın kalıpları döküp altın yaldızla boyaması gerektiğini nasıl anlatacaktı? Nihayet Cibali yokuşunun bittiği yerde, Haliç sahilinde bir an durdu, onu da durdurdu, yüzünü yüzüne döndü ve konuyu bütün açıklığıyla anlattı; önce Dobra Hatun'un hakkını ve hatırını dile getirerek:

"...İmdi Şaban, evladım, seni neden buraya getirdiğimi merak ediyorsundur. Gayrı konuşacaklarımızın ikimizin arasında kalmasını istiyorum. Bu hususta sana güvenebilir miyim?"

"Melek annem Dobra Hatun size güvendiyse siz de bana güvenebilirsiniz efendim!"

"Senden yapmanı isteyeceğim şeyi kimin adına istediğimi sormayacaksın. Lakin yapacağımız şey başta haşmetmeab Sultanımız olmak üzere millet ve ülkemiz için elzemdir."

"?"

"Sen de biliyorsun ki halen çarşıda pazarda, alım satımda en değerli para olarak duka altını geçerlidir. Lakin burası İslam yurdudur ve elbette bir Frenk altınının hâkimiyeti devlete ziyan eriştirmekte ve itibarımızı zedelemektedir. Bu hâkimiyeti kırmak ve halk nezdinde gâvurun itibarını düşürmek için piyasaya sahtesinin sürülmesi gerekmektedir. Vatan millet hayrına ve hiç kimseciklere duyurmadan seninle bu işi başaracağız. Anladın mı?"

Şaban çok şaşırdı. Bülbül Ağa'nın yanlış kişiyle konuştuğunu, Dobra Hatun'un kendisini yanlışlıkla bu adamın yanına taktığını falan düşündü:

"Yirmi iki yıllık ömrü boyunca kesesinde bir altını hiç görmeyen, elleri de bir altın liraya hiç dokunmayan ben mi? Yanlış kişiyle..."

"Bilakis, işimiz gizli olduğu için sen en doğru kişisin. Sahte altın basmak için devletin darphanesinden ustalar görevlendirilemez, öyle değil mi?"

"O halde bu bir suç..."

"Hayır, bu, ülkemiz için bir fedakârlık!"

"Yakalanırsak suç olmayacak mı?"

"Yakalanmayacaksın. Yakalanırsan sen beni, ben seni tanımıyoruz."

Bülbül Ağa buradan itibaren Dobra Hatun adını sık sık anarak ilerlemeye başladı. Cibali ile Balat arasındaki sahile

geldiklerinde bir bahçenin kapısını araladı ve ayakları bir ileri bir geri giden Zeyrek Şaban'ı bileğinden tutup çekti. Bahçede birkaç meyve ağacı, sahile doğru da ekili bir bostan vardı. Ortada da küçük bir bahçıvan kulübesi. İzbe bir ardiye.

"Burası emin bir mülktür, Defterdar hazretlerine ait olup kimse uğramaz."

"Defterdar hazretlerinin konağı hemen şuracıkta, Otakcılar'da iken mi?"

"Elbette konağı orada, Bizans'tan kalma Tekfur Sarayı'nın ötesinde, lakin sen burayı onun yazlık bahçesi say. Yaz bitti, sahip gitti..."

"Yani biz şimdi Defterdar hazretlerinin mülkünde sahte altın mı darp edeceğiz?"

"Devlet işinin bundan emniyetlisi var mı evlat? Hem ileride hakikileriyle değiştirmeye sıra geldiğinde konağına da yakın olacağız."

Kulübeye girdiklerinde Bülbül Ağa zemindeki toprağı eşeleyip bir kulpa yapıştı. Ardınca tedirgin yürüyen Şaban düşünüyordu, eğer şu adam gerçekten millet ve ülke için çalışıyorsa takdir edilmesi gerekirdi. Lakin değilse kendi efendisine bile ihanet eden bu adamın ne kadar tehlikeli olabileceği belliydi. Sahte altın basmaktan ve hakikisiyle değiştirmekten söz ediyordu. Netameli işler. *"Dikkatli ol!"*

Şaban birkaç basamaktan sonra Bizans dehlizlerinden birine inmişti. Aklında Dobra Hatun'a gidip teklifi anlatmayı geçiriyordu. *"İyi ama o bunu zaten biliyorsa?"* O sırada suyu çekilmiş bir sarnıca geldiklerini fark etti. Geniş zemininde yankılanan kendi ayak seslerini duydu. Bülbül Ağa bir çıra tutuşturup içeriyi gösterdi. Uzak köşede bir odacık vardı. Muhkem ve bakımlı bir mekândı. Dışarıya ses sızdırmazdı.

"Dün bu bahçenin bağbanına yol verdim delikanlı; bundan böyle yeni bahçıvan sen oluyorsun. Buranın yolunu da

senden başka iki kişi bilecek. Biri senin yardımcın, biri benim yardımcım. Benimki lazım olan bütün teçhizatla birlikte yarın burada olur; Kirkor Usta... Tekirdağ Darphanesi'nde on yıl çekiç sallamıştır. Seninkini seçmek de sana kalmıştır, elbette ağzı sıkı olmak şartıyla. Şimdi Şaban Efendi, üç bin altın hazırlaman için on gün zamanın var. On gün sonra Dobra Hatun'a ödeyeceğimden hariç sana on altın vereceğim; sahte olmayanlardan..."

"İhsanınız olur efendimiz!"

"Ve bu da sahtesini basacağınız altındır! İyi muhafaza et, aksi takdirde..."

Bülbül Ağa, sözünün gerisini getirmek yerine Şaban'ın avcuna dikkatle koyduğu altından boşalan elini düz bir bıçak gibi yapıp kendi boğazına gelgitlerle sürttü. Gözlerindeki dehşet ise kesilen bir boğazdan çok öteydi.

IX

Bir genç gönlünü kaptırmış, sevgili yoluna can vermeyi canına minnet biliyordu. Girişti̇ği iş tehlikeliydi, ölümle burun buruna... Sevdiği bir lokma değildi ki ağzına düşsün, bir kuş değildi ki tuzağına gelsin. Sevdiği sultanın kızıydı. Dostları öğütler verdiler, "Vazgeç bu hayalden, senin gibi nicelerinin o güzel için ayağı zincire vurulmuştur." "Can korkusuyla canandan geçmek yoktur kitabımızda" diye cevap verdi âşık. Sevenleri, akrabaları sevdadan geçsin diye nasihatler ettiler, dinlemedi, onu evine hapsettiler, fayda vermedi. Onlar perhiz diyorlardı ama hasta şekersiz duramıyordu.

Sonunda birisi sultanın kızına üstü kapalı da olsa durumu anlatmak istedi. "Biliyor musun prensesim, şuralarda bir avare âşık vardır, her gün çevrede dolanır, şiirler okur, hikmetli sözler eder..." Kız bahsettikleri kişinin kendi aşkına tutulduğunu, bu bela fırtınasının kendinden olduğunu hemen anladı. Öğleye doğru atını o tarafa sürdü. Âşık, onun kendinden yana geldiğini görünce ağlamaya başladı. Dilinde şu şiir vardı:

"Sevgili önce beni öldürdü, sonra dönüp yanıma geldi. Belli ki maktulüne ciğeri yanmış!"

Kız usulünce, "Nerelisin, kimsin, adın ne, neyle meşgulsün" gibi sorularla onu açmak istediyse de ağlaması hiç aralıksız devam ediyordu. Biçarenin tek kelime etmeye mecali yoktu. Sonunda kız sitemle sordu:

"Benimle niçin konuşmuyorsun?"

Bu sözle birazcık kendine gelen âşık, aşk deryasının çarpışan dalgaları arasından başını kaldırarak şu şiiri okudu:

"O varken benim de var olmam garip değil mi? O söylerken benim de söz söylemem hiç yakışık alır mı? Sevgilinin kapısında ölene neden şaşırsınlar ki? Asıl onun kapısından sağ salim dönene şaşmak gerekir."

Bu, karanlık bir kasada duyguların haddi aşması
Ve iki kişinin kaderi birleşip birbirine yaklaşmasıdır

Saçlarının sümbül kokusu genzini yakıyordu. Belli ki başı başına değecek kadar yakınındaydı. Karanlığa sordu:

"Hanımefendi! Hanımefendi! Bir şeyiniz yok ya?"

Cevap gelmeyince tekrar seslendi:

"Hanımefendi! İyi misiniz? Hanımefendi!.."

"E-eve-eeet!.. İ-yi-yim, iyiyim. Kolumu çarptım galiba!"

İkisi de beklediler. Gözleri karanlığa alışmaya başladı. Kapanan kasanın en tepesinde küçük bir delikten ışık sızıyordu; belli belirsiz. Dışarıda bir kadının çığlıkları vardı;

"Arkadaşım bu, avaz avaz... Buradan çıkmam için..."

"Keşke!.. Lakin kilidi açmaları mümkün değil."

"Burada mahsur mu kaldık yani?"

"Galiba öyle!"

"Peki nasıl çıkacağız?"

"Onu senin arkadaşın düşünecek, şimdilik elimiz kolumuz bağlı... Ama tesellimiz de yok değil, merak ettiğimiz şu saatin güzelliği."

Nasrettin birden durdu. İçerisi zifiri karanlık iken saatin güzelliğinden bahsetmek bir şaka sayılmazdı. Yaptığı soğuk nükteyi kapatmak üzere bu sefer de saçmaladı:

"Doya doya yoklayabiliriz, her yanını."

"İnanamıyorum Nasrettin Efendi, burada mahsur kaldık ve sen saatin güzelliğinden, sonra da onu elinle yoklamaktan bahsediyorsun!"

"Size de şaka yapılmıyor yani, hanımefendi. Merak etmeyiniz, burada ölmeyiz. Birileri bizi çıkarır. Sizinle beni böyle bırakırlar mı hiç?"

Nasrettin'in sorusundaki imadan sonra kız biraz utanır gibi oldu, sonra onu kendisiyle düşündü, denk değillerdi, ihtimal vermedi. İçinden bir ses "Fena da sayılmaz, en azından yakışıklı!" diye geçerken gülümsedi, kendini iknaya çalıştı. *"Büyük konuşmamak lazım!"*

Nedense bir namahremle dip dibe kapalı kalmanın tedirginliğini hissetti, sonra da bütün bunları umursamaz gibi sordu:

"İşte bunun için bir şeyler yapmanız gerekmiyor mu?"

Nasrettin onun bu cümleyi hangi anlamda kullandığını kestiremedi. Hatta bu ihtimali düşündüğü için kendini ayıpladı. Sonra da el yordamıyla kilidin olduğu yere ilerledi. Karanlık da olsa kilidin anahtar düzeneğini elinde hissedebiliyordu, küçük bir mandalı vardı, el yordamıyla onu kaldırıp anahtar deliğini hissetti. *"Oh, içeriden açılabilir bir kilitmiş!"* Cebindeki anahtarı yoklarken kızın sorusunu muzipçe cevapladı:

"Elbette gerekiyor, lakin görüyorsunuz ışığa ihtiyacımız var. Işık olsaydı belki kilidin düzeneğini anlayabilir, ona göre içeriden açmaya çalışırdım!"

"Çantanda mumun yok mu senin?"

"Var elbette ama çantam yok, dışarıda kaldı!"

"Uff!.. Allah'ım, Allah'ım!.. Ben karanlıktan korkarım, Nasrettin Efendi!.."

Nasrettin karanlıktan neden korktuğunu sormadı. Onun yerine bu kasanın içinde, nasıl bir konumda kaldıklarını yeniden düşündü. Anahtar cebindeydi, kapanan kilidi hemencecik açıp onu dışarı gönderebilirdi ama bunu yapmalı mıydı?

Yüreğini titreten böyle bir güzelliği biraz yakından tanımakta ne ziyan vardı? Kaldı ki gözü karanlığa alıştıkça daha belirgin hale gelen şu harika saati incelemesi, zihnine kazıması, yarın İstanbul'da Nusrettin'i ziyarete gittiği vakit şemasını çizerek ona anlatması gerekmez miydi? Kader ona bir fırsat tanımış, içinin ısındığı bir kız ile bir odaya kapatmış, kardeşinin mutluluğuna kapı aralayacak bir nimeti de yanında sunmuştu. Karar verdi; bunu elden kaçıramazdı. Saatin şemasını çizmeden, kızın adını, kim olduğunu, huyunu suyunu öğrenmeden olmazdı. Güzelliğini öğrenmişti madem, şimdi sevgisini de tartmalıydı. Kendisiyle yakından ilgilenmiyormuş gibi davranarak, belki saat merakını kamçılayarak onunla ünsiyet kurabilirdi. Saatin altına üstüne, önüne ardına, sağına soluna dikkatle bakmaya başladı. İyi görebilmek ve zihnine kazımak için biraz daha aydınlık olsaydı keşke. Başını kaldırdı. Tavandan içeriye bir ışık sızıyordu. Dikkatle baktı. Küçük bir süzgeç. Böyle bir kasanın tavanında neden bir süzgeç olduğunu merak etti. Sonra da orada havalandırma için kalbur sistemiyle özel yapılmış bir metal parça olacağını tahmin etti. Muhtemelen kasa ustası saatin paslanmasına mani olmak üzere tavana bir kafes koymuş, bunun da gözeneklerinden ışık sağlamıştı. Gözünü kısarak uzun müddet aynı noktayı inceledi. El ayasından büyükçe bir parçaydı. Onu yerinden sökebilirse içerisi yeterince hava ve ışık alacaktı. İçerisinin aydınlanması demek hem kendisinin saati detaylarıyla incelemesi, hem de karanlıktan korkan şu kızın şikayetinin sonu olurdu. Bir de onu doya doya seyretme nimeti... Kıza döndü. Onun da başı tavandaki havalandırmadaydı sanki:

"Ne düşünüyorsunuz Nasrettin Efendi?"

"Eğer havalandırma kapağına ulaşabilirsek kurtuluşumuzu hızlandırabiliriz. Hem sesimizi duyacaklar, hem de içerisi daha aydınlık olacak."

"İyi o halde, neden denemiyorsun?"

"Şu güzelim şahesere tırmanarak zarar vermek istemiyorum! Ama sen daha hafif olduğun için, başarabilirsin!"

Nasrettin alaylı bir itirazla karşılaşacağını umuyordu ama kız çevik bir hareketle saate tırmanıverdi. Hatta eli veya ayağı artık nereye dokunduysa, kasanın içini kuvvetli bir müzik tınısı doldurup geçti.

"Nasrettin Efendi, bana maymuncuğunu verirsen kapağı yerinden çıkarabileceğimi sanıyorum!"

"Maymuncukla zorlayacaksan bu imkansızdır hanımefendi, yoklayın bakalım bir yerinde diş, tutamaç, mandal, bir şey vardır."

Birkaç saniye sonra içeriye daha fazla ışık doldu. Kız mandalı bulmuş, başarmıştı. Şimdi saate bir zarar vermeden inmesi gerekiyordu.

"Mükemmel iş çıkardınız hanımefendi, şimdi önce omuzuma, sonra da kavuşturduğum ellerime basarak inebilirsiniz!"

"Kucağına ineyim, öyle mi? Avucunu yalarsın!"

"Estağfurullah hanımefendi, o nasıl söz?"

"Bana da hanımefendi deyip durma! Visal... Adım Visal benim, Visal Banu!"

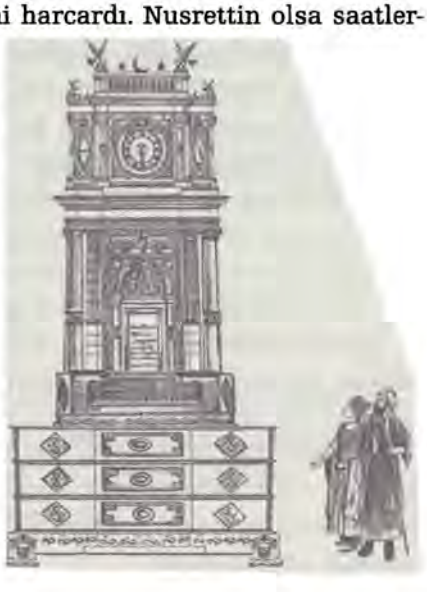
"Pekala Visal Banu Hanımefendi, şimdi omuzuma ve elime..."

Visal, Nasrettin ile alay edercesine, çıkarken gösterdiği çeviklikle geri iniverdi; saate hiç zarar vermeden. Nereye basacağını görmekten öte, biliyor gibi. Şimdi dışarıdakilerin sesleri daha iyi duyulmaya başlamıştı. Nasrettin Deynek Cuha'nın sesini tanıdı. Çaresizlikle geminin serdümenini çağırmaktan bahsediyordu; ne işe yarayacaksa! Visal Banu da arkadaşının sesini seçebilmişti. O da çaresizdi. İkisi birden dışarıda yabancı bir sesin hakimiyetini fark ettiler; her şeyi karıştıran, herkese hükmeden üçüncü bir ses... Nasrettin önce gemi mürettebatından veya güvenlik sorumlularından biri diye düşündü. Ona Çıngırak diye hitap ediyorlardı. Her cümlesinde otoriter bir tonla söylüyor ve Visal Banu'nun bir

an evvel o ne idüğü belirsiz kilitçi yamağının yanından çıkarılması için bağırıp duruyordu. Kendisinden "ne idüğü belirsiz yamak" diye bahsedilmesi hoşuna gitmemişti. Onun için dışarıya bağırıp sesini duyurmak gibi bir zahmete katlanmaktan vazgeçti. Hatta dışarıda olup bitene kulağını tıkadı ve bütün dikkatini Visal Banu ile saate verdi.

O güne kadar ne babasının dükkânında, ne başka bir yerde böyle bir saat görmüştü. Bir sanat harikası... Akıllara ziyan bir tasarım, rakkasları altından, rakkas çarkları çelikten, baltaları ve sarkaçları pirinçten, siryakları ipek ibrişimden, müdir, redif ve akrepleri mücevher kakmalı gümüşten, çember ve bocurgatı bile kakma tombaktan bir dünya harikası. Visal Banu ile birlikte inceliyor olmanın hazzı da cabası. Kader bu kasanın içinde ona ömrünün yaşama sevincini vermişti. Yaklaşık beş arşına beş arşın ebadında bir küp... Dört bir yanı nakışlı ve seyirlik...

Bu saati ilk gören kişi yalnızca üzerindeki ayrıntıları merak ederek en az iki saatini harcardı. Nusrettin olsa saatlerce yanından ayrılmazdı. Görülebilen acayiplikleri anlatmakla bitirilemezdi. Bir salon için salondakilerin hepsini oyalayacak ve eğlendirecek bir fen harikası. O güne kadar gördüğü bütün saatlerin bir duvara yaslanacak kör cephesi olduğu halde bu saat dev bir çini soba gibi salonun ortasına ihtişamla oturtulmak üzere yapılmıştı. Her cephede kabartma üç aslan başı

üzerinde yükselen kaidesi oyma meşeden mamuldü. Yerden itibaren dört kademe kulelendirilmiş ve her kademede kullanılan ahşap ve metallerin rengi bir kademe artarak değiştirilmişti. Birinci kademe Roma sütunlarına benzetilmiş söveler arasında parlayan mihrabiyeli dolaplar ve mücevher kakmalı çekmeceler halinde tasarlanmıştı. Dolapların veya çekmecelerin içinde saat düzeneklerinden bir şey var mı diye bakmak isteyip çekmecenin birini çekti. O da ne? Çalar saat sesine benzer bir ses duyulmaya başladı. Çalar saatleri bilirdi, çarklar döndükçe kendiliğinden ses çıkarırlardı ama bu çekmece açılınca devamlı bir musiki icra olunuyordu. Muhtemelen bir laterna. *"Musiki kutusu!"* Kapatıp diğerini açtı. Başka bir makamda, farklı bir terennüm.... Diğerini açtı. Bu sefer ses yoktu. İçinde bir kitap ile hokka ve divit vardı. Kitabı alıp okumak istedi. Frenk dilinde yazıyordu. Ardından Visal Banu göz gezdirdi ve "Saatin kullanımına dair bir risale!" dedi. "Ah keşke Türkçe olsaydı!" diye hayıflandı içinden Nasrettin. *"Kopyasını çıkarıp Nusrettin'e hediye ederdim!"*

Visal Banu'ya baktı. Korkusunu üzerinden atmış gibi hemen bir adım gerisinden ilerliyor ve hayranlıkla saatin ayrıntılarını inceliyordu. En azından ortak bir yanları olduğunu düşündü, saatler!.. İkisi saatin aynı yerlerine bakarak ilerlemeye başladılar; birbirlerine göstererek ve arada sırada sorup cevap alarak... Çevresini bir kere dolandıktan sonra başları bir kademe yukarıya çevrildi. İkinci kademenin dört cephesinde dört kadran yer alıyordu; biri diğerine hiç benzemeyen saatler... Birinde yirmi dört dilimli bir kadran, zamanı bildiriyor, diğerinde gökyüzündeki felekler, yıldız ve gezeğenlerin dönüşleri yer alıyordu. "Semavi tertip" dedi Nasrettin, "Göklerdeki seyyare ve sabitelerin hareketlerini...", cümlenin gerisini Visal Banu getirdi; "ve burçlara göre yeryüzüne tesirini anlatıyor! Fransız milleti buna Astronomik saat diyorlar!"

Nasrettin birden durup kızın yüzüne baktı. Onu hafife almış olmalıydı. Semavi tertipte bir saatin kendi etrafında dönen bir kurulumu olmalıydı. Oturaklı bir saatin kendi çevresinde dönen bir sistemde yapılması da maharet isterdi. Eğer bu kız bunu biliyorsa yanı başında bitivermesi şüpheyle karşılanabilirdi. Yüzüne baktı. Hayret, Osmanlı gibi giyiniyordu ama bir ecnebi gibi davranıyordu. *"Çok şey biliyor!"* Sıradan bir kadından öte saatlerin teknik vasıflarından bahsediyordu:

Üçüncü cepheye ilerlediklerinde artık feleklerden konuşuyorlardı. Çünkü bu cephede her şey daha da karmaşıktı. Seyyareler ve sabit yıldızlar büyüklüklerine göre bir birkaç çember üzerinde dönüyor, gece ile gündüz vakitlerine göre dönüşler kararıp aydınlanıyordu. O sırada Nasrettin saat kadranına dokundu. O da ne? Kadrandaki seyyareler arkasında yaldız yaldız parlayıp sönen şualar belirdi; tıpkı gece boyunca gökyüzünde parlayan yıldızları seyreder gibi yanıp sönerek... Böyle bir saatin yanında insan yıldızlara dalıp giderek yıldız rüyaları bile görürdü. Nasrettin bir an babasını düşündü; hayran kaldığı bir saat aksamı gördüğünde onun "Böyle bir şeyi akıl etmek için insanın Hafız-ı Isfahanî olması lazım!" dediğini hatırladı. O sırada mırıldandığının farkında bile değildi:

"Hafız-ı Isfahanî misin be adam!"

"Hafız-ı Isfahanî de kim?"

"Bir saat ustası... Bir deha!"

"Cipolla gibi mi!"

Nasrettin çocukluğunda babasından Cipolla adını duyduğunu hatırladı. İyi ama mesleği saatçilik olanların bile bilmediği bu ismi Visal Hatun nereden biliyordu?

"Siz saatçi misiniz Visal Banu Hanımef..?"

Kız hiç oralı olmadı.

"Geçelim bunu!"

Saatin çevresindeki ikinci turu da bitirdiklerinde başları bir kademe daha yükseğe çevrildi. Üçüncü kademe ecnebilerin otomat dedikleri türden hareketli sanemler ve tabiat tasvirlerinden ibaretti ve her cephede ayrı ayrı kabartma tezyinat tanzim olunmuştu. Her cephenin ortak özelliği orada Sultan'ın atı üzerinde görülen bir suretinin bulunmasıydı. Arkasında da tebaası. İlk cephede vezirler ve devlet erkanı, diğerinde yeniçeriler ve ordu kulları, bir başkasında harem halkı ve maiyyeti, son cephede de Ayasofya Camii'nden çıkıp halk arasına karıştığı bir sahne, Cuma selamlığı canlandırılmıştı.

"Sultan her cephede aynı suretle nakşedilmiş baksana Nasrettin, ne güzel!"

"Sorma Visal Banu, nakkaş mahir imiş vesselam!"

Nasrettin samimiyetle cümlesini devam ettirip içinden "ama bu saatin hiçbir nakşı senin kadar güzel olamaz" diye geçirdi. Sonra bunu dillendirmeyi düşündü ve sesini hazırlamaya çalıştı. Cesaret bulmuştu. Kendine inanamıyordu. Birden vazgeçti. *"Bu kadar cür'et!"* O sırada adımları turu tamamlamış diğer cepheye geçip dördüncü ve son kademeyi incelemeye başlamışlardı bile. Son kademe Türk bahçesi şeklinde düzenlenmiş bir teras sayılırdı, zeminde tavuslar, dallarda bülbüller rengârenk çiçekler ve meyveler...

Nasrettin hem saati, hem de Visal Banu'yu devamlı aklında tutmak için dikkatle izliyor, yaşadıklarını ve gördüklerini Nusrettin'e anlatacak olduğunu düşündükçe de heyecanlanıyordu. Dışarıdan gelen sesleri neredeyse duymaz olmuşlardı. Kasaya dolan ışık kızın da tedirginliği gidermiş ve kader arkadaşıyla daha samimi konuşmaya başlamıştı. Kız Nasrettin Efendi'nin "Efendi"sini telaffuzdan vazgeçmiş, Nasrettin de "Hanımefendi"yi geride bırakmıştı. Böyle böyle saati ikinci

defa tavaf ettiler. Nasrettin bütün ayrıntıları yeniden gözden geçirirken, Visal Banu artık iradenin dışarıdakilerde olduğunu düşünüp hoşça zaman geçirmeye başlamıştı bile.

Dışarıdaki sesler devam ediyor, birisi yine kilitçi yamağından söz ediyor, diğerleri velvele yapıp kasanın orasını burasını yoklayıp duruyorlardı. Visal Banu sanki vakit geçirmek için yeni eğlence arar gibiydi; birinci kademedeki çekmecelerden açmadıklarını açmayı denedi. O da ne, bir tanesinde filigranlı parşömenler, yanında da külçe mumlar vardı. Kız diğer çekmeceyle ilgilenirken Nasrettin ona hissettirmeden külçe mumlardan birine avucundaki anahtarın kalıbını çıkarıp kuşağının içine yerleştirdi. Sonra da kâğıdı ışığa tutup üzerinde yazı var mı diye kontrol etti. Hayır, boştu. "Mükemmel!" dedi içinden ve bir tanesini çekip divite uzandı. Saatin şeklini çizmek, ayrıntılardaki güzellikleri işaretlemek istiyordu. Visal Banu onu cesaretlendirdi:

"Kopyalayacaksan hemen işe koyulmalısın. Biraz sonra dışarıdaki sesler dayanılmaz olacak, hatta belki de kasayı kırmayı bile deneyecekler. Beni seninle bırakmayacaklarını sen söyledin!"

Nasrettin kızın ikinci imasını anlamazdan gelse de onun cümlesinden yüreğine bir alev düştü. Rüyanın biteceğini hissetti. Öte yandan dışarıdakiler kasayı açmak için kırmayı deneyecek olurlarsa bütün hesabın kendisinden sorulacağının bilincine vardı. Çizimi aceleyle yapmalıydı. Bir yer aradı. İlk kademedeki körük ve tuşların üzeri uygun gibiydi. Oraya kâğıdı koyacağı sırada Visal Banu mani oldu.

"Hayır, orası olmaz."

"Neden?"

"Çünkü akordu bozulur?"

"Neyi bozulur, neyi?"

"Akordu Nasrettin, akordu? Senin anlayacağın ayarı gider."

Nasrettin orgun körük sistemine yeniden baktı. Tuşlardan birine dokundu. Kasanın içini bir tınlama doldurdu. Meraklı gözlerini Visal Banu'ya çevirdi.

"Buna Frenkler org diyorlar canım, özellikle kiliselerde bununla ilahiler söyleyip neşideler okurlar. Bak işte şöyle!"

Visal Banu orgun körüğüne bağlı tuşlara nazikçe dokunarak fevkalade güzel bir şarkı çalmaya başladı. Nasrettin İstanbul hanendelerinden en az on beşinin bir araya gelerek icra ettikleri zenginlikte bir musiki terennümünün Visal Banu'nun parmaklarından öylece çıkıp geldiğini duydukça hayranlığı hadden aştı. Maharetin ellerde mi, saatte mi, körükte mi, tuşlarda mı olduğunu kestiremedi. Çok haz verici bir andı. Sürmesini istedi. Visal Banu da ona katıldı. Biri çalarken diğeri durmadan çizdi. En alttan başlayarak en tepeye kadar. En sonunda Visal Banu tuşlara dokundukça saatin üçüncü katmanındaki Sultan ve maiyyeti hareketlenmeye, çocuk şehzadeler oynamaya, askerler rap rap yürümeye ve talim eder gibi savaşmaya başladılar. Diğer cephede Cuma cemaati vakarla ilerliyor, Sultan ihtişamıyla ilerleyip tebaasını selamlıyordu. Nasrettin çizmeye yetiştiremiyordu. Nihayet en üst katmandaki bahçede bülbüller ötüyor, çiçekler açıyor, yapraklar sallanıyor, bahçede insanlar geziniyordu. Nasrettin kendini cennette hissediyordu. *"Aman Allah'ım!"* Gülümseyerek Visal Banu'ya baktı. Bir anlığına o da kendisine gülümsedi.

Hissettiği heyecanı daha evvel hiç yaşamamıştı. Dimağında sonsuz bir lezzet vardı. Gözlerini yumdu, kendini Visal Banu'nun nağmelerine bıraktı. Çizim bitmişti. Dışarıdaki sesler de kesilmişti. Muhtemelen onlar da kasadan gelen müzik sesini dinlemeye başlamışlardı. Belki de içeridekilerden umutlarını kesmiş, kuğuların son şarkısı türünden bir ağıt düşünüyor, öyle içli ve hüzünlü duygularla dinliyorlardı.

Çizgiler ve ezgiler bittiğinde Nasrettin, haddini aşarak Visal Banu'yu kendine eş olarak bile hayal etti. O da kendisi

gibi kasanın içindeki hayattan memnun görünüyordu. Cebindeki anahtardan onu haberdar etmediği için kendini suçlu hissetmiyordu artık. Ona kalbi tamamen ısınmıştı. *"Peki ya onun kalbi?"* Onun kalbinden emin değildi. Sonra elini boş hayal kurar gibi havada sallayıp boynunu büktü. Gerçekle yüzleşmiş gibi omuzları düşüverdi. Bir hayal görmüş, rüyadan uyanmıştı sanki. Oysa kasada sonsuza kadar kalmaya da, gemi İstanbul'a varasıya kadar burada beklemeye de razıydı. Acıkmazdı, susamazdı. Aşk böyle hissettiriyordu. Ne çare ki dışarıdakiler o kadar beklemeyeceklerdi. Belki Visal Banu da beklemek istemiyordu. Kulağına içtenlikle fısıldadı:

"Çıkalım mı artık, Visal Banu?"

Sonra da kızın soru dolu bakışlarına cebinden çıkardığı anahtarı sallayarak karşılık verdi. Visal Banu hiç şaşırmış gibi değildi, elinden anahtarı neşeyle kaptı:

"Saati incelemeye başladığında anlamıştım... Seni kurnaz Beyefendi!"

Nasrettin onun bu taravetli ve şakrak sesinden cesaret bulup güya kaptırdığı anahtarı geri almak ister gibi elini ona doğru uzattı. O sırada kız eğildi ve parmakları zülfüne değdi. Nasrettin saçının bir buklesini parmakları arasında uvaladı, sonra elini çekip parmaklarını kokladı. Visal Banu'nun yüzü alevler gibi kızardı. Ne yapacağını bilemedi. Başını yerden kaldırdığında Nasrettin çoktan kasanın kapağına doğru ilerlemişti. Hiçbir şey demedi. Yalnızca üç tel saçını tek tek koparıp parmaklarında halkalandırarak Nasrettin'in avucuna koydu. Nasrettin üç tel saçı önce öptü, sonra kokladı ve nihayet serpuşunun tülbendi arasına itinayla yerleştirdi. *"Başımla beraber!"*

Kasanın kanatları açıldığında neredeyse bütün gemi yolcularını dışarıda birikmiş buldular. Üstelik herkes neşeliydi. Müziğe gelmişlerdi sanki. Visal Banu'nun arkadaşı koluna girip bir koruyucu sahiplenmesiyle onu kamarasına götür-

dü. Diğerleri de geçmiş olsun dilekleri arasında yavaş yavaş dağıldılar. Kasanın başında Deynek Cuha ile Nasrettin kalmıştı. Kanatları kapatıp önce metal kilidi kilitledi, ardından kabartma ahşabı yerine yerleştirdi. O sırada yanlarına bir adam geldi:

"Anahtarı teslim alayım Nasrettin Efendi!"

Kasanın içindeyken duyduğu sesti bu. Çıngırak dedikleri adamın sesi. Deynek Cuha'ya baktı. O gözleriyle teslim et işareti yapıyordu. Anahtarı yuvasına bıraktı. Havva anamızın Âdem'e sunduğu elmayı göstermedi. Sonra da Musa'nın asası olan anahtarı teslim edip metal satıhta yerleştireceği yatağa işaret etti.

Öğlen oluyordu. Kendini yorgun hissetti. İki gündür doğru dürüst dinlenmediği gibi uykusu da henüz tamamlanmış sayılmazdı. Kamaraya yönelip Deynek Cuha'nın gece yattığı hamağa ilerledi. Bir bebek salıncağa uzanır gibi uzandı. Önce kuşağındaki külçe mumu yokladı. Sonra serpuşundaki saç tellerini avcuna aldı, elini kalbinin üzerine koydu ve Visal Banu'yu hayal etti. Keşke hâlâ yanında olsa ve durmadan konuşsaydı. Onun sesini duyarak ve dinleyerek geçecek zamanın altın değerinde olduğu muhakkaktı. Birden onun asil bir soydan gelme ihtimalini düşündü. Tavrı, edası, işvesi öyleydi. Korku ile umut arasında saç tellerini yeniden kokladı. Sultanın kızına tutulan gencin hikâyesini hatırladı. Aşkı birden anlayıverdi. Önce içi daraldı, sonra bir ferahlık duydu. Gözünün önüne Visal Banu'nun gülümseyen yüzünü getirdi, saadetten dudakları açıldı, mutlu bir uykuya daldı. Uyandığında ikindi çoktan geçmiş, gemi Sarayburnu'nu dönüyordu. "Nusrettin!" diye sayıkladı. Rüyasında onu görmüştü.

"Çıldırmış olmalı, zavallı kardeşim! Hemen gidip görmeliyim!"

X

Yaşlı bir ninenin bir ineği vardı. Her sabah onu çıkarır, sığırtmaca teslim eder, akşama yolunu gözler, gelince sütünü sağar, geçinip giderdi. Günlerden birinde bu ineği dağda kurtlar parçalayıp yedi. Sığırtmaç gelip utana sıkıla nineciğe durumu anlatınca kadıncık başladı ilenmeye:

"Allah bu hükümdarın ya belasını versin, ya ıslah etsin!"

Komşuları çıkıştılar:

"Dağ başında senin ineğini kurtlar parçalamışsa sığırtmaç dururken, muhtar dururken, vali dururken, hükümdarın bu işte suçu ne?"

"Hayır, iş sizin düşündüğünüz gibi değildir. Eğer hükümdar ehil bir kimse olsaydı ehil bir vali tayin ederdi. Vali ehil bir muhtar seçerdi. Muhtar köy namına dikkatli ve vazifesine bağlı bir sığırtmaç tutardı. O zaman benim ineğimi kolay kolay kurt kapabilmezdi."

İki gün sonra...

Bu, hilenin ve hilebazların belli olduğu
İki çaresizin çareyi birbirinde bulduğudur

Dobra Hatun Külhanı'nın erkeklere ayrılan Bizans sarnıcında sabah oluyordu. Gece boyunca herkes mışıl mışıl uyurken Zeyrek Şaban yatağında dönüp durmaktan yorulmuştu. Kendisine bu gece bir yardımcı bulamazsa işi zor görünüyordu. Ve ne yapıp edip bu meseleyi halletmeliydi. Buraya bunun için gelmişti ve kendisine yardımcı olacak kişiyi ancak külhandaki dostlarından seçebilirdi. Bülbül Ağa elini bıçak gibi boğazına sürtüp başarısızlığa ölüm biçmişti. Sessiz sedasız ortadan kaldırılıp bir meyve bahçesinin toprağına karışmayı kim isterdi? Kirkor Usta kuşluk vaktinde geliyordu ve o gelmeden yerine dönmesi gerekiyordu; bir yardımcıyla birlikte.

Güneş yüzünü gösterdiğinde hâlâ cesaret edip kimseyle konuşamamıştı. Ne de olsa netameli işti. Cürmüne kimi alet etse vicdan azabı duyacaktı. Tek başına da işi yetiştirmesi mümkün görünmüyordu. Yalnızca adam bulmak yetmiyordu;

güvenilir adam bulmak gerekiyordu. Gerçi külhandaki herkese güvenebilirdi ama en çok kime güvenmeliydi? Bütün gece düşünüp yanı başında uyuyan arkadaşlarını tek tek izlemiş, düşünmüş, tahlil etmiş, işbirliği ve uyum konularını değerlendirmiş ve bu yüzden sabahı etmişti. Elene elene avcunda tek aday kalmıştı; en yakın dostu Nasrettin. *"Bir belaya bulaştırmak için en sadık dost ve en büyük vicdan azabı!"* Üstelik ona bir şey olması durumunda hilkat özürlüsü kardeşinin de vebalini yüklenmesi gerekecekti. Ağır bir karardı bu. Tekrar onun yattığı yere baktı. Hayret, bütün gece yorganının altından başını hiç çıkarmamıştı. Birden aklına geldi; o ağzı burnu kapalı yatamazdı ki? Yerinden fırlayıp yorganı kaldırdı. *"Nasıl yani?"* Nasrettin yatağında yoktu. *"Akşam yokluğunu nasıl da fark etmedin seni aptal!"* Daha dikkatle baktı; yorganını yastığına örtüp gitmişti. *"Peki Nusrettin?"* Hayret onun döşeği hiç bozulmamıştı bile. Acaba saatçi dükkânını açmak üzere kaçıp gitmiş olabilirler mi diye geçirdi aklından. Nusrettin'in tik-takları sona ermişti belki de. *"Keşke!"* Ama hayır, elbette böyle değildi. Üç gündür bütün şehrin, bîmârhanede göçük oluştuğu ve divanelerin yarısının başıboş kalıp şehre dağıldığı haberleriyle çalkalandığını hatırladı. Düğün arifesinde bîmârhanedeki göçüğü hayra yormayan dedikodular bütün sokakları ve meydanları alıp yürürken Dobra Hatun bir bamyacı koşturup Nusrettin'i getirtmişti. En az üç hafta bîmârhane kalacaktı; düğünün sonuna kadar. Peki ama o neden yatağında değildi? Merakı gitgide arttı. İyi mi düşünecekti, kötü mü, kestiremedi. Dobra Hatun her şeyi bilirdi. Nasrettin'in külhanda olmadığını bilmiyor olamazdı. Eğer öyle ise ona söylemeliydi. Belki de başı beladaydı?

Külhanın konağa açılan kapısına ilerlediği sırada kulağına sesler çalındı. Birisi Dobra Hatun ile konuşuyordu, bir erkek sesi. Sanki bir felaket, bir tehlikeden bahseder gibi kısa cümleler, sorular ve cevaplar. Diğerini tanımaya çalıştı,

nafile ağlamaklı ve üzgün... Önce konağa yeni bir misafir geldiğini düşündü. İstanbul'da kişisel veya toplumsal felaketler yaşandıkça, Dobra Hatun Külhanı'nın kapısı çalınır dururdu. Ama sesler yukarıda bir sorun olduğunu gösteriyordu. Biraz morali bozulur gibi oldu. Külhanda yeni bir sorun demek kendi sorununun ertelenmesi de demekti. Seslerin kesilmesini bekledi. Yukarı çıktı. Şansını denemek istedi ve kapıyı tıklatıp girdi. Sonra da hayretle karışık seslendi:

"Nasrettin? Aslanım?.."

Şaban birisine çok değer verdiğini göstermek için ona "Aslanım" derdi. Nasrettin ağlamaklı oturuyordu, cevap vermedi. Dobra Hatun şefkatle omuzunu sıvazlayıp teselli ediyordu. Tekrar sordu:

"Ne oldu?"

Dobra Hatun eliyle yavaş konuşmalarını işaret ediyordu:

"Şaban, yiğidim! Hayrola sen Bülbül Ağa'yla bir görevde değil miydin?"

"Bir geceliğine geldim Melek Annem! Bir işim vardı da."

"Gözlerin kan çanağına dönmüş, uyumadın mı?"

"Beni boş ver şimdi, bu aslanımın nesi var?"

"Nusrettin kayıp, bulunamıyor."

"Bir yerlerdedir, çıkıp gelir, merak etmeyin!"

"Gelmeyecek kardeş, çünkü dün sabah onu önce birileri aramış, ardından kaybolmuş. Belki de ben zannettiler!"

"İyi ama seni kim arıyordu ki?"

"Ben de çok düşündüm... Kasasını açtığım Kurt Çelebi'dir diye bu gece kapısına dayandım. Önce korktu, hortlak görmüş gibi geri geri kaçtı, sonra da kovdu beni; benimle işinin bittiğini söyleyip kovdu."

Şaban çok zekice bir yorum getirdi:

"Nasrettin'den iki tane gördüğü için hortladığını düşünmüş olmasın? Hani yani içerde hapsettiği adamı dışarda görünce..."

Dobra Hatun araya girdi:

"Neden böyle düşünüyorsun ki?"

"O adama güvenmediğim için."

"Güvenini sarsacak bir şey mi yaptı?"

Şaban kendisine verilen işin ne olduğunu Dobra Hatun'a söylerse onun da hayatını tehlikeye atacağını düşündü. Geçiştirdi:

"Hiiç... İçimde bir his..."

O sırada Nasrettin atıldı:

"Şaban doğru söylüyor olabilir annem. Nusrettin'in kaybolduğu zamanla benim gemiden inişim arasında yalnızca bir gece var. Belki de birileri benim yaptığım işin gizliliğini sağlama adına onu ben zannedip kaçırdılar."

Seslere uyanıp konağın üst katından salona inmeler başladığında Dobra Hatun ikisine kendi odasını gösterdi:

"Siz şöyle geçin, azıcık kestirin, çorbalarınızı getirdiğimde karar veririz."

Nasrettin ile Şaban, Dobra Hatun'un odasına ilk kez giriyorlardı. Çok sade döşenmişti. Duvarında karşılıklı iki levha vardı. Birini Nasrettin okudu, *"Buna kim âlem-i imkân derler / Olmaz olmaz deme olmaz olmaz*[4]*"* diğerini Şaban; *"Zen merde civan pîre keman tîrine muhtaç / Eczâ-yı cihân cümle biri birine muhtaç*[5]*"* İkisi de okudukları beyitleri birer teselli kabul ettiler. Nasrettin dünyada her şeyin mümkün olabileceğini, olmaz olmaz denilen nice şeylerin olup başa geldiğini düşününce Allah'ın ona, sıkıntısından kurtulabileceği bir imdat göndermesi için kalbinden dua etmeye başladı. O sırada Şaban okuduğu beyti kendisine bir işaret sayıp Nasrettin'e derdini açmayı kurdu. Şu dünyada hep kimsesiz yaşamıştı ama Allah her varlığı yaratırken onu bir başkasıyla ilişkilendirmiş

4 Bu dünyaya mümkünler âlemi denir, burada olmaz olmaz dediğin her şey olur (veya olmaz olmaz deme, olmayacak şey yoktur)!

5 Kadın erkeğe (erkek kadına), genç yaşlıya (yaşlı gence), yay oka (ok yaya) ihtiyaç duyar... (Tıpkı bunun gibi) dünyadaki bütün varlıklar hep birbirine muhtaçtır.

birini diğerine mecbur ve muhtaç kılmıştı. Şu anda kendisi de Nasrettin'e muhtaçtı ama onun başında bu dert var iken elbette konuyu açması bile abes olurdu. Niyetinden vazgeçmek üzereyken en azından onu teselli etmeyi kurdu:

"Ah be aslanım, üzülme, geçecektir."

"!"

"Senin Kurt Çelebi gibi benim de başımda bir Bülbül Ağa var mesela..." diye başladı sonra söze ve uykuyu bir kenara bırakıp uzun bir sohbeti demlendirdiler. Başlarına tebelleş olan iki adamın benzer yanları, benzer uygulamaları, benzer düşüncelerini bir bir konuşarak keşfettiler. Tedbirin ne olduğu, nasıl davranmak gerektiği, neler yapılabileceği hususunu konuştular. Nihayet söz dönüp dolaşıp Nusrettin'in kaçırılmasında düğümlendi. Şaban zekice noktaları yakalıyordu. Bir ara sordu:

"Nasrettin! Şu Kurt Çelebi, kasanın anahtarını teslim ettiğinde sana ne vaat etmişti?"

"Hiçbir şey, çünkü anahtarı ona değil bir adamına teslim ettim. Çıngırak Beşe derler. O da bana Kurt Çelebi'nin teşekkürü diyerek yüklüce akçe verdi."

"Kasada ne vardı peki?"

"Neden sordun?"

"Birilerinin bilmesini istemedikleri bir şey miydi?"

"Öyle gibi."

"Peki senin bilmene neden ses çıkarmadılar aslanım?"

Nasrettin birden durdu. Kasadaki saati biliyor olması neyi değiştirir diye düşündü. Oysa kasada ne olduğunu sır gibi saklıyorlardı. Eğer Visal Banu ile kazara içinde kapalı kalmasaydı belki de ne olduğunu hiç bilmeyecekti. Tesadüfen öğrendiği bu bilgi sureta değersiz görünüyordu ama düğünde Sultan'a sunulacak bir hediyenin önceden dillerde gevelenmesi Kazasker için sakıncalı, en azından ciddiyetsizlik olarak anlaşılabilirdi. Hediye bilinirse hakkında yorum-

lar da yapılabilir, sürpriz özelliği kaybolur, dahası değersizleştirilebilir yahut değeri dile düşebilirdi. İstanbul halkının yoksullukla mücadele ettiği bir zamanda kazasker hazretlerinin salon süsü olacak bir saate binlerce altın yatırdığına dair dedikodular elbette itibarı zedelerdi. Bütün bunları düşününce Zeyrek Şaban'ın sorusundaki maksadı kavrayıverdi. Zihni dün gemiden ayrıldığı ana gitti. Bir grup gemi tayfasının arasında sürüklenerek, hatta ayakları yerden kesilerek sahile çıkmıştı. Buna çıkarılmıştı demek bile mümkündü. Akşam kaçırılır gibi hoyratça sürüklenmesini Çıngırak Beşe'den bilmiş ve Visal Hatun ile görüştürmemek, vedalaşmasına fırsat tanımamak üzere bir önlem, bir tür plan olarak algılamış, hatta aralarında sürüklendiği tayfa makulesi adamlara çıkışmıştı. Her şeyi yanlış değerlendirdiğini şimdi anlıyordu. Artık daha net hatırlıyordu; sürüklenmesinden birkaç dakika evvel Deynek Cuha merdivenlerin başında yanına sokulmuş, "Nasrettin, seninle birkaç günlüğüne yoldaşlık ettik, temiz yaratılışlı bir delikanlısın, sebebini sorma ve iyiliğin için şimdi kaç buradan!" diye fısıldamıştı. *"Aman Allah'ım."* Anlaşılan hiç önemsemediği, gülüp geçtiği Deynek Cuha onu bir tehlikeden korumuştu. Yahut peşindeki adamlar şimdi aynı tehlikeyi, yanlışlıkla Nusrettin'i kaçırarak sürdürüyordu. Sonrasında zaten koşa koşa bîmârhaneye varmış, çökük dolayısıyla kardeşinin oradan alınıp konağa getirildiğini öğrenmiş, konakta onu bulamamış, araştırmaları sonunda kaçırıldığına dair emareler açığa çıkınca da gece demeyip gündüz demeyip şehrin altını üstüne getirmişti. Cuha'nın o sözlerini yeniden hatırlayınca kasa işinin karanlık bir yanı olduğunu daha iyi idrak etti. Anlaşılan, sahip olduğu bilgiyi mahzurlu gören birileri vardı ve gemiden iner inmez kendisini yakalayıp hapsetmek istemişler, ama o sürükleniş neticesinde elden kaçırınca varıp külhandan kardeşini almışlardı, o zannederek. Yorum Şaban'dan geldi:

"Belki de aslanım kardeşini sen zannettikleri için değil sana ulaşmak için bilerek kaçırdılar!"

"İyi ama öyle olsaydı gece kapısına vardığım Kurt Çelebi beni orada yakalatırdı."

"Belki de gece yarısında hazırlıklı değildi. Hatta senin kaçıp kurtularak hesap sormaya geldiğini düşünmüş bile olabilir; seni görünce korktu diyorsun çünkü."

"Her neyse, sonuçta Nusrettin'in kaybolmasının kaçırılma olduğu kesinleşmiş durumda. Artık ona göre düşünelim!"

Şaban'ın fikirleri Nasrettin'in Kurt Çelebi hakkındaki düşüncesini ters yüz etmişti. Sövüp saymaya, bağırıp çağırmaya başladı.

"Vay alçaklar! Şerefsizler!"

Şaban, önce arkadaşının gerçeği görmesine, sonra da Kurt Çelebi'yi düşman bellemesine içten içe sevinmişti. Kendi başındaki belaya bulaştırmama kararını yeniden gözden geçirdi. Birlikte çalışmalarının ikisinin de hayrına olacağına işte o anda inandı. Nusrettin'i bulmak için masraf etmek gerekirse veya Nusrettin'e bunu yapanlardan intikam almak isterse, yapacağı teklif tam da arkadaşının ihtiyacı olan şey olacaktı. Lafı hiç dolandırmadı:

"Bak aslanım, şimdi konuşacaklarımızı hiç konuşmamış olmak üzere dinle..." diye başlayıp açık açık anlattı. Öncelikle Nusrettin'i bulma konusunda işbirliğinden söz etti, sonra bulaştığı işin mahiyetini ortaya döktü. Haliç'teki bahçeyi, Kirkor Usta'yı, elinde bulunan numune altını ve darp edilmesi gereken üç bin sahte kızıl altını bütün teferruatıyla açıkladı. Kirkor Usta'yı tanıdıktan sonra basacakları sahte altınların devlet görevinden ziyade koca bir kalpazanlık olabileceğini düşünmeye başladığını da ilave etti. Olup bitene bakarak olumsuz fikirlerini kuvvetlendirecek emareler belirdiğini söyledi. Nasrettin kendi derdini unutmuş, duyduklarıyla dehşete düşmüştü:

"Aman Allah'ım, Şaban'ım; sen ki aramızdaki en zeki çocuksun, böyle bir teklifi neden kabul ettin?"

"Dobra Hatun görevlendirdiği için."

"O halde Dobra Hatun nasıl kabul etti?"

"Bülbül Ağa ona ne yapacağımı söylemedi. Dobra Hatun Devlet-i Aliyye için bir hizmet olduğunu düşünüyor."

"Derhal kendisine anlatalım ve Bülbül Ağa'ya seni geri çektiğini söylesin."

"Bence bu yanlış olur. Bülbül Ağa'nın kararlılığı ve hırsını öğrendim. İş olmazsa Dobra Hatun'a da bir ziyan eriştirmesinden korkarım. Ayrıca böyle bir işi öğrendikten sonra başın selamette kalamaz, değil mi? Dobra Hatun'a bir şey olursa konaktaki herkesin sokaklara düşeceğini düşünsene..."

"Peki paçayı nasıl kurtaracaksın?"

"Sen yardım edersen..."

"?"

"Hem Nusrettin'i bulmak istemiyor musun?"

"Şu anda bundan başka bir şey istemiyorum!"

"O hâlde bana yardım edeceksin, altınları birlikte basacak ve Nusrettin'i kaçıranlardan şöyle görkemli bir intikam alacağız."

"Asla! Asla böyle bir sahtekârlığı bana yaptıramazsın!"

"Kazasker, Defterdar, Kurt Çelebi veya Bülbül Ağa bir yanda, Sultanımız efendimizin ve ülkemizin huzuru ile Dobra Hatun diğer yanda. Sen bu adamlar için değil, o adamlara rağmen, onlara karşı ve yalnızca devlet için yapacaksın!"

"Bülbül Ağa'nın seni inandırmak için söylediklerini beni inandırmak için şimdi sen söylüyorsun, öyle mi? Devletin itibarıymış, Sultanımız efendimizmiş, geç bunları kardeş, geç, düpedüz kalpazanlık bu seninki!"

"İyi o halde, kalpazanlık olsun, şu külhan kardeşin girdaba batmışken el uzatmayacak mısın yani?"

"Kendi başımda bunca dert varken..."

Nasrettin duraksadı. Cümlesini tamamlamadı. Şaban'ın aklında bazı planlar olmalıydı. Ona bunları sormadan evvel vicdanına danıştı. Devlet namına bile olsa sahtekârlık yapmaya razı olunmalı mıydı? Çocukken böyle durumlarda babası ona "Kalbine danış!" derdi, Peygamber sünnetiymiş, kalbine danıştı. Hayır, içi kaldırmıyordu. Başını salladı.

"Yine de yapamam!"

"Oysa..."

Kapı açıldı. Dobra Hatun elinde bir tepsi ve kızarmış ekmeklerle içeri girmişti. Yalnızca birbirlerinin yüzüne bakıp sırdaş gibi gözlerini kırptılar ve başlarını Dobra Hatun'a çevirdiler:

"A, aa... Hani uyku? Neyse, çorbalarınızı için! Haydi bakalım, haydi..."

Onlar çorba içerken Dobra Hatun nasihat eder gibi anlattı.

"Evlatlarım... Kederlenmeyiniz. Her gecenin bir sabahı vardır. Her derde bir derman bulunur. Başınıza gelenler yüzünden insanları kötü bellemeyiniz. Milletin fertleri eşit değildir. Kimi baş olurken kimi göz, kimi kulak, kimi el ayak olacaktır. Böylece millet tek bir vücut sayılır. Vücutta uzuvlardan herhangi biri görevini yapmazsa zarar hepsine çıkar. Bu topraklarda ineğini kurt kapınca gözünü devletlulara çeviren ninecikler tükenmemiştir. Demem o ki kalbinizi ferah tutun, umudunuzu yitirmeyin. Bu minvalden olmak üzere Nasrettin, evladım, sen doğruca Eski Odalar'a gidiyorsun, Yeniçeri Ağası'nı bulmaya. Bu hatuna borcu vardır, şimdi ödeme vakti. Selamımı söyleyeceksin. Yalnız kaldığınız zaman ona Nusrettin'i ve kayıp olduğunu anlatırsın. Üzülme, akşama birileri kardeşini buraya getirir. Sana gelince Zeyrek, yiğidim, karnını doyurup doğruca işinin başına git ve asla Nasrettin'in işini dert edinme, onu biz hallederiz!"

Yarım saat sonra konaktan birlikte çıktılar. Nasrettin Saraçhane'de Yeniçeri Kışlası'na varacak, Şaban Haliç'e inecek-

ti. Caddeye ulaştıklarında ayrı istikametlere ayrılmak üzereyken Şaban veda eder gibi konuştu:

"Burada ayrılalım aslanım, inşallah kardeşini bulursun!"

"Bulmazsam ölürüm zaten! Ayrıca hekim efendimize söz verdim, bîmârhanedeki çökükler tamir olduğunda, Sultan düğününden sonra onu geri götürmem gerekir."

"Tamam. Hakkını helal et!"

"Sen de!"

İkisi de hızlı adımlarla ilerlemeye başladılar. Az sonra Nasrettin arkadaşının neden helalleşme gereği duyduğunu düşündü ve birden durdu. Uzaklaşıyordu. Çevrede onları duyacak kimsecikler yoktu. Arkasından bağırdı:

"Kardeş! Şu bahsettiğin bahçe Haliç'in neresindeydi?"

"Fener ile Balat arasında, köhne kulübesinden girişi olan bir sarnıç kalıntısı... Üstü bahçe, altı mahzen..."

XI

Irmakta bir balık vardı. Dökme gümüşten yapılmış bir makas gibi suyun atlasa benzeyen yüzünü kesiyor, bölüyor, dalgalana dalgalana hilal misali yüzüp gidiyordu. Bir kurbağa onu görüp arkadaş olmak istedi. Balık:

"İyi amma arkadaşlık için münasebet gerekir. Benimle senin ne münasebetimiz, ne benzerliğimiz var ki? O halde, uygunsuzlarla yoldaş olmak dostluk kaidelerinde yoktur. Senin yerin sahil, benim yurdum sudur. Bana susmak, sana gürültü çıkarmak yaraşıyor. Benim renklerle süslü pullarıma karşın senin kara bir yüzün var. Bendeki güzelliği görmek isteyen âşıkların gözleri parlar, can atarlar, oysa sen bir saadet kalkanısın, senden herkes ürküp kaçar. Balık daha pek çok sebep saydıktan sonra ırmağın derinlerine doğru çekilip gitti. Nitekim bilgeler demişlerdir:

"Seninle aynı yaratılışta olmayanlarla düşüp kalkma. Davul dengi denginedir. Cinsi kendi cinsiyle ölçmek şekerle su gibi yakışır ama yabancıyı yabancıyla kıyas edersen su ile yağın buluşması gibi olur, biri diğerinden mutlaka ayrılır."

Bu, Nasrettin'in azimle engelleri aşması
Ve kardeşini ararken katil ile karşılaşmasıdır

Nasrettin konaktan doğruca Fatih Camii istikametinde Yeniçeri Kışlası'na doğru ilerlemeye başladı. Bir an evvel kardeşine kavuşma emelindeydi. Hafif esen teşrin rüzgârı soğuk günlerin yaklaştığını hissettiriyordu. Yollarda her zamankinden ziyade bir kalabalık dikkatini çekti. Bostancıbaşının adamları meydanlardaki düğün programını yeniliyor ve eşraf evlerinden düğün için ödünç kap kacak topluyorlardı. Atmeydanı'nda ve Okmeydanı'nda kurulacak sahra sofralarının kalabalık olması bekleniyordu anlaşılan. Şehirde düğün arifesi diye her şey kıpır kıpırdı. Üç gündür görevlilerin vezirler, ocak halkı ve divan üyelerine ait çadırları kurmakla meşgul olduklarını öğrenmişti.

Adımlarını hızlandırdı. Bozdoğan su kemerleri hizasından ilerleyip Eski Odalar'a vardığında kışla kapısından tabur tabur askerlerin çıktığını gördü. On Birinci Orta'nın neferleriydi bunlar. Başlarında çorbacıları olduğu halde Sultan'ın ve harem halkının hizmetine koşmak üzere düğün alanına sevk ediliyorlardı. Ardından Elli Dördüncü Orta'yı çıkarken izledi. Bunlar da düğün esnasında halkın su ihtiyacını gidermek üzere hazırlıkları tamamlayacaklardı. Tellalların halka duyurduklarına göre de diğer ortalardan bazısı sünnet çocuklarıyla, bazısı kiler hizmetleriyle yükümlü olmuşlardı.

Nasrettin içeriye girmek için sabırsızlanıyordu. Yirmi Sekizinci Orta'nın nizam ve intizam içinde çıkışını da izledi. Bunlar padişah hareminin nakledilmesinden sorumlu olacaklardı. *"Yeter artık!"* Daha ne kadar bekleyeceğini kestirememenin tedirginliği ve sabırsızlığıyla bekledi, bekledi. Nihayet kapılar kapanırken ilerleyip kışla nöbetçilerinin yanına sokuldu ve bütün cesaretini toplayıp yeniçeri ağasını görmek istediğini söyledi. Şıkırdım nümâyişli ve civelek edalı nöbetçiler onu dikkate bile almadılar. Başlarından savmak istiyorlardı. Nasrettin de gittikçe daha fazla ısrarcı oldu. Kardeşi söz konusuydu ve çekinmeye yahut korkmaya mahal olamazdı. Sesini yükseltti ve Yeniçeri ağasıyla görüştürmedikleri takdirde ağanın kendilerini bu muamelelerinden ötürü cezalandıracağını bas bas bağırarak dillendirmeye başladı. Nöbetçi neferler bu sefer de onun çaresizliğiyle eğlenmeye başladılar:

"Ağa hazretlerini görmek isteyen şu değerli misafir için kim diyelim?"

"Dobra Hatun dersiniz!"

Katıla katıla gülüyorlardı. Hatta birisi iyice azıttı:

"Civelek, soyun bakalım hatun musun, er kişi mi?"

Nasrettin alaya alayla karşılık verdi, sesinin en yüksek tonuyla:

"Ağanız Dobra Hatun adını duyduğunda seni soyundurmasın sakın çorbacı!"

"A-ha!.. Şu kara kurbağaya da bakın allı pullu balıklara vıraklıyor..."

"A-ha!.. Kendini balık sanan kurbağa mı bunu söylüyor?"

İçlerinden biri onu kovalamak için üzerine yürüdüğü sırada kapıda biri belirdi. Kerli ferli bir babayiğit:

"Dobra Hatun adını anan kim?"

Nöbetçiler de kapıcılar da süt dökmüş kediye döndüler. Nasrettin izzet ü ikramla huzura alındı ve kahve ikramı eş-

liğinde ağaya derdini anlattı. Ağa da onu dinledi, gönlünü aldı, teselli etti ve uğurlamak üzere kapıya kadar geldi. Son cümlesi gönül ferahlatacak türdendi:

"Müsterih ol, işinin başına dön, akşama kardeşini Dobra Hatun Külhanı'nda bulacaksın!"

Nasrettin, çilingir dükkânına gitmek üzere oradan ayrıldı. Su kemerleri hizasına vardığında birden karşıdan bir grup devletlunun geldiğini görüp saygıyla kenara çekildi. Gelenlerin ihtişamı göz kamaştırıyordu. Zenginlik, süs, iktidar... Gönül çelen bir manzara... Durdu, geçmelerini bekledi.

"Hayır!.. Yanılıyorum, hayır!.." Nusrettin'in üzüntüsüyle zihninin kendisini yanılttığını düşündü. Gördüğü o olamazdı. Gözlerini ovuşturup yeniden baktı. Hâlâ inanmakta zorlanıyordu. O olabilir miydi? Dizleri titredi. Kanı donar gibi oldu. Başı döndü. Neden sonra bir ağacın gövdesini siper edinmeyi akıl edebildi. Tekrar tekrar baktı. Evet, gözleri onu yanıltmıyordu, ta kendisiydi. Atının üzerinde heybetle ilerliyor, gösterişle çevresindekilere şakalar yapıyordu. Ellerinin ve ayaklarının titrediğini hissetmeye başladı. *"Sakin ol!"* Şimdi kendine hakim olması gereken anlardan biriydi. İnanamıyordu ama işte onu bulmuştu. Tekrar tekrar baktı. Tam hizasına geldiğinde artık tamamen emin oldu. Evlerinin kundaklandığı gece gördüğü diğer adamdı bu; Defterdar'ın arkadaşı... Kaşının kenarındaki et benini hiç unutmamıştı. Atının üstünde gururla etrafa bakarken bu ben daha belirgin görülebiliyordu. Ardı sıra gelenleri gözden geçirdi. Kulluklarını gösterir hürmet ve bağlılıkla ilerleyen bir yığın muhafız, uşak, hizmetkâr... Ve birden Kurt Çelebi'ye takıldı gözü. Onun bu adamla ne işi olabilirdi ki? Hayır!.. Kanı donacak gibi oldu. Ağacın arkasında küçüldükçe küçüldü. Bekledi. Atların ayak sesleri duyulmaz oluncaya kadar bekledi ve düşündü. On beş yıl öncenin katili şimdi kimdi?

Gizlenmekle iyi yaptığını zannederken bunun gereksiz bir korku olduğunu fark etti. Karşılaşsalar kendisini tanımazdı muhakkak. Kim on beş yıl öncenin bir çocuğunu hatırlayabilirdi ki? *"Peki ya tanırsa, ben nasıl ki onu tanıdım!"* Yeniden tedbirini aldı, serpuşunu burnundan dolandırıp ihtiyatla peşlerinden ilerledi. Peki ama kimdi bu adam, ne iş yapıyordu? Bunca süslü küheylanları, yanlarında yürüyen hizmetkârları, muhafızları olduğuna göre? Göz kamaştıran bir devlet görkemi... Kim?

Kafile gide gide az evvel çıktığı kapıya vardı. Kendisiyle maytap geçen nöbetçiler şimdi yerlere kadar eğilerek onu selamlıyorlardı. Dehşete kapıldı. Bu sefer mırıldandı:

"Seni katil alçak!"

Hepsinin içeri girmelerini bekledi. Sonra nöbetçilere yeniden varıp bütün ciddiyetiyle sordu:

"Az evvel gelen ağalar kimlerdi kurbağa?"

"Kazasker hazretleri ve maiyetiydi Dobra Hatun! Sultanımız efendimizin düğününde yapılacak işleri görüşecekler, itirazın mı var?"

Nasrettin'in dizlerinde derman kesilir gibi oldu. Şuracıkta kendini kaybetmekten korktu. Nöbetçi muhafız kapakladığı sözün onu bu hâle getirdiğini düşünüyordu. Nasrettin ise bir zamanlar evlerini ve dükkânlarını kundaklayıp ailesinin ölümüne sebep olan ikinci kişinin Kazasker olmasının sarsıcı etkisindeydi. O güne kadar koca şehirde kazaskerle hiç karşılaşmadığını düşündü. Kazaskeri ilgilendiren bir işi olmamıştı çünkü.

Öğrendiği şeyin dehşeti az kalsın küçük diline mal olacaktı. Boğulur gibi oldu, öksürük nöbetine tutuldu ve birkaç adım uzaklaşıp kustu. Bir zamanlar ortak yolsuzluk yapan, cinayetler işleyen, gasp ve soygunlar düzenleyen düşmanlarının birini Defterdar, diğerini Kazasker olarak bulması kaderin cilvesi olsa gerekti. O anda Sultan'a acımak geldi içinden. Çevresini

ne tür heriflerin sardığından habersiz, tebaası ve milleti için çırpınıp durmadaydı. Bu iki adamın şimdi birbirlerine rakip çıkıp kuyularını kazdıklarını düşünmek göğsünü daralttı. Rahatlama ihtiyacındaydı. Kötülerin yaver giden talihlerine lanetler okudu. Devlet-i Aliyye'nin hiçbir döneminde iki kötünün aynı anda iktidarda olduğunu tarih hiç kaydetmemişti. Tebaasına karşı şefkatli, merhametli, siyânetli sultanların, kalbindeki güzelliği tebaasıyla paylaşan ve halkının iyiliğini düşünen hükümdarların zaman-ı devletinde nasıl olup da kötüler bin bir riya ve hile ile yüksek makamlara tırmanabilirlerdi? Birilerinin bunlara dur demesi gerekmez miydi? Kötülerin iş başında olduğu bir dünyada iyi olmak yetmez, kötülüğü ortadan kaldıracak önlemleri de almak gerekirdi. Bunun hangi yollarla ve nasıl yapılacağını düşünmek de kendini insan bilen herkesin vazifesiydi.

Nasrettin neden sonra kendini toparladı. Hızla oradan uzaklaşması gerekiyordu. Bin bir düşünceyle allak bullak olan zihnini sükûna erdirebilmek için koştu, koştu, koştu...

XII

Lokman ile Senai iyi dost idiler. Yedikleri içtikleri ayrı gitmez, birbirlerini çok sever, haklarını korurlardı. Günün birinde Senai'ye bir kavun hediye geldi. Lokman'ı çağırdı ve kavundan bir dilim keserek ona sundu. Lokman kavunu afiyetle yedi. Senai bir dilim daha kesip verdi. Onu da yedi. Senai içinden "Lokman kavunu çok seviyor anlaşılan!" dedi ve kavunu dilim dilim ona ikrama devam etti. Son dilime gelince "Bakalım nasıl bir tatlı kavunmuş?" diyerek küçük bir ısırık almak istedi. Ardından hemen tükürdü. Ağzının içini sanki ateş kaplamıştı, kavun o derece acıydı. Birkaç of-poftan sonra Lokman'a döndü:

"A benim canım. Nasıl oldu da böylesine acı bir şeyi tatlı tatlı yiyip bitirdin?"

Lokman cevap verdi:

"Ben senin elinden bunca zaman öyle tatlı nimetler yedim ki şimdi buna acı demeye utandım."

Bu, Nasrettin'in dert üstüne dert ile dolması
Ve kurtuluşu sahte altın basmakta bulmasıdır

Gece yarısı çoktan geçmiş, külhan büyük bir sessizliğe gömülmüştü. Dobra Hatun ile ikisi yorgun bir bekleyişin sabırsızlığındaydılar. Kulakları kapıda, bahçedeki bir kirpinin çıkardığı hışırtıyı, bir kertenkelenin otlara sürtünmesini bile duymaya hazırdılar. Tedirgin bekleyişin yorgunluğunu hissetmiyorlardı bile. Nasrettin gözlerini açık tutmaya çalıştığını neden sonra fark etti. Kulaklarına çarpacak bir sesin heyecanına kendini kilitlemiş, kaskatı kesilmişti. Hâlâ yaşadığı günün tesirindeydi, zihnine çakılı kalacak bir günün... İradesine hâkim olması gerekiyordu. Aklından ardı ardına geçenleri bir araya getirmeye çalıştı. Öncelikle şu açtığı kasa yüzünden peşine düşen ve kendisi yerine kardeşini kaçıran adamlar... Yeniçeri Ağası'nın verdiği teminata güvenip güvenemeyeceği... En mühimi de yıllardır aradığı katili görmüş olması... Üstüne üstlük Şaban'ın sahte altın basma konusunda ihtiyacı olan yardım... Bütün bunlar olurken maalesef Dobra Hatun Kurt Çelebi'yi masum biliyor, Şaban'ın ve Nusrettin'in başına gelenlerden onun sorumlu olduğunu ise bilmiyordu. Ve elbette Visal Banu... Hayaller, hayaller ve sarığındaki üç tel saçı koklaya koklaya içinde büyüyen özlem... En çok da gemiden ayrılırken şahit olduğu sahne geliyordu gözünün önüne. Birkaç hizmetkâr eşliğinde gümüş kakma

tekerlekleri ve zengin koşum takımları olan bir fayton, iskelede biri erkek biri kadın iki hizmetkârın hürmetle ona eşlik ederek faytona kadar yanınca yürüyüşleri, seyisin atları kamçılamasıyla birlikte faytonun önünden iki atlı, arkasından da iki zenci hizmetkârın koşarak uzaklaşmaları... Bunu hatırladıkça kendisine sormaya devam ediyordu; "Allah'ım! Kim bu kız?" Eşraftan bir aileye mensup olduğu belliydi. *"Bir hayal görüyorsun Nasrettin, sen o kızın dengi misin ki?"*

Hayalleri dışarıdan gelen bir köpek havlamasıyla kesildi. Dobra Hatun ile aynı anda yerlerinden fırlayıp kapıya koştular. Orada, bahçe girişinde bir karaltı vardı:

"Nusrettiiiinn!.."

Nasrettin'in çığlığı neredeyse külhandaki herkesi uyandırmıştı. Konağın tek tük kandilleri yandı. Dobra Hatun salondaki şilteleri yan yana dizdi, Nusrettin'i taşıyıp üzerine yatırdılar. Zavallıcık humma nöbeti geçirir gibi titriyordu. Nasrettin ise öfkeden köpürüyor, feryatlar ederek intikam yeminleri ediyordu. Kardeşinin yüzünü mosmor, kaşını da yarılmış görmek dayanılır gibi değildi. Dayak yemiş ve eziyet edilmişti. Külhandakiler, kardeşlerine reva görülen böyle bir gaddarlığın affedilmemesi gerektiğini dillendiriyor, bunun hesabını sormak üzerine laflar ediyor, ses sese karışıyor, feryat ve feveranın ardı arkası kesilmiyordu. Dobra Hatun yüksek perdeden herkese sakin olmasını söyleyip erkekleri alt kata, kızları üst kata gönderdi. Sıhhiye kız yaralardaki kanı yıkadığı sırada Nusrettin kendine geldi.

"Vuuuurma! Vuuuurma!..."

"Tamam Nusrettin, vurma yok, vuran yok artık. Yanımdasın. Bak buradayım..."

"Neeeeden ge-geeeeelmedin! Tik-tak..."

"Acıyor mu?"

Dobra Hatun Nasrettin'e işaret ederek kardeşini fazla yormamasını söyledi. O da bir an geri çekildi. Nusrettin'in

eli avucundaydı ve farkında olmadan sıkıyor, sıkıyordu. Dobra Hatun eline dokunup çekmesini söyledi:

"Öfkeni kardeşinden çıkarma!"

"Ah Allah'ım! Ah Allah'ım!.."

"Merak etme, bunu yapanı bulacağız."

"Yapan değilse de yaptıranı biliyorum anneciğim!"

Dobra Hatun soru dolu gözlerle yüzüne baktı. Kim olduğunu söylemesini bekledi. Nasrettin boş bulunmuştu, hayıflanarak iki yana başını salladı ve geçiştirdi. Dobra Hatun üstelemedi ama küçük bir nasihatten de geri durmadı:

"Öfkeyle karar alırsan ziyan edersin, evladım. Bana bildiklerini anlatırsan bir plan yaparız, tamam mı?"

Nasrettin olmaz anlamında başını sallayıp yeniden kardeşinin elini sıktı.

"Kaşını kim yardı senin?"

"Tik-tak... Çıııı..."

"Hatırlamaya çalış Nusrettin..."

"Çıııın.... Çıııın... tik-tak"

"Çın, ne?"

"Tik-tak. Çıın... Tik-tak..."

"Nereye götürdüler seni?"

"Gır-gır... Gıııır... Gıı..."

"Nereye götürdüler dedim?"

"Ak... Ak... Ak..."

"Tamam Nusrettin'im, bak bana... Nerede? Nereye gittiğinizi biliyor musun?"

"Ak... Ak..."

"Aksaray mı? Akbıyık mı?"

"Beşe... Beşe... Beşe... Tik-tak..."

"Bırak alıp satmayı Nusrettin... Nereye...

"Yeter yorma kardeşini, belli ki sayıklıyor... Kendine gelsin, hepsini anlatır!"

"Hastalığının hiç bu kadar kötüleştiğini hatırlamıyorum anneciğim, zinhar saçmalıyor... Bunun hesabını..."

Nasrettin sabaha kadar kardeşinin başında bekledi, yüzünü okşadı, sayıklamalarını teselliye çalıştı. İşli işine, evli evine gidip de el ayak çekilince kardeşini alıp gizlice külhandan ayrılmayı kurdu. Kasasını açtığı oturtma saat Sultan'a hediye edilesiye kadar külhandan uzak durmaları, hatta gizlenmeleri gerektiğini düşünüyordu. Gittiği yeri Dobra Hatun'a bildirmesi de mahzurlu olabilirdi. Kendileri yüzünden külhana veya konağa bir ziyan erişsin istemiyordu.

Külhandan ayrılacakları vakit Dobra Hatun onun niyetini okumuş gibi önlerini kesti. Bir anne şefkatiyle ikisini de karşısına alıp tembih etti:

"Anlıyorum ki gitmekte kararlısınız Nasrettin. Ve öfke dolusunuz. Bence keskinliklerinizi köreltin ki ruhunuzdaki karmaşa dağılsın. Parlaklığınızı gizleyin ki iziniz silinsin. Hırçınlığınızı dizginlemezseniz başınıza belalar gelecektir. Unutmayın, insana güzellik ve başarı getiren şey sözlerinin yumuşaklığıdır. İtibar ve saygı kazandıran da davranışlarının güzelliğidir. Dikkatle adım atın ve bilmezlenin. 'Bilen konuşmaz, konuşan bilmez' denildiğini unutmayın. Şimdi varın gidin ve tez vakitti uğurla gelin, uğur getirin."

Yürekleri titreyerek konak bahçesinden çıktıklarında Nusrettin koltuğunun altında yalnızca saat çizimlerinin olduğu tomarı tutuyordu. Nasrettin'in elinde ise küçük bir bohça vardı, acil ihtiyaç... Kardeşi henüz başına gelenlere dair bir şey söylememişti.

Karagümrük'ten Haliç istikametinde yokuşu inmeye başladılar. Uzaklardan davul sesleri duyuluyordu. Atmeydanı'nda düğün başlamış olmalıydı. Başını o tarafa çevirdi. Evet, işte oradaydı, Ayasofya'nın üzerinde rengârenk kanatlarıyla uçuyordu.

"Nusrettin bak! Düğün kuşu! Simurg!"

Nusrettin, kâğıttan yapılmış devasa uçurtmayı görünce gülümsedi.

"Tik-tak!"

Simurg, Sultan'ın düğünü başlatmak üzere saraydan çıktığını gösteriyordu. Bu iyiydi. Herkes Ayasofya önünde Sultan'ın geçişini izleyecek, Kazasker de onun yanında olacaktı. *"Peki ya Kurt Çelebi?"* Nasrettin uçan simurga yeniden baktı. Rengârenk kuyruğuna tutunup kardeşini buralardan uzaklara, ta Çin ü Maçin diyarına kadar götürmeyi geçirdi içinden. Oysa yıllarca bu şehirden ayrılmamış, ailesinin katillerini bulma umuduyla yaşamıştı. Dün ikinci katili de bulmuştu üstelik... Şimdi ne yapması gerekiyordu? Yıllarca onu bulmayı düşünmüştü ama bulunca ne yapacağını hiç düşünmemişti. Elbette geceleri uykuları bölündüğünde ondan alacağı intikamı çeşitlendirmiş, çoğaltmış, zihninden onu işkencelere yatırmış, eziyetler etmişti ama bunların hepsi birer hayal idi. Şimdi ailesinin katillerinin ikisini de artık biliyordu ve akılla, zekayla, incelikle hazırlanmış bir plana ihtiyacı vardı. Çünkü kendisini veya kardeşini öğrendikleri vakit ne derece tehlikeli düşmanlara dönüşebileceklerini ikinci defa görmek istemiyordu. O sırada kardeşi yeniden sayıklamaya başladı:

"Çın... Çın..."

Tik-taklara ne oldu Nusrettin, neden çın çın..."

"Gır... gır..."

"Benimle oyun oynadığına göre kaşındaki ağrı geçmiş olmalı, ha?"

"Aaaaaağrı... Çıııın-gıı"

Nasrettin kardeşinin akşamdan beri sayıklamalarını hep divaneliğine vermekle ne büyük hata ettiğini o anda anladı ve sayıklamalarını birleştirdi: *"Çın-gır-ak Beşe!"*

Gemideyken Kazasker adına kendisinden anahtarı alan adamdı bu. Eli gayriihtiyari kuşağını yokladı. *"Kalıp mum!"* Evet, yerinde duruyordu. *"İlk fırsatta anahtarı döktürüp ka-*

lıptan kurtulmalıyım." Birden her yanının Kazasker ve adamları tarafından kuşatıldığını hissetti. Titredi. Bir örümcek ağı düşündü; kendisini de ağa takılmış bir arı saydı. Demek Kurt Çelebi önce kendisini gemiye göndermiş, peşine Çıngırak Beşe'yi takmış, o da gemi İstanbul'a gelince tutup hapsetmesi gereken çilingir çocuğu Deynek Cuha'nın iyiliğinden ötürü elinden kaçırmış, şimdi berbat ettiği incirleri çuvala doldurmaya çalışıyordu. Başındaki belanın gitgide büyüdüğünü anladı. Belki de Kazasker bunca yıl sonra izlerini bulmuş, adım adım çevrelerinde dolanıyor, çemberi daraltmaya çalışıyordu. Eğer öyleyse, yıllar önce işlediği cinayet ve kundaklamanın bugünkü mevki ve makamına vereceği ziyanı düşünüyor olmalıydı. Tekrar titredi. Eğer durum düşündüğü gibiyse, adamın kendilerini hayatta bırakmayacağı muhakkaktı. Bir an kardeşini alıp Rumeli'ne doğru kaçıp gitmeyi kurdu. Bunu yaparsa hayatın birdenbire anlamsızlaşacağını, can korkusuyla ailesinin intikamından vazgeçmiş olacağını aklına getirdi. Hayır, artık katilleri biliyordu ve her ikisi de cezasını çekmeden rahat nefes almayacaktı. "Kaçmaktansa Şaban'ın yanında kalpazanlığı yeğlerim!" cümlesi o vakit zihnine saplandı. Tam da Haliç'in karşı yakasından, Hasköy sırtlarından top seslerinin gelmeye başladığı andı. Kararını verdi ve gözlerini Okmeydanı'na çevirdi. On beş pare top sesi ve yükselen dumanları... Düğün resmen başlamıştı. Nusrettin top seslerinden memnun gibi dumanların yükselişini ve dağılışını izliyordu. Şenlik hoşuna gidecekti anlaşılan. "Dükkaaaaan... Düüüükkan..." diye şakradı. Elindeki tomarı havaya kaldırıp Okmeydanı'nı işaret ediyordu. Nasrettin pek bir anlam veremese de kardeşinin bunca ıstırabın arasında neşelenmesini sevindirici buldu. On beş pare top demek kardeşinin on beş gün boyunca yeniden hayata dönmesi ihtimalinin de başlangıcı demekti. Bu fırsatı iyi kullanmak gerekirdi. Belki de onu karşı sahilde yapılacak şenliklere götürmeliydi, fırsat düş-

tükçe. Düğün programına göre şu anda padişahın kula atının üzerinde düğün alanına gitmekte olduğunu, biraz sonra bütün devlet erkânının ve uzaktan yakından gelen şeref misafirlerinin Müslümanından keferesinden, yerlisinden ecnebisinden yığınla insanın oraya toplanacağını bilebiliyordu. Bügün cirit oyunlarıyla başlayacak düğünün devamında da on beş gün sürecek şenlik, şölen, akıl almaz eğlenceler, hayalleri zorlayan ikramlar... İntikam planlarını da buna göre yapması gerektiğini aklından geçirdi. Tellallar günlerce sokaklarda çığırıp durmuş, her günün programını anlata anlata halka adeta ezberletmiş, meydanlara da ilanlar asmışlardı. İyi bir plan için düğün programının bir kopyasını elde bulundurmakta yarar vardı. *"İlk fırsatta kopyalamalıyım!"* İlk günün faaliyetlerini hatırlamaya çalıştı; ciritten sonra, kukla, hokkabaz ve cambaz gösterileri vardı. İkindi vaktinde büyük bir alayla yeniçerilere helva dağıtılacak, akşama da Sultan, vezirlerine yemek ikram edecekti. Bütün bunlar olurken Defterdar ile Kazasker mutlaka Sultan'ın yakınlarında bulunacaklardı. Peki ya köpekleri? Belki onlar da efendilerinin çevresinde dolanıyor olurlardı. Bu iyi ihtimaldi. Kötü ihtimal ise yeniden havlaya havlaya peşlerine düşmeleriydi. Kardeşini onlardan gizlemesi gerekecekti. Yani düğün alanına gidip şenlik seyri bekleyebilirdi. Başını ters istikamete çevirdi ve doğruca Haliç'teki kulübenin yolunu tuttu. Hem kardeşini gizlemek, hem Kazasker ile Defterdar'a verilecek cezaları düşünmek, hem de Zeyrek Şaban'a yardım etmek üzere. Adımları ilerlerken zihninde daima düğün vardı. Defterdar ile Kazasker'in düğün esnasında büyük güvenlik çemberi içinde olacakları kesindi. Planları ona göre yapmalıydı. *"Yanlarına yaklaşmak bile imkânsız, tabii onlar benim yakınıma gelmezlerse!"*

Haliç'teki elma bahçesi deniz kıyısında ve sıradan bir bahçeydi. Köhne kulübeye vardıklarında Defterdar veya Kazasker yahut adamlarının kendilerini asla burada, bizzat Defterdar'a ait bir mülkte aramayacaklarını düşündü. İçi rahat olabilir, kardeşi de akşamları karşı sahillerdeki deniz şenliklerini ve Okmeydanı'ndaki alayları uzaktan izleyebilirdi.

Kulübenin içindeki kapağı görüp mahzene indiklerinde Şaban ile kucaklaştılar:

"Yardıma geldim kardeş!"

"Nusrettin'i bile getirmişsin, harika! Nasıl sevindim bilemezsin ama keşke yarım saat evvel gelseydiniz, Kirkor Usta'yla da tanışırdınız."

Nasrettin Kirkor Usta adını duyunca kardeşi için tedirgin oldu. Şaban sanki onun endişesini hissetmiş gibi devam etti:

"Mahzenin köşesindeki şu hücreyi görüyor musun, tamamen Nusrettin'e ait olacak. Merak etme, burada emniyetinden bizzat kendimi sorumlu tutacağım. Veee kaybedecek zamanımız yok, iş başına!"

Önce mahzen alanını gezip köşe bucak incelediler. Nusrettin her şeye dikkatle bakıyor, elini sürüyor, başını sallıyordu. Burasını sevmiş gibiydi. Nasrettin kardeşi adına sevindi. *"Doğru yer seçilmiş! Yeter ki Kirkor Usta'dan emin olalım!"*

Şaban, Kirkor Usta'nın, işini sanat gibi yapan cinsten bir adam olduğunu söylüyordu. Mahzendeki her şey gerçekten de mükemmel kurulmuş, iki kişiye göre tıkır tıkır işleyecek bir iş akışı sağlanmıştı. Aklına takıldı:

"Kirkor Usta'yla çalışmaya devam etmek yerine neden beni yanında istiyorsun?"

"A-ha... Kirkor Usta'yı görseydin bu soruyu sormazdın. Yetmiş beşindeki bir ihtiyardan çekiç sallamasını bekleyemezsin değil mi, aslanım? O bütün tezgâhı kurdu, teslim edip gitti. Gerisi ter dökme işi, seninle bana ait."

"Gitti, derken..."

"Gitti. Bir daha gelmeyecek! Belki iş sonunda malzemelerini teslim almaya... "

Nasrettin birden rahatlayıverdi. Şimdi kardeşinden ve gelecekten daha umutluydu. Şaban ile her ne olursa yapmaya, intikamını alma hususunda ondan yardım istemeye, eğer kabul ederse ölüme kadar yoldaşlık etmeye içinden ahdetti. Lokman ile Senai'nin hikâyesindeki hasbi dostluk geldi hatırına. Sonrasında uzun uzun konuştular, birbirlerine daha sıkı sarılmak üzere amaçlarını ve sırlarını paylaştılar. Nihayet Nasrettin, "Bütün acı kavunları senin yerine ben yiyebilirim kardeş!" diye geçirdi içinden. Bu bir yemin sayılırdı.

*

Kirkor Usta bütün ayrıntıları düşünüp ona göre düzeneği kurmuştu. Şaban mahzendeki her eşyayı, her aleti kademe kademe anlatıp tanıttı, işin nasıl yapılacağına dair izahat verdi. En dipte bir fırın ve üzerine kurulu bir kazan vardı. Uzak köşede sikke darp edilecek bakır çubuklar, plakalar ve külçeler yığılıydı. Kazanın ardında tavana asılı bir hazne ve ucunda fil hortumuna benzer dev bir ibrik lülesi yer alıyordu. Lülenin ucuna rastlayan yerde bir tezgâh kurulmuştu. Döner paletle işleyen bir tezgâhtı bu. Paletin yüzeyi altın para ebadında kalıpların döküleceği çinko ile kaplanmıştı. Bakır çubuklar kazanda eritildikten sonra hazneye konulacak, haznenin lülesinden çinkoya akıtılacak, sıvı bakır paletin üzerinde akçe ebadındaki çukur kalıplara dolacak, palet döndükçe de sondaki giyotin, yüzeyde kalan bakır artıklarını temizleyerek kalp kızıllar hazır edilmiş olacaktı. Geriye soğuma aşaması bitmeye yakın yapılacak darp işlemi kalıyordu. Bunun için de örs ve çekiç hazırdı. Örsün üzerinde altının ön yüzünde yer alacak tuğra bulunuyordu. Sultan'ın darphanesinden kalıbı çıkarılmış mükemmel bir tuğraydı

bu. Çekicin alnında da altının üzerinde yer alacak yazılar vardı; *"Azze nasruhû Kostantiniye duribe fî..."* Defterdar altınları darp ettirirken bu *"Azze nasruhû"* ibaresini çok iyi tespit etmiş olmalıydı. Bir altın paranın üzerinde *"Allah'ın yardımı, inayeti bol olsun"* duasının yer alması mükemmel bir düşünceydi. Öte yandan aynı ibare, Sultan'ın yakınlarda zaferle dönen ordusunu kast ederek *"nusreti ve zaferi bol olsun!"* şeklinde de yorumlanacaktı. Bakırlar darp edildikten sonra altın görüntüsü vermek için iki kazan yaldız hazırdı. Belli ısıda olması için Şaban yaldız kazanının altında az miktarda ateş tutuyordu. Kazanın ardında da söğüt yapraklarıyla dolu bir çuval... Yapraklar sahte altını hakikisinden ayırmak içindi; aleviyle yaldız daha kolay dökülüyordu çünkü. Amaç, onca emek çektikten sonra en azından yaldızın dökülmesini engellemekti.

"Ve aslanım, pazısına güvenen iki babayiğit olarak on günümüz var, günde üç yüz sikke darp etmek üzere şimdi kazanı tutuşturalım!"

Nusrettin ilk defa ses verdi. Elinde numune altın vardı:

"İiiiiimmkansııııız!"

"Neden?"

Nusrettin eliyle örs ve çekici gösteriyor, bir şeyler kekeliyordu. Nasrettin kardeşinin düşünebileceği ihtimalleri bir bir sayarak şu mu, bu mu; şöyle mi, böyle mi diye diye onun zihnindekini eliyle tarifler yaparak çözmeye çalıştı. Nusrettin kelimeleri telaffuza çalıştıkça Nasrettin mimiklerini, el-kol ve beden hareketlerini kullanarak onun dediğini canlandırıyor, mim sanatı yapar gibi eğlenceli bir oyun gösteriyordu. Nusrettin'in uzayıp kısalarak süren heceleri Nasrettin'in elinde örs ve çekice dönüyor, biri anlattıkça diğeri işaret ediyor, pazısını gösteriyor, ardından da elindeki hayalî altın sikke üzerinden kenarlarını makaslıyor, zımparalıyor, silindir haline getiriyor, yan yüzeyini tırtıklıyor, çapakların-

dan arındırıyor, ardından bir maşa ile tutar gibi altın yaldız kazanına bandırıyor, boyasını akıtıyor, tavlandırıp kurumaya bırakıyor, ters yüz ediyor, istifliyor, şıngırdatıyor, üflüyor, dişine götürüyor, aleve tutuyor, sonra da eliyle havada daireler çiziyordu; beyhude emek der gibi:

"O-hooo... Öööööölme eşeğim ööööö..."

Şaban, iki kardeşin kelimeler ve işaretler arasında birbiriyle anlaşma çabasını hayretle izleyip Nusrettin'in fevkalade mantıklı yorumlar yaptığını yine hayretle görmüştü:

"Senin bu kardeşin benim bir haftada öğrendiğimi yarım saatte öğrenivermiş aslanım."

"Saf göründüğüne bakma, âlimlere taş çıkartır. Çizdiği saat tasarımlarını görsen..."

Nusrettin'in kan tere batarak anlattıklarından sonra yapacakları işi yeniden gözden geçirme ihtiyacı duydular. Bakır eritilecek, kalıba dökülecek, tavlanacak, belli yumuşaklığı kaybetmeden darp edilecek, kenarları tıraşlanacak, tırtıklanacak, ardından tekrar bekletilecek, sonra yaldıza bulanıp altın şekli verilecek, ayar parlaklığını tutturasıya kadar yelpazelenip kuruması beklenecek, çapakları yeniden ayıklanacak ve yakılarak kalite kontrolünden geçirilecekti. Yalnızca bir altında bile sahte olduğu anlaşılacak küçük bir hata, işi tehlikeye atar, kendilerini ölümle burun buruna getirirdi. Bülbül Ağa üç bin altını düğünün on birinci gününde istiyordu. On üçüncü günde üç yüzü okçular için direğin tepesindeki testi yahut sürahiye konulup yağmaya verilecek, geri kalanı aynı günün akşamında, Sultan'ın kubbe vezirleri, Şeyhülislam, Defterdar, Kazasker, Kaptanıderya, Yeniçeri Ağası'ndan oluşan devlet erkânına ikram edeceği yemekte huzura takdim olunacaktı.

"Oooonnn-iiiii-kiii!"

Başlar yine Nusrettin'e döndü. O eliyle bir altını yerinden alıp yerine başka bir altın koyar gibi taklitler yapıyordu.

"On ikinci güne yetişir mi, diyorsun!"

Nusrettin "Oooooonnn-iiiii-kiii!" diye diye şiltenin kenarında duran tomarlarına baktı. Arasından bir kâğıt çıkardı. Nasrettin'in düğün programını kaydettiği kâğıttı bu. Düğünün akışını ve eğlenceleri bir bir gözden geçirmeye başladı. Sonra da eliyle bir etkinliği işaret etti:

"Akşam namazını müteakip, karaların ve denizlerin Sultanı efendimiz huzurunda derya şenlikleri!"

"Evet şenlik öncesi yemek verilecek, yemeğe katılanlar hediyelerini o akşam sunacaklar!"

"Deeeeer-yaaa..."

"Evet, tersane azaplarının gösterileri."

Nusrettin işaret parmağını düğün listesindeki on ikinci güne bastırdı. Sonra da tekrar bir altını yerinden alıp yerine başka bir altın koyar gibi taklide girişti.

"Anladım, altınlar sahtesiyle on ikisinde değiştirilecek. Neden böyle düşünüyorsun?"

Nusrettin önce anlatabildiğine sevinerek başıyla tasdik etti, sonra eliyle gemi yüzdürmeye başladı. Tercümeyi Şaban yaptı:

"Çünkü altınlar denizde değiştirilecek!"

Nusrettin'in sonraki işaretlerini de çözmek için yarım saat daha harcadılar ve eldeki bilgileri onun bakış açısıyla yeniden değerlendirdiler:

Altınlar muhtemelen düğünün on ikinci gecesinde Defterdar'ın Edirnekapısı yakınındaki konağından Hasköy'deki yalısına gizlice taşınacaktı. Yine muhtemelen, taşımada bir mavna, bir pereme yahut hanım iğnesi kullanılacaktı. Altınların on ikinci günden evvel yalıya taşınması tehlikeli, on üçüncü gün taşınması ise Sultan'a takdim töreni için geç olurdu. Ertesi gün ikindi saatlerinde yağlı direğe tırmanma yarışı vardı ve üç yüz altının direğin tepesine bağlanması gerekecekti. Kazasker ne yapacaksa bir gece öncesinde ya-

pacak, altınları sahtesiyle değiştirecekti. Bu durumda kendilerine tek çare kalıyordu; çalınan altınları hırsızlardan çalmak. Bunun için bilmeleri gereken hususları Nusrettin ile yeniden müzakere ettiler. Değişme esnasında altınlar küpte mi, yoksa sandıkta mı olacaktı? Üç bin altın küçük bir küpe veya irice bir çömleğe mi sığardı, belki de bir turşucu küpçesine; taşıması daha kolay olsun diye... Mısır Çarşısı'na yakın testici esnafı iki renk küpçe yapardı; kızıl ve sarı. İstanbul turşucuları acı turşuyu kızıl, tatlı turşuyu sarı küpçelerden kepçelerle çıkarıp satıyorlardı. Hazırlık aşamasında her iki renkten ikişer adet küpçe almak yeterdi. Belki bir de turşucu beygiri. Sonraki sorular da önemliydi; hırsızlar altınlarla birlikte hangi sahile çıkabilirler, Kazasker altınları çaldıktan sonra o sahillere yakın bölgede nerede saklardı falan. Kazasker'in Kasımpaşa sahilinde bir yalısı, Kâğıthane deresi kıyısında da bir çiftliği olduğunu bilmeyen yoktu. Dere kıyısındaki Ilıca'yı geçer geçmez ilk çiftlik. Vaktiyle burada bulunan eski Bizans kâğıthanesi -ki adı buradan geliyordu- de çiftliğin sınırlarında kalıyordu. Muhtemelen saklanmak yahut saklamak için uygun bir mekândı, kim bilir? Akıllarına daha başka sorular da geliyordu; hırsızlar kaç kişi olacaklar, karaya çıkınca hangi güzergâhta ne tür bir vasıtayı tercih edecekler falan; at, kağnı, araba, lando?

"Aralarına adam sokmak mümkün olabilir mi acaba?"

"Canını tehlikeye atmak üzere bir ortak daha mı arıyorsun aslanım?"

"Haklısın bu işi üçümüz başarmalıyız!"

"İkimiz, Nusrettin'i karıştırma!"

"Tamam, ikimiz başarmalıyız!"

Şaban kazanı ateşledi, Nasrettin körüğe asıldı... Biri diğerinin yüzüne, diğeri Visal Banu'nun hayaline gülümseyerek işe koyuldular.

XIII

Papağanla kargayı bir kafese koymuşlardı. Papağan karganın çirkin manzarasından darlanmış yakınıyordu:

"Ne çirkin bir surat, ne iğrenç bir sima! Keşke aramızda doğu ile batı kadar uzaklık olsaydı da şu uğursuz yüzü hiç görmeseydim."

Tuhaflığa bakın ki karga da papağanın arkadaşlığından memnun değil, lahavle çekip inliyor, o da şikâyet ediyordu:

"Ne talihsizlik bu böyle; şanıma layık mı şu? Yıkık bir duvar üstünde bencileyin bir kara karga ile seke seke gezmek varken... Acep günahım neydi ki böyle kendini beğenmiş, saçma sözler eden bir papağanla beni aynı kafese koydular da onun nazını çekiyorum?"

Bu, Bülbül ile Kurdun birbirine kazıklar atması
Amma Kazasker ile Defterdar'ı tekraren aldatmasıdır

"Saat olduğundan emin olduk efendimiz; kallavi bir salon saatiymiş. Beş arşın ebatında bir küp olduğunu öğrenebildim. Dört cephesi kadran olup kör yüzü yokmuş. Her saat başında Sultan için ayrı bir dua okuyormuş. Mabeyn salonu için düşünülmüş, tam ortaya, büyük avizenin altına konulmak üzere."

Defterdar yüzünü buruşturdu. Saatlere merakı olan bir hükümdara her saat başında çan sesi yerine ayrı bir dua okuyacak hediyeyi akıl ettiği için Kazasker'i kıskandı, sonra da küfürler etti. Bunun çaresine bakmak gerekirdi. Sinsi gözlerle Bülbül Ağa'yı süzdü.

"Mabeyn salonu için öyle mi Ağa?"

"Öyle efendimiz!"

"O hâlde takdimini de sarayda yapacak demektir, doğru mu?"

"Bundan emin olmayınız efendimiz. Çünkü Kazasker hazretleri saati oda gibi bir kasada tutuyormuş ve kasayı taşımak için de dört mandanın çekeceği bir kağnı hazırlatmış durumda."

"Yani?"

"Yani kağnı hazır olduğuna göre, düğünün on üçüncü gününde teşrifata uygun biçimde nahıllarla birlikte halka teşhir edip sonra Atmeydanı'nda Sultan'a sunabilir."

"Hımm... Haklısın. Saray veya Atmeydanı! Mutlaka öğrenelim. Sen de biliyorsun ki Ağa, o heyula saat Sultan'a asla ulaşmamalı. Bakın artık, saati mi, kasayı mı, kağnıyı mı, yoksa mandaları mı; hangisi kolayınıza gelirse..."

"Merak buyurmayınız efendimiz, Çıngırak Beşe'yi kafesleyip öttürürüz. Hatta mümkün olursa kasanın anahtarını da ele geçi..."

Defterdar sözünü kesti:

"Ağaaaa! Kazasker'in itleriyle dalaşmak yerine, git, kasayı açan çilingiri bul, bir defa da senin için açsın!"

"Efendimiz Kurt Çelebi onu bizden evvel bulup aldı. Zannederim düğün sonuna kadar da elinde tutacaktır. Aldığım istihbarata göre çilingir saf biriymiş. Kekeme, yok yok lal..."

"Sen de başka çilingir bul, kökleri kurumadı ya!"

"Haklısınız efendimiz!"

"Çıkabilirsin!"

"Şey efendimiz..."

"Söyle!"

"Hüdavendigar vilayetinde halka zulmeden şu mültezim."

"Sultan'ın öfkesini kustuğu herif mi; zindanda değil mi o?"

"Doğrudur efendimiz, tavandan bir hava deliği açılarak penceresi örülüp kilidine kurşun dökülmüştür. Ekmeği delikten atılmaktadır. İmdi kulunuz derim ki..."

"Ağa, geveleyip durma, ne söyleyeceksen..."

"Derim ki efendimiz, hazır sadrazam da yokken, acaba adaletinizi göstermek için sünnet gününde ibret-i âlem için cezalandırılsa?"

"Efendi, sen o cezanın ölüm olduğunu bilmiyor musun? Bu nasıl bir teklif, sen benim ikbalimi mi istiyorsun, idbarımı mı?"

"Haşa ki efendimiz, size kuş tüyü kadar ziyan konduramam. Aklımdaki odur ki..."

"Nedir?"

"Efendimiz, siz her vakit dersiniz ki, halktan vergi toplarken devletin hakkından fazlasını alıp cebine atmak elbette ölümü hak etmektir, öyle değil mi efendimiz?"

"!"

"Yine dersiniz ki; kalp para basmak lime lime et kesmeyi gerektirir, öyle değil mi?"

"Tastamam! Lakin efendi, düğünün en şenlikli zamanında, birini idam etmenin veya etini lime lime doğramanın Sultan'da ve halkta uyandıracağı infiali düşünsene!"

"Onu düşünürüm efendimiz. İmdi Devlet-i Aliyye'nin defterdarı olarak siz parayla alakalı verilmiş bir hükmün icrasını devletten isterseniz ne olur?"

"Kazasker efendi on gün içinde cezayı tatbik eder!"

"Bu durumda ölüm emrini kim vermiş olur, siz mi Kazasker mi?"

Defterdar elini kuşağına attı, bir kese akçe çıkarıp Bülbül Ağa'ya doğru fırlattı:

"Bana derhal tezkireci ağayı çağır!"

Bülbül Ağa, Kazasker'i gözden düşürecek böyle bir planı akıl ettiği için kendini tebrik ede ede Defterdar konağından çıktı, akçeleri sayarak doğruca Atmeydanı'na vardı. Şimdi Kurt Çelebi'yle buluşma vaktiydi. Ne de olsa o, kafesindeki karga sayılırdı. Her ne kadar şikâyet etse, kendini beğenmişlik yapsa, hakkını yese de onunla iş tutmak, başkalarını kafeslemek çaresizliği, belki de kaderiydi. Akşamdan Mahmutpaşa Camii avlusundaki sadaka taşına uğramış, duvara mazı büyüklüğünde siyah renkli dört çakıl tanesi bırakmıştı. Kurt Çelebi'nin sabah oraya uğrayıp çakıl taşlarını sayacağını biliyordu. Atmeydanı'nda dikili taşın altına vardığında hâlâ kendi kendine söyleniyordu:

"Alçak herif! Cimriliğine tüküreyim senin, yüzlük keseye altmış akçe koymak da ne. Ama dur sen, daha burnundan fitil fitil getireceğim! Önce kese kese altınlarını tırtıklayayım, sonra..."

Yılanlı sütunun çevresinde hıncahınç biriken Galata Hıristiyanlarının arasından geçti. Herkes düğün şenliklerine ve gösterilere kendini kaptırmış eğleniyordu. Ötede Kızılelma sütununun altında Balat Yahudileri birikmişti. Meydanın geri kalanında Müslüman ahali haremlik selamlık bölümlere yığılmış savaş gazilerini seyretmekteydiler. Ağızlarına alevler alarak, bedenlerine şişler geçirerek, kol ve bacaklarına bıçak ve hançerler saplayarak eski Bizans hipodromunu at üzerinde dolanan bunca cengâverin lüzumsuz işlerle uğraşarak vakitlerini ve emeklerini boşa harcadıklarını düşündü. Tulumculara baktı. Gösteri sunanların geçecekleri yerlerde oraya buraya koşturarak yolu açık tutmaya çalışıyorlardı. Sultanın sırf nezaket olsun diye asayişten sorumlu aseslerin ellerine tulumlar tutuşturarak halkı neşelendirmesini ta başından beri tuhaf bulmuştu. Bir yandan asayişi sağlarken diğer yandan halkı güldürmek de kimin aklına gelirdi? Ama Sultan, kapı kethüdaları ve muhzır ağa neferlerinden seçilmiş bu adamlara meşinden elbiseler, külahlar ve şalvarlar giydirip gülünç hale getirerek meydanlara salmıştı. Asli görevleri çevreyi temiz tutmak, toz kalkmasını önlemek ise de gösteri zamanlarında, taşıdıkları yağlı tulumlarla komik hareketler yaparak gösteri alanıyla seyircileri birbirinden ayırmayı da çok iyi beceriyorlardı. Reisleri bir eşek üzerinde emirler yağdırarak onları yönlendiriyor, cin askeri dedikleri yamakları da kendilerine yardımcı oluyorlardı. O sırada sınırı aşıp düğün meydanını zorlayan, göstericilerin arasına girmeye çalışan birini gördü. Gazilerden biri olmadığı açıktı. Sekiz tulumcu aynı anda önünü kesip yağ veya su dolu tulumlarıyla adamın orasına burasına vuracakmış

gibi hareket yapmaya başladılar. Lakin hareketleri o kadar tuhaf ve gülünçtü ki, özellikle kadınlar ve çocukları çok eğlendiriyordu. Engellemeler, püskürtmeler, elleri veya yüzlerine sürülen yağlar, renkli sular... Bütün bunları topluca ve aynı hareketlerle yapıyorlardı. Bu kadar uyumun en az üç ay talim edilerek başarılabileceğini düşündü. Sonra da Sultan'a minnet ve şükür duydu; kaba kuvvet kullanarak yapılabilecek bir işi, şenliğin ruhuna uygun hale getirip içine eğlence kattığı için.

"Nerdesin be herif?"

Bülbül Ağa aradığını hemen bulamazsa öfkelenen cinsten bir adamdı. Kurt Çelebi yakınlarda olsa iyi olurdu. Onunkine benzeyen bir ses duydu; sanki çığlık atıyor, feryat ediyordu. Telaşlanıp çevresine bakındı. Ses gitgide yaklaştı. Bir öküz arabası... Sahibi tekerlerine insan çığlığı çıkaracak bir düzenek koymuş... Bununla kalsa iyi, üstüne de içler parçalayacak bir cinayet eseri serpiştirmiş. Kolu, bacağı parça parça edilip dağıtılmış bir ceset. Araba yaklaştıkça görmemek için başını çevirenler, çığlık atanlar, oradan kaçmak isteyenler... Dalgalanan kalabalıklar. En acayibi de kağnının çevresindeki tulumculardı; sanki kağnıcıyla işbirliği yapmış gibi ağlaya inleye kıvranıyor, yanıyor, dövünüyorlar, böylece kimsenin arabaya yaklaşmasına imkân ve fırsat tanımıyorlardı. İşin eğlence olduğu bilinmesine rağmen halk bu acıklı sahneyi ürkerek izliyordu. Yine de arabanın arkasından büyük bir kalabalık akmaya başladı. Herkes bu parçalanmış cesedin sırrını öğrenmek istiyor gibiydi. Bülbül Ağa Kurt Çelebi'yi işte o kalabalığın içinde gördü. *"Aptal herif asıl işini unutup seyrana dalmış!"* Çaresiz o da Kurt Çelebi'nin arkasından ilerledi. Bereket versin araba büyük çınar ağacının altına geldiğinde durdu. Arabacı çınarın dallarına dört adet ip sarkıtıp her birerini arabadaki ceset parçalarına bağladı. İnsanlar merak içinde çınara asılacak bir suçlunun beklentisine girdiler. Ara-

larından bazıları Celali isyanlarına karışan paşalardan biri, bazıları Rumeli'nde on bir kişiyi doğrayıp kadı tarafından ibret-i alem için İstanbul'a gönderilen cani, kimisi zindanda tutulan yolsuzluktan mahkûm kalpazan mültezimden bahsediyor, ağaca asıldığında kimin cesediyle karşılaşacaklarına dair meraklanıyorlardı. "Keşke şu ceset senin olsaydı Kurt Çelebi!" diye sayıkladı; *"Aslında sen ölümü herkesten çok hak ediyorsun!"*

Onunla olan ilişkisini düşündü. Efendilerini satmaya hazır iki rakip. Menfaat ikisinin de ruhlarına işlediği için şimdilik iyi anlaştıklarına şükretti; efendileri kadar birbirlerine ihanet ede ede...

Arabacı hiç acele etmeden mutlu bir çehreyle işini bir sanata dönüştürüyor, kanlı beden parçalarını insanlara sanki sofrada birer yiyecek misali normal göstermeye çalışıyordu. Ve nihayet iplerin dördünü birden çekiverdi. Arabada yığılı duran kanlı uzuvlar bir çığlık tufanı eşliğinde hareket etti ve dört adam ağaca asılır gibi dikilip kalktı. Dördü de sapasağlam bu adamların meğer kimisi kolunu, kimisi ayağını, kimisi başını, kimisi göğsünü ve karnını kırmızıya boyayıp birbirlerine yaslanarak arabada kımıldamadan tek ceset gibi yatarlarmış. Birden arabada tuhaf rakkaseler gibi oynamaya başlayıp aynı anda ellerindeki hançerlerin ucunda ikisi hokka, ikisi tabak çevirmeye başlayınca halk az evvelki korkuyu atıp gülmeye başladılar:

"Herkes gibi sen de gülsene Bülbül!"

Kurt Çelebi'nin yüzündeki gülümseme zehir gibi keskindi. Âdet edinmişlerdi; kalabalık bir yerde buluşurlarsa yan yana durup birbirlerinin yüzüne bakmadan konuşurlar, durumun gerektirdiği jest ve mimikler içerisinde görüşmeyi bitirir, anlaşmayı yapar, ayrılırlardı. Bazen gülen yüzlerle cinayetleri konuşmak, bazen ağlaya ağlaya akçeleri paylaşmak hem hoşlarına gidiyordu hem güvenliydi. En son bir tömbeki kahvesinin

peykelerinde sırt sırta oturmuşlar, dışarıdan görenler birbirine küs iki adamın tömbeki tüttürdüğünü zannederken üç yüz altının pazarlığını yapmışlardı.

Bülbül Ağa'nın yüzüne zoraki bir kahkaha yerleşirken eli kuşağına gitti. Yolda gelirken saydığı altmış akçeden bir kısmını ayırdığı keseyi gizlice Kurt Çelebi'nin avucuna tutuşturdu:

"Yirmi akçe, her zamanki gibi! Topu topu kırk akçe koparabildim, yarısı sana."

"Ya senin Defterdar çok cimrileşti, ya sen bilgiyi gerektiği gibi satamıyorsun, ya da..."

"Haklısın, senin Kazasker gibi Defterdar da gitgide cimrileşiyor. Lakin şikâyet edene bak; tavşana kaç, tazıya tut faslında..."

"Bir gün tazı, tavşan yerine konduğunu fark ederse..."

"Sen tazı olmayı sürdürürsen onlar hep tavşan kalacaklardır. Önemli olan tavşanlara tazı gibi hissettirmek..."

"O halde sarığından bir tavşan çıkar da benim efendiye tazı olduğunu hissettirelim!"

"Elbette. Lakin bu tavşan biraz yağlıca. İyi beslenmiş. Yani en az iki yüz akçe eder."

"Keçiyi ceylan diye satma bana!.. Hah-ha!.. Öt bakalım, neymiş şu iki yüz akçelik iş?."

"Yetişebilirsen eğer zindandaki mültezimin idam mazbatası hazırlanıyor!"

Kurt Çelebi, Defterdar gibi bu ne anlama geliyor diye hiç sormadı. İşin varacağı noktayı o anda kestirivermişti.

"Üç gün içinde zaten öğreneceğim bir bilgiye besili tavşan muamelesi yapıp iki yüz akçeye neden kıyayım, ha?"

"Bilgi size ulaşırsa efendin gereğini yapmak zorunda kalacak. Gereğini yaptığında da düğünün tadı kaçacak. İmdi, düğün sonunda vezirlik payesi bekleyen efendin..."

Kurt Çelebi duyduğu haber karşılığında efendisinden dört yüz akçe ihsan koparabileceğini bile bile fiyatı düşürmek istedi:

"Yine de iki yüz etmez!"

Bülbül Ağa güldü:

"Benim bildiğim Kurt Çelebi şimdi kazasker huzuruna varıp bilgiyi iki yüzlük bir ses tonuyla ve felaket senaryosu içinde sunar, konunun aciliyetine yüz daha bindirir, bilgiyi yolda engelleme önerisi için üç yüz de masraf çıkarır... Eder altı yüz. Yarısını bile değil, ben yalnızca iki yüzünü istiyorum."

"Yüz!"

"Bir şartla!"

"Neymiş o?"

"Bana kasanın yerini söyle! Diğer yüzü kendi tavşanımdan tahsil edeyim."

"Sen de bana Defterdar efendinin Sultan'la son görüşmesindeki muammayı ayan edersen olur!"

Birbirlerinden ayrıldıklarında ikisinin de aklından "Bu heriften en kısa zamanda kurtulmalıyım, ölü veya diri!" fikri geçmekteydi.

XIV

Şehzadenin biri atından düştü, boyun kemikleri birbirine geçti, fil gibi boynu içeri kaçtı. Boynunu döndüremez olmuştu. Doktorlar çare bulunmaz diyorlardı. Lakin bilge bir hekim onu bin güçlükle tedavi etti. Çok emek verdi ve şehzade kurtuldu.

Zamanla şehzade ülkeye sultan oldu. Hekimin sultana bir işi düşmüştü. Yanına vardı. Ama o nankör şehzade ona iltifat göstermedi, yüzüne bile bakmadı. Hekim çok üzüldü, utancından başı yere eğildi. Şöyle diyordu:

"Bu kabahat benimdir. Eğer onun boynunu çevirip eski haline getirmeseydim, o da bugün benden yüz çeviremeyecekti."

Sonra da kapıcısına bir tohum verdi, "Güzel kokuludur, hükümdar tütsülensin!" dedi. Sultan onu tütsülenince bir aksırık tuttu, aksıra aksıra boynu gitgide eski haline döndü. Koşup hekimi aradılar, ama çoktan ortadan kaybolmuştu.

Bu, Bülbül Ağa'nın baldırına demirle vurulduğu
Ve mahzende yeni kalpazanlık düzeneğinin kurulduğudur

Nusrettin haklı çıkmıştı. Akşama kadar çalışılmış, ancak yetmiş kadar altın hazırlanabilmişti. Bakırın eritilip kalıba dökülmesi kolaydı ama darp eylemi ustalık istiyordu. İkisi de defalarca denedikleri halde ya bakır plakanın kalınlığını tutturamıyorlar, ya da örsteki nakış ile çekiçteki nakşı altlı üstlü denk getiremiyorlardı. Çekici çok kuvvetli vurunca bakır plaka ince kalıyor, tam isabet ettiremeyince de desenler kayıyordu. Böyle böyle en az iki yüz kalıbı darp etmişler ama ancak üçte birinde başarılı olabilmişlerdi. Ön yüzdeki yazı ile arka yüzdeki tuğrayı aynı eksen ve odakta darp etmek çok dikkat istiyordu. Eğer birbirlerine denk düşmemişlerse para tıraşlanırken desen değer kaybediyor, dikkatli bir göz de paranın sahte olduğunu derhal fark ediyordu. Üstelik kalıbı kaymış paraların kenarındaki tırtıklama işlemi de sağlıklı olmuyordu. İşin en kolay kısmı yaldızlama ve yakma eylemiydi; Şaban'ın şekerci dükkânında yaptığı iş. Çapak ayıklama ise Nasrettin'in neredeyse hiç zamanını almıyordu.

Daha ilk günden, sahte altın üretmenin müşkülatıyla yüz yüze gelmek asaplarını bozmuştu. Devamlı yüksek ateşte kaynayan kazan ve duvarlardaki meşaleler dolayısıyla mahzen cehennem gibi sıcak oluyordu. Bereket versin, mahzenin yegâne odası sayılan Nusrettin'in hücresinde bir parça

serinleme imkânı vardı. Mahzende yalnızca donla çalışsalar bile terlemekten kurtulamıyor, terledikçe su içiyor, içtikçe terliyorlardı. İçerideki duman yoğunluğu ise genizleri yakıyor, durmadan öksürtüyordu. Mahzende küçük bir alev deliğinden gayrı duman için bir baca deliği yoktu. Olsa da dışarıda duman tütmesi içeride ateşin olduğunu gösterecekti ki bir bahçenin ortasından tüten bir duman çevreden gören herkesi yangın var zannedip bahçeye toplamaya yeterdi elbette. Aslında Kirkor Usta Şaban'a işi öğretirken ilk ateşi gece yakmasını ve ilk dumanı dışarı salmasını söylediği halde buna imkân bulamamıştı. Şimdi içerisi is kokuyordu.

Mahzendeki en gamsız kişi Nusrettin idi. Kendi dünyasında, tik-taklarla saat şemaları çizerek oyalanıp gidiyordu. Sanki o çizdikçe yüzündeki morluklar azalmış, kaşındaki yara kapanmıştı. Bu arada gemideki saatin çizilmedik aksamı da kalmamış sayılırdı. Dahası, tekrar tekrar çizerken her defasında ya bir ilave yahut bir eksiltmeyle durmadan yeni şeyler deniyordu. Elindeki kâğıtların karalanmamış yeri kalmamacasına bir mesai... Oturaklı bir saati yeniden imal etmesi neredeyse çocuk oyuncağıydı.

Şaban serinlemek için hücreye girdiğinde ona takıldı:

"Keşke ben de çekiç sallamak yerine saat yapsaydım!"

"Yaaaaaaann-lış yaap-yap..."

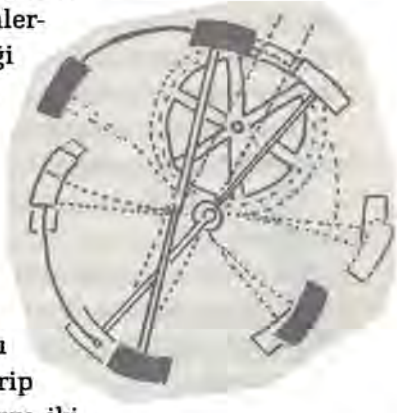
"Yanlış yapmam, korkma!"

Nusrettin eliyle işaretler ederek saat işinde değil de para darp etme işinde yanlış yaptıklarını anlattı. Şaban nerede yanlış yaptıklarını sordu. Çünkü Kirkor Usta'nın tariflerine göre her şey doğruydu. Yanlış olan tek şey çekici örse indirirken milimini tutturamamaktı. Bu da bilek gücüyle ve ustalıkla alakalıydı ve birkaç güne kadar yeknesak kıvama eri-

şecek, her vuruşta bir altın darp edilmiş olacaktı. Aksi takdirde günde yetmiş altın darp ederek on günde üç bin altın hazır edilemezdi. Sonunda Nasrettin sordu:

"Pekâlâ birader, nerede yanlış yapıyoruz?"

Nusrettin önce çizim tomarları arasından bir kâğıt arayıp buldu. Yerinden kalktı. Örsün başına geldi. Tavanı işaret ederek bir kanca işareti yaptı. Sonra varagele sistemiyle bir cayraskalı tarif etti. Elindeki kâğıdı yere serip üzerinde gösterdiği çizimlerle yapmaları gereken düzeneği izaha başladı. Çizimde bir tahterevalli yer alıyordu. İki ucu inip kalktıkça bir saat çarkını döndürüyordu. Nusrettin işaretler ve kekelemelerle tahterevallinin bir ucundaki ağırlığı atıp yerine bir ip bağlamalarını söyledi, ipin boştaki ucunu da tavana asılı makaradan geçirip çekice bağladı. Sonra da kollarını iki yana açıp tahterevalli gibi inip kalkarak kanat çırpmaya başladı. Üç çırpınıştan sonra başıyla çekiç işareti yapıyordu.

Şaban, Nusrettin'in anlattığı sistemi Nasrettin'den önce çözmüştü. Yüzünde bir sevinç belirdi.

"Senin bu kardeşin dâhi aslanım."

"Ne anladın ki?"

"Bize kendiliğinden işleyecek bir çekiç hediye etti. Malzemeyi bu gece temin eder yarın kurarız."

"Nasıl bir şey?"

Şaban Nusrettin'e döndü.

"Doğru anlamış mıyım bakıver Nusrettin! Şimdi tavana bir makara sistemi kurup ucuna bir çekiç asacağız. Çekicin ağırlığını darp edilecek kalınlığa veya inceliğine göre bağla-

mamız gerekiyor. Ağırlığı tartan urganın ucunu da şuraya kuracağımız tahterevalliye sabitleyeceğiz. Tahterevalli her iniş kalkışta, ağırlığı taşıyan urganı silindirik gövdeye bir kademe saracak. Üçüncü kalkış tamamlandığında çekici taşıyan ağırlık kendiliğinden tavana çıkmış ve bocurgat kurulmuş olacak. Üçüncü inişte de şuraya konulacak çengel yerinden kurtulup silindiri boşaltacak ve çekiç hızla örse inecek. Her defasında aynı noktaya ve aynı şiddetle vurarak..."

Nusrettin durmadan başını sallıyordu, hem de sevinerek. İşe yaradığını hissetmenin mutluluğuydu bu.

"Yüksekten düşen çekiç bakır plakayı ezip darmadağın etmeyecek mi?"

Nusrettin el kol işaretiyle ağırlığı işaret edip eliyle bir şeyi tartar gibi yaptı. Onun hareketini Şaban tercüme etti:

"Çekicin ağırlığını ayarlayarak hangi şiddette vuracağını sabitleyeceğiz."

"Peki ya çekicin iniş ve kalkış hızı?"

Çetrefil soruydu. Şaban'ın başı cevap aramak üzere Nusrettin'e döndü. O da silindire sarılacak urganı gösterip zorlanarak izah etti.

"Üüüüüç kaaaaaademe, biiiir..."

Nasrettin kardeşinin izah etmek için harcadığı çabayı gördükçe içi eziliyordu ama sonuna kadar onu izledi, kelimelerini birleştirdi. İki cümleyi beş dakikada bitirebilmişti:

"Kardeşin haklı! Lazım olan zaman aralığını silindire sarılan halatla ayarlayabiliriz. İki dakika arayla darp istiyorsan üç kademe yeterlidir, üç dakika arayla darp edeceksek halatı bir tur daha dolandırır veya bocurgatı daha uzak mesafeye yerleştiririz."

"Bu durumda hemen işe başlayalım ve malzeme tedarikine bakalım."

Nusrettin'in çizimlerini ve malzeme listesini yere koydular. Duvardaki çıralardan ikisini yaklaştırıp ışık altında ölçtüler, biçtiler, kaç arşın urgan, ne tür bir çark, çekici taşıyacak külçe demir ve tavana asılacak kanca ile düzenekte kullanılacak çengelleri bir bir gözden geçirdiler. Nusrettin'in listesi mükemmeldi. Yalnız bir parçayı anlayamamışlardı; bir karış uzunluğunda ve üç-beş milim kalınlığında, altına "polat/çelik" yazılmış, yanına da bir eğe ile tambur tellerine benzeyen misina teller çizilmişti. Şaban bunun ne işe yarayacağını soracaktı ama Nusrettin'in bunu izah için dakikalar boyu harcayacağı çabayı düşününce vazgeçti. "Nasıl olsa bir işe yarıyordur!" deyip onun yerine silindiri gösterip kavak ağacı tercih etmeyi önerdi. Nusrettin başıyla olur dedi. Kavak ağacından iyi silindir olurdu. Malzemeyi temin edecek yerleri konuşup iş bölümü yaptılar. Çıkmaya hazırlanırken dışarıdaki kulübede bir kıpırtı işittiler. Arkasından mahzen kapağının açıldığını duydular. Kim olabilirdi ki?

"Kirkor Usta?"

"Zannetmiyorum. Birkaç günlüğüne şehirden ayrılacağını söyleyip gitmişti."

"O halde başımız dertte sayılır, hemen bir şeyler yapmalıyız."

"Tomarları gizleyelim!"

"Nusrettin, gel birader, sen tomarlarla birlikte hücrende kal, sakın çıkma ve sesini çıkarma, anladın mı? Sesini çıkarmayacaksın. Tik-tak yok! Tamam mı?"

Nusrettin başıyla durmadan tasdik edip korkuyla odaya gizlendi. Şaban eline bakır çubuklardan birini alıp mahzen girişine koştu. Nasrettin'e tetikte bulunmasını işaret etti. Kulak kesilip gelenlerin kaç kişi olduğunu anlamaya çalıştılar. Hiç konuşma duymuyorlardı. Ayak sesleri de yalnızdı. Gelenin tek kişi olduğundan emin olduklarında Şaban elindeki bakır çubuğu kaldırıp hazır bekledi. Gelen her kimse yere devirmeye hazırdı.

"Peki ya Sultan'ın hafiyelerinden veya aseslerinden biriyse?"

"Şapa oturduk demektir."

Şaban'ın duyguları karmakarışıktı. Burada birini öldürmeyi göze alabilir miydi? Öldürürse kimin adına katil olacaktı? Öldürmezse kalpazanlıktan ölüme gitmek vardı. Belki de bayıltıp buradan kaçmaları daha akıllıca bir tedbir olurdu. Mahzen kapağı yavaş yavaş açıldı. Bekledi. Merdiven basamaklarında iki ayak usul usul aşağıya inmeye başladı. Yine bekledi. Beline kadar gördüğü kıyafetten dost olmadığı belliydi. Büyük bir şiddetle bakır çubuğu uyluklarına vurdu.

"Yandım Allah!"

Merdivenden yuvarlanıp yere yığılan adama ikinci darbeyi indirmeden sesi tanıyıverdi.

"Bülbül Ağa?"

"Bre nabekâr, bre canına susamış yamak..."

"Efendimiz! Nasıl bu kadar tedbirsiz olabildiniz? Bir işaret bile vermeden buraya nasıl girersiniz?"

Nasrettin derhal yanlarına gelip adamı yerden kaldırmaya çalıştı. O sırada Bülbül Ağa "Bu da kim?" der gibi şaşkın gözlerle bakıyordu.

"Bu, yardımcımdır. Pazısı kuvvetlilerden."

Bülbül Ağa uyluğunu ovuşturarak oturmaya çalışıp Şaban'a diklendi:

"Bunun hesabını vereceksin çocuk! Oysa ben size elma bile toplayıp getirmiştim."

Bülbül Ağa elindeki fileyi uzattı. İçinde yeşil, sarı ve kırmızı elmalar vardı. Kulübeye girmeden dalından koparmış olmalıydı. Şaban birden yumuşayıverdi; sesini şefkate yasladı:

"Kerem ve cömertliğinizi ne derece övseler azdır efendimiz, teşekkür beklerken kötek görmenizden müteessiriz. Lakin bizi bağışlayınız, kapımızı açan ya yabancı birisi olsaydı. Sizden bin özür dilerim. Ama bundan böyle aramızda bir işaret belirleyelim. Mahzen kapağına geldiğinizde bir türkü söyleyiniz mesela. Veya kapağa bizim anlayacağımız şekilde vurunuz lütfen!"

"Pekâlâ! Pekâlâ! İşimize bakalım. Anlatın bakalım!"

Şaban, Bülbül Ağa'nın avucuna iki altın sundu:

"Birisi sizin altınınız, diğeri bizim yaptığımız, buyurun!"

Bülbül Ağa elindeki paraları evirdi, çevirdi, dişiyle yokladı, her iki yüzünü de dikkatle inceledi. Yüzünde bir memnuniyetle sordu:

"Hangisi kalp bunur?

Şaban beş altın daha getirip önüne koydu.

"Ona siz karar verin efendimiz!"

Bülbül Ağa ne yapsa aradaki farkı anlayamayacağını hissettiği anda bir kahkaha attı:

"Ne garip bir dünyada yaşıyoruz, hele bakın. Eskiden ayarını denkleştirmek için altının içine bakır katılırdı, şimdi biz bakıra ayar tutturup içine altın bile katmıyoruz... Sonra da hangisi altın, hangisi bakır ayırt edemiyoruz. Aferin size!"

Şaban, Bülbül Ağa'nın sandığı kadar da hödük olmadığını düşündü. En azından altının 24 ayar mı, 18 ayar mı olduğunu anlamak üzere içine bakır karıştırıldığının farkındaydı. Yine de hamakatını bir denemek istedi. Bakalım yemi yutacak mıydı?

"İyi ki geldiniz efendimiz, bir müşkülümüz vardır."

"Neymiş?"

"Bütün gün ancak bu kadar darp edebildik, yetmiş adet. Bu durumda on gün içinde üç bin altın hazırlamamız imkânsız?"

"Hiç mazeret istemem. İki yardımcı daha bul gerekirse!"

"Asla efendimiz. Çok kişi, çok tehlike!"

"Çare?"

Nasrettin malzeme listesini kuşağından çıkarıp Şaban'ın oyununa iştirak etti:

"Eğer üç bin altın darp etmemiz isteniyorsa efendimiz, bize lazım olan malzemeler şunlardır. Yarın öğleye kadar burada olmaları halinde işimizi yetiştirebileceğiz. On gün, üç bin altın... Ne bir eksik, ne bir fazla..."

"Burada olmasını sağlayın o halde?"

"Ağa hazretleri, eğer bu malzemeleri biz derleyecek olursak sorular da beraberinde gelir, iş ortaya dökülür. Kaldı ki bunlar için akçemiz bile yok. Üstelik listede yer alan çarkın Galata'daki ecnebi saat esnafından alınması gerekiyor. Bunları devletlu ve eşraf takımından biri olarak ancak siz temin ederseniz..."

"Haklısın bre, kimse bir saat çarkı ile çengel ve kancaları ne yapacağımı bana sormaz. İyi ama siz bunları ne yapacaksınız?"

"Onu siz de bize sormayınız efendimiz. Siz Sultan adına üç bin altın istiyorsunuz, biz de birkaç alet edevat, takım tetemat... Hatta yarın bunları getirdikten sonra buraya hiç uğramasanız daha emniyetli olacaktır. Dokuzuncu gün size üç bin altını hazır ederiz. Değilse işte boynumuz, Sultanımıza feda olalım, vurun gitsin?"

"Sultanımız için hepimiz fedayız bre torlak. Ben size güveniyorum. Bir hafta sonra üç bin altın hazır olacaktır; Devlet-i Osmaniye'nin itibarı, şanı ve şerefi için... Olmazsa bilmeniz gerekir ki güneş çarığı, çarık ayağı sıkacaktır. Dobra Hatun

Külhanı'ndaki kardeşlerinizin çengelli iğnelerde sallandırılmasını istemezsiniz ya?"

"Elbette istemeyiz. Kur'an şahidimiz olsun!"

"Pekâlâ, anlaştık!"

"Ve bir de efendimiz. Bazı diğer masraflarımız için de bize akçe lazımdır, takdir edersiniz ki..."

"Tamam, tamam! Alın şu keseyi!"

Bülbül Ağa kuşağından çıkardığı gümüşleri uzatırken karşılığını Kazasker'den misliyle almayı içinden geçiriyordu. Nasrettin'in sorusuna o dalgınlıkla cevap verdi:

"Efendim, Sultanımıza bu altınları kim takdim edecek?"

"Elbette Ka..."

Birden durup Nasrettin'in suratına tokat atar gibi haykırdı:

"Sana ne bre nabekâr! Siz işinizi yapın, o kadar!"

Şaban onu yatıştırmak üzere araya girdi.

"Emriniz baş üzeredir Ağam. Billah bundan böyle soru yok! Bu iki delikanlı evladınıza güvenin!"

Bülbül Ağa mahzen girişine doğru ilerledi. Şaban önüne geçip avcunu açtı.

"Altınlar efendimiz! Onları şimdi götürmeniz hepimiz için tehlikedir."

"Numune niyetine..."

"Bunu yapmayınız Ağam!"

"Tamam, yalnızca ikisini götüreceğim. Hakiki altın ile bir numuneyi..."

Şaban elindeki altınları alıp tek tek inceledikten sonra ikisini geri verdi.

"Bu birincisi sizin getirdiğiniz, bu da bizim darp ettiğimizdir, efendimiz, kuşağınıza ayrı ayrı koyunuz!"

Bülbül Ağa'nın gittiğinden emin olduklarında Şaban gülüyordu. Nasrettin şaşırmış gibiydi.

"Az kalsın her şeyi tehlikeye atacaktın! Adamın baldırını morartmak tamam da, soyguncuyu soymak da nereden çıktı kardeş?"

"Sen şu boynu omuzuna gömülen şehzadenin hikâyesini bilir misin aslanım? Bu herif işte odur. Yaptıklarına karşılık azıcık da biz ipliğimizi boyayalım dedik, kötü mü oldu? Yüreğimiz soğusun be. Sekerek gidişini gördün ya alçağın, oh olsun. Ya o soru neydi öyle, altınları Sultan'a kim sunacakmış falan?"

"Niyetim, bu haltı hakikatte kimin için işlediğimizi anlamaktı, fena mı?"

"Elbette Sultanımız efendimiz için, öyle demiştik, değil mi!"

"Dobra Hatun Külhanı'nın en zeki çocuğu buna inanıyor mu yani? Hele de Kurt Çelebi'yi, Bülbül Ağa'yı tanıdıktan sonra!"

"Bunu bilmemek için elimden geleni yapacağım aslanım. Kaldı ki devletin pis işlerine bulaşan adamlardan temiz kalmalarını bekleyemezsin!"

"Yok arkadaş, bu altınların Sultan için olmadığını bilerek çalışalım bence. Hatta kimin için olduğunu da aklımızdan çıkarmayalım, yeter."

"Sultan için olmasa Dobra Hatun bizi böyle bir işe sokmazdı değil mi?"

"Elbette haklısın. Lakin onun da kandırıldığını sayacağız artık."

"Hımm... Söyle o zaman darp ettiğimiz altınlar gerçekte kimin?

"Kaaaaaa....

Nusrettin kısa adımlarla yanlarına geliyordu. Şaban onun sayıkladığı hece ile Bülbül Ağa'nın söylemek üzereyken susuverdiği hecenin aynı olduğunu fark etti ve zihnindekini diline taşıdı:

"Kazasker?"

Bu ismi duyan Nasrettin, gözlerinin karardığını hissetti. Kazasker, dengesini bozmuştu. Bir an düşündü; yıllarca intikam almak üzere aradığı kundakçı katil için mi çalışıyordu yani? Bu nasıl bir kader olabilirdi ki? Kendini toparladı.

Şimdilik Şaban'a Kazasker'le olan maceradan bahsetmemeliydi. Suret-i haktan göründü:

"İmkânsız. Bülbül Ağa Defterdar'ın adamı değil mi aslanım?"

"Öyle de, kardeş..."

"O hâlde Defterdar kendi altınlarını mı çalmak istiyor? Sultana sahte altın vererek bir taşla iki kuş mu vuracak?"

"Çok saçma bir fikir! Çalacak olsa hediye etmezdi, değil mi? Ayrıca buna cüret edeceğini zannetmiyorum. Kim bindiği dalı neden kessin?"

"Peki o halde Defterdar'ın altınlarını çalmak kimin işine yarar?"

"Tabii ki rakibinin, yani Kazasker'in."

Nasrettin de Şaban da acı gerçeği yavaş yavaş kabul etmeye başlamışlardı. Dehşetli bir sınavdan geçtiklerini hissettiler. Neden sonra Nasrettin bunun iyi bir tarafı da olabileceğini dillendirdi; Defterdar'a ve Kazasker'e kolay yaklaşmak gibi:

"Evet, kardeş, kabullenelim ki Kazasker'e çalışıyoruz. Tıpkı Kurt Çelebi gibi."

"O hâlde yeni soru şu; Kazasker'in altına mı ihtiyacı var, Defterdar'ı mı bertaraf etmek istiyor?"

"Zannımca Defterdar'a zarar vermeye ihtiyacı var. Sadrazam olacak vezirin yerini kapabilmek, diğerine de kaptırmamak için."

"Sonunda da ölen sadrazamın yerine geçmek... Hımm. Olur mu olur."

"Dünya ne kadar garip olmaya başladı kardeş, düşünebiliyor musun? Hırsızları yakalaması gereken Kazasker hırsızlıktan medet umuyor..."

"Bu durumda Bülbül Ağa da Defterdar'ı satmış Kazasker'e çalışıyor olmalı. Vay alçak! Keşke daha hızlı vurup ayaklarını kırsaydım."

"Şimdi planlarımızı yeniden düzenlememiz gerekecek."

"Önce burada iyi birer kalpazan olmaya bakalım, yeter."

"Haklısın, bunu kabullenelim ve Dobra Hatun'un adına leke sürmeyecek işler çıkarıp üç bin yerine altı bin sahte altın darp edelim. Üç binini Kazasker'e verir, üç binini kendimiz için tutarız."

"Neden? Sahte altını ne yapacağız?"

"İntikamımızı almak üzere hakiki altınlarla değiştireceğiz elbette!"

"?"

Nasrettin, Bülbül Ağa'nın getirdiği elmalardan birer renk seçip mahzenin toprak zemininde Haliç'in iki yakasını bulundukları mahzenden Tersane bahçesine ve oradan Kağıthane'ye kadar harita gibi çizerek elmaların yerlerini değiştire değiştire izaha girişti. Her cümlesinden sonra üç elma elden ele, mekandan mekana konup kalkıyordu:

"Bak şimdi kardeş! Defterdar'ın hakiki altınları şu kızıl elma olsun. Şu yeşil ile sarı elmalar da basacağımız sahte altınlarımız. Sarı elmayı Kazasker'e vereceğiz. Yeşil de bizim. Kazasker düğünün on ikinci gecesinde kırmızı elmayı çalıp şuralarda bir yerde, yerine sarı elmayı koyacak."

"Öyle görünüyor! Muhtemelen Haliç'in ortasında."

"Doğru. Aynı gece ikimizden biri yeşil elmayı karşı sahile götürürken diğerimiz kırmızı elmayı takip edecek ve şenlik alanında Defterdar'a elmanın çalındığını duyuracağız."

"Defterdar hışımla Kazasker'in üzerine yürüyecek."

"Hayır, onun yerine çalınan elmayı ele geçirmek üzere yollara düşecek."

"Altının peşinden?"

"Kazasker'in adamları Defterdar'ın geldiğini görüp telaşa kapılacaklar. İşte o sırada biz el çabukluğuyla kırmızı elmayı yürütüp yerine yeşili koyacağız."

"Hakiki altınları çalan hırsızlardan da biz çalmış olacağız!"

"Ama Defterdar bunu bilmediği için ele geçirdiği altınların hakiki olduğunu düşünecek."

"Desene ceviz hangi kupanın altında oynayacağız?"

"Bir farkla ki sonuçta herkes birer elmaya sahip olarak ayrılacaklar."

"Peki, renklerinden doğru elmalar olup olmadığını fark etmeyecekler mi?"

"Üç elmanın üçü de aynı renk torbaya veya küpçeye konulursa fark edilmeyecektir."

"Hmmm... Üzerinde düşünüp geliştirmeliyiz."

İki kafadar birbirlerine bakıp neşeyle güldüler ve ertesi gün Nusrettin'in önerdiği düzeneği kurup işe devam etmek üzere paydos ettiler. Mahzen ilk kez sıcak bir yuvaya dönüşüverdi. Nasrettin kardeşinin omuzuna elini koyup fısıldadı:

"Nusrettin! Ne dersin, bu akşam karşı sahile düğüne gidelim mi?"

"Siiiiiiz giiiiiiidin.... Be-beeeeen... çal-çal... çalış..."

"Tamam yorma kendini!"

XV

Bir kedi, yiyecek bir lokma bulmak veya bir av yakalamak için evin içinde dolanırken duvarda asılı taze bir ciğer görüverdi. Sefasından bir kalkıp bir oturmaya başladı. "Hane halvet, fırsat ganimet!" deyip hemen kendini ciğerin üzerine attı. Ne çare ki ciğer sıçrayacağı kadar yakın değildi. Bir iki denedi. Üçüncü sıçrayışta patisi duvarda asılı tespihe takılıp boğazına geçiverdi. Miskin kedi tuzağa kapıldığını zannedip kâh o yana, kâh bu yana sıçramaya başladı. Neticede yere düşmeyi başardı ve tespihi boğazından çıkarmayla meşgul oldu. O uğraştıkça da tespih daha fazla dolandı. O sırada bir fare, deliğinden başını uzatıp kediyi böyle görünce, onu kendi halinde, bir köşeye çekilmiş, tespih boynunda, istiğfar dilinde, tövbekâr olmuş, ilahi cezbe ve coşkunluk içinde çırpınan bir dervişe yordu. Sonra da seğirtip sevincini diğer farelere anlattı:

"Kediye Hak'tan hidayet ermiş, varıp bir köşeye çekilmiş. Durmadan tespih çekip istiğfar ediyor, tövbekâr olmuş eski yaptıklarından ar ediyor. Bize çektirdiği korkulardan pişman, gözyaşı içinde hali yaman. Gayrı tarhanaya ve bulgura akın anı, kedi için Fatiha okuma zamanıdır."

Güngörmüş fare bunu duyunca hepsini durdurdu:

"Evlatlarım! Zinhâr aldanmayasınız ve kedi tövbeler etmiş sanmayasınız. Zannımca bu tavrı sizi kolayca avlamak ve hazırlıksız yakalamak için bir hiledir. Eğer tövbe edip sofu olsaydı önce uzundan uzun bıyığını ve tırnağını keserdi. Lakin onun bu kılığa bürünmesi de az eğlence değil, varın keyfini çıkarın."

Defterdar'ın öğrenmek için huyunu ve suyunu Kazasker'in Kurt Çelebi'yle kedi fare oyunu

Kurt Çelebi, Okmeydanı'ndaki şenlik otağlarının arasından ilerlerken Defterdar'ı ve Halil Ağa'yı düşündü. Baştan sona bütün düğünü kurgulamak, şehrin birkaç yerindeki meydanları ayrı ayrı tertiplemek ve her hangisine bakan insanların hayranlığını kazanmak veya tenkitlerine sabretmek büyük bir başarı sayılırdı. Otağların kuruluş ve öbekleniş şekilleri, her birinin diğerine mesafesinin düzenlenmesi, bazılarının halka halka, bazılarının ip çekilmiş gibi bir hizada kurulması, kapı ve pencerelerinin bile gün ışığına ayarlanması şaşılacak derecede titizlik eseriydi. Saray mensupları, devlet adamları, elçiler, şehir dışından gelen misafirler, rütbe ve makam sahipleri, halk, hizmetliler için belli bir hiyerarşi ile düzenlenmiş, teşrifat kaideleri gereği renklerine ve büyüklüklerine göre sıralanmış otağlar, hatta gelir geçer düğün ziyaretçileri için bile sıra sıra çadırlar vardı. *"Ne diyeyim, adam Okmeydanı'na bir şehir kurmuş; iki ay gibi kısa bir sürede!"* Vezirlik yarışında efendisinin Defterdar gibi bir rakip ile mücadeleyi kaybetmesinin tabii olacağını aklından geçirdi. Eğer Sultan çalışkan ve başarılı olanı tercih ederse düğün sonunda Defterdar ikbale erecek, efendisinin ise esamisi okunmayacaktı. Bu hususu iyi tahlil etmesi gerektiğini düşündü. Belki Bülbül

Ağa'nın damarına basıp huyunu ve suyunu inceden inceye öğrenmekte yarar vardı. Yüzünü buruşturdu. *"Zor iş!"*

Kazasker'in otağında önce Çıngırak Beşe'yle karşılaştı. Bülbül Ağa gibi, bu adamı oldum olası sevmez, kendine rakip görürdü. Mamafih onun da kendisine husumeti az sayılmazdı. Aynı kapıdan ekmek yiyor aynı adamın kılıcını sallıyorlardı. Kazasker kendisine harici işleri gördürürken bu adama dâhili ve ailevi işleri havale ederdi. Çıngırak yeri geldiğinde Visal Banu ile görüşür, onu görürdü; aileden biri gibi... Kurt Çelebi'nin sahip olmadığı kıskanılacak bir nimetti bu. Kız Fransa'ya giderken gözetimi için peşine Çıngırak takılmıştı. O vakit Kazasker hazretlerine diller dökmüş, kızına canı pahasına göz kulak olacağını söylemişti ama adam Nuh demiş peygamber dememişti. Karşılaştıkları anda ikisinin de zihninden *"Visal Banu'yu bu herife kaptırmamalıyım!"* fikri geçiyordu. Çıngırak önce davrandı:

"Kurt Çelebi seni gördükçe hep merak edip sormak istiyorum..."

"Neymiş bakalım?"

"Kurt zannediyorum ama postu dolduramıyorsun, çelebi diyorum ama nezaketi tanımıyorsun..."

Kurt Çelebi sözün gerisini getirmesini bekleyemedi:

"Ah-haaa!... Dinime dahleden bari Müselman olsa... Ben de Çıngırak dedikçe..."

Cümleyi tamamlamak yerine elini kasıklarına götürdü. Onunla laf dalaşına girip öfkelenmek istemiyordu. Kazasker'in huzuruna kavga etmiş bir ruh haliyle girmek ayarlarını bozabilirdi. Kapıdaki kahyaya işaretle Efendi'ye haber vermesini söyledi. Kazasker de onu hemen huzura aldırdı. Üstelik yanındaki adamları da başından savarak. Çıngırak, otağın önünde burnundan solumaya devam ederken o içeride Kazasker'in duygu damarlarına sızmaya başlamıştı bile. Önce çevresine bakındı. Kazasker hazretlerinin taht gibi dö-

şenmiş peykesi başköşedeydi. Arkasına, sarı zemin üzerine ejderha resimli gayet nefis Çin ipeklisinden bir perde asılmış, ejderhanın ağzından fışkıran alevler de tam oturanın başı hizasına getirilerek dehşet hissi uyandırılmıştı. Ortada yanan ocak çukuruna doldurulan otlar sayılmazsa her yanda muhteşem bir tefrişat vardı. Pembe sümbül, ateşîn lale ve kızıl güllerle nakışlanmış halıçeler, puşîdeler, hicaplar... Tahtın karşısında bin bir çeşit kıymetli pöstekiler; peleng, zerdeva, porsuk ve kurt kürkleri... Birkaçını nazikçe üst üste koyup efendisinin huzurunda saygıyla eğilerek oturmaya izin istedi. Kazasker eliyle buyur işareti yaptı. Sanki kendisini bekliyor gibiydi:

"De bakalım Çelebi! Neler oluyor?"

Kurt Çelebi önce yanına kadar varıp avucuna iki altın sundu:

"Efendimiz, birisi altın, diğeri bakır."

Kazasker elindeki paraları evirdi, çevirdi; yazılı ve tuğralı yüzlerini inceledi, parmakları arasında ufalar gibi hareketler yaptı, dişiyle yokladı, en son ocak çukurunda bir tutam ot tutuşturup her iki sikkeyi de aleve tuttu, bekledi ve değişen hiçbir renk olmadığını görünce gülümsedi:

"Güzel işçilik... Böyle devam edilsin."

"Anlaşıldı efendim. Lakin biraz masraf gerekecek."

"Vekilharcımız icabına baksın efendi, sen diğer bahse geç!"

"Sultan'a hediye olacak saatimiz diyorsunuz efendim, eğer izniniz olursa nakledilecek tedbirleri almak üzere saati yerinde görmek..."

Kazasker sözünü kesti:

"Bunu da nereden çıkardın Çelebi, o hususta zamanı geldiğinde emrimi alırsın, merak etme!"

"Doğrusunu isterseniz saati de merak etmiyor değilim efendimiz."

Kazasker kendi kendine güldü. Tam da istediği gelişmeler uç gösteriyordu. Planına göre önce herkes hediyenin ne ol-

duğunu merak edecek, hediyenin takdimine birkaç gün kala bunun oturtma bir saat olduğu haberini kendisi sızdıracak ve bu sefer insanlar saati merak edeceklerdi. Söylentiler hafiyeler tarafından Sultan'a yetiştirildikçe de Sultan'ın saat iştahı kabaracak, Kazasker'ine verdiği değer artacaktı. Bunun için el altından Kurt Çelebi'ye küçük birkaç bilgi vermenin de yararı olabileceğini düşündü. Ne de olsa Kurt Çelebi o kadar da ağzı sıkı biri değildi.

"Nesini merak ediyorsun mesela?"

"En başta saadetlü Sultanımızın beğenip beğenmeyeceğini efendimiz."

"Çok beğenecek Kurt Çelebi çoook!.. Hele her saat başı dua etmesi yok mu?"

"Ne gibi dualar efendimiz?"

"Sabah birde *'Sabah-ı şerifiniz hayır olsun!'* ile başlayıp her saate uygun dualar... Ezanî saatle akşam on ikide de *'İstirahat-i hümayununuz mübarek geçe hünkârım!'* diyecek. Kâfir usta pek rânâ düşürmüş vesselam."

Kurt Çelebi saati göremeyeceğini anlayınca efendisinin merak ettiği hususu söylemeden müsaade isteyecek oldu, elbette Kazasker onu bırakmadı:

"Efendi saatten daha önemli meselelerimiz yok mudur?"

"Ne gibi efendimiz?"

"Dün sabah Sultan cenaplarıyla beraberdik, biliyorsun işte. Valide Sultan'ın arzusuyla Eski Saray'da hanedanın geçmişlerine mevlit okunmasını ferman buyurmuştu hani. Ve mevlithanların davetleri ve mevlidin icrası hususunda yine maalesef Defterdar'ı vazifelendirmişti ya?.."

Kurt Çelebi oralı olmamayı sürdürdü:

"Sultanımızın bu iş için Defterdar'ı vazifelendirmesinden daha münasip bir şey olamaz efendimiz, bu sizi neden endişelendiriyor?"

"Aradaki münasebet beni endişelendiriyor Çelebi ve devreye sen giriyorsun. O mevlit merasimi mutlaka aksamalı. Mümkünse hiç icra olunmamalı. Sultanımızın Valide Sultan'a olan hürmetini sen de bilirsin. Mevlit esnasında yaşanacak bir aksaklık Sultan hazretlerini Valide'ye karşı mahcup ederse, o da hışmını Defterdar'dan çıkarır. Anlaşılmış mıdır? Var imdi tedbiri sen düşün."

Kurt Çelebi konuşmanın tam istediği kıvama geldiğini görüp içindekini çıkardı:

"Sizi anladım efendimiz ve tedbir de çok kolaydır! Bir küçük işaretimle mevlithanlar o gün başka bir hale giriverirler."

"Nasıl bir hâlmiş bu? Hafızları mı kaçıracaksın?"

"O da bir yol ama bence hafızlar orada olmalı, lakin mevlit mevlit olmaktan çıkmalı!"

"Bre soytarı mı bu adamlar?"

"Haşa efendimiz. Defterdar, mevlithanları önceden buluşturup mevlidin provasını yapacak, hatta işi tehlikeye atmamak üzere bir gün önceden kendilerini misafir edinip konaklatacaktır. Bunun nerede ve hangi gün olacağını bilmem yeterlidir."

"Mevlit on üçüncü gün Cuma namazından sonra okunacak. Lakin tedbirini anlayamadım!"

"Perşembe günü mevlithanlara ikram edilecek yemekler ile ses kısıklığı yapan birkaç baharat işimizi görecektir. Belki aşlarına müshil de katarız ki yüksek sesle okuyamasınlar."

"Bunu nasıl halledeceksin peki?"

"Merak buyurmayınız efendimiz, vekilharcınızın lütfedeceği birkaç kese akçe her şeyi halleder!"

Kazasker bu adamın her işin sonunu akçeye bağlamasından ifrit olsa da işleri parayla hallettirmekte bir beis görmüyordu. Böyle durumlarda kendini kedi, Kurt Çelebi'yi de fare sayıyor ve oynadıkça oynuyor, sonra da arkasından kıs kıs gülüyordu. Fareye gelince; o, efendisini boynuna tespih geçen kedi yerine koyuyor, çevresinde dolanıp gördüğü manza-

ranın keyfini çıkarıyordu. Elbette peynirden büyük bir dilim daha kaptıktan sonra...

Kurt Çelebi oturduğu yerden kalktı. Sehpada duran çeşmibülbül sürahiden bir kadeh demirhindi şerbeti doldurdu. Kazasker'e hürmetle sundu. Kazasker kendine de doldurmasını işaret ederken muzipçe mırıldandı:

"Anlaşılan şimdi söyleyeceğin şey soğuk bir bardak suyu gerektiriyor?"

"Netameli bir konu efendimiz! Aslında hiç açmayacaktım ama galiba bilmenizde yarar var."

"Çıkar ağzından baklayı!"

"Öğrendiğime göre Defterdar Efendi bize karşı bazı kurnazlıklar peşinde."

"Bunun için onu suçlamayacağım ama hilesi nedir?"

"Hatırlayacaksınız Hüdavendigar vilayetinde halka zulmeden bir mültezim vardı."

"Zindanda!"

"Defterdar bugün onunla ilgili siyaset güdülmesi babında sadrazamlığa bir ariza gönderdi. Sadrazam rahmetli olduğu için yazının gereği yapılmak üzere size havale buyurulacaktır."

"İyi işte, biz de gereğini yapar, halkın malına el uzatan ve vergi toplamayı zulüm gibi gösteren bir nabekârı cezalandırmış oluruz!"

"Ama efendimiz, takdir edersiniz ki düğün esnasında meydanlardan birine siyaset sehpasını kurup başına cellat göndermek şenliğin ruhuna aykırı olur. Böyle bir siyasetten Sultan da, halk da hoşnut olmayacaktır. Halkın homurdanması demek Sultan'ın bu homurtuya sebep olan kişiye bakış açısını tersine döndürecektir."

"Biz de zindanda infaz ederiz."

"Bu tür infazları bu güne kadar hep ibret-i alem için meydanda yaptınız efendimiz. Bu sefer gizlice yapmak sizin icraatınıza halel getirmez mi?"

Kazasker birden kendini boynuna tesbih dolanınca farenin eğlencesi olmuş kedi gibi hissetti. Tespihi koparıp Kurt Çelebi'yi oracıkta boğmak geldi içinden. Artık her şeyi menfaat karşılığı yapmaya başlayan bu adamı düğünden sonra harcamayı kurdu ve ona belli etmeden mırıldandı:

"Doğru dersin, halel getirir. Peki ne çare düşündün?"

"Çare efendimiz, emrin size hiç ulaşmamasını sağlamaktır."

"Nasıl?"

"Arizayı getirecek ulağı harcayarak."

"Ne yapacağız, masum bir ulağı mı yok edeceğiz? Eskidendi bunlar efendi, sen beni hâlâ Galata Gümrük Emini mi sanırsın?"

"Elbette Devlet-i Aliyye'nin haşmetlü kazasker hazretleri olduğunuzu bilir, size daim duacı oluruz efendimiz, lakin kulunuzun kastım ulağı ortadan kaldırmak değil, hiç dönmemek üzere şehri terk etmesini sağlamaktır."

"Elbette yine masraf isteyecek, adamın dilini de koparmayı gerektirecektir, öyle mi?"

"Masrafı layıkıyla yaparsak dilini de koparmamız gerekmez efendimiz, herkes düğünle meşgulken adam gitti gider, soluğu Rumeli'nde size sadık bendelerinizden bir ayanın yanında yeni vazifesinde alır."

"Günün birinde yeniden karşımıza çıkmayacak mı?"

"Bunun için sizin ilgilisine yazacağınız bir mektubunuz yetmez mi devletlüm?"

Kazasker ayağa kalktı. Otağın içindeki eşyalara dokuna dokuna bir müddet gezindi. Sonunda kararını açıkladı:

"Rumeli'ndeki ayan efendiye telhisi benim adıma bizzat sen yazacak ve bizzat sen imza edeceksin. Tedbir budur. Düğünden iki gün sonra da adamı bizzat kendim idam edeyim de Kazasker hükmü nasıl icra olunurmuş Defterdar'a gösterelim."

Kazasker ellerini şaklattı. Kapıda bekleyen derban derhal içeriye girdi.

"Vekilharcımız bana beş kese şişkin akçe, iki kese de altın getirsin!"

Kurt Çelebi şişkin gelecek keselerden yüzer sikke çıkacağını biliyordu. "Altınlar ulak için, akçeler de benim!" diyerek sevindi. *"Hemen Bülbül Ağa'ya gider, yazılan tezkirenin peşine düşerim! Ulağın kim olacağını da tespit ettik mi... Of, of, of... Altın kesesinin birine adamı razı eder, akçe keselerinin de birini Bülbül Ağa'ya verdim mi işi kapatırım! Kısa günün kârı! Yağmur yağarken küpü doldurmalı!"*

Birkaç dakika sonra derban dışarıdan seslendi:

"Destuuur!"

Kazasker de, Kurt Çelebi de içeriye vekilharcın girmesini bekliyorlardı. Ama içeriye Visal Banu girdi.

"Muhterem pederim... Biz hazırız."

Kurt Çelebi dizlerinin bağının çözüldüğünü hissetti. O ne latif sesti öyle! Gün inmeye başladığına göre efendisiyle nazlı kızı akşam seyranına çıkacaklardı besbelli. Belki de Hasköy cihetlerine, Tersane Bahçesi'ndeki şenlik meydanına inerlerdi. Şu günlerde orası yüzlerce gönülün aşk ateşine düştüğü, aslanlar, kaplanlar, kurtlar ve çakalların kuzu veya yavru ceylan yağmasına çıktıkları mevsimi yaşıyordu. Orada pembe bir topuğun, kızıl bir şalın, kara bir kakülün yahut fettan bir gamzenin ardından esir gönüller sürüklenip gidiyordu. Bu sefer de kendisi sürüklense ne çıkardı? Derya şenliklerini kadın ve erkek birlikte seyretmeye izin verildiğine göre belki kader fırsat verir, Visal Banu'ya yakın bile durabilir, birkaç kelama cesaret dahi ederdi. Şöyle saçlarının kokusunu içine çekecek, nefesini duyabilecek kadar yakına... *"Evet! Evet!"* Bu durumda Bülbül Ağa bekleyebilirdi. *"Geç kalmış olmam ya!"*

XVI

Avcılığa çok meraklı bir sultan, maiyetini toplayıp ava çıkmış. Yolda tek gözlü birine rastlamış. Bunu uğursuzluk sayıp zavallıcığı suyu çekilmiş bir kuyuya hapsettirmiş. Kendisine de, "Eğer," demiş, "bugün bol av olursa dönerken seni kuyudan çıkarıp azat edeceğiz, yok işimiz ters giderse bir daha buraya uğramayız."

Tesadüf bu ya, o gün çok av olmuş, büyük nimetlere kavuşmuşlar. Elbette dönüşte kuyuya uğrayıp adamı çıkarmışlar. Hatta sultan ona şaka bile yapmış:

"Herif! Doğrusu çok uğurlu geldin. Serbestsin."

Adam gitmeden şöyle demiş:

"Ey hükümdar! Sabah sizinle karşılaştığımızda beni uğursuz saydınız ve hapsettiniz. Ama çok av avladınız. Bense sabahtan beri bir kuyuda mahpus kaldım. Şimdi siz söyleyiniz, uğursuzluk sizde mi bende mi?"

Bu, gizli bir elin Kurt Çelebi'nin başına çoraplar örmesi Nasrettin'in ise Visal Banu hakkında aşk hayalleri görmesidir

İki kafadar Nusrettin'i mahzene kilitleyip çıkmışlardı. Biraz eğlenmek, biraz da çevreyi kolaçan etmekti niyetleri, gelecek günler hatırına. Ve Balat'tan kalkan sandalın hamlacıları Hasköy'e doğru kürek çekmeye başladıklarında güneşin son ışıkları Eyüp sırtlarına veda ediyor, sümbüli akşamların meltemi vuran Altın Boynuz'da küçük çırpıntılarla yakamozlar kırıyor, suları karartıyordu. Nasrettin Şaban'a uzakları gösterdi. Karşı sahillerde şehrâyin başlamış gibiydi. Işıklar, meşaleler ve yamaçtaki evlerin yavaş yavaş kıpırdayan lambaları. Akşam bütün ihtişamıyla bir şenliğe hazırdı. Suyun üzeri sandallar, peremeler, hanım iğneleri, zevrakçeler... Gelenler, gidenler, yolcuların sesleri, martıların sesleri... Nasrettin ile Şaban'ın akıllarında ise sorular, sorular... Bir sorudan türetilmiş yüzlerce soru... Akıllara çakılı duran ilk soru ve onun saçaklandırdığı diğerleri; yaptıkları işin sonu nereye varacak sorusu ve müştakları.

Nasrettin de, Şaban da Sultan adına darp ettikleri sahte altınların Sultan için olmadığına artık iyice inanmışlardı. Cehenneme dönen mahzende bunca ter dökerek hazırladıkları sahte altınların başına neler geleceğine dair şüphe üstüne şüphe taşıyorlardı. Sahtelerle hakikiler nerede, nasıl değişecekti? Tahminleri Haliç idi. Üstelik bu tahminin doğru çıkması çok

önemliydi... Acaba o gece de bu akşamki gibi kayıklar kıç kıça mı olacaktı? Veya denizin çalkantı şiddeti nasıl bir seyir izleyecekti? Hırsızların hakiki sikke altınlarla birlikte hangi sahile çıkacakları ise ayrı bir muamma idi. Kaç kişi olacaklar, karaya çıkınca kaçmak için hangi güzergâhta ne tür bir vasıtayı tercih edeceklerdi? O gece aralarına karışmak nasıl olabilirdi? Öte yandan, altınların sahte olduğu anlaşıldığında devletlular ne yapacaklardı; kopacak yaygara nerelere uzanacaktı? O vakit kendilerinin hareket tarzı ne olmalıydı? Hayatlarını tehlikeye sokacak bir durum yaşanır mıydı? Yaşanırsa hangi aşamada olurdu? Gitgide içinden çıkılamaz olan sorular, sorular...

İki kafadar bunca soru arasında bir ahret kardeşliğinin lezzetini tada tada sandaldan indiler. Hasköy sahilinde iğne atılsa yere düşmeyecek bir kalabalık vardı. Birbirlerine bakıp gülümsediler. Her ikisi de kalplerinde büyük işler başarma azmi taşıyordu. Hayatın 'yağ satarım bal satarım'dan ibaret serüveninden öte bir azimdi bu. İnanıyorlardı ki insanın gerçek hayatı genellikle kendi kontrolü dışında olanla başlardı ve o gün kendi kontrollerinin dışına taşan bir maceranın tam ortasında olduklarını hissediyorlardı. Gerçek hayatları şimdi başlıyor gibi...

Akşam vakti olmasına rağmen sanki bütün İstanbul Hasköy'ün tozlu yollarına yığılmış, Tersane Bahçesi'ne akıyordu. Tutuşturulmaya başlanan meşaleler, yolları istila etmeyi sürdüren alaca karanlık ve gökte direnmeye çalışan yarı aydınlık... Kıyamet kopuyordu sanki; sesler, hareketler, kendinden geçişlerle düzensiz bir ortam. Öbek öbek olmuş, halay çekenler, mani okuyanlar, destan söyleyenler, masal anlatanlar... Tümen tümen. Her çadırdan ayrı ses taşıyor, her köşede bir başka dernek görülüyordu.

"Altınların çalınacağı gece Sultan bütün elçilere ve vezirlere yemek vereceğine göre, aslanım, buraların daha da kalabalık ve kargaşayla dolu olacağı kesin."

"Haklısın kardeş, kalabalığı lehimize kullanmanın yoluna bakmalıyız."

Yapılacak kesin plan için gerekli keşif gezisi başlamıştı. Tersane Bahçesi'ndeki şenlikleri seyretmeye gelecek devlet erkânının geçeceği yolları, halkın nerede birikeceğini, gösterilerin yapılacağı mahalleri ve kargaşa çıkabilecek noktaları ayrı ayrı not ettiler; sırasıyla. Altınların sahtesiyle değiştirildikten sonra nerelerden ve hangi ihtimaller içinde kaçırılacağına dair tahminler... Sahte sikkelerin götürüleceği güzergâh ve Sultan'a sunulma mahalli... Okmeydanı'nda yağlı direğin kurulacağı yer ve okçuların testi kırma sahnesi... Akıllarında ne varsa hepsinin yerlerini bir bir gezip gördüler ve ihtimaller üzerine alternatifli planlar geliştirdiler. Sonra tozlu yoldan tekrar Tersane Bahçesi istikametinde ilerlemeye başladılar.

"Belki de altınları Kağıthane'ye götürmek yerine alelacele bir eve bocalayıp düğün sonuna kadar orada bekletirler."

"Haklısın aslanım, Hasköy'ün zımmilere ait sıra evleri bunun için müsait sayılır."

"Galata bekâr uşaklarının barındığı odalar da hemen şurada!.."

"O hâlde buralardaki evlerin kimlere ait olduğunu da araştırsak iyi olur."

"Tamam, öyle yapalım."

Birden konuşmalarını ve dikkatlerini bir ışık dağıtıverdi. O da ne? Daha önce böylesini hiç görmemişlerdi. On arşın kadar yüksekte karanlığı dağıta dağıta ve ağaçlardan dökülürcesine bir

çark-ı felek peydahlanmış, rüzgârgülü gibi döne döne ışıklar saçıyor, etrafı aydınlatıyordu. Çark-ı felek ilerledikçe altında rakkaslar oynuyor, musikî eşliğinde tasbazlar, hokkabazlar, şişebazlar, kandilbazlar birbiri ardınca hem ilerliyor, hem hünerler göstererek malzemelerini ikişer üçer havaya atıp tutuyor, tekrar tutup atıyorlardı. Arkalarından yılancılar geliyordu. Her birerinin omuzlarında, bellerinde, kollarında dolam dolam olmuş iri yılanlar ile kâh halkın üzerine yürüyor gibi yaparak, kâh yılanı ellerinden kaçırıverirmiş gibi sendeleyerek bilhassa kadınların yüreklerini ağızlarına getiriyorlardı. Yılanların meşalelere yaklaştıkça çıkardıkları tıslamalar ve pullarında yalım yalım kırılan alevlerin parıltıları ise fevkalade ürkütücüydü. Nasrettin arkadaşının yılancıları merakla izlediğini görünce takıldı:

"Ne o, çok mu korktun?"

"Ne demezsin, birkaç yılanım olsa iyi olurdu diye düşünüyorum."

Gülüştüler. Eğlence her yandaydı. İstanbul neşeleniyordu. Sultanından en küçük bebesine kadar şehirdeki bütün nefeslerin şenliği soluduğu belliydi. Şaban, bekçi babayı bulup Hasköy sakinleri ve hangi evin kime ait olduğu hususunda ağzını arayıp bilgi koparmak üzere ayrılmalarını teklif etti. Eğlencenin tadını çıkarmakla işe dönmek arasında kısa bir tereddütten sonra yönlerini ters istikamete çevirdiler. Lakin önlerini bir hokkabaz kesti. Çark-ı felek de tam üzerlerinde kıvılcımlar saçarak dönmeye başlamıştı. Adam bir yandan "Lezzetler kısım kısıııııımmmm!" diye bağırıyor, diğer yandan sırtına bir Bektaşi abası giymeye çalışıyordu. Hayret, aniden yüzü pamuklandı ve aksakallı bir Bektaşi babasına dönüştü. Elbette o anda çevresini büyük bir kalabalık sarıverdi. Artık geçmelerine imkân yoktu, çaresiz durup izle-

diler. Adam kılıktan kılığa giren usta sihirbaza benziyordu; ağzı yanık bir sesle Bektaşi gülbangı okurken elleri hırkasının altına girip çıkıyor, her defasında bir kap yemek çıkarıyor ve dağıtıyordu. Koynundan sıcak yemekler, koltuğundan kuru tatlılar... Bakır kaplardaki beleş yemekler ve özellikle buz kaselerdeki zerde tatlısı kapış kapıştı. Baba, bir Kerbela mersiyesine başlayıp bu sefer koynundan güvercinler uçurur oldu. Hepsi birbirinden beyaz güvercinler... Uçan her bir kuş, başı üzerinde dönüyor ve taklalar atıyordu. Bir ara hırkasının eteklerini meydana yayıp kendisi de altına girdi ve bir müddet sonra başını kaldırdığında otuz kadar lüleden sular fışkırmaya başladı. Fıskiyeler... Sular yükseldikçe yükseldi, seyircilerin hepsini ıslatmaya başladı. Elbette kukuletalı tulumcular yine o komik hareketleriyle devreye girip fıskiyelerin sularını kapatmaya başladılar. Şaban fısıldadı:

"Haydi aslanım, fırsat budur!"

Nasrettin hareketlenesiye kadar tulumcular yolu kestiler.

"Destuuuurr!.."

"Hoppala!"

Tellallar çığırmaya başladı, geçecek kişileri tanıtmak üzere:

"Kandiye Muhafızı efendimiiiz... Düğüne uğur getire... Hotin Muhafızı efendimiiiiz... Düğüne uğur getire... Kapudan Paşa hazretleriiii.... Düğüne uğur getire... Destuuuur... Cidde Valisiiii.... Düğüne uğur getire... Kazasker Hazretleriiii.... Düğüne uğur ola... Destuuuuuur..."

İkisi birbirine baktılar. Düğüne uğur olması dilenen adam uğursuzun tekiydi. Nasrettin arkadaşına "Ava çıkan sultanın uğursuz diye kuyuya attığı adamı bilir misin?" diye fısıldadı. Şaban gülerken "Eğer bir köşeye gizlenmezsek kuyuya düşen biz olacağız aslanım!" dedi ve arkadaşının kolundan çekti.

"O hâlde hesabına kalpazanlık yaptığın efendine iyi bak ve tanı!"

Şaban Kazasker'i merak ederek, Nasrettin de Yeniçeri Kışlası'nda gördüğü kişiyi daha yakından incelemek üzere siperlenip gözlerini ilerilere diktiler. Süslü süslü faytonlar, renk renk landolar, fırdolayı iğne oyalarıyla püfür püfür çatmalar ardı ardına geçmeye başlamıştı. Her birerine en az dörder fenerci yol açıyor, arkalarından da ikişer fenerci takip ediyordu. Sağrıları ve bacakları süslenmiş atlar, sancak sancak harelenmiş arabalar birbirini izliyordu. Her arabanın önünde rütbesine ve mevkiine göre iki, dört, altı hizmetkâr, halayık veya köle ilerliyor, efendileri için dualar okuya okuya ellerindeki fenerleri sallayıp onları halka övüyorlardı. Son arabayı merakla beklediler. Evet, işte orada, hem daha büyük, hem daha gösterişli... Önde iki direk, direklerin üzerinde altın çerçeveli billur fenerler. Fenerlerin ardında kazaskerin makam sancakları, flamalar ve tuğu andıran pürçekli iki tombak. Arabanın tavanı atlas bir otağı andırıyordu. Yan ve arka kısımlarına, yukarıya doğru toplanmış sırma püsküllü kordonlar bağlanmıştı. Atların önünde ipek dibalar ve Bursa çatması çakşırlar giymiş zenci ağalar; sanki yürümüyor da hervele yapıyor, gösterişle koşar gibi yerlerinde zıplaya zıplaya ilerliyorlardı. Diğerlerinin aksine arabanın dört köşesine asılan meşaleler vardı ve alevleri hafif meltemde dalgalandıkça içerdeki silüetlerin hareketlerini esrarlı bir merakla izlettiriyordu. Çığırtkan durmadan tekrar ediyordu:

"Ziynet-i devlet, ab-ı ruy-ı millet, bina-yı adalet Kazasker hazretleriii... Düğüne uğur olaaaaa.... Destuuuuuur, açılııııın!"

Ses Nasrettin'e tanıdık gelmişti. Dikkatle baktı; evet oydu, seyisin yanında ayakta duruyor, efendisinin itibar ve şöhretine katkı sağlamak üzere bağırıyor, böylece hem arabaya yol açıyor, hem de halkın eğilerek Kazasker'i selamlamalarını sağlıyordu. Çanakkale'deki muhafız ve kardeşini darp eden Çıngırak Beşe'ydi bu. Eliyle önce kuşağındaki mum kalıbı,

sanra da sarığında taşıdığı üç tel saçın kadife kesesini yoklayıp dişlerini kin ile sıktı.

"Şeref-i saltanat, mürettib-i nizamat, bina-yı adalet Kazasker hazretleriii... Düğüne uğur olaaaaa.... Destuuuuuur, açılıııın!"

Hakikatte İstanbul halkı Kazasker'i hışmından tanıyordu. O geçerken durup saygı göstermemek belaya davetiye çıkarmak kabilinden sayılırdı. Nitekim kalabalığa girildikçe bir yandan başlar eğilmeye öte yandan tek tük alkışlar yükselmeye başladı:

"Adaletinle bin yaşa!"

"Ömrün uzun olsun!"

"Dünya durdukça durasın!"

Çıngırak Beşe tezahürattan memnuniyetini göstermek üzere iki meşale daha tutuşturup seyis oturağının iki yanındaki dikmelere sapladı. Ne olduysa o anda oldu ve rahvan giden atlardan biri ürküp şaha kalktı. Seyis arabayı durdurmaya çalışırken at halkın üzerine doğru hareket etti. Ortalık bir anda karıştı. Sine ve topuk seyrine gelmiş nice şehlevendler birbirine girdi. Bağırış çağırış derken at sakinleşti ama o esnada yere düşenler, bir yerini incitenler olmuştu. Tulumcular derhal o bölgeye toplanıp iki dakika içinde yine şaklabanlıklar yaparak halkın kaza mahallinden açılmalarını sağladılar. Ortalık durulur gibi olunca Kazasker başta olmak üzere arabanın içindekiler dışarı çıktılar; iki Habeşî kalfanın tuttuğu ince püsküllü canfes şemsiyelerin altında iki nazenin taze belirdi. Ürken atların çektiği arabadan kaçar gibi değil de, yaralanan varsa yardım etmek, ziyana uğradıysa özür dilemek veya en azından gönüllerini almak için inmiş gibiydiler. Bu, İstanbul terbiyesine göre devletlü birinin mutlaka uyması gereken bir nezaket kuralıydı ve yapmadığı takdirde halkın gözünden düşüverirdi.

Nasrettin karanlığı siper edinerek yolun diğer yanından olup bitenlere bakıyor, bütün dikkatiyle Kazasker'in hareketlerini izliyor, kişiliğini, ruh halini tahlile çalışıyordu. Düşmanının kim olduğunu, kiminle aşık atacağını bilmek önemliydi. İlginçti; Çıngırak Beşe her adımında onu koruyor, perdeliyor, halk ile arasına set çekiyor, bir fedai gibi davranıyordu. Bir ara Kazasker yere düşen bir kadın olduğunu gördü. Ona yardım etmesi için yanındaki nazeninlerden ikisine bir şeyler söyleyip o tarafa gönderdi. İki kadın gösterilen yere ilerlerken Nasrettin bayılacak gibi oldu. *"Visal Banu!"*

Durdu, tekrar tekrar baktı. Emin oldu. Kendince "Allah'ın bir lütf u keremi!" dedi içinden. *"Kaybettiğimi buldum! Peki ama Kazasker'in landosunda ne işi var?"*

Merak ettiği şeyden daha önemli bir arzu kapladı içini. Bu defa gemideki gibi fırsatı kaçırmamak, ona kendini göstermek, onunla konuşmak, ondan bir vuslat sözü almadan asla buradan ayrılmamak arzusu.

"Şaban, gidiyoruz!"

"Nereye?"

"Onu buldum, buldum, buldum onu..."

"Kimi buldun aslanım, dur bir dakika..."

Bu soruya ne cevap vermesi gerektiğini düşündü. Şaban henüz Visal Banu'yu bilmiyordu. Şimdi onun sorusuna, "Ailemin katilini!" mi, yoksa "Sevdiğim kızı!" mı demeliydi? Bu ikisinden birine cezasını, diğerine kalbini verecekti. "Kimi?" sorusu onu şaşkına çevirmeye yetmişti. Ailesinin katili miydi önemli olan, yoksa sevdiği kız mı? Peki ama sevdiği kızın, aile katilinin yanında ne işi vardı ki? *"Halayık, cariye, hizmetli, besleme?"* Kader bir oyun oynuyordu ama. Birden bütün sevdiklerini bu adamın elinde yitirmenin kader olamayacağını düşündü ve kaderi değiştirmeye ant içti: *"Allah şahidim olsun, benden aldığın her şeyi misliyle senden geri*

alacağım Kazasker Efendi!" Şaban'ın sorusuna vereceği cevabı ancak o zaman bulabildi:

"Sevgiliyi..."

Şaban önce devrilen arabadan yana baktı. Arkadaşının oradaki nazeninlerden birine ilgi duyduğunu anladı. Hiç itiraz etmeden merakla arkadaşını takip etti. Tulumcuları dolanıp yerdeki kadının başına toplaşan kalabalığa karıştıkları anda da arkadaşının bakışlarına odaklandı. Evet, bakışları onu ele veriyordu; "sevgili" dediği kız yerdeki kadının incinen diz kapağını yemenisiyle saran şu taze olmalıydı. Nasrettin'in bakışlarındaki hayranlığı görünce başındakinin sevgiden öte bir sevda olduğunu da anladı; öylesine hayran, öylesine amade... Kafesindeki can kuşunun nasıl çırpındığı yüzünden okunan arkadaşının kara sevdaya düştüğünü görebiliyordu. Bundan böyle ona teselli vermeye, çare olmaya gayret etmeliydi. Belki de mukayyet olmaya.

Neden sonra "sevgili"ye baktı. Meşalelerin yalımları arasında, yüzünü örten yaşmağından o anda güzelliği anlaşılmıyordu ama endamı, işvesi, boyu posu yerinde görünüyor, üzerinden asalet akıyordu. Şakağında güvez bir karanfil, başında katmerli yaseminden bir çelenk... Bu sefer Nasrettin'e acıdı. İstanbul'da nice bekar uşaklar, nice yalnız leventler; nice fakir delikanlılar böyle eşraf kızlarına tutulur, sonra da divânelik hikâyeleri dilden dile dolaşır dururdu. Böylelerinin erinde geçinde varacağı yer bîmârhane olurdu. *"Nusrettin'in yanı."* Şaban kızın çevresindeki adamların tavırlarına bakınca Kazasker kadar ürkütücü tipler olduğunu görmüştü. Bir an aralarında Kurt Çelebi'yi fark etti ve Nasrettin'i oradan uzaklaştırmak istedi. İkaz etmek üzere kolundan çekiştirmeyi denedi. Nasrettin'in öfkeyle bağıracağını bilememişti:

"Bıraksana!.."

Bu ses birilerinde yıldırım etkisi yapmıştı. Önce Visal Banu başını kaldırıp Nasrettin'e baktı; gülümsedi!

"Nasrettin Efendi? Seninle..."

Visal'in sözünün gerisini duyamadı. Bir el koluna yapışıverdi. Başını çevirip baktığında Çıngırak Beşe'yi görmeyi umuyordu ama o da ne? *"Kurt Çelebi!"*

"Buldum seni!"

Nasrettin ne büyük hata yaptığını acı biçimde anlamıştı. Aşkın gözü kördür dedikleri bu olsa gerekti; çünkü Visal'i görünce tedbiri bırakmış, kendisi diye kardeşini kaçıran ahmakları da, Çıngırak Beşe'yi de, Kurt Çelebi'yi de, Kazasker'i de unutuvermişti.

Şaban kötü bir şeylerin döndüğünü hissetti. O sırada Kazasker gelip Kurt Çelebi'ye talimatlar vermeye başladı. İşler daha da sarpa saracağa benziyordu. Şu anda Nasrettin'i buradan kaçırmazsa her şeyin berbat olacağından emindi. Nasrettin onların eline düşerse ne Haliç'teki mahzen, ne Nusrettin, ne kendi hayatı, ne de Dobra Hatun Külhanı kalacaktı geriye. Çevresine bakındı. Herkesin dikkatini yerdeki yaralıya verdikleri andı. Usulca kazaskerin arabasına ilerledi. Dört attan öndeki ikisi sağrılarını birbirine denkleştirmiş geviş getiriyorlardı. Meşalelerden birini alıp aralarına fırlatıverdi. Atlar kişneyip şahlandı ve kalabalığa doğru can havliyle koşmaya başladılar. Bağırış çağırış, bir anda ortalık yeniden birbirine girdi, herkes can derdine düştü. Şaban Nasrettin'i oradan uzaklaştırmak üzere koştu. Nasrettin atlara baktı, tam da yerdeki kadının üzerine doğru geliyorlardı. Yemenisiyle yaralının dizini sarmakta olan Visal'i ezmeleri mümkündü. Çıngırak Beşe Kazasker'in önüne perde olmaya, Kurt Çelebi de Visal'i kurtarmaya koştular. Şaban o esnada Nasrettin'in kaçıp kalabalığa karışmasını bekledi. Ama hayır, kızın çevresinde bekliyordu ve ürken atlara bakıyordu. Atlar arabayı sürükledi. İnsanlar iyiden iyiye kaçıştı. Yerdeki kadın ve Visal kıpırdayamadı bile. Nasrettin aklına

gelen ilk çareye başvurdu ve atları ürkütecek bir haykırışla Kurt Çelebi'yi yana ittirip kendini Visal'in üzerine attı. Arabanın tekerlekleri birkaç milimle yandan geçip tamamen tehlikeyi bertaraf edesiye kadar öylece kızın üzerinde kapaklanıp kaldı. Herkesin ne yapacağını bilmeyerek şaşaladığı o anda, Visal, üzerine atlayan Nasrettin'in kulağına sevgi göstergesi bir sesle teşekkür ediyordu. Şaban ikisinin birbirine gülümsediklerini görünce önceki felaket senaryosunu unutup ikisini birlikte buradan kaçırması gerektiğini düşündü. *"İmkânsız!"* O sırada kızın Nasrettin'e bir şeyler fısıldadığı ve gülümsediği de gözünden kaçmadı. Tulumcuların üzerine yürüyüp ortalığı bir kez daha karıştırarak Kurt Çelebi yahut Çıngırak Beşe'nin Nasrettin'e ulaşmasını geciktirmeliydi. Öyle yaptı ve ardından koşup Nasrettin'in bileğine yapıştı:

"Haydi aslanım!.. Başın belada!.. Koş, koş!.."

Visal Banu da bu emri başıyla onaylayınca ikisi birden koştular. Sahil boyunca gitmek yerine yokuşa sarıp karanlığa dalacak şekilde.

Zindanarkası Kabristanı'na girip rahat bir nefes aldıklarında Nasrettin arkadaşına bütün macerayı olduğu gibi anlattı. Kazasker'in kim olduğunu, Çıngırak ve Visal ile nerede karşılaştıklarını, Kurt Çelebi'nin çevirdiği dolapları sayıp dökerek sonu kalpazanlığa uzanan hikâyenin eksik parçalarını bir bir tamamladı. Anlattıkları bittiğinde ikisi de karamsar ve üzgündü. Bir batağa doğru sürüklendiklerini düşündüler. Eğlence dolu gece, kasvetli yüzünü yeni yeni göstermeye başlamıştı. Gizlene saklana sahile indiler. Sandalda akıllarına takılan soruları bu sefer fısıltıyla dillendirip cevaplar aradılar. Şimdi yeni sorular keşfetmişlerdi. Müzakere yol boyunca uzadı. Sorular arka arkayaydı. On ikinci gecede altınları kaçıran adamlar kimin adamı olacaktı; Ejder'in mi Kurt Çelebi'nin mi? Hırsızlar sikke altınlarla birlikte hangi-

sinin yolunu tutacaktı, Kazasker'in mi, Defterdar'ın mı? Her ikisi için de önlemler neler olabilirdi? Tedbir için Dobra Hatun Külhanı'ndan yardım alınabilir miydi? Vesaire, vesaire...

Sahile yaklaştıkları sırada Şaban, "Aslanım, biz darp ettiğimiz altınları doğrudan Defterdar'a götürsek ne olur?" diye sordu, sonra da devam ettirdi; "Defterdar altınlarının çalınacağını bilirse ona göre hareket eder, hatta çalınmak üzere küpçeye sahte sikkeleri yükletir!"

"Bir kötüyü diğerine tercih edelim öyle mi?"

"En azından az kötüyü daha kötüye tercih etmiş oluruz."

"Peki, bu bizi beladan kurtarır mı?"

"Bilakis, daha fazla bela getirir!"

"Ne yapalım o hâlde?"

"Acele karar vermeyelim bence, kardeş! Bulaştığımız insanlar çirkeften beter, üzerimize sıçramaya da hazırlar. Ama iyi olan, birbirlerine de çirkeflik ediyorlar. Bu durumda belki de aralarındaki husumeti arttırarak iti ite kırdırabiliriz."

"Hımm!.. Kazasker ile Defterdar gençlikte aynı çanaktan yalaşmışlar. Kurt çelebi ile Bülbül Ağa ise birbirlerinden nemalanıyorlar."

"Belki de Bülbül Ağa'yı yeniden değerlendirmeliyiz!"

"?"

"Yani eğer onun Kazasker'le bir ilgisi yoksa, belki de altınları kendi efendisinden o çalıyordur, olamaz mı? Bu durumda Kazasker bizim yüzümüzden zulme uğramış olmaz mı?"

"Hayatı başkalarına zulmetmek olan biri zulme uğrayacak diye mi dertleniyorsun?"

"Bizim elimizden uğramasın. İşte o kadar..."

"O halde sorularımızın cevaplarını nasıl bulacağız?

"Sorularımızın cevabını kardeşçiğim, düğün sonrasında altınların sahte olduğu anlaşıldığında kimin nasıl davrandığına bakarak bulacağız."

"Tabii o gün biz yaşıyor olursak?"

"O kadar kötümser olma, tedbirimizi alırız herhalde!"

O sırada yeni bir sandal kıyıya yanaşmış, yolcu almaya hazırdı. Şaban arkadaşının koluna girip ilerledi:

"Gidip mahzende bunun nasıl olacağını düşünmeye başlasak iyi olacak sanırım."

"Sen git, ben geri dönüyorum!"

"Nereye?"

"Düğün alanına!"

"Aslanım, delirdin mi?"

"Bilakis en akıllı halimdeyim!"

Şaban dayanamayıp bağırdı:

"Neden gideceksin oraya, ölmeye mi?"

"Bilakis hayat bulmaya. Visal Banu ile buluşmaya!"

Şaban arkadaşının sırf planı müzakere etmek ve soruların cevabını bulabilmek için kendisine eşlik ettiğini anladı. Sevdiği kızla sarmaş dolaş iken söz almıştı besbelli. Şimdi buluşmak için geri giderken kendisini yalnız bırakmamalıydı.

"Ben de geliyorum!"

Hasköy Meydan Çeşmesi'ne varmaları yarım saati aldı. Çeşmenin yirmi adım uzağında bir çınar ağacı vardı. Onun gövdesini siper edinip çeşmeyi gözetlemeye başladılar. Gelenleri ve gidenleriyle haylice kalabalık bir çeşmeydi. Dört yanında lüleler şakır şakır akıyor, geceye rağmen testisini dolduran mı, yalaktan hayvanını sulayan mı dersin meydandaki şenlikçiler birbiri ardınca gelip gelip gidiyorlardı. Nihayet Nasrettin'in kalbini daha hızlı çarptıracak adımlar çeşmeye yaklaştı. Arkasında birisi olup olmadığını teftiş etmeden çeşmeye varmak olmazdı. Baktılar, izlediler... O sırada Visal de arayan gözlerle çevreye bakmaktaydı. Onu bekletmemek için Nasrettin ilerledi. Şaban çevreyi gözetlemeye devam ediyordu. Nasrettin Visal ile buluştuğu anda karanlıktan yaklaşmakta olan biri peydahlandı. Şaban dikkatle baktı. Kurt Çelebi'ydi bu. Eliyle belini yokluyordu. Bir ara elinde

hançer veya yatağanın parıldayışını gördü. Nasrettin'den yana koşup imdadına varmak için hareketlendiği sırada karanlığın içinden çıkıveren başka birinin Kurt Çelebi'yi alaşağı edip elindeki hançeri uzağa fırlattığına şahit oldu. *"Takip edeni takip eden biri kim ola?"* Çıngırak Beşe mi diye baktı ama benzetemedi. Adam bir karaltı gibi çevreyi dikkatle izliyordu. *"İşini bilen biri!"* Nasrettin, kendisine de saldırırsa tedbirini almak üzere hazırlığını yaptı. Ama hayret, her kim ise Kurt Çelebi'nin başında öylece bekledi. Nasrettin ile Visal Banu on dakika kadar görüşüp konuştular, o yine bekledi. Hatta bir ara kendine gelir gibi olan Kurt Çelebi'ye yeni bir darbe indirmekten de çekinmedi. Sonra Visal Banu geldiği yoldan gitti. Ardından gizli kahraman da... Neden sonra Kurt Çelebi kendine gelip üstünü başını silkeleyerek çeşmeye yürüdü. Nasrettin artık çınarın arkasındaydı. Kurt Çelebi önce yüzünü yıkadı, sonra araştıran gözlerle etrafını kolaçan etti ve çeşmede hayvanını sulayan bir sipahiye sordu:

"Efendi, buralarda genç bir kız vardı, ne tarafa gitti?"

Sipahi bir yandan omuz silkerken diğer yandan ona şüpheyle bakmış olmalı ki arkasından açıklamaya girişti:

"Hani yanlış anlamayasın, Kazasker Hazretleri'nin kerimesi olur kendileri... Visal Banu..."

Nasrettin duyduğu isim ve açıklamayla sarsıldı. Kazasker konağında hizmetkar diye düşündüğü Visal Banu onun kızıydı ha? Ailesinin katilinin kızına mı tutulmuştu yani? Gemide arkadaşı diye söylediği İtalyan kontes de dadısı mıydı? *"Olamaz!"* Uzunca bir müddet öylece düşünüp kaldı. Elinde Visal Banu'nun verdiği üç tel saçı duruyordu; misk kokulu kadife kesesiyle birlikte.

Şaban arkadaşındaki şaşkınlık hâllerini görünce şimdilik kendi haline bırakmanın iyi olacağını düşündü. Çünkü o anda ne Kurt Çelebi'den, ne gizli kahramandan bahsetmenin bir yararı olacaktı. Aşk sarhoşuna ne dese kâr etmeyecekti...

Gece yarısında maytapların sona erdiği, düğün alanının yavaş yavaş boşaldığı sırada sandal kiralayıp çalkantılı sularda Balat sahiline doğru yeniden yola çıktılar. Akşamki sümbüli meltemler şimdi teşrin poyrazına dönmüştü ve içleri titretecek kadar sertti. Şaban arkadaşının kendisine "sevgili"den bahsetmesini bekliyordu. Nasrettin ise derin düşünceleri bırakmış, içindeki mutlu türkülere eşlik ediyordu. Sevgilisi baba katilinin kızı değilmiş veya öyle olmasının önemi yokmuş gibi.

Bir ara yüzüne Haliç'ten sular savruldu. Kendine gelmiş gibi ayıldı. Çevresine bakındı. Rüyadan azıcık uyanmış da nerede olduğunu, kim olduğunu hatırlamaya çalışıyor gibiydi. Yanında Şaban'ı hissedince tamamen kendine geldi. Sonra sandalda, ayağının altında kulpsuz bir sepet dikkatini çekti. Kendiliğinden kıpırdayıp duran orta boy bir sepet; mandalı sıkı sıkıya örtülmüş vaziyette... Bir baktı, iki baktı... Sonra gözlerini Şaban'a çevirdi. Ayrıca sormaya gerek yoktu artık. Zaten cevap da gecikmedi:

"Birkaç tane satın alacağım demiştim ya?"

"Yok artık; yılan mı?"

"En irilerinden iki, küçük boydan da on kadar! Korkma hepsi zehirsiz, talim yılanı."

"Oynamak için değil her halde?"

"Oynamak için değilse bile oyun için olduğu kesin. Şimdilik aslanım, sen türkülerden uyandıysan Visal Banu'dan bahset biraz."

Nasrettin eliyle olmaz işareti yapıp sustu. Şaban ısrar etmenin yararı olmadığını anlamıştı. Vazgeçip başka şey sordu:

"Şu esrarengiz yabancıdan bahset bari?"

"Kim dedin, kim?"

"Hani Kurt Çelebi'yi haklayan bamyacı kılıklı adam. Kurtarıcı meleğin?"

"Benimle alay etme Şaban'ım. Âşığız tamam da divane miyiz?"

Şaban, Nasrettin'in hâlâ Visal Banu hayallerinden kendini toparlayıp gerçekleri görme vaktinin gelmediğini düşündü. Garibimin ne adamdan haberi vardı, ne de ölüm tehlikesi atlattığından; o âşıktı; sevgiliden buluşma vaadi almış bir âşık... Ona dert anlatmak yerine ilgisini yerdeki kıpırdanışa verdi. O sırada Bülbül Ağa'yı düşünüyordu. Adamın adı Bülbül olduğu için mi nedir, yılanlarla arasının hiç iyi olmadığını öğrenmişti. Muzipçe gülümsedi.

Bahçeye geldiklerinde gözlerine inanamadılar. İstedikleri malzemeler kulübenin içinde, mahzen kapağının üzerine yığılmış bekliyordu. Ne ara başardıysa, Bülbül Ağa sözünde durmuştu. Daha sabah bile olmadan...

XVII

Tilki av için dolaşırken bir keklik gördü. Planını yaptı ve karşısına geçip hayran hayran onu seyre koyuldu. Onun bu halini gören keklik merakla sordu:

"Hay can dostu, ne gördün de böyle hayran bakarsın?"

Tilki işini yoluna koyduğunu düşünüyordu:

"Ey güzeller sultanı, senin şu şehla gözlerine yandım ve yaman bakışlarına kandım. Allah güzelliğini bağışlasın; acaba gözlerini yumunca da bu kadar güzel misin?"

Keklik tava gelip gözlerini yumunca tilki sıçrayıp kekliği kavradı. Keklik neye uğradığını anlamıştı. Sabır içinde bir kurtuluş çaresi düşünmeye başladı ve tilkiyi öven sözlere girişti:

"Ey bilgili avcı, ey sihirli oyuncu! Yüzlerce aferin, binlerce övgü sana. Bravo doğrusu, şahlar yiyeceği, padişahlar lokması bir av aldın. Şanın yüce olsun, aklın ve dirayetin sayesinde Allah beni sana kısmet etti. Asla şikâyetçi değilim ki sencileyin şanlı bir avcıya av oldum. Lakin sen de sultanlara yaraşır iş becerdin, gayrı bu nimet şükürsüz olmaz. Evvela nimete şükretmek, sonra afiyetle yemek lazımdır, değil mi?"

Tilki mest ve mutlu; "Evet, doğru olanı budur!" deyip şükür duası niyetine bir an dalgınlıkla ellerini ve ağzını açtı. Keklik durur mu, kanatlanıp bir ağaca tünedi. Tilkinin keyfi kaçtı ki kaçtı. Hayıflanmaya başladı:

"Lanet olsun nimeti yemeden şükrünü edene!"

Keklik de ardınca söylendi:

"Lanet olsun uykusu gelmeden gözünü yumana!"

Bu, iki rakibin birbiriyle dalaşıp kudurması
Sonra da anlaşıp cinayet planları kurmasıdır

Atmeydanı'nda şenlik üstüne şenlik, ses üstüne ses yığılıyordu. Hayalbazlar, çivibazlar, telbazlar, kasebazlar, sinibazlar, kadehbazlar; yumurtabazlar, kâğıtbazlar, aynabazlar, şimşirbazlar, çemberbazlar, tasbazlar, çanakbazlar, külahbazlar, kayışbazlar, şişebazlar, hokkabazlar, -bazlar, -bazlar... Her biri âlâ-yı vâlâ ile gelip, kandilli Süreyya ile geçiyorlardı. Esnaf kollarının neşe ve şetareti görülmeye değerdi. Mandaların çektiği büyük arabalar üzerinde, sanki bir gösteride değillermiş, seyirciler orada hiç yokmuş gibi gün-

delik işlerini yapar vaziyette maharet gösteriyor, çalışıyor, terliyorlardı. Neccarlar meydan almış, haykırarak ilerlediler:

"Bre tahta getir, bre enseri getir, bre gönyeyi ver, ha uşak tut ucunu, çak çak çakalım... Çak çak çakalım..."

Onları bastırmak için rakipleri duvarcılar bağırıyordu:

"Taş getir hah! Tekne getir hah! Çamur getir hah!...Kerpiç olsun hah... Bak bak bakalım... Bak bak bakalım..."

Bıçkıcılar, sıvacılar, keresteciler, kireççiler, lökünciler, kiremitçiler, kurşuncular, badanacılar... Her bireri sırayla esnaf alayına katılıyor nice evler yapıyor, nice kaşaneler çatıyorlar, boyuyorlar, döşüyorlar ve Sultan ile halkına mesleklerini tanıtıyorlardı. Ardından kuyu kazıcılar, mahzen yapıcılar, kerizciler ve lağımcılar... Ellerinde aletleri, güya kazarak, yaparak, açarak ve temizleyerek...

"Tel getüür, harbi getüür, kürek getüür, boh getüür. Boh bulursun..."

Kurt Çelebi gözlerini göstericilerden ayırıp çevresine bakındı. Bülbül Ağa ile buluşması gerekiyordu. Gece Mahmutpaşa Camii avlusundaki sadaka taşına uğramış, üç adet sarı çakıl tanesi bırakmıştı. Şimdi buralarda karşılaşmayı umuyordu. *"Bu alçak adamdan en kısa zamanda yakayı kurtarmalıyım!"* Onunla ilişkisi kirpiyle aynı çuvala girmek gibiydi. Yine de iğne yarasına değecek nimetleri paylaşıyorlardı. Lakin iyi biliyordu ki o da kendisinin başarısızlığını istiyor, en ufak üstünlüğü affedilmez bir günah olarak yorumluyordu; kendisi gibi. Birbirlerinden borç almak için bin dereden su getirip birbirine borç vermemek üzerine bin bir yemin edebiliyorlardı. Onun hakkında tek duası vardı; "İnşallah düşmanların dişlerini sökerken birini unuturlar da onunla diş ağrısı çekersin!"

Kurt Çelebi yarım saat daha bekledi. Sabrı ve umudu tükendi. *"Artık gelmeyecek. Ya yine hilekârlık peşinde veya başına bir şey geldi! Alçak herif... Eğer başı beladaysa ona olanın bana da olmaması için durumunu öğrenmem şart...*

Yok, yok, buradan doğruca evine varayım, bir teftiş edeyim. Onun kapısında görünmem dikkat çekecektir ama... Olmaz! Bari gece karanlık çökünce gideyim. O da tehlikeli ya... Uff... Ulan Bülbül, seni bir elime geçirirsem!.."

"Ah-hah-ha... Ne yaparsın eline geçirirsen?"

Kurt Çelebi gözlerine inanamadı. Ta kendisiydi. Birden nasıl ortaya çıkıvermişti? Öfkesi kabardı; dişlerinin arasından vızıldadı:

"Kalbimden geçeni bilsen var ya?"

"Biliyorum canım Çelebi'm, şimdi sayıklıyordun ya, beni bir kaşık suda boğacaksın!.. Eyvallah!... Şimdi söyle seni benden daha fazla öfkelendiren şey de ne?"

"Düğünün sonuna yaklaşıyoruz. Bütün işlerin görülme vakti ve sen ortalarda yoksun!"

"Telaşa mahal yok ağam? Benden istediğin emanet iki gün içinde elinde olacak! Tam üç bin kızıl altın."

"Altınlar düşüneceğimiz en son mesele ahmak herif, konuşacaklarımız daha mühim, lakin keklik avlamış tilki gibi ortalıkta durmayalım, önce şu bozahaneye girip gözden nihan olalım."

Tavukpazarı bozahanelerinden birinin izbe köşesine kadar iki yabancı gibi ilerlediler. İki maşrapa boza sipariş edip taburelere oturdular. Bozahanenin içi âdeta Babil Kulesi, bin bir uğultu ile herkes konuşuyor, çoğu birbirini anlamıyor, kelimeler ve sözler birbiriyle çarpışıyor, kesişiyor ve nadiren de hedefini buluyordu. Sözün yanlış kulağa gitmemesi için seslerini kısarak anlaşmayı denediler:

"Önce şu idamlık muhtesip meselesinden haber ver. Kazasker küplere biniyor. Kazara unutulmuş gibi yapıp aynı tezkireyi ikinci defa göndermek de ne oluyor? Anlaşmamız böyle miydi? Kimin fikri bu?"

"Defterdar hazretlerinin elbette! Dünyada tek kurnaz Ku... I-hım Kuzasker mi var?"

"Kuzasker ha? Bana sanki başlangıçta Kurt Çelebi gibi geldi nedense?"

"Haşa Çelebi'm, seninle dost değil miyiz, nasıl böyle söylersin, doğrusu kalbimi incit..."

"Yeter yeter, senin ne olduğunu bilmez miyim? Bak şimdi söylüyorum, üçüncü defa bir ulak muhtesiple alakalı bir tezkire getirirse önce kâtibi, sonra seni... Anlarsın işte!"

"Müsterih ol, gelmeyecek. Defterdar, Kazasker'in biraz korkmasını istedi o kadar."

"Bir de şu çilingir çocuk meselesi var. Nasrettin mi neydi? Bir ikizi olduğunu öğrendik. Geçen gün derya şenliği akşamında tam bileği pençeme düşmüştü ki... Dört gündür uykularımız kaçıyor. Hiçbir yerde bulamıyoruz."

"Ne yaptı bu çocuk Çelebi'm? Hangi tavuğuna kış dediğini anlatsan da nerede aramam gerektiğini bilsem."

"Dobra Hatun Külhanı'ndan bir hamam çıplağı işte. Beş güne kadar hamam kuburuna düşüp kaybolsa kimsenin umurunda olmayacak."

Bülbül Ağa aranan kişinin mahzende Şaban'a yardım eden delikanlı olduğunu hemen çözdü. Onun hakkında bilgi edinmediğine de, bir ikizi olup olmadığını öğrenmediğine de şimdi pişmandı. Kurt Çelebi'nin ölümüne aradığı birisi kendisi için elbette hazine değerinde sayılırdı. Üstelik üç güne kadar onunla işi bitecekti; avucundaydı, paketleyip teslim edebilirdi. Şimdilik bu meselenin üzerini kapatmanın iyi olacağını düşündü. Bunun için onun istemediği şeyi teklif etmek yeterli olur diye düşündü:

"Dobra Hatun'a sorayım istersen!"

"Asla! Ama çilingirler ve anahtar esnafına, kilitçiler kethüdasına falan sor. Beş gün!"

Kurt Çelebi'nin beş gün vurgusunu yeniden düşündü. Aradığı kişi beş güne kadar mı tehlikeliydi, beş günden sonra mı? Beş gün içinde ne olacak sorusu aklına takıldı. Kekliği

ağzından kaçıran tilkiden bahsetmişti; yoksa kendisini o keklik gibi oyuna mı getiriyordu? Düşündü, düşündü. Olacakları bir bir aklından geçirdi. Bugün düğünün onuncu günüydü ve Sultan'a hediye takdimleri küçük rütbelerden büyük rütbelere doğru bugün başlıyordu. Buna göre on birinci günde şeyhülislam ve ilmiye sınıfı, on ikincide yeniçeri ve asker sınıfı, on üçüncüde defterdar ve akçeyle iş görenler sınıfı, on dördüncüde kazasker ve adalet sınıfı on beşincide de veziri azam ve diğer vezirler hediyelerini sunacaktı. Bununla beraber çeşitli faaliyetler yine devam edecek, mesela on birinci gün yine esnaf alaylarının geçiş resmi yapılacak, akşamında da düğün için yapılan besteler Sultan huzurunda icra olunacaktı. Yarın günlerden cuma idi, gündüzünde Okmeydanı'nda esnaf alayları vardı. Cumadan sonra Eski Saray'da Valide Sultan'ın arzu ettiği mevlit okunacak, bu vesileyle Şeyhülislam ile birlikte ulema ve müftülere, müderris ve medreselilere on bin sahan pilav dağıtılacak, ikindide Atmeydanı'nda yeniçeriler şenlik kuracak, yeniçeri ortalarını temsil eden uçurtmalar yarıştırılacaktı. Akşamında yine Tersane Bahçesi'nde derya seyri vardı. Cumartesi günü esnaf alayları, elçilerin Sultan'a hediye takdimleri, gösterilerle sıradan bir gün sayılırdı. Ertesi günü Okmeydanı'nda yağlı direğe tırmanılacak, büyük şenlik olacaktı. Tersane Bahçesi'nde derya seyri Defterdar hazretlerinin üç bin altını haşmetlü Sultan'a takdim günüydü. Kurt Çelebi beş gün sınırı koyduğuna göre aradığı kişinin bu altınlarla alakalı olması düşünülemezdi. Sonraki gün bütün şenlikler yalnızca Atmeydanı'nda yapılacaktı ve eğlencenin zirve günüydü. Divanyolu'ndan itibaren Eskisaray'a kadar uzanan geceli gündüzlü eğlenceler, yeme içmeler, oyunlar, şenlikler... Şehzadelerin sünnet edileceği, nahılların yürütüleceği, şeker bahçelerinin halka açılacağı, ardında da Sultan'ın halkına nimet dağıtacağı o muhteşem gün. Kaç asır, Osmanlı Devleti'nde dilden dile anlatılması planlanan ve öyle ihtişamla kut-

lanacak gün; Hediye takdim günü. Hediyenin gizemli bir saat olduğuna dair halkın ağzında laflar dolaştığını, saatin dillere destan güzelliğinin bin bir gece masallarındaki gibi tevatürle anlatılmaya başlandığını düşündü. Akla hayale gelmeyecek şeylerdi bunlar. Yok çok büyükmüş de, yok günde on iki defa Sultan'a dua edecekmiş de, yok çiçekler, kuşlar cıvıl cıvılmış da, yok bir de müzik çalıyormuş da... Bülbül Ağa beş gün sınırıyla aranan çocuğun bu hediyeyle alakalı olması gerektiğini anlayıverdi. Eğer öyle ise bunu kendi lehine çevirebilir, çocuktaki bilgiyi pahalıya satabilirdi. Bunun için elini çabuk tutmalıydı. Önce mahzendeki delikanlının gerçekten bir ikizi olup olmadığını öğrenmeli, eğer var ise ondaki bilginin peşine düşmeliydi. Hepsinden önce de şu beş gün meselesini açıklığa kavuştursa iyi olacaktı:

"Çelebim hele de bakalım, aradığın şu kekliğin beş güne kadar değeri nedir, beş günden sonraki değeri nedir?"

"Beş güne kadar ölüsüne, beş günden sonra kafeslenmesine..."

Bülbül Ağa pazarlık yapmayı gereksiz gördü. Kendini tilki zanneden Kurt Çelebi'nin elindeki keklik kafeste hazırdı. Dediklerinden tavırlarından çıkardığı kadarıyla da kellesine yüz altın vermeye razı olabilirlerdi. Hatta zorlarsa iki yüze bile pazarlık ederdi. İstanbul'un hamam külhanlarında veya bekâr odalarında on altına cinayet işleyecek birilerini bulmak zor değildi. Peki ama bu çocuk Kazasker için neden bu kadar önemliydi? *"Belki de Kazasker için değil, Kurt Çelebi için?"*

"Bir konu daha var! Madem ölümden kapı açıldı, sana ikinci bir isim daha havale etsem?"

"Çok tehlikeli olmaya başladın Çelebi."

"Bırak zevzekliği, var mısın, yok musun?"

"Kim?"

"Tanıdığın biri. Ve sevmediğin!"

"Birini sevmemek onun ölüm sebebi olsaydı dünyada insan namına kimse kalmazdı Çelebi. Hele sen ism-i nâşerifini lütfeyle!"

"Çıngırak Beşe!"

"Vay, vay, vaaay!.. Asıl keklik burada ötüyor desene... İkbal yollarında sana engel mi oluyor? Kazasker'in onu sana tercih edeceğini sanmıyorum."

"Tercih etmez zaten, lakin bu ikbal yarışı değil!"

"Nedir o halde? Sakın Kazasker'i kızdırmayalım?"

"Umurunda bile olmaz. Sebebini de sorma, yapacak mısın, yapmayacak mısın?"

"Çıngırak'la da başa çıkılmaz ki Çelebi... De bakalım, ölüsü bulunacak mı, bulunmayacak mı? İntikamını alanı olur mu, olmaz mı?"

"Tamam anladık, fazla nağmelenme de ne istiyorsun onu söyle!"

"Temiz iş olacak!"

"Öyle olaçak!"

"Gönül işi olacak!"

"Gönül işi?"

Kurt Çelebi birden durdu. Bülbül Ağa kahkahayla gülüyordu. Kıpkırmızı oldu. Sırrı keşfedilmiş acemi âşıklar gibi hissetti. "Sakın âşıklardan olmayasın efendi!" diye bir de kendisiyle alay etti. Saf görünen şu Bülbül Ağa'nın zekâsından korkması gerektiğini düşündü. Tam ona bu küstahlığı için çıkışacaktı ki Bülbül gülmeyi bırakıp parmağını dudağına götürdü, susacağını, konuşmayacağını, aralarında kalacağını anlatan işaretler yaptı. O sırada içinden geçenleri elbette bilemezdi; *"Kurt Çelebi'miz velinimetinin kızına tutulup da müstakbel rakibi gördüğü Çıngırak Çelebi'yi ortadan kaldırıyorsa kıza sevdalı demektir. Biz de sevene sevdiğini alıverelim gitsin!"*

Kurt Çelebi içini kemiren meseleleri halletmenin rahatlığıyla yerinden kalktı. Bülbül Ağa her ne kadar kendi ku-

maşına benzese de bu güne kadar üzerine aldığı hiçbir işte başarısız olmamıştı. Sır saklama konusunda da defalarca denenmiş ve sınavları geçmişti. Artık buradan içi rahat ayrılabilirdi. Boza ücretlerini ödemek üzere akçe kesesine el attığında Bülbül Ağa elini tuttu:

"Bozalar şeker olsun Çelebi'm, mekân bizim sayılır, lakin iki dakika da benim derdime sen çare ol!"

"Söyle!"

"Sikkeler... İki gün sonra üç bine ulaşacak. Nerede, kime, ne vakit teslim edilecektir? Kalpazanları ne yapmamı istersin? Bağdat veya Bosna'ya mı gönderelim, Haliç'in derinliklerine mi? Ayrıca darphane düzeneğini ve kalıpları dağıtayım mı, yeniden ihtiyaç duyar mısın?"

"Ben olsaydım kundaklama süsü verir hepsinden tek kalemde kurtulurdum."

"Çelebi, onu gençliğinde senin velinimetin yapardı. Lakin bizim kitabımızda adam yakmak yoktur... Hançer niçindir zannedersin?"

"Zevzeklik etme, yeter... Bildiğini yap. Bana bulaştırma da!"

O sırada Bülbül Ağa'nın aklından, Çıngırak Beşe'yi mahzene götürüp Şaban ile Nasrettin'i öldürtmek, sonra da Çıngırak Beşe'nin işini bitirip altınlarla birlikte oradan çıkmak geçiyordu. *"Tek taşla üç kuşu birden vururum!"*

XVIII

Bir karıncayı çekirge budunu taşırken görenler hayretle "Şu karıncaya da bakın," dediler, "bunca yükün altına nasıl da girmiş, kendi ağırlığının on katı fazlasını çekiyor!" Karınca onları işitince şöyle karşılık verdi:

"Yiğit olanlar yükünü himmet gücüyle, hamiyet bileğiyle kaldırırlar; vücut kuvveti veya cüsse büyüklüğüyle değil!.."

Bu, Nusrettin'in de planlara dâhil olduğu
Kazasker saati için yeni sesler bulduğudur

Nusrettin gecenin bir vakti uyanmıştı. Damağında bir susuzluk hissetti. Akşamdan yediklerini düşündü. Kendisini susatan ne yemişti ki? *"Hiiiiiiiç biiiiiir şey!"* Mahzenin tek göz hücresinden çıkıp su testisinin yanına gitti. Kazan kaynamaya devam ediyor, duvardaki meşalenin kısık ışığı ortalıkta hayaletler dolaştırıyordu. Bir müddet görüntüleri izledi. Sonra çam bardağı doldurdu. Tam ağzına götürecekken suda kendi görüntüsü dikkatini çekti. Belli belirsiz sanki gözlerinin içine bakıyordu. "Sen kimsin?" der gibi. Öte yandan sakallarının uzamış, saçlarının keçeleşmiş olduğunu fark etti. Bîmârhanede olsa yıkanır, paklanırdı ama burada olmuyordu. Sudaki aksine tekrar baktı. *"Sahiiiiiiii Nusr... Seeeeeeen kimsin?"* Uzun uzun düşündü. Gerçekten de kimdi o? İnsanlar onu nasıl görüyorlardı? Hayatının amacı neydi? Daha doğrusu hayatta bir amacı var mıydı? Yegâne yakını olan ikizi ona hangi gözle bakıyordu? Belki de kendisini bir yük, bir kambur olarak görüyordu. Zaman zaman onun işlerini aksattığını biliyordu. Gitmesi gereken yerlere gidemiyor, yapması gerekenleri kendisi yüzünden yapamıyordu. Bütün bunların farkında olduğunu ona anlatmak isterdi; yaptığı fedakârlıklara teşekkür etmek, minnetini bildirmek isterdi. Ama işte kelimeler ağzından bir türlü çıkamıyordu. Bir mu-

cize olsa da konuşabilse ona neler neler söylerdi. Özellikle şu günlerde yaptıklarıyla ilgili kendisinin de planları olduğunu sayıp dökebilse ne iyi olurdu. Saat çizimlerini gösterir, bunlarla neler başarabileceğini anlatırdı.

İçinin titrediğini hissetti. Çevresine bakındı. Pejmürdeliğini görüp kendini ayıplayacak kimse olmadığına sevindi. Öylece düşündü, düşündü... Tekrar bardaktaki aksine baktı. Hayaller kurdu, dilekler diledi. Zaman, hüzünleri elemeye başlamıştı ki yanağından bir damla yaşın süzüldüğünü ve bardaktaki suyu halka halka dalgalandırdığını gördü. Her dalga genişledikçe suda kendisine gülümseyen bir çehre beliriyordu. Sanki kendi görüntüsünden ziyade Nasrettin'e benzeyen bir çehre... Az evvel düşündüklerinden dolayı kendisini ifade etmesi için "Ben geldim, anlat!" der gibi... Son halka da bardağın duvarlarında sükûnet bulduğunda bardakta gördüğü suretin artık kendisi olmadığına inandı; "Nasrettin!" diye fısıldadı. Kardeşinin adını bir defada söyleyebilmişti. Tekrar söyledi: *"Nasrettin!"* İçinden bir şeylerin coşup geldiğini hissetti. Ağlayabilseydi keşke, doya doya ve hıçkıra hıçkıra... Sonra bırakıverdi kendini. Boğazında düğümlenen bütün duyguları bırakıverdi. Dilinin açıldığını düşünmek istiyordu, hayal de olsa... Bardağın içinde Nasrettin hâlâ ona gülümsüyordu. Ve gözyaşları ile birlikte başladı anlatmaya; hiç kekelemeden:

"Canımın parçası! Sen beni ilgisiz, kendi başına buyruk, yalnız yaşayan biri sanıyorsun; değilim. Yaptığın her şeyi izliyor, biliyor, takdir ediyorum; bunu sana göstermeyi beceremesem de. Sen elimin kolumun hareketlerine, ağzımdan düzensiz çıkan hecelerin uzayıp gitmesine, bedenimin aldığı konuma göre beni değerlendiriyor, seninle konuşamadığım için beni özürlü sayıyorsun. Gözüme bakıyorsun, gözüne bakmamı istiyorsun; gözünün ta içine bakarak orada kalbini görmeyi, sonra da sana kalbimi göstermeyi ne kadar istedi-

ğimi bir bilsen. Bulunduğum yerde değilmişim zannettiğin ve tepkisizliğim yüzünden bana öfkelendiğin zamanlar var ya, onlar benim en mutlu, en özel anlarım. Ve öyle anlarda fark ediyorum incelikleri, ayrıntıları, gizemleri. Saat zembereklerinde gördüğüm ayrıntılar gibi... Sonra da zamanın sırrını, rakkaslarda yakalıyorum. Çarkların arasında Takiyyüddin Râsıd ile konuşuyor, babamın sesini duyuyorum. Bunlar benim alışkanlıklarım ve alışkanlıklarım benim özgürlük alanım. Değişikliklere de, gerçekleşmeyen alışkanlıklara da öfkem bu yüzden. Yeknesak ve sınırlı alanımda saatlerle çabalayıp durmam senin veya diğerlerinin duygularını önemsemediğimden değil, işe yarayıp katkı sağlama çabamdan. Duyduğum, okuduğum her kelime zihnimde, her bilgi aklımda. Bildiklerimi başkası bilse belki de çıldırır. Dilimde mizah da, mecaz da, kinaye de yalın ifademden çok olabilir ama hakikati en çıplak şekliyle görme ve düşünme kabiliyetim sınırsız; anlatamasam da...

Canımın parçası! İçinden, 'Nusrettin Şaban olsaydı!' diye geçirdiğini biliyorum. Onu kıskanmıyorum, sana benim veremediklerimi veriyor, üstelik başının belası da değil. Gecesi gündüzü belirsiz şu mahzende günün üçte ikisinde ter döküp saatte altmış altın üzerinden dokuz yüz altın darp ettiğinizi, her gece dört yüz ellisini Haliç sularına gizlediğiniz bir küpçeye istiflediğinizi de biliyorum, çünkü gördüğüm her şeyi gözlerim sayıyor, ben istemesem de. Sizden üç bin sikke darp etmeniz istendiği halde fazladan bakır külçeler temin ederek neden altı bin hazırladığınızı da elbette biliyorum ama siz altın darp etmeyi bitirdiğiniz anda ölümü kapıda göreceğinizi bilmiyorsunuz. Bu yüzden sabah olur olmaz sizi ikaz edip buradan kaçmanızı söylemeliyim. Sonra da siz kaçıp gidesiye kadar bahçede gizleneceğim; böylece hem siz kaçarken ayak bağı olmam, hem de kaçamayacak olursanız imdadınıza yetişirim. Yarın Bülbül Ağa'dan kurtulabilirseniz uygulayacağı-

nız plan için size harika bir hediyem olacak. Günlerdir kapanıp saat çizimlerine çalışıyordum ya; nihayet başardım ve Fransız ustanın sırrını çözdüm; meğer çok basitmiş. Önceleri saatin üst katmanındaki bahçe bana çok karmaşık gelmişti. Saat çanını vurdukça kuşlar kanat çırpıyor, çiçekler açılıp kapanıyor, bahçedeki kadınlar gezintiye çıkıyor, bazıları raks ediyor, sonra hepsi durup Sultan'a dua ediyorlardı. Takiyyüddin ustamızın da buna benzer uygulamalar yaptığını babam anlatırdı, çıraklık günlerimizden sen de hatırlarsın. Onu incelerken Fransız ustanın aslında bütün başarısını saat salyangozuna fazladan bağladığı pirinç bir çark ve birkaç telle gerçekleştirdiğini gördüm. Her saat başında bir çengel, rakkasın pimini çekiyor, böylece salyangoz körüğüne bağlı guguk kuşunun sesiyle birlikte sanemler ve bahçe harekete geçiyor, onun hareketi ses tellerini geriyor, zemberek tamamen boşandığında da gerilen teller özel çentikleri olan çelik bir mızraba sürtünerek boşalıp dua okumaya başlıyordu. İnceledim. Bildiğim oydu ki, guguk kuşlarının sesi körüklerden çıkardı. Bana getirdiğin saat çizimlerinde bir zemberek sistemi bulamadım. O zaman düşündüm ki saatteki bütün sesler salyangoza bağlanan çelik mızraba sürtünen ses tellerinden çıkıyor olmalıydı. Tambur veya bağlamada kullanılan teller gibi. Sonunda Fransız ustanın zekice buluşunu çözdüm. Senin çiziminde karalayıp geçtiğin bir karış büyüklüğündeki mızrap dikkatimi çekmişti. Bunun ne işe yaradığını, hangi çarkı döndürüp saatin neresini çalıştırdığını bulmaya çalıştım. Ona dikey gelen telleri fark edince de her şey ayan oldu. Çelik mızraptaki çentikler ve kertikler tellere sürtündükçe sesler birleşiyor ve art arda dizilip heceleri oluşturuyor ve dua cümlesine dönüşüyordu. Takiyyüddin Râsıd ustamızın hayal ettiğini Fransız usta gerçekleştirmiş gibi... İki ustanın bilgilerini birleştirip üzerinde çalışırken dua sözlerinin çeşitlendirilmesinin mümkün olup olamayacağını merak ettim.

Mahzene geldiğimiz günden bu yana yalnızca buna kafa yordum ve siz ikiniz sikke darp ederken ben bu sırrı çözmenin peşine düştüm. Siz çekicin darp seslerinden benim hazırladığım seslerimi hiç fark etmediniz bile. Ama başardım. Sabah uyandığınızda size hazırladığım duaları ve bedduaları dinleteyim de dilinizi yutun. Bir çelik mızrap hece hece nasıl konuşturulur, Sultan için neler neler söyler, göreceksiniz. Tabii bunun için birinin kasaya girip saatteki çelik mızrabı benimkiyle değiştirmesi lazım. Ancak birkaç dakika sürer; iki enseri çıkarıp iki çivi çakmak kadar basit. Bunu senin için vakti geldiğinde ben yapacağım, canımın parçası."

"Ne yapıyorsun, gecenin bu saatinde?!"

Nusrettin bardağın içinde dalıp gittiği rüyadan birdenbire uyanıverdi. Hayaline söylediklerini keşke şu anda kendini azarlar gibi konuşan canının parçasına da söyleyebilseydi. İçinde sıcak bir duygu seli vardı ama bunu anlatmak için ne dili kelimelere müsaade ediyordu, ne gözleri yüzüne bakmaya. Titreyen küçük adımlarla yerine dönmek ve yatağına yatmak için ilerledi. Ardından da Nasrettin kazanın altındaki ateşe birkaç odun attı, meşalelerin yağını tamamladı ve yanına uzandı. Kardeşinin uyanık olduğunu biliyordu. Elini tuttu ve fısıldadı:

"Kardeşciğim, yarın buradan seni götüreceğim, Külhana değil, bîmarhâneye. Bîmârhane henüz hazır değil ama belki oradaki hekim efendimiz seni birkaç gün barındırabilir; yalnızca birkaç gün!"

"Ooooooolll-maz-maaaaaz..."

"Dinle beni! Burası yarından itibaren tehlikeli olmaya başlayacak; sen gidersen biz de tehlikeden kurtulacağız."

"Ooooooolll-maz-maaaaaz..."

"Sayende işimizi yüzümüzün akıyla tamamladık. Senin çekiç düzeneğin olmasa bir haftada üç bin sikkeyi imkânsız basamazdık!"

"Aaaaaaaalltı b-b-biiiin!"

"Altı bin mi?"

Şaban yatağından fırlayıvermişti. Nusrettin bu rakamı öylesine mi telaffuz etmişti, yoksa Haliç kıyısındaki küpçeden mi haberi vardı? Eğer öyle ise Nasrettin'e kızmalıydı, kardeşine bunu söyleyip hayatını tehlikeye attığı için. Soru dolu gözlerle yüzüne baktı.

"Aslanım?"

Nasrettin cevap veremedi. Çok şaşırmıştı. Kardeşi bunu nasıl biliyordu ki; her şeyi Şaban ile gizlice konuşmuş, gizlice yapmışken? Belki de küp mü küpçe mi, sandık mı sandıkçe mi tartışması yaparken duymuştu. Çünkü iki gün bir yandan sikke darp edip diğer yandan bu konuyu enine boyuna tartışmışlar, üç bin altının sığabileceği bir malzemenin nasıl olması gerektiğine, Defterdar'ın bu malzemeyi hediye paketi olarak nasıl süsleyeceğine varasıya kadar görüşmüşlerdi. Hatta o ikindi vakti Şaban Mısır Çarşısı'na yakın testici esnafına uğramış ve iki renk küpçelerden birer tane almıştı. Nusrettin o küpçeleri de görmüş olabilirdi. Nasrettin önce Şaban'a ne yapacağız der gibi baktı, sonra da kardeşine dönüp kekeledi:

"Sen uyu istersen kardeşciğim! Hatta hepimiz uyuyalım!"

Nusrettin bunu bir emir telakki edip sırtını döndü. Nasrettin ile Şaban da ister istemez şiltelerine uzandılar. Her ikisinin de aklı karışmış gibiydi. Bir müddet sonra sessizliği bozan Şaban oldu:

"Gözüme uyku girmiyor aslanım. Bari sana söyleyeyim de kurtulayım!"

Nasrettin doğrulup derin bir nefes aldı. Gözlerinde, "Bu akşam daha fazla şaşıramam!" bakışı vardı. Yine de söylemesini istediği belliydi:

"Dün Okmeydanı'ndan dönerken Kirkor Usta'ya gittim. Hani iş bitince malzemeleri ne yapacaksa diye..."

"Eeee?"

"Bir hafta evvel Kadıköyü sahilinde cesedi bulunmuş."

"Kayıktan mı düşmüş?"

"Hayır, hançerlenip denize atılmış!"

"Tam olarak hangi günmüş?"

"Aynı soruyu kendime sorup ailesini buldum, araştırdım. Buradan ayrıldığı günün ertesinde!"

Bir an sessizlik oldu. Nasrettin elini Nusrettin'in başına koydu, saçlarını okşadı:

"Evet, yarın sabah buradan kesin olarak gidiyorsun!"

Nusrettin itiraz etmedi. Onun yerine yatağından kalktı. Titrek adımlarla ilerleyip duvardaki meşaleye zift döktü. Mahzen tamamen aydınlanınca çizimlerini çıkardı. Sonra da çelik mızrabı getirdi. Küçük çivilerle tellerin gerdirildiği bir de mıstar. Mızrabı tellere sürtmeye başladı:

"Dürüstlük fazilettir!"

Tekrar sürttü. Bu sefer mızrap tellerin başka yerine değiyordu:

"Temizlik imandandır!"

Şaban ile Nasrettin'in uykuları tamamen açılmıştı. Duydukları seslerden dehşete düşmüşlerdi. Nusrettin'in ellerine bakıyor, seslerin nereden nasıl çıktığını anlamaya çalışıyorlardı. Duyacaklarının dehşetini ise henüz hissetmemişlerdi. Ve Nusrettin mızrabı tekrar tellere değdirdi:

"Allah belanı versin!"

Sonra da gözlerini yerdeki bir çakıl taşına dikip güç bela anlatmaya başladı. Şaban ile Nasrettin onun yerine kelimeleri yakıştıra yakıştıra anlaşmayı sürdürdüler. Önce onun neler başardığını hayretler içinde öğrendiler, ardından yapmak istediklerini bir bir dinlediler, tartıştılar; tan yeri ağarasıya kadar. Nusrettin'i plana dahil etmedikleri için şimdi kendilerini suçlu hissediyorlardı. Önce üç bin yerine yığınla tehlike ve güçlüğe katlanarak elde etmeye çalıştıkları altı bin sahte sikkenin ne işe yarayacağını açıkladılar. O da daha evvel bunu anlamamış

gibi dinledi; mahcup olmasınlar diye. Kazasker'in hakiki sikkeleri çalıp yerine sahtelerini koyacağını, muhtemelen küpçelerde taşınacağını, bu yüzden şimdiden iki renkte, kızıl ve sarı küpçeler hazırladıklarını, elbette küpçe yerine sandıkla gelirse derhal bir sandık temin etmeleri gerektiğini, sonra altınları takip ederek nereye gittiğini öğreneceklerini, tabii bunun için öncelikle buradan sağ çıkmanın yollarını aramak gerektiğini, bu yüzden iki gündür dışarı çıkıp tahkikat ve tatbikat yaptıklarını, hepsinin bir plan dahilinde yürütülmesi gerektiğini ve sonuçta Nusrettin'i sabah bîmârhaneye götüreceklerini tane tane anlattılar. Nusrettin gitmeyi kabul ettiğini ama bîmârhane yerine Dobra Hatun Külhanı'na gideceğini, yarından sonraki günde de altınları takip etmek için kendisine güvenmelerini söyledi. Nasrettin, Dobra Hatun Külhanı'nın emniyetli olmadığını, oradan bu yüzden ayrıldıklarını falan söylese de laf dinletemedi. O sırada Nusrettin zaten çelik mızrabın ne işe yarayacağını göstermek üzere ter dökmeye başlamıştı bile. Nasıl ki Kazasker, Defterdar'ın altınlarını değiştirecekse kendisinin de saatin mızrabını değiştireceğini, böylece saatin Sultan'a en cazip gelecek özelliği olan dua sesleri yerine başka sesler işiterek Kazasker'in başına çoraplar öreceğini anlattı.

Şaban ağzını aramak için sordu:

"Kazasker'e bunu neden reva görecekmişiz ki?"

Nusrettin gözyaşları içinde ve kan tere batarak kekelemeye devam etti. Önce Kurt Çelebi'nin yanında işkence gördüğü günden başladı. Dobra Hatun Külhanı'na getirildiği günden itibaren eski Nasrettin'in gidip yeni bir Nasrettin geldiğini nasıl fark ettiğini anlattı. Külhandaki ilk üç gecede durmadan "Katil!.. Katil!.." diye sayıklayarak uyanışını kendisine taklitler yaparak gösterdi:

"Aaaaaaaaanladııııım, katiiiiiiiiiil buuuuuulduuuuuun!"

"Senin bu kardeşin yalnızca akıllı değil aynı zamanda bilge biri aslanım!"

"Öyledir elbette. O, kendi ağırlığından on kat fazla ağırlıktaki çekirge budunu taşıyan karıncalara benzer."

Nusrettin Şaban'a teşekkür eder gibi gülümseyip tekrar kardeşine anlatmayı sürdürdü. Sonraki günlerde kendisini hep izlediğini, katilin Kazasker ve Defterdar'dan biri olduğunu keşfettiğini, kardeşinin de -artık hangisiyse- öldürüp intikam almadan huzur bulmayacağını anladığını dillendirdi. İkisinin hayret dolu bakışları arasında da şimdi yapmaları gerekenleri tavsiye niteliğinde anlattı. Ona göre kardeşinin ellerine kan bulaştırması gerekmiyordu. Kaldı ki ailesinin katili kolayca ölememeli, inim inim inletilmeliydi. Kazasker bütün itibarını, sahip olduğu maddi ve manevi her şeyi kaybetmeli, rezil olmalı, sonra can vermeliydi. Bu yüzden suçluyu öldürmekten daha büyük bir ceza düşünmek gerekirdi ve bunu düşünmüştü: Saatin ses sistemini değiştirmek... Gerçekten dahiceydi.

Nusrettin heyecanla anlatırken kardeşinin içinde fırtınalar koptuğunu, öldürme arzusunun Visal Banu yüzünden kararsızlığa vardığını bilmiyor, baba katilinin kızına vurulduğunu anlayınca içine saplandığı bunalımı henüz keşfedemiyordu. Oysa kardeşinin aklında şimdi bile Visal Banu vardı. Katil Kazasker'in kızını seviyor olmak kendisi için ağır bir yüktü. Bu gerçeğin altında eziliyor, sevdiği kızın babasını öldürürse Visal Banu'nun ne tepki vereceğini, nasıl davranacağını bir türlü kestiremiyordu. Mamafih cinayeti gizlice işlemenin planlarını da kuruyor, sonra planını bozuyor, yeniden kuruyor, sonunda kendini kimsenin yakalaması mümkün olmayacak bir plan kursa dahi kalbinin durmadan kendisine katil deyip duracağını hissediyor, huzuru kaçıyordu. Kardeşinin planını dinlerken içinde bir umut doğmuştu; kendisini katil olma yükünden kurtaracak bir umut. Nusrettin, katilin cezasını bizzat Sultan'a verdiriyordu. Bu durumda adalet yerini bulmuş olabilirdi. Hele de en sevdiği varlığı, Visâl

Banu'yu da elinden aldıktan sonra... Şaban'a, Nusrettin'in söylediklerini yapmayı teklif etti. Cevap beklediği türdendi:

"Kabulümdür!"

Müzakere sonunda Şaban da Nasrettin de böyle bir çözümü kendileri bulamadıkları için Nusrettin'e gıptayla baktılar. Aptal bilgin yine zekasını konuşturmuş, her türlü intikama bedel bir mızrap hazırlamıştı. Üstelik bunu diğer ikisinin ruhları duymadan yapmıştı. *"Peki ama malzemeyi nerden buldu?"* İkisi de akıllarına takılan bu sorunun cevabını merak ederek Bülbül Ağa'ya verdikleri malzeme listesini yeniden önlerine serdiler. Listede adını yazıp şeklini bile çizdiği çelik plakayı, eğeyi ve telleri görünce şaşkınlıkları bir kat daha arttı. Şaban, o vakit bunlar ne işe yarayacak diye sormaya niyetlendiği halde çekiç düzeneği içindir diye vazgeçtiğini hatırladı. Birbirlerine güldüler.

Nasrettin, sabahın ilk ışıklarında, düğün tellallarının o günkü şenlikleri ilanen çığırıp dolaşacakları sokakları onlardan evvel arşınlamak üzere kardeşinin elini tutmuş kapıdan çıkıyordu. Şaban'a sordu:

"Dobra Hatun'a selamdan gayrı söyleyeceğin bir şey var mı kardeş?"

"Anneciğim, hakkını helal etsin!"

XIX

Sultanlardan birinin bir doğanı vardı. Bir gün saraydan kaçtı ve ihtiyar bir kadının evine kondu. Kadın kuşu görünce "Ah, zavallıcık!" dedi "ne hâllere düşmüşsün. Sana hiç mi bakmadılar? Kanatların büyümüş, tırnakların uzadıkça uzamış." Sonra da doğanı kucağına aldı. Ayaklarını bağladı. Kanatlarını yolup kısalttı, tırnaklarını bir bebek gibi dibinden kesti, sonra da yesin diye önüne saman koydu.

Sultan bütün gün doğanını aramıştı. Akşama doğru onu ihtiyar kadının evinde buldular; toza toprağa bulanmış vaziyette. Güzel ve alımlı doğanını bu hâlde gören sultan ağladı. Sonra da kuşa baktı:

"Bütün bunlar bize vefasızlığın yüzünden. Bu sana ders olsun!"

O sırada doğan kısalmış kanadını sultanın eline dokundurmaya çalışıyordu; "Evet, ben bunu hak ettim!" der gibi.

Bu, iki güvercinin üstüne akbabaların üşüşmesi
Amma ava giden avcının av durumuna düşmesidir

İstanbul halkı eğlencenin ve şenliğin en heyecanlı gününe akıyordu; bölük, bölük. Okmeydanı'nda esnaf alaylarının kalabalığı bir yanda, sünnet çocuklarının resm-i geçidi diğer yandaydı. Ve seyir meraklısı İstanbullular... Atmeydanı'na gelince, orada da düzenbazlar, kumarbazlar, ayıbazlar, maymunbazlar, köpekbazlar, horozbazlar ve daha nice esrarengiz gösteriler. Nasrettin hem yürüyor hem öğleden sonraki temaşayı düşünüyordu. Halk saltanat otağı önünde birikecek, alaylar Kâğıthane yolundan gelip yeniçeri ağasının otağı önünde belli bir düzen aldıktan sonra sırasıyla ve birbirlerini takip ederek Sultan'ın önünden geçecek, bu kısa geçiş esnasında mesleklerinin en can alıcı kısımlarını halka ve Sultan'a temsilî olarak gösterecek, rol yapacak, çalışacak, terleyecek, aferin dedirteceklerdi. Daha önceki esnaf alaylarından ihtişamlı olacağı kesindi. Bugün, her mesleğin kethüdası, loncasının ortak hediyesini Sultan'a sunmak üzere önce sadrazamın otağına varacak -bu sene sadrazam olmadığı için bu işe birinci vezirin otağı ayrılmıştı- hediyeyi gösterecek, vezir Sultan'a layık bir hediye olduğuna karar verirse hünkâr otağına doğru onu dualarla yolcu edecekti. Alay sırası birbiri ardına aktarlar, bakkallar, bezzazlar, bezirganlar, çakşırcılar, değirmenciler, hallaçlar, kâğıtçılar, kalaycılar, kavaflar, kun-

duracılar, mumcular, yaycılar, okçular, nalçacılar yorgancılar ve zergerlerdeydi. Halk coştukça coşacaktı.

Nasrettin planlarını düğünün akışına uydurmak üzere günün programını gözden geçirirken yol bitivermiş, kardeşini Dobra Hatun Külhanı'nın yakınına kadar getirmişti:

"Yürü Nusrettin, konağa girdiğini göresiye kadar ben burada bekleyeceğim!"

Nusrettin, beklemesine gerek olmadığını söylese de fayda etmeyeceğini biliyordu; ne de olsa kardeşi kendini bebek gibi düşünmekten ölesiye kadar vazgeçmeyecekti. İtaat ederek ona gülümsedi:

"Diiiiiiiiikkat eeeeeeeeettt!"

Nasrettin, kardeşinin kapıdan girişini göresiye kadar bekledi. O sırada Dobra Hatun'a ayaküstü de olsa bir selam veremediği için kendini suçlu hissetti, içi burkuldu. Gerçi karşısına çıkıp ne diyecekti ki? "Biz kalpazanlık yapıyoruz, bizi gönderdiğin yerde kötülük yumak yumak" mı diyecekti? *"Asla!"* Bir ihtimal Nusrettin'i konuşturup öğrenebilirdi ama kendisi böyle bir şeyi ona söyleyemezdi. Bütün çocuklara ilk öğretilen şeyin "Şikâyet yok!" cümlesi olan bir külhanda bunu asla yapamazdı. Kol kırılırsa yen içinde kalacaktı.

Güz yağmuru çiselemeye başlamıştı. Sağanağa dönüşmeden koşup elma bahçesine ulaşsa iyi olacaktı. Adımlarını hızlandırdı. Mahzende yapılacak işleri zihninden geçirmeye başladı. Bülbül Ağa'ya söz verdikleri üç bininci altını nihayet gece yarısında darp edip küpçeye atmışlardı. Şimdi müteveffa Kirkor Usta'nın tezgâhını dağıtmak, ocağı söndürüp körükleri ayırmak, kazanı indirmek ve mahzeni düzenlemek gerekiyordu. Zeyrek Şaban oradaydı. Akşama kadar bütün işleri bitirmeyi, sonra da Bülbül Ağa'nın gelip altınları teslim almasını ve âkıbet olacakları beklemeyi konuşmuşlardı.

Kulübenin kapısına vardığında bir şeylerin ters gideceğini anlayıverdi. Kapı çıkarken bıraktığı gibi durmuyordu. Zemi-

ne baktı. Evet, girişe doğru uzanan ayak izleri mevcuttu; taze yağmur ile daha belirgin olmuş iki farklı ayak izi. İhtiyatla ilerleyip kulübeye girdi. Yere uzanıp mahzen kapağına kulağını yaklaştırdı. Evet, yanılmamıştı, içeriden sesler geliyordu:

"Ama daha üç bini bulamadık, bugün tamamlanacaktı ağam!"

"Kimin umurunda Şaban Efendi! Zaten sahte olduktan sonra küpçenin içinden yüz, iki yüz eksik çıksa ne olur? Şimdi sen arkadaşın nerde onu söyle?"

Nasrettin erken baskın yediklerini düşündü. Altınların küpçeyle taşınacağını da aklının bir kıyısına yazdı. Baskın olacağını tahmin ediyorlardı, hatta Bülbül Ağa ile akşama doğru gelmesi için sözleşmişlerdi. Alçak herif erken gelmekle başka planlar peşindeydi anlaşılan. İçeriye yeniden kulak kesildi. Şaban'ın öncekinden cılız çıkan sesini duydu, sanki eli kolu bağlı da işkence görüyor gibiydi:

"Onu gönderdim, bir daha gelmeyecek!"

"Ama olmadı şimdi, bu Çıngırak Beşe onun için gelmişti!"

Nasrettin gördüğü ikinci ayak izinin Çıngırak Beşe'ye ait olduğunu anladı. Düşündü. İçeriye iki kişi gelmişlerdi. Muhtemelen bellerinde yatağanlar, koyunlarında hançerler veya piştovlar hazırdı. Adamların ikisini de tanıyordu; Şaban'ın naif yapısına göre izbandut sayılırlardı. Buna karşılık Şaban'ın tavana asılı sepetindeki yılanlardan haberleri yoktu. Bülbül Ağa'nın zehirli zannedeceği gösteri yılanları. Eğer Şaban şu anda doğru yerde duruyorsa ayağının yerde gizli bir sürtünmesiyle tavandaki sepete uzanan ip gevşeyecek ve sepetin kapağı açılıp gökten irili ufaklı yılanlar dökülecekti. Plana göre, yılanları görünce telaşlanan Bülbül Ağa'ya ikisi birlikte saldırıp bağlayacaklar, sonra da altın erittikleri kazanın karşısında Ağa'nın adına yakışır tarzda şakımasını sağlayacaklardı. Ondan öğrenecekleri bilgilere göre işin devamını getirecekler ve adamı duvara bağlayıp gideceklerdi. Gerisi kolaydı; iki gün sonra gizli bir ihbar üzerine Eyüp

Tomruğu'ndan birkaç ases koşturacak ve mahzende onu kalpazan diye yakalayacaktı. Şimdi hepsi suya düşmüştü. Bir defa Bülbül Ağa yalnız gelmemişti, üstelik de buluşma zamanını öne çekmişti. Sonuç; arkadaşının hayatı tehlikedeydi.

Bekledi, düşündü. Hafifçe mahzen kapağını yokladı, ı-ıh, içeriden sürgülüydü. Ne yapması gerektiğine karar veremiyordu. İçeriye girmenin bu kapaktan başka bir yolu olmadığını biliyordu. Girse bile içeridekiler zaten kendisini soruyorlardı. Dönüp gidemezdi; arkadaşı ölümle burun burunaydı. Aseslere haber veremezdi, kalpazanlıktan tutuklanmak ölümden beter olurdu. Çaresizdi. Konuşmaları takip ederek bir çıkar yol aramayı deneyecekti. Kulağını yeniden seslere çevirdi:

"Çıngırak Beşe'nin bir çilingirle ne işi olur ki?"

"Farz et ki ona açtırmam gereken bir kasa var."

Nasrettin, Çıngırak Beşe'nin ciddi olup olmayacağını düşündü. Aynı kasanın anahtarını ikinci kez kaybetmiş olabilecek kadar ahmak ve bâkıl değillerdi elbette. Muhtemelen dalga geçmek için böyle söylüyordu.

"Söyle! Nereye gitti?"

"Bilmiyorum dedim ya!"

"Bilesiye kadar buna devam edeceğim!"

"Âaaaaaağğhh..."

Nasrettin Şaban'ın çığlığını duyunca bedenindeki bütün hücrelerin titrediğini hissetti. Neyle ve nasıl bir işkence gördüğünü tahmin etmeye çalıştı. Hiçbir boğuşma, patırtı olmadığına göre arkadaşını bağlamış olduklarını düşündü. Bu durumda ya tırnaklarını söküyor, ya etini koparıyorlardı. Ellerinde bir kerpeten olmalıydı; tezgâhta duran. Arkadaşını kurtarmak için bir şeyler yapmalıydı. Ama ne? *"Düşün! Düşün Nasrettin, düşün!"*

"Söyle! Nereye gitti?"

"Bil-mi-yo-ruuuum!"

"Bilesiye kadar demiştim! Söyle!"

"Aaaooouuuugh!"

Nasrettin biraz daha bekledi. Üçüncü çığlığı duymadan evvel de ne yapması gerektiğini düşünmekten vazgeçti, aklına ilk geleni yaptı. Mahzen kapağını tıklattı; iki kısadan sonra fasıla ve yeniden iki hızlı vuruş. Güya içeride olan bitenden habersiz gelmiş biri gibi davranacak, öyle sanmalarını sağlayacaktı. İçeri girince de vaziyete bakacak, artık ne gerekiyorsa yahut elinden ne geliyorsa...

Kapağı Bülbül Ağa açtı. Nasrettin daha içeri girmeden selam verdi:

"Selamün aleyküm. Erken gelmişsiniz Ağa'm?"

"Gel, gel... Seni bekliyoruz."

Ayağı zemine değer değmez Şaban'ın bulunduğu yere ve durumuna kaçamak bir bakış attı. Altın darp ettikleri çekiç ile örsün yanında, önce kolları bedenine, sonra da bedeni bir tomruğa bağlanmış vaziyette ayakta inliyordu. Yanılmıştı, kerpetenle tırnak sökme yoktu. Onun yerine sol elini örsün üzerine sabitleyecek şekilde bağlamışlar, çekiç düzeneğini çalıştırmışlar, altın darp eder gibi eline belli fasılalarla çekiç indiriyorlardı. Nusrettin'in kurduğu düzenek şimdi işkence aletine dönüşmüştü. Örsün üzerindeki kanlar ise işkencenin şiddeti için yeterli delildi. Şaban'ın eline baktı, üç parmağı ezilmiş durumdaydı. Vücudu da sanki dizlerinin dermanı kesilmiş gibi sarkıyordu. Yan gözle tavandaki yılan sepetini inceledi; yerinde duruyordu. Yere gizledikleri ipin ucunda da tesadüfen Çıngırak Beşe duruyordu. Önce onun yanına yaklaştı. Güya işkenceyi durdurmak üzere tahterevallinin çengelini kilit düzenine getirmek istermiş gibi. Çıngırak ona mani olmak için üç adım yaklaşınca da sanki ondan kaçıyormuş gibi yapıp onun yerine geçiverdi. Sepetin ipini harekete geçirecek tahta parçası artık ayağının altındaydı. Yılanların

düşmesi için yana çekivermesi yetecekti. Çekice baktı. Şaban'ın parmaklarına inmesine az kalmıştı. Bülbül Ağa kahkahayla anlatıyordu:

"Senin bu arkadaşın çok inatçı çıktı Nasrettin Efendi, senin yerini bir türlü söylemek istemedi. Ben de onu cezalandırdım; yanlış anlama seni sakladığı için değil, sahte altın bastığı için. Bak şimdi; üç, iki, biiiir, evvet!"

Çekiç yeniden indi. Şaban yeniden çığlık attı. Bu sefer parmakları ezilmekle kalmamış etleri de sarkmaya başlamıştı. Nasrettin hâlâ mahzenin hâkimi gibi davranmayı seçti ve önce Çıngırak Beşe'ye bağırdı. Belindeki hançeri gözüne kestirmiş, yanına yaklaşmasını sağlamak istiyordu:

"İyiliğimizden başka ne gördünüz ha? Teşekkürünüz bu mu sizin? Şu yaptıklarınız dine imana, akla vicdana sığar mı? Söyleyin ha, sığar mı?"

"Kes sesini torlak serseri! Ne yani bunca kalpazanlıktan sonra sizi Dobra Hatun'a geri mi yollayacaktık?"

Nasrettin güya esirler gibi ellerini havaya kaldırdı:

"Anlaşmamız öyleydi; iş bitince herkes her şeyi unutacaktı; vatan için..."

"Hah-ha.... Öyledir, öyledir!.."

"Pekâlâ, işte size teslim oluyorum ama önce konuşalım!"

"Neyi konuşacakmışız ki?"

"Çıngırak Beşe! Bak şimdi, sen dürüst insansın, şu Bülbül Ağa'nın düzenbazlıklarına inandığını söylemeyeceksin herhâlde. Senin bu adamla ne işin olabilir ki?"

"Kes sesini! Sana niye kulak tutayım?"

"Pekâlâ, Çıngırak Beşe! Yalnızca bir soru! Seni buraya Kazasker mi gönderdi, Kurt Çelebi mi? Düşün!"

"Kurt Çelebi, ne olmuş!"

"Peki bunu senin iyiliğini istediği için mi, kendi menfaatine mi yaptı sence?"

"Konuş, konuş... Az sonra dilini koparmadan önce bütün herzelerini kus istersen!"

"Anladım, sen Kurt Çelebi'nin rakibi değil, maşasısın. Bizi öldürmeye kendisi cesaret edemiyor da seni göndermiş, ha Çıngırak Beşe!"

"Sana sus dedim. Yalnızca Bülbül Ağa'ya yardıma geldim ben. İkinize karşı tek kalmasın diye!"

"Senin yerinde olsam şöyle düşünürdüm, Kazasker burada olup bitenleri sorduğunda iki kişiyi öldüren katil olarak hanginizin adı anılacak; Bülbül Ağa'nın mı, Kurt Çelebi'nin mi, senin mi?"

Çıngırak Beşe, Nasrettin'in sorduğu soruyu bakışlarıyla Bülbül Ağa'ya sordu. O da elini boşlukta sallayıp niyetini dillendirdi:

"Boşver, saçmalasın!"

"Belki de şu Bülbül Ağa bizden sonra seni infaz edecektir, kim bilir? Hani yani Kurt Çelebi böyle istemez miydi?"

Bülbül Ağa dayanamadı.

"Bizi birbirimize düşürmeye çalışıyorsan bunları yutmayız Nasrettin, şimdi seni susturmayı... Yandım Allah!.."

Ardından Çıngırak Beşe de kıvrandı. O da ne? Birinin sağ böğründe, diğerinin omuzunda birer ok vardı. Birden mahzen kapağının şiddetle kapandığını duydular. Onlar ağız dalaşındayken birisi sessizce içeri girmiş, rakiplerinin ikisini de oklamıştı. Mahzendeki herkesin okun kimden ve nasıl geldiğini merak ettiği andı. Tıpkı Hasköy'de çeşme başında Kurt Çelebi'ye olduğu gibi... Nasrettin o anda eline bir fırsat geçtiğini fark edip bağırdı:

"Şu yukarıdaki sepeti görüyor musunuz ağalar?"

Bülbül Ağa'yla Çıngırak Beşe aynı anda tavana baktılar.

"?"

Nasrettin ayağıyla yere gizledikleri tahtayı tekmelediği anda ters yüz olan sepetten yılanlar yağmaya başladı. Çın-

gırak Beşe ister istemez Nasrettin'den yana kaçmıştı; tam da onun tahmin ettiği gibi. O sırada belindeki hançeri kavradı. Bülbül Ağa yerde oraya buraya gezinen yılanlar arasında feryat figan dört dolanıyor, duvarlara tırmanıyordu.

Bir kişinin yılandan bu derece korkması, mücadele etmek yerine bebekler gibi ağlaması görülmüş şey değildi. Çekicin urganına asılarak kendini havaya çekti, ok yarası taşıyan omuzuna güç vererek ayaklarını topladı. Bülbül, dala konmuş gibiydi. Altındaki iri yılan da dala tırmanma hamleleri yapıyordu üstelik. Başka zaman olsa buna katıla katıla gülebilirdi ama şimdi sırası değildi. Sirk yılanları talimli oldukları şekilde yarı bellerine kadar havaya dikilip başlarıyla Bülbül'e hamle yaptıkça beriki çıldırıyordu. Oysa yılanlar Bülbül Ağa yere inip kendileriyle oynasın istiyorlardı. Çıngırak Beşe ise bir yandan baldırındaki oku çıkarmaya çalışıyor, öte yandan ayağının dibindeki yılanla uğraşıyor, tekme çubuk yere sermeye çalışıyordu.

Nasrettin koşup Şaban'ın bağlarını kesti. Bülbül Ağa feryat ile kekeliyordu:

"Ku-kurtarın! Kur-kur-kurtarın!"

Yılanlar görevlerini yapmıştı. Şimdi sıra Nasrettin'deydi. Bülbül Ağa'yı o hâlinde bırakıp Çıngırak Beşe'nin yanına koştu. Yere düşürmesi için bedenine saplanmış oka şiddetli bir darbe kafi gelmişti. Sonra da hançeri boğazına dayayıp kulağına fısıldadı:

"Yazık sana Çıngırak Beşe! Kurt Çelebi'nin oyununa gelip bize kast edecektin ha?"

"Tamam, tamam, şu yılanları def edin başımdan!"

Ellerini arkadan bağlarken azarlamaya devam etti:

"Çıngırak olmuşsun ama şu zavallı tarla yılanlarından korkuyorsun."

Nasrettin Çıngırak Beşe'nin işini bitirince hâlâ duvarda asılı duran Bülbül Ağa'nın yanına gelip ayaklarını birbirine bağlamaya başladı.

"Bak sana bir sözüm yoktur, Ağa! Ne de olsa bütün bülbüller yılandan korkar. Gel gelelim bunlar temaşa yılanlarıydı."

Bülbül Ağa gösteri yılanlarıyla oyuna gelmenin gafletini hazmedemedi, durmadan küfürler savurmaya başladı. Ok acısıyla da inliyordu. Sonunda dışarıdan sesleri duyulmasın diye ağzını bağlamak zorunda kaldılar.

Yarım saat içinde Şaban'ın elindeki kanamayı durdurup sarmışlardı. Sızısı biraz rahatlar gibi olunca da bağlanmış şu iki adamla ne yapacaklarını düşündüler. İkisi de, sahibine vefasızlık eden doğan kadar çaresiz, mızıldanıp duruyorlardı. Bunları Eyüp Tomruğu'na haber verebilirlerdi, asesler gereğini yapardı. Lakin ondan evvel üç bin sahte sikkeyle dolu küpçenin buradan götürülmesi gerekiyordu. Götürülmesi de yetmezdi, Kurt Çelebi'nin eline teslim edilmeliydi; bu adamlar götürmeyeceğine göre... İkisinin de yanlarına varıp okları kırmak yerine acımasızca temrenlerine kadar söküp çıkardılar. Ölümcül olmayan ama güçten düşüren yaralarla onları baş başa bırakmaktı niyetleri.

Önce mahzendeki yılanları toplayıp yine sepetine koydular. Ardından küpçeyi gizlice taşıyıp Haliç'teki diğer küpçenin yirmi arşın uzağına gizlediler. Sonra Nusrettin'in kâğıtlarından birer parça koparıp iki pusula yazdılar ve ikisi iki ayrı istikamete doğru koşturmaya başladılar. Şaban'ın elindeki pusulada, *"Kazasker Hazretleri, çil çil balıklarınız Cibali sahilindeki badem ağacına tırmanmak üzere!"*; Nasrettin'in elindeki pusulada da, *"Tomruk Emini Ağa hazretlerine, Defterdar sahilindeki elma bahçesinde birtakım yaramaz daltaban kalpazanlar bir mahzen kazmış ilm-i simya kazanı kaynatmaktadırlar!"* yazılıydı. Şaban, Kazasker kapısına pusulayı bıraktıktan sonra doğruca Dobra Hatun

Külhanı'na koştu; elinin sardırılması için. Kapıya vardığında kan kaybından bayılıp düşmüştü. Nasrettin ise yol boyunca düşünüp durdu:

"Mahzene gizlice girerek iki rakibimi saf dışı bırakıveren okçu, kimsin sen?"

XX

Adam, gece vakti eşeğine semerini vurup yularından çeke çeke yola çıkmıştı. Onları arkalarından izleyen sıpa bir ara anasına, "Anacığım, içime doğuyor, bacaklarıma titreme geliyor, ileride bir tehlike var, gitmeyelim, geri dönelim!" deyiverdi. Eşek yavrusuna melül ve mahzun baktı, sonra efendisinin ardınca yürümeye devam etti. Epeyce gittikten sonra sıpa yeniden seslendi:

"Güzel anam, dizimdeki titremeler arttı, yolun tehlikeli olduğu ortada, başımıza bir gelecek var, geri dönelim!"

Eşek, yavrusuna mânâlı mânâlı baktıktan sonra şöyle cevap verdi:

"Nergisim! Senin şu anda sezdiğin tehlikeyi ben daha yola çıkmadan sezmiştim. Ne çare ki senin veya benim sezmem değil başımızda bizi yeden adamın sezmesi lazımdır. O bunu sezmedikçe tehlikenin içinde helak olmak kaderimizdir."

Bu, şeker bahçesinde neşe, mevlit evinde kederdir
Yıkılmış bir Defterdar'a karşı mutlu bir Kazasker'dir

Sultan hazretlerinin Cuma selamlığı her zamankinden ihtişamlı olmuştu. Bir saltanatın görkemi tebaaya ancak bu kadar hissettirilirdi. Ayasofya'dan Eski Saray'a kadar gök ve kızıl halılar döşenmiş, İstanbul halkı iyi kalpli sultanlarını görebilmek için namaz çıkışında Divan Yolu'nun iki yakasını doldurmuş, merasim giysileri içindeki devlet erkanının gururla geçişlerine alkışlar okuyup nazar duaları etmiş, hatta çepük çalıp tezahürat yapmış, karşılık olarak da gümüş gümüş akçelerden bol ihsanlar almışlardı. Önde Şeyhülislam hazretleri, ardında Hekimbaşı, âlâ-yı vâlâ ile Sultan hazretleri, arkasında vezirler, Kazasker, Defterdar, müftüler, müderrisler... Hemen arkalarında Hanım Sultan ve şehzadelerin muhterem anneleri sünnet olacak üç şehzadenin -ömürleri uzun, bahtları açık olsun- önünde gururla ilerliyorlardı. Şehzadeler boy sırasına göre Midilli atlarının üzerinde küçük birer kahraman misali donanmış ve süslenmişlerdi. Atlarının iki yanında yine çocuklardan seçilmiş sembolik peykler ve solaklar. Ne de olsa üçünden biri geleceğin ulu hükümdarı...

Günlük programa göre evvela şeker bahçesi gezilecek, nahıllar izlenecek, ardından Valide Sultan'ın ev sahipliğinde mevlit merasimi icra olunacaktı. Bahçe girişinde Bab-ı Hümayun yüksekliğinde şekerden bir kapı yapılmıştı. Ren-

gârenk ve heybetli. Nakışlarının seyrine doyum olmayan bir kapıydı bu. Şeker ustalarının bütün maharetlerini gösterdikleri bir sanat eseri gibi. Halk, düğünün başından bu yana bu kapıya bakarak şeker bahçesinin ihtişamını konuşuyor, merak üstüne merak uyandıracak tevatürler anlatıyordu. Sultan kapıyı gururla seyretti, Defterdar'ı yanına çağırıp önce tebrik etti, sonra fısıldadı:

"Bu sefer şekerin tadını kaçıracak bir hadise zuhur etmesin efendi!"

Defterdar kıpkırmızı oldu. On beş gün evvelki "Bu biiir!" ikazını oradaki herkes hatırlıyordu çünkü. O gün yaşanan aksaklığı düşünerek önce Kazasker'e baktı, sonra sağ elini kalbinin üzerine götürüp Sultan'a teminat verdi:

"Müsterih olunuz devletlüm, her tedbir alınmıştır!"

"Haydi Bismillah!"

Sultan atının dizginini çekti. Şeker kapıdan geçmek üzereyken kapının üzerindeki beyaz giyimli pak hizmetkârlar ellerindeki ipek çuvallardan kurutulmuş gül yaprakları dökmeye başladılar. O sırada bahçeden yüzlerce güvercin havalandı. Güvercinlerin ardından gökyüzünde ilk günkü dev Simurg yeniden belirdi; düğün kuşu. Gölgesi yaklaşık yüz elli kulaçlık bir alana düşüyordu. Simurg yedi kuyruğuyla dalgalandıkça düğün kalabalığı kendilerini masalların içine girmiş zannediyorlardı. Sonra ortalığı güvercinlerin gitgide artan sesleri kapladı. Kuşlar Simurg'un üzerinde çırpınıyorlardı. O sırada Halil Ağa gösteriyi hazırlayan ustayı Sultan'ın önüne getirdi. Nur yüzlü bir pir-i fani. Ayakta zor duruyor zannedilirdi. Elinde hayalden bile daha ince bir sicim tutuyordu. Sicimin ucunu Sultan'a sunarken marifetini tane tane anlattı:

"Haşmetlü hünkârım! Gördüğünüz Simurg bu sefer kâğıttan değil şeker tozundan imal edilmiştir ve güvercinler tarafından uçurulmaktadır. Bu sicimi bir kulaç kendinize doğru

çekip birden bıraktığınız takdirde güvercinleri ayaklarındaki ilmekten azat etmiş olacaksınız; buyurunuz!"

Sultan ilmeği tutup güvercinlere baktı. Kuşlar gerçekten de çığlık çığlığaydılar. Merhameti kabardı:

"İhtiyar, bu yaşa gelmişsin ama Allah'ın mahlûkatına eziyet edilmeyeceğini hiç bilmemişsin?"

"Beli hünkârım, bilmişimdir. Lakin acaba hünkârımız esirlerin azat edildikleri zaman hissettikleri sevinci bilir mi diye bu kuşcağızları bağlamışımdır. Üç bin güvercin, sünnet çocukları adedince..."

"Neden böyle söyledin koca?"

"Hünkârımızın sûr-ı hümayunu sayesinde bütün memleket ahalisi sevinç içindedir. Peki ya esirler ve mahkûmlar?"

Hünkâr sarsılmıştı. Sonra elindeki ipe baktı. Güvercinlerin çırpınışlarını yeniden izledi. İpi kendine doğru çekip hızlıca bıraktı. Ustanın dediği gibi güvercinler sırayla bağlarından kurtulup birbiri ardınca uzaklaşmaya başladılar. Her bir güvercin kurtuldukça diğer güvercinin ayağındaki ilmek çözülüyordu. Güvercinler kurtuldukça uçmakta olan Simurg'un kanatları kuyrukları kurtuluyor, önce yere düşer gibi oluyor, sonra renkten renge girerek toz halinde savrulup havaya karışıyordu. Sultan manzarayı seyretmeye doyamamıştı. Daha çok da güvercinlerin ayaklarına ardı ardına çözülecek nasıl bir ilmek atıldığını merak ediyordu? Hem ustayı ödüllendirmek, hem de merakını gidermek üzere gözlerini gökyüzünden karşısındaki ustaya çevirdi:

"Peki usta nasıl..."

Usta yoktu. Cümlesi yarım kalıvermişti. Çevresine bakındı. Adamlarının her biri şaşkın şaşkın ustayı arandılar. İhtiyar bir adam bir anda nasıl olur da ortadan kayboluverirdi. Hızır mıydı bu? Birinci vezir Bostancıbaşı'ya işaret ederek "Derhal bulunsun!" emrini verdiği anda Sultan itiraz etti.

"Bırak lala, bırak... Bulmasınlar... O kendi esaretini azat etti. Bize hatamızı hatırlatan birine yeniden mahcup olmak gerekmez. Sen hemen zindanlardaki mahkûmları ve kışlalardaki esirleri saydır. Kazasker Efendi, sen dahi ihanet içinde olmayanlardan üç bin adet mahkûmu bu akşamdan tezi yok azat eyleyesin. Düğün onların da düğünü olsun!"

"İdamı öngörülen muhtesip dahil mi haşmetmeab?"

"Suçu ihanet sayılmayacaksa..."

Defterdar durduğu yerde köpürüyordu. Bir küçük soruyla Sultan'ın merhametini bile kendi oyunlarına alet eden Kazasker'i o anda boğabilirdi. Fırsatı değerlendirip idamlık mültezim hakkındaki bütün oyununu bozuvermişti. Oysa yarın şurada bir idam sehpası kurdurabilseydi düğün öncesinde halkın ve Sultan'ın öfkesini üzerine yükleyebilecekti. Yine zeytinyağı gibi üste çıkmıştı. Şunun şurasında düğünün sona ermesine üç gün kalmıştı; vezirliğe uzanan hedefte yalnızca üç gün... Kazasker'in yüzüne öfkeyle baktı. *"Sen tam bir baş belasısın*

alçak herif!" Hayret, o da alay eder gibi kendisine bakıyordu. Dudaklarını okuyabileceği şekilde kallavi bir küfür etti.

Şeker bahçesi Sultan'ın gururu olacaktı. Bir yandan zaferle dönen ordusunun, diğer yandan sadık tebaasının şekerle beslenecek kadar değerli olduğunu göstermenin mecazî bir yolu diye düşünüyordu. Nitekim halk da sultanlarının güzel bir kalbe sahip olduğuna, herkes için iyilik ve güzellik düşündüğüne, güzel ve iyi olmayan hiçbir şeye müsaade etmediğine dair fikirlerini pekiştirmiş olacaktı. Kötülere ve kötülüklere tavizsiz olması, ihaneti kabullenememesi, adaletini ve dirayetini ayrı ayrı değerli kılıyordu. Zaten o anda da şeker bahçesinde ne kadar uzun vakit geçirirse tebaasına karşı bakış açısının şeker gibi oluşunu o derece göstermiş olacağını düşünmekteydi ki Şeyhülislam Efendi fısıldayıverdi:

"Hünkârım şu sıralarda Valide Sultan mevlidi başlamak üzeredir."

"Haklısın hocam, acele edelim, dua faslına yetişelim! Yoksa Valide bizi tahttan indirir, alimallah!"

"Alimallah hünkârım!"

Önce gülüştüler, sonra şeker bahçesinin yağması için gülbank okumak üzere ilerlediler. Nahılların yanından geçerken Sultan şehzadelerin küçüğünü kucağına aldı ve tam ortada kurulan şeker tahta çıktı. Şeyhülislam Efendi kısa bir dua yaptı ve şehzadeler kendilerine ait olan devasa nahıllara el uzatıp birer çiçek kopardılar. Ortalık birden karışıverdi. Şekerden meyveler, yapraklar, kuşlar, kümes hayvanları, kapışan kapışana... On beş dönümlük çiçek bahçesi bir savaş alanına dönmüş gibiydi. Sevinç çığlıkları, haykırışlar, koşuşturmacalar, devrilmeler, ayağa kalkmalar... Binlerce izleyiciden bazıları önceden gözüne kestirdiği meyveleri, bazıları rastgele torba doldurmayı hedeflemiş gibiydi. Herkes biliyordu, nahıllar haricindeki bütün şeker bahçesi yağmalanacaktı. Nahıllara el sürmek ise ateşle oynamak sayılacaktı.

Sultan yağmayı izliyordu; gülerek ve neşelenerek. Binlerce İstanbullunun koşarak ve kaçarak, kaparak ve kaptırarak, hatta ezerek ve ezilerek iki saatten fazla şeker yağması yapacaklarını düşünüyordu. Görev başındaki tulumculara baktı. Adamlar eğitimliydiler. Bunlar sayesinde bir kişinin bile burnunun kanamayacağına kanaat getirince de Valide Sultan dairesine ilerledi. Bir aksilik yaşanmadığı için şükrediyordu. Lakin içinde yine bir olumsuzluğa doğru ilerlediği hissi vardı. Eşek ile sıpanın hikâyesini hatırladı, yaklaşan tehlikeyi sezdikleri halde onları yedip götüren adam durumuna düşmek istemiyordu. Kendisine uyulan bir reisin dikkatsizliği ve şaşkınlığı bir tek adamın şaşkınlığından öte mânâlar taşırdı. Kulun hatası kendini ilgilendirirdi ama sultanın hatası çevresindekileri, hatta bütün ülkeyi ilgilendirirdi. Bu yüzden içindeki kötü hissin hayra tebdil olması için dualar okuyup iki yanına üfledi. Valide Sultan'ı öfkeli çehresiyle kapıda kendini bekler bulunca da okuduklarının yetersiz kaldığına hükmetti. Herkesin önünde pervasızca haykırıyordu:

"Oğul, oğul! Sana analık hakkımı helal etmeyeceğim. Senden memleketin en güzel sesli hafızlarını istemiştim, bu kargaları değil. Baban sağ olsaydı bana Hafız Mustafa'yı, Gürseda Molla'yı, Torlak Memi'yi dinletirdi."

Sultan önce içeriden gelen mevlit sesine kulak verdi, sonra başını Halil Ağa ve Defterdar'dan yana çevirip sordu:

"Bre size isim isim Gürseda, Hafız ve Torlak diye saymamış mıydım?"

"Beli hünkârım, biz de onları davet ettik!"

Sultan bir kez daha içeriye kulak kabarttı. Musıki eğitimi almış, hatta biraz besteyle de ilgilenmiş biri olarak dinlediği sesten de, sesin çıkışından da memnun olmadı. Bu kadar cırtlak sesli hafız veya mevlithan olamazdı. Yüzünü buruşturup parmağını sallayarak öfkeyle gürledi:

"Efendi, bu ikiiiii!"

Defterdar alı al, moru mor yerlere kapandı. "Allah'a kasem ederim ki hünkârım içerdekiler Gürseda Molla'dır, Torlak Me..."

Sultan diziyle Defterdar'ı ittirip Valide Sultan'ın eline kapandı. Bu sefer de Valide Sultan gürledi:

"Bu rezalete sebep olanın sebebi kesilsin, hayra kast eden kasıtlara uğrasın!"

Ailesi yanında küçük düşürülen padişahın, ininde rahatsız edilen aslana dönüşmesi tabii idi. Sultan'ın hoşnutsuzluğu sebebiyle Eski Saray'daki merasim çabuk bitmiş oldu. Mevlit vesilesiyle daha Şeyhülislam'la birlikte ulema ve müftülere, müderris ve medreselilere yemek verilecek, ilmiye sınıfından insanlara saray bahçesinde on bin sahan pilav dağıtılacaktı. Sultan hazretleri valide hanımın gönlünü yapmak üzere onu bir odaya alıp oyalamak istedi. Vezir telaşlanmış, günlük programın aksamasından endişe duymaya başlamıştı. Vakit hızlı ilerliyordu; ikindi ezanları yaklaşmış, yeniçerilerin Atmeydanı'nda kuracakları şenlik salıncağının vakti gelmişti. Defterdar işittiği onca azara rağmen bir şeyler yapmak istiyor, çalışıp çabalıyordu. Halil Ağa'yla görüşüp Şeyhülislam'ın yanına sokuldu:

"Müftü hazretleri! Bahçede sofralar hazırdır efendimiz!"

Şeyhülislam başını sallayıp Vezir'e baktı. O sırada Yeniçeri Ağası'yla konuşuyordu. Konuşma bitince yakınına varıp yemeği başlatmasını rica edecekti ki Vezir ondan önce davrandı:

"Molla, bir an evvel Atmeydanı'na varmamız gerektir. Yalvarırım, Sultan hazretleri size itibar eder, bir söyleseniz de..."

Şeyhülislam arada kalmıştı. Kim kimi sıkıştıracak, kim kimi dinleyecekti, bilemiyordu. Ama herkes haklıydı. Yeniçeriler çok özenerek düğüne hazırlanmışlardı. Şimdi de Atmeydanı'nda ortalar ve bölükler olarak ikiye ayrılıp bir kale kuşatacak ve savunacaklar sonra da iki takım halinde salıncak kurup sallanacaklardı. O kadar ki iş talimden ve gösteriden öte yeniçeri bölükleri ve ortaları arasında iddia ve yarışa dö-

nüşmüş durumdaydı. Bir kısmı Atmeydanı'nda eski Bizans Hipodrom'unun kalıntılarını kullanarak kendilerine kale inşa etmişler, diğer kısmı da o Bizans kalesini ele geçirmeye yemin etmişler; resmen savaşacaklardı.

Vezir, ikinci defa ricada bulundu:

"Molla hazretleri... Hünkârımız efendimizi derhal götürmemiz lazım... Aksi takdirde yeniçeri kulları kazan kaldır..."

"Aman ha efendi, ağzından yel alsın!.."

Şeyhülislam Vezir'in sözünü keserken Sultan'ı derhal götürme teklifini de ertelememesi gerektiğini artık anlamıştı. Sesini tekrar yumuşattı:

"Doğru dersiniz Vezir hazretleri, hele bir yoklayayım!"

Şeyhülislam'ın içeri girmesiyle kapıdan dönmesi bir oldu. Ikına sıkına kararı bildirdi:

"Efendiler, dağılabilirsiniz!"

Hiç kimse tekrar Sultan huzuruna girip yalvarmayı aklına bile getirmedi. Sultan verdiği karardan dönmeyecekti. Kasvetli bir andı ve buhrandan kurtulmak için birtakım kararlar

almak veya vermek gerekecekti. Vezir bahçedeki yemek için Şeyhülislam'ı burada bırakıp yeniçeri talimi için devlet erkânını alarak Atmeydanı'na gitme kararı verdi. Hiç kimse itiraz etmedi. Zaten ağızları bıçaklar açmıyordu; Kazasker hariç. O Kurt Çelebi'ye Defterdar'ın duyacağı şekilde herkesin bildiği o hikâyeyi tekrar anlatmaya başladı, onu çileden çıkarmak için:

"Belki bilirsin Çelebi, birkaç gün evvel de anlatmıştım hani, damat gelini ata bindirmiş..."

Yolun geri kalanında herkes, Defterdar'ın nasıl olup da o yaşta ok gibi fırlayarak Kazasker'in suratına okkalı bir tokat aşketmesinin sırrını düşünüp durdu.

XXI

Tilki avlanmaya çıkmıştı. Bir horozu köy dışında dam ardında bir çöplükte gördü. Fırsat ganimetti. Ne çare ki horoz tilkiyi fark etti ve sıçrayıp yüksekçe bir ağacın dalına tüneyiverdi. Bu da yetmedi, imdat çağırır gibi ötmeye başladı. Tilki ağacın altına gelip birkaç kez tavaf ettikten sonda baktı ki tırmanmaya imkân yok, horoza seslendi:

"Hay müezzin efendi yeter bağırdığın. Namazın vakti geçmek üzere, in aşağı artık da eda edelim."

Horoz kâh kanatlarını çırpıp kâh başını eğerek uzaklara bakıyor, gelecek imdadı bekliyordu. Tilki yeniden seslendi:

"Canım müezzin efendi, uzaklara bakıp oyalanacak zaman değildir. Vakt-i kerahet yaklaştı. Namaz vakti geçiyor. Acele etmemiz lazım."

O sırada horoz uzaktan gelen birkaç karaltıyı fark edip seslendi:

"Doğru dersin amma şu karşıdan birkaç kişi göründü, az bekle onlar gelsin de cemaat yapalım."

"Canım müezzinim, gördüğün nasıl bir geliştir, ne türden kişilerdir, de hele!"

"Kimi tülbentli, kimi börklü; kimi kepenekli, kimi kürklü... Ellerinde çomakları, yanlarında çanakları... Atlarına binmişler birbirlerini geçip gelirler. Yanlarında da ateş gözlü, rüzgâr ayaklı, hançer dişli, çengel tırnaklı acayip canavarlar..."

Tilki sözün gerisini dinlemeden kösteği kırıp tabanları yağladı. Horoz ardından bağırmaya devam ediyordu:

"Hey imam hoca, aha geldiler, namazı kılmadan nereye böyle?"

"Benim abdestim daraldı yenilemeye gidiyorum. Siz artık namazı bensiz kılın, yetişebilirsem gelirim."

Bu İstanbul halkının deniz şenliklerinden kâm aldığı
Ve Kazasker'in Defterdar'dan altınları suhuletle çaldığıdır

Bütün devlet erkânı akşama kadar dokuz doğurdu. Öte yanda yeniçeri de burnundan soluyordu. Defterdar perişandı. Sanki birkaç saat içinde yıkılmış, çökmüş, saçları ağarmıştı. Buna tepki olarak ipleri ele alıp her şeyi bizzat kendisi yönetmeye başladı. Üçüncü hatayı göze alamazdı. Tersane Bahçesi'ndeki hazırlıkları titizlikle kontrol etti; aksama olmayacaktı.

Sultan ateş şenliklerini de, fen ve ilimde yeni gösteriler icat eden tersane efradını da seviyordu; tebaasına karşı yüzünü ağarttıkları için. Tersaneden çıkan şenlikler, ilimde ve fende memleketin yüz aklığıydı. Her ne vakit tersaneliler meydan alsalar halkı millet sevgisiyle coşturuyorlardı. Sultan, bu gecenin de onlardan biri olmasını ummaktaydı; elbette Defterdar'ı topun ağzına koyma pahasına.

Gecelerin yalnızca mum veya kandillerle aydınlandığı, güneş battığı vakit hayatın yalnızca öğütmeye mahkûm olduğu bir şehirde geceleyin sokağa çıkmak, özellikle de bir deniz şenliği izlemek yediden yetmişe herkesin ilgisini çekiyordu. Defterdar böyle bir ateş gecesine bütün İstanbulluların katılacağını, devlet erkânı, vezir vüzera, âlim ulema takımının da bilcümle Haliç'in iki yakasında seyir için yerlerini alacaklarını biliyordu. Uzun bir gece olacaktı. Adı üstünde ikinci teşrinde şeb-i yeldâyı yaşayacaklardı; yılın en uzun gecesi...

Sultan hazretleri alicenaplık gösterip sanki hiçbir aksaklık yaşanmamış gibi davrandı ve seyir köşkünü güler yüzle teşrif etti. Onun gelişi şerefine önce bir havai fişek gökyüzüne çıktı, orada yavaş yavaş aydınlandı ve çevreyi de aydınlatmaya başladı. Işığı dolunaydan daha fazlaydı. *"Sahte güneş!"* Defterdar'a göre Sultan bu ışık sayesinde Haliç sahilini dolduran izleyici kalabalığını görebilecek, gündüzki mevlit fiyaskosunu unutacak, düğününden yine gurur duymaya başlayacaktı. Şu ana kadar icra olunan düğünün edilen masrafa değdiğini düşünüyordu. Hilalin dahi olmadığı bir gecede sahte bir güneşle karanlığı kovmak bile tek başına pek çok şeyi hak ederdi. Halkın gözlerini alamadığı bir şehrâyindi bu. Gökyüzü gitgide gündüze dönüyordu. Sahte güneş alevlerini toparlaya toparlaya bir çember gibi alttan üste çark ediyor, bu arada yavaş yavaş alçalıyor ve tabii olarak ışığını arttırıyordu. Alçaldıkça görüldü ki ışığın tepesinde kar beyazı bir heyula vardı; tersane patiskasından çınar ağacı ebadında bir kubbe. Hemen sağında da bir minaresi duruyordu. Gökyüzünde bir cami... Patiska bezden dikilip göğe çıkarılmış... Bir camiyi gökyüzünde gören insanların çığlıkları, hayranlıkları, ıslık ve alkışları birbirine karıştı ve sahilin iki yakasında büyük bir uğultu koptu. Kimileri Sultan'ın mübarek düğününe gökten meleklerin de katıldığını söylüyor, kimileri başlarına taş yağacak diye korkusunu anlatıyordu. Tersane emininin Sultan'a izahı ise bütün devletlulara parmak ısırtacak türdendi:

"Yüce hünkârımız, şu gördüğünüz ateş topu havayı ısıtıyor, ısınan hava yukarı çıkıyor, yukarı çıkan hava patiska bezin içinde toplanıp kubbeyi şişiriyor ve yükselmeye devam ediyor. Eğer ısı azalırsa kubbe alev topunu taşıyamaz hale gelip yere inmeye başlıyor. Ferman buyurursanız devr-i şahanenizde saray-ı hümayununuzun üzerinde her gece bir güneş tutar, her seher bir cami inşa ederiz."

"Aferin lala, ihsan-ı şahaneme mazhar olacaksın. Lakin böyle bir fenni sarayımı aydınlatmakta değil, halkımı aydınlatmakta kullanmanızı tercih ederim!"

"Ona da çalışmaktayız hünkârım, lütfen izleyiniz!"

Gece güneşi ine ine Haliç sularına yaklaştığı sırada denizin üzerinde bir sal aydınlanmaya başladı. Garip şekilde tasarlanmış bir mavnaya benziyordu. Ortasında yüksekçe bir seren direği, direğin üzerinde de on arşın çapında döner bir kümbet. Güneş yere yaklaştıkça Sultan'la birlikte bütün izleyicilerin gözleri parladı. Kümbetin üzerindeki zümrüt renkli kandiller göz alıyordu. Leventler tam da güneşin düşeceği yere doğru dümen kırdılar. Bu arada gökyüzündeki kubbe ve minare gitgide zemine yaklaşıyor, şekli değişiyor, yelkene dönüşüyordu. Sahte güneşin son ışıkları kümbetin kandillerini yaktığı anda büyük bir maytap patlaması ve aydınlanmasıyla ateş gösterilerinin ikinci aşamasına geçilmiş oldu. Sal, seyir köşküne yaklaşıp Sultan'ı selamladı. Sazendeler Meragî bestesi terennümüne başladılar.

Gösterilerden zevk almayan tek kişi Kazasker'di. Bir yandan yediği yumruğu diğer yandan Defterdar'ın onca şeye rağmen Sultan'ın yanında dimdik duruşunu hazmedemiyordu bir türlü.

*

Şaban, sahte güneşin Haliç sularına batması üzerine beygirin yularını çekti. Bir denginde kızıl, diğer denginde sarı küple turşucu kılığında ilerliyor ve yedeğinde bir küheylan götürüyordu. Elbette "Tuuuurşuuuu!" diye hiç bağırmadan ve turşu isteyenlere bugünlük turşusunun bittiğini söyleyerek. Hayvan huysuzlanmasın diye kuytu bir yer bulup beklemeye başladı. Küpçeleri yokladı. Altınları eşit ağırlıklarda bölüp iki denk halinde yüklemişlerdi. Defterdar'ın küpçe rengine göre birinin yükünü diğerinin üzerine boşaltmak ve yanlış renkli küpçeden kurtulmak üzere.

Bu sırada karşı sahilde Nasrettin heyecanlı bir koşuyu bitirmek üzereydi. Haliç'in sularına batırdıkları sahte altınları yerinden kimin çıkaracağına bakacak ve peşine düşecekti. Nefes nefese Haliç sularına vardığında önce kolunu omuzuna kadar sıvayıp suları yokladı. *"Yok!"* Birkaç kulaç arayla yeniden denedi. Küpçe koydukları yerde değildi. *"Götürmüşler!"* Demek Kurt Çelebi pusulayı alır almaz altınların peşine düşüp yerinden çıkartmıştı. Sevindi. Ne yapması gerektiğini düşündü. Şimdi Defterdar'ın konağına doğru yol alıp hakiki altınları takip etmesi gerekiyordu. Şaban'ın karşı sahilde, tıpkı Kurt Çelebi gibi bu altınları bekliyor olacağını düşününce içi rahatladı. Surların diplerinde birikip karşı sahildeki havai

fişek gösterilerini izlemekte olan Fenerli, Balatlı, Ayvansaraylı mahalle sakinlerinin arasına karışmak üzere ilerledi. O sırada denizde yine maytaplar atılıyordu. Belli ki Cebeciler Ocağı, tersane leventleriyle ortak gösteri yapıp Tersane Bahçesi önünde Sultan'ı selamlıyorlardı. Alev alev yanan akabe fişekleri, içinde belki bin kadar kandil olan badaluşka ve kestane fişekleri az evvelki güneşi aratmayacak denli parlaktı.

Nasrettin o aydınlıkta birini görüverdi. *"Gözlerime inanamıyorum!"* Bülbül Ağa'ydı bu. Eyüp Sultan istikametine doğru hızla ilerliyordu. Bütün tehlikesine rağmen peşinden gitmesi gerektiğini düşündü. İyi ama nasıl olabilir, mahzende bağlayıp bıraktıkları yaralı adam burada yarası sarılmış, acar delikanlılar gibi nasıl koşabilirdi? Eyüp Tomruğu'ndaki asesler adamı serbest mi bırakmışlardı yani? Böyle bir Sultan zamanında, adaletin ve halk huzurunun devamlı vurgulandığı bir asırda, ases teşkilatında yozlaşmış kişiler bulunması mümkün müydü? *"Asla!"* Belki de asesler gelmeden kurtulmayı başarmıştı. Eğer öyle ise Çıngırak da ortalıklarda olmalıydı ki bu da yaptıkları planların suya düşme tehlikesini beraberinde getirirdi. Hatta şu sırada o da çevredeyse ona görünmemesi gerektiği açıktı. Tedirginliği arttı. Çevresine bakınıp takip edilmediğinden emin oldu. Hatta Bülbül Ağa'yı daha da uzaktan izlemeye başladı. Bu arada durmadan kendine sağlıklı düşünmesi gerektiğini telkin edip durdu. *"Sakin ol! Başarmak zorundasın! Nusrettin için!"*

Gerçekten de bu gece hata yapma lüksü yoktu. İlerlerken gözleri yeniden Çıngırak Beşe'yi aradı. Hayır, görünürde yoktu. "Haliçteki küpçeyi yerinden çıkarıp götüren Çıngırak Beşe olmalı!" diye düşündü. Bir an bu ikisinin ortalıklarda olmasından tuhaf bir neşe bile duydu. Onlarla işinin daha kolay olacağını varsaydı. Az evvel hayıflandığı şeye şimdi sevinecek duruma gelmişti. İnsan kalbi ne kadar değişkendi böyle, halden hale, duygudan duyguya değişip duruyordu. Eğer altınları taşıyanlar arasında bu adamlar olursa her iş daha vazıh olurdu. Nusrettin olsaydı altının peşinden koşmak yerine altının ayağına gelmesini sağlamak gerektiğini söylerdi muhakkak. *"Keşke Nusrettin'in aklı bu akşam bende olsa!"*

Nasrettin zaman zaman bu duyguya kapılır, ikiz olmanın her şeyi eşit bölmesi gerektiği halde Allah'ın ona verdiği üstün zekâya karşılık kendisinden özrü aldığını düşünürdü.

Bazen onun yerine özürlü olmayı istediği gibi onun kadar akıllı olmayı da isterdi. Ama bu sefer sanki daha yürekten istemişti; birden Nusrettin'i yanı başında hissetti:

"Söyle!"

"Sen bu işe ne diyorsun kardeş!"

"Yılana yakın olmanın tehlikesini bir düşün..."

Nusrettin'in sesi şimdi zihninin içindeydi. Aklı onun aklı yerine düşünmeye başlamış; düşüncelerini kardeşiyle tartışır gibi iki taraflı tahlile yöneltmişti:

"Bülbül Ağa'ya mı yakın olayım? Bu akşam altınları çalan değil koruyan tarafta olacaktır, ne de olsa Defterdar'ın adamı."

"Yine de bir bityeniği hissetmiyor musun? Adam karşı sahilde efendisinin yanında bulunmak yerine burada bulunuyorsa bir sebebi olmalı. Hani horozla cemaat yapmaya niyetlenen tilkinin durumunu bilirsin, bu herif şimdilik horozdan uzakta, yeni tuzaklar peşinde olabilir."

"Haklısın, belki o da altınları takibe gelmiştir?"

"İyi ama altınların yerini Kurt Çelebi biliyor, o değil!"

"O halde ikili oynuyordur. Önce Kazasker ve Kurt Çelebi için altınların sahtesini hazırlıyor ve bedelini fazlasıyla cebe indiriyor, sonra da Defterdar'a altınların çalınacağı haberini götürüp önce bahşişi kapıyor, ardından da güya altınları koruyarak efendisine hizmet ediyor."

"Ben de böyle düşünürdüm, böylece Kurt Çelebi'ye de kazık atıyor..."

Nasrettin kardeşinin aklıyla konuşurken Bülbül Ağa'nın Defterdar Konağı'na doğru yokuşu tırmanmaya başladığını gördü. Düşmanın planı belli olmuştu.

Tersane Bahçesi'nde Sultan havai fişeklerin dua cümleleri yazan mahyalarını izliyordu. Cambazların gündüz üzerinde yürüdükleri ipleri bu sefer tersane leventleri kullanıyor ve

havada kandil kandil mahya gemiler yürütüyorlardı. Birden büyük bir akabe fişeği tam Haliç'in ortasında gökyüzünü aydınlatıverdi. Bütün başlar gökyüzüne çevrildiği sırada Şaban aydınlıktan istifade çevreyi inceliyordu. Ve onu gördü... Nasrettin'in Bülbül Ağa'yı görünce hissettiklerini şimdi Şaban hissediyordu; şaşkın şaşkın Çıngırak Beşe'ye bakarak. Herkesin gökyüzünü izlediği sırada telaşla tartışan üç kişiden biri... Önce Eyüp Tomruğu'nun aseslerine lanet okudu, sonra da Kazasker'in değiş tokuş için Kurt Çelebi yerine onu tercih etmiş olmasından memnuniyet duydu.

Nasrettin, Bülbül Ağa'nın ardından Tekfur Sarayı harabelerine girdi. Burası eski Bizans zindanlarıydı ve hâlâ İstanbul'un bitirim serserilerinin, evbaş kallaş bıçkınlarının ele geçirilmiş mekânı sayılırdı. İleride Defterdar Konağı vardı ve burada bekleyip olacakları gözetlemesi münasip olacaktı. Zaten konaktan Haliç'e inen tek güzergâh da burasıydı. Yani taşınacak bir eşya var ise şu yoldan geçecekti. Gözlerini dört açmalıydı, nakliye işlemi her an başlayabilirdi.

Bekledi, bekledi ve Haliç'teki dördüncü büyük fişeğin aydınlattığı yokuşta on kadar atlı gördü. Evet onlardı; atlardan biri süvarisizdi. Dikkat kesildi, iki küp taşıyordu. Tekfur Sarayı'nı geçtikleri andan itibaren takip de başladı. Sahile neredeyse saltanat kayıkları kadar görkemli bir kayık yanaştı. Hamlacılar, kayığı sahildeki babaya aborda etmek yerine alestada tutuyorlardı. Aceleleri olduğu belliydi. Nasrettin göreceğini görmüştü, derhal koşup Ayvansaray balıkçı çekeğine vardı. Bir kayıkçı onu görür görmez sandalını çözüp küreklere asıldı:

"Nasıl, dediğun gibi olmişdur?"

Nasrettin gülmemek için kendini zor tuttu. Karşısında güya iki hatun oturuyordu. Birisi çalı süpürgesinden, diğeri

korkuluktan bozma iki iskelet. Üzerlerinde de sıkıştırılmış ot ve samanlardan kollar, bacaklar. Sonra da başlarına örtülmüş iki ferace. Kömür kaşlar, zifte bulanmış püskül saçlarla iki arap bacı. "Bu kadar abartmasaydın hamlacı, karanlıkta iki hatun ile yolculuk yaptığımız anlaşılsın yeterdi. Ama teşekkür ederim, sanat göstermişsin."

"Mirah itme agam!"

"Haydi o vakit, küreklere daha hızlı asılalım."

Nasrettin adamın kuşağına bir kese akçe sıkıştırdı. Sonra da kenarda duran feraceyi başından itibaren beline kadar örttü. Bu sefer gülme sırası sandalcıdaydı. Pazu kuvvetini küreklere verirken memnuniyetini dua sözleriyle bildirdi:

"Hah-hah-ha... Senin kadın halin de heç çekilmazmış agam yav, evlerden uzah... Hah-ha..."

"Ücretin geri kalanını düşünüyorsan sakın gülme..."

Havai fişekler ve maytaplar atıldıkça takip ettikleri kayığı daha iyi seçmeye başladılar. İçinde sırma camedanlı, Venedik donlarından bol paçalarını diz kapaklarının üstüne kadar kıvırıp sıvamış, kızılca kıyamet tüvana yiğitler, ızbandut kılıklı solak baratalı leventler... Küreklere her asılışta kayık bir boy ileriye sıçrayıp gidiyor, bıçaklama kürek çekişle hayli hızlı yol alıyorlardı. Haliç'te üç kadın yolcusuyla karşı sahile geçen sandal biraz daha yaklaşıp onlara aborda olacak gibi yan verdi. Nasrettin'in niyeti olup bitenleri daha iyi görebilmek, hatta mümkün olursa seslerini duymaktı. O da ne? Nereden çıktığı belli olmayan bir mavna kayığa aborda oluyordu. İçinde tersane azapları vardı. Karadaki tulumcuların denizdeki uzantıları... Başlarında tuhaf baratalar, külahlar ve bellerinde etekler... Peki ama Defterdar kayığını neden durdurmuşlardı ki? Nasrettin zihninde hep bir soygun kurgulamış olmalıydı; azap mavnasını sıradan bir teftiş olarak yorumladı. Kayıkçının cümlesi onu uyandırasıya kadar:

"Ne acayip şey, heç deryaya tulumcu mu olurmuş? Kırh yıldır Haliç'te asayişi bozan bırakınız bir sandalcı, bir hamlacı, bir Allah kulu çıhmamışdur ağam."

Adam haklıydı. Haliç'te iki yakanın sandalcıları kendi aralarında emniyetle tanınır, gece vakti tek başına bir kadın bile sandala binse, hatta gidecek yeri bile olmasa, sandalcı onu muhafaza etmeyi vazife bilir, bununla övünürlerdi. O sırada tulumcu teşkilatının Bostancı Ağa'ya bağlı olduğunu, Tersane Emini'nin böyle bir uygulamasının olamayacağını düşündü. Gözlerini kısarak daha dikkatle baktı. Kayığın üzerindeki gölgelerden biri Bülbül Ağa olmalı, hatta bu azap görünümlü tulumcuların kayığı aramalarına itiraz etmeliydi. Ama hayır, bir yanda levent ve hamlacılar, diğer yanda ellerindeki tulumlar, başlarındaki baratalarla tulumcu neferleri, can ciğer kuzu dolması. Bütün bunlar bir şaşırtmaca olabilir miydi? Eğer öyle ise her şey mahvolurdu. Kayığa daha dikkatli bakmaya başladı. Ve evet, kayık hamlacıları puntellere tutunup birer birer yüzlerini denizden yana dönerek sıraya diziliyorlardı. Her kim onlara o emri veriyorsa kayıkta görmemeleri gereken bir şeyi yapmak üzere olmalıydı. O sırada iki yakada müthiş bir vaveyla koptu. Bütün İstanbul halkı toplanmış tek bir şeye hayretle bakarak çığlık atıyordu. Gökyüzünü aydınlatan böyle bir maytap kümesi o güne dek görülmüş şey değildi. Herkesin ışıkla gözleri kamaştığı, dikkatini gökyüzüne verdiği sırada maslahat görmek oldukça ince bir plandı. İçinden "Zamanlama müthiş!" diye geçirdi. Kazasker veya Kurt Çelebi tıpkı kendileri gibi düğünün akışına göre plan yapmış olmalıydılar. Sonuçta bütün gözler denizdeki havai fişeklerde ve maytaplarda, onların aydınlattığı sulardaydı. Nasrettin'in sandalcısı bile onca tembihe rağmen bakmazlık edemiyordu. Bakılmayacak gibi de değildi hani. Ve gözler birden sulara çevrildi. Haliç'in ortasında devasa bir balık, sırtına insanlar almış Sultan'ı selamlıyordu. Maytaplar ardı

ardına atılmaya devam etti. Herkes çok iyi görsün diye tersane neferleri durmadan alkış okuyor, bütün dikkatleri denizdeki balığa çekiyorlardı. Aydınlık arttıkça herkes gördü ki sırtında insanlar taşıyan o heybetli balık hiç dalbımıyor, yalabıklanmıyor, kuyruk çırpıp hareket etmiyor ama suyun üzerinde yüzüp gidiyordu. Herkes "ölü dev balık" diye düşünürken siyah sırtından fıskiyeler yapa yapa Sultan'ın önüne kadar gelip son bir hamleyle karaya su sıçratmasın mı? İnsanların coşku anı... Dahası, üstündeki adamlar tek tek balığın karnına girdiler ve balık denizin içine dalarak kaybolup gitti. Halkın kimisi adamların öldüğünü zannedip feryat çıkarıyor, kimisi gösterinin ihtişamı karşısında nâralanıp tersane neferlerine dualar ediyordu. Sandalcı da adamların öldüğünü sananlardandı ve küreklere asılmayı bırakmıştı. Nasrettin'in ise gözü hâlâ mavnadaydı. Orada bir şeyler oluyordu ve yakından izlemesi gerektiği açıktı. Sandalcıyı teselli babında uyarmaya çalıştı:

"Korkma ağa, o adamlar Yunus aleyhisselamın torunlarından olurlar! O balık da tersane leventlerinin marifetidir, leventleri yutmaz. Hele biz işimize dönelim!"

Nasrettin, o sırada Defterdar kullarının tersane azapları tarafından teftiş bahanesiyle oyuna getirildiklerini yüzlerine karşı haykırsa neler olabileceğini düşünüp güldü. Mavna ile süslü kayık ayrılmış, atı alan çoktan Üsküdar'ı geçmiş, kırmızı elma sarısıyla yer değiştirmişti. Zavallı adamlar sahile çıktıklarında taşıdıkları altının uçup gittiğini, yerine kızıl bakırlardan bir yığın suç nesnesinin kaldığını görünce acaba ne yapacaklardı? Tersane azapları kılığındaki soyguncuların içeride adamları olmalı, diye düşündü. İzledi. Bu arada sandalcıya Sultan'ı selamlayan balığın deniz altında gidebilen bir kayık olduğunu anlatmaya çalıştı ama adamın aklı bunu bir türlü kabul etmedi.

"Denizin altında yüzen bir sandal ha? Alay itma benimle agam?!"

"Asla alay etmiyorum, sandalın her yanını su almayacak şekilde kapatırsan sen de yüzdürürsün!"

"Tövba, tövba..."

Evli evine köylü köyüne faslından sonra kayık ile mavna ayrı istikametlerde ilerlemeye başladılar. Nasrettin altınların çalındığından emin oldu. Plan işliyordu. Baktı. Bu sefer Bülbül Ağa'yı tanıdı. Evet, artık emindi. Şimdi yapması gereken şey kayığı bırakıp mavnayı, sarı elma yerine kırmızı elmayı takip etmekti. Eliyle sandalcıya işaret etti. Sonra örtündüğü kadın kıyafetini çıkardı. Bülbül Ağa'ya kendini göstermekti niyeti. İlerleyen saatlerde onu, Haliç'de iki hanımla birlikte deniz seyrinde sanması için. Kayığın dümen suyunda dalgasına düşüp çalkandığı sırada Bülbül Ağa kendisinden yana baktı. Şaşırdığı o kadar belliydi ki! Duyamıyordu ama muhtemelen o anda hayretle karışık küfürler savuruyordu. Nasrettin hiç istifini bozmadı. Altınları götürmesi gereken mavna şu anda yönünü çevirip üzerine gelecek değildi. Ama Bülbül Ağa'nın öfkesi de aza benzemiyordu. Sesi dalga dalga kayığa kadar gelmeye başladı. Gerçekten de küfürler yağdırıyor, etlerini lime lime etmek üzere tehditlerde bulunuyor, ana avrat düz gidiyordu. Yine de dediklerini yapmak için mavnanın istikametini değiştiremedi. Büyük ödülü almak üzere efendisinin yanına gitmesi daha kârlıydı şüphesiz. Nasrettin onun artık kendisini takip etmeyeceğini anlayınca eliyle altın sayıyor gibi işaretler yaparak ona altınların uçup gittiğini haber vermek istedi. Ama o anda bütün vücudunu öfke saran bu adamın zihni bu işareti anlayacak durumda değildi. Sesi denizde kaybolasıya kadar küfürlerini sürdürdü. Kayıkçı bunca tehdidi duyunca karşısındaki delikanlıya bakıp acımıştı bile.

"Evlat; şu adam zindanda olmadığı sürece İslambol sana zindan sayıla zahir!.."

O sırada Nasrettin kuşağından bir dirsek boyunda iki adet boru çıkardı. Birinin fitilini ısırıp dişiyle dışarı sarkıttı ve denize attı. İkinciyi aynı şekilde dişleyip ucunu yağladı, sandalın oturağına yatırdı. Serpuşundan çıkardığı kav mantarı çakmak taşıyla tutuşturup alevlendirdi. Kırmızı bir duman çıkmaya başladığı zaman da havaya fırlattı. Gökyüzüne doğru yükselen kırmızı bir dumandı bu. İçinden "Sıra sende Şaban, dostum!" diye geçirirken ikinci akçe kesesini çıkarıp sandalcıya seslendi:

"Heyamola ağam, Hasköy ardına, şu mavnanın gittiği yere yakın bir sahile, Humbarahane'ye, pazuna kuvvet!"

XXII

Fakirin evine bir gece hırsız girdi. Fakir duyduysa da önemsemedi, döşeğinde kendini uyura verdi. Hırsız arayıp taradı ama çalacak nesne bulamadı. Nihayet köşede bir çuval un gördü. Hepsini götürmeye gücünün yetmeyeceğini düşünerek, sarığının tülbendini çıkarıp yere serdi. İçine un doldurup oradan çıkmaya niyetlenmişti. Ev sahibi vaziyeti anladı, hırsız un çuvalına doğru döndüğünde usulca uzanıp tülbendi yorganın içine çekiverdi. Hırsız avucundaki un ile döndüğünde gördü ki tülbent yok, neye uğradığını anlayıp kapıya doğru koşmaya başladı. Bu sırada ev sahibi arkasından çağırmaktaydı:

"Hırsıııız!... Dur, hırsıııız!..."

Hırsız kapıdan çıkarken seslendi:

"Bre uğursuz, hırsızın kim olduğu belliyken nasıl durayım!"

Bu, kahramanlarımızın tehlike içinde tehlikeye girdikleri
Ve değişen altın küpçesini ikinci kez değiştirdikleridir.

Tersane Bahçesi ve çevresinde herkes maytap ışıklarının aydınlattığı derya şenliklerini izlerken Şaban dizginini tuttuğu küheylanın ve yularını tuttuğu beygirin siperinde hem Haliç'i gözetliyor, hem Defterdar veya Kazasker'den hangisinde hareketlenme olacağına bakıyordu. Sonbaharın akşam serinliği çıkmıştı ama o, sırılsıklam terleme aşamasındaydı. Sırtındaki turşucu keçesi ve ayağındaki kaşıntılı potur yanında tanınmamak için sakallarına sürdüğü kına da nedense cildini kaşındırıyordu. Kaşlarını da rastıkla kalınlaştırmış, acayip biri olmuştu. Bu haliyle kendini aynada görse tanıyamazdı. Yine de içinden iyi yaptığını, ihtiyatlı olması gerektiğini kendine tembih edip duruyordu. Beygirin dengindeki kızıl ve sarı küpçeleri yokladı; *"Çil çil acı ve tatlı turşularım!"*

Gözleri Haliç semalarındaydı; Nasrettin'in vereceği işareti kaçırmamak için. Beygir huylanmaya başlamıştı. O huylandıkça da Şaban'ın parmakları, eyer yerinde duran sepete pış-pışlar yapıyordu; mahzende bırakmaya kıyamadığı yılanların tıslaması kesilsin diye kendini zorluyordu. Nihayet beklediği işareti gördü. Havai fişeklerin arasından yükselen Nasrettin'in kırmızı dumanı ona Sütlüce istikametine gitmesini söylüyordu. Sarı olsaydı beygirini Kasımpaşa'ya doğru çekecekti. Atına bindi, çil turşularını peşinden hareketlen-

dirdi ve sahili takiben ilerlemeye başladı. Şimdi dikkatle gözetlemesi ve denizde altını değiştirenleri bulması gerekiyordu. "Başardık!" diye sevindi. Planın en önemli kısmı, altınların çalındıktan sonra gideceği yeri doğru tespit etmekti ve işte şimdi sonuca ulaşmak üzereydi. Yüzde doksan dokuz doğru tahmindi; altınlar Kazasker'in Kasımpaşa sahilindeki yalısına veya zımmi evlerinden birine değil, Kâğıthane deresi kıyısındaki çiftliğine gidecekti. Ilıca'dan hemen sonra, gözlerden ırak bir yer...

Kıyı boyunca ilerledi. Badem ağaçlarının olduğu sahilde bir ağacın karaltısında önce bir fener ışığı gördü. Çevresinde oyalanan birkaç kişi vardı. Yanlarında da birkaç at. *"Bunlar olmalı! Alçak herifler!"* Haliç'te bir mavna, fenerle işaretler vererek onlara doğru yaklaşıyordu. Evet, artık emindi, bunlar Kazasker'in adamlarıydı. Herkesin deniz şenliklerine gittiği bir anda, şu ıssız bademlikte, hayvan otlatır gibi yapıp mavnadan inecek yükü bekliyorlardı. O da bir ağaca siperlenip atından indi.

Sahilde hareket hızlı başladı. Önce Kurt Çelebi'yi tanıdı. Demek tersane azepleriyle işi o kotarmıştı. Daha dikkatli bakınca Çıngırak'ı da orada, onları bekleyenler arasında gördü. *"Ne vakit uçup geldin be herif?"* Galiba ikisi arasında bir tartışma yaşanıyordu. El-kol hareketleriyle bağrışmalar. Muhtemelen Kurt Çelebi işin kaymağına konmak niyetindeydi ve buradan itibaren kimseyi, özellikle de Çıngırak Beşe'yi işe karıştırmak istemiyordu. Kazasker'in gözüne girmeyi düşünüyor olmalıydı. Visal Banu'ya abayı yaktığına göre buna ihtiyacı da vardı. Neyse ki tartışma büyümeden sona erdi ve Çıngırak Beşe Hasköy sahiline doğru atını koşturarak gitti. Muhtemelen Kazasker'e haber götürüyordu. Kurt Çelebi de yanındaki birkaç adama emirler vermeye başladı. Ve Şaban, asıl görmesi gerekeni gördü; altın küpçesini. Rengini seçebilmek için sürünerek bir hayli yaklaştı ve nihayet işte, kızıl küpçe. *"Acı turşu ha?"*

Plana göre şimdi önden gidip dere boyundaki sazlıkta ılıca başında yeşil elmayı hazır etmesi gerekiyordu; sarı küpteki sikkeleri kızıla boşaltıp diğerinden kurtularak.

Nasrettin, Humbarahane önünde karaya çıktığında sahilde havai fişekleri seyreden birkaç mahalleliden gayrı kimse yoktu. Çevreye bakındı. Bir at bulması gerekiyordu. Elini kuşağına attı; mahzende Bülbül Ağa'dan aldığı akçe kesesini yokladı. Sonra da Defterdar'ın okuması gereken pusulayı kontrol etti, yerinde duruyordu.

Yamaca doğru baktı. Birkaç ağaç ve altında tek tük bağlanmış hayvanlar. Yanlarına yaklaşıp hepsini sırayla ürküttü. Sahiplerinin dikkatini çekmekti niyeti. Ve biri koşarak geldi.

"Civelek, uzaklaş atımdan!"

"Elbette ağa, lakin güzel atmış, tam bana lazım olan cinsten..."

"Yürü yoluna!"

"Hani diyorum, satın almak istesem!.."

Gerisi kolay olmuş, adam kısa günün kârı diyerek en iyi atını iki güzel at parasına elden çıkarmıştı. Ama Nasrettin devamını getirdi:

"Ağa, bu gece şanslı gecen olabilir, on akçe daha kazanmak ister misin?"

"Bre söyle hele, neden olmasın!"

"Okuman yazman var mıdır?"

"Yoook!"

"Keşke olsaydı, ama keder etme. Senden Defterdar Efendi hazretlerine şu pusulayı götürmeni istiyorum. Bir müjdeli haberdir... Al işte, şu da on akçe. Ha, huzuruna varınca 'Devletlüm, bahşişimi isterim!' dersen bir at parası da ondan alırsın."

Nasrettin atı mahmuzladığı sırada adam arkasından bağırdı:

"Kim gönderdi diyeyim civelek!"

"Beni tarif et, anlayacaktır... Unutma ağa, ne kadar çabuk iş; o kadar çok bahşiş..."

İki at ayrı istikamete mahmuzlandığında Nasrettin'in altınları taşıyan adamlara ve Şaban'a yetişme azmi had safhadaydı. Aksi takdirde bütün emekler boşa gidecekti.

Tersane Bahçesi'ndeki seyir köşkünde sonbaharın bütün güzelliği Sultan düğününe ihtişam olarak yayılıyordu. Sultan hazretleri şenliğin en eğlenceli akşamında olmanın huzur ve sevinciyle bütün aksaklıkları unutmuş, adeta kendinden geçmişti. İki sünnet şehzadesi hemen yanında, taht biçiminde tasarlanmış köşk sofrasında gururla oturuyordu. Önünde kuruyemiş ve meyve tabakları, halka saçılmak üzere önüne konulmuş akçe lengeri, içmek isterse şerbet sürahisi, koklamak üzere çiçek vazosu... Karşısında ve yanlarında vezirler, elçiler, Şeyhülislam, Kaptan-ı Derya, Kazasker, Defterdar... Hepsi kendilerine ayrılan yerden havai fişekleri, denizde kurulan cambazhaneyi, tersane neferlerinin deniz oyunlarını izliyor,

Sultanın neşesine ortak oluyorlardı. Elbette Kazasker ile Defterdar'ın gözleri birbirlerini sinsice takip ediyordu. Derken Topçular Ocağı'nın hazırladığı özel bir nahıl meydana getirildi. Acayip bir şeye benziyordu. Bir selvi ağacı boyundaydı ve diğer nahıllar gibi şekerden değil tamamen havai fişeklerden meyveler vermişti. Nahıl tam ortaya yerleşirken çalması gereken hanende ve sazendeler yerlerinden kalkıp Sultan'ı selamlayarak huzurdan çekildiler. Yerlerine üç katlı mehter takımı gelip nöbet vurmaya başladı. Köslerin, davulların, çevgan ve zurnaların sesleri ayyuka çıkıyordu. Zigetvar veya Viyana önlerinde Sultan Süleyman'ın mehteri bile böyle ihtişamla vurmamıştı. Nihavent nağmeler, gece vaktinde şehrin hemen her yerinden duyulup insanları yataklarından fırlatacak kadar dehşetliydi. Misafirler coştukça coşuyordu. Derken selvi nahılındaki fişekler birer tarrakayla infilak etmeye başlayıverdi. Her biri patladıkça yelpaze misali yükselip çevreye yayılıyor, meydanı aydınlatıyordu. Defterdar karşısında beliren yüzü evvela o ışıkların yarattığı bir gölge oyunu zannetti ama değildi, işte öylece önünde durmuş, elini uzatmış, muzipçe gülümsüyordu. Dilenci gibi değildi. Rençber kılıklı biriydi. Teşrifat kaidelerine rağmen huzuruna kolayca nasıl gelebilmişti, buraya gelmek için kimlerin yardımını görmüştü düşünmek istemedi. Bunu başardığına göre elinde gösterip durduğu pusula çok önemli olmalıydı:

"Efendim! Kulunuz bir haber getirmişimdir; okuyunuz ve kerem elinizi açık tutunuz..."

Defterdar suratını buruşturdu, kâğıdı aldı ve yavaş yavaş açtı. Nedense okumak içinden gelmiyordu. Böyle coşkulu bir anda keyfini kaçıracak haber almaya tahammül edemezdi. Kağıt sanki kendisine, "Bu üüüüüüçç!" diyecekmiş gibi geldi. Gözleri önce Kazasker'i taradı. Karşısındaki adam hâlâ gülümsüyor ve "Efendimiz, bahşişim!" diyordu. Birden adamı

yanından kovmayı geçirdi. Peki ama ya güzel haber getirdiyse? Ve başladı okumaya:

"Devletlüm! Üç bin adet sultanî altınınız çalınmıştır. Hırsızlar Kâğıthane deresine doğru kaçıyorlar. Derhal hareket ederseniz dere boyunda yakalamanız mümkündür. Bir dost."

Kağıdı getiren adamı elinin tersiyle ittirip hemen arkasına bakındı. Bülbül Ağa'yı arıyordu. Göz göze geldiklerinde Sultan'a görünmeyecek şekilde usulca yerinden kalktı, yanına vardı, öfkesi had safhadaydı, adamın sakalından yapışıp şiddetle asıldı:

"Altınlar emniyetle yerine vardı demiştin değil mi?"

"E-evet efendimiz. Daha bir saat evveldi, kendi ellerimle malikanenize bırakıp başına muhafızlar koydum, sonra da buraya koştum."

"Allah seni kahretsin!.. Canına okuyacağım senin. Yürü gidiyoruz!"

Defterdar, Sultan'a doğru baktı. Eğlenceye dalıp gitmişti. Usulca ilerleyip seyisini buldu. Oradaki en hızlı koşan atına atladı ve Kâğıthane istikametine dört nala sürdü. Bülbül Ağa bile efendisine yetişmekte zorlanıyordu.

Şaban, dere boyundaki ılıca başına gelip sazların arasına küpçeleri indirdi. Keçe dövmesinden turşucu abasını yeniden düzeltti. Kıvrımını yukarı kaldırarak kalınlaştırdığı kaşlarını ve kınaladığı sakalını sıvazladı. Biraz sonra Kazasker'in adamlarından hangisiyle karşılaşacağı belli olmazdı. Tanınmaması gerekiyordu. Sesini kalınlaştırıp kontrol etti. *"Evet, böyle iyi!"* Çevresine bakındı. Mısır anızlarıyla sazlığın birbirine karıştığı yarı bataklık bir yeri karargâh edindi. Sarı küpçenin içindekileri kızıl olana boşalttığından emin oldu, sarı küpçeyi yere çaldı ve parçalarını ırmağa attı. Kızıl küpçeyi de beygirin eski püskü palanıyla örtüp üzerine

oturma talimi yaptı. Evet, rahat oturulabiliyordu. Ne de olsa biraz sonra burada oturarak her şeyi yönetecek, ekşi yeşil elmayla tatlı kırmızı elmayı el çabukluğuyla değiştirecekti. Sazlığın başlangıç noktasına varıp uzandı. Kulağını yere dayadı. Evet, yaklaşan at nallarının seslerini duyabiliyordu. Hatta sesler aceleleri var gibi tırıs geliyordu. Yılan sepetini geçecekleri yola yerleştirdi. Ayağıyla birkaç küçük fiske vurup yılanları uyandırdı. Hazır olmaları gerekiyordu. Sepetin kapağına bir ip bağlayıp ipi tutukluk yapmayacak şekilde yere uzattı. Böylece ipi çekerek uzaktan sepetin kapağını açabilecekti. Yarı karanlıkta bir deneme yaptı. *"Evet, gayet güzel!"* Artık küpçenin yanına varıp gizlenebilirdi. Feneri söndürdü. Yere oturdu. Kepenekten bozma turşucu abasına sarınıp beklemeye başladı. O anda düşündüğü tek şey buradaki işini tamamlayıp şu kaşındıran turşucu kıyafetlerinden bir an evvel kurtulmaktı.

Önce fenerlerin ışıklarını gördü. Sonra atları ve atların üzerinde hırsızları... *"Daha yakına! Daha yakına!"* Nefesini tuttu. Altınları taşıyan atı gözüne kestirdi. Onun fazla ürkütülmemesi gerekiyordu. Küpçenin kırılıp çil çil altınların tarlaya, mısır anızları arasına saçılmasını istemiyordu çünkü. Onun için sepetin kapağını ne zaman açması gerektiğini iyi seçmeliydi. Öndeki iki adama baktı, sanki birisi Kurt Çelebi'ye benziyordu. Plana göre öndeki iki at ürkütülüp kaçmaları sağlanacaktı; fenerleri taşıyan adamlar... Ve fenerlerin yere düşüp kuru mısır yapraklarıyla dolu tarlada yangın çıkarmaması önemliydi. Arkadaki ikisiyle kırmızı elmayı taşıyan beygir mutlaka orada kalıp avuçlarına düşmeliydi. Nefesini tuttu. İçinden, "Daha değil, daha değil, bekle, bekle..." diye sayıklaya sayıklaya bekledi, bekledi... Yeterince yaklaştıklarına kanaat getirdiği anda "Şimdi!" deyip davrandı ve ipin ucunu hızla çekti. Karanlıkta yılanların nasıl dağıldığını göremedi ama bir anda tıslayarak atların önüne

yayıldıklarını anlayabildi. Evet, atlar ürkmüştü. Ortalık bir anda hay huylarla birbirine girdi. Tahmin ettiğinin aksine öndeki iki atlıda fener yoktu ve atlar kaçıp gitmek yerine şaha kalkıp binicilerini üzerinden atmıştı. Kurt Çelebi'yi kıç üstü düşerken görünce içinden pek sevindi. *"Eh, bu da fena değil!"* Diğerleri yere düşenleri kaldırmaya çalışırken uzaktan ihtiyar bir turşucu edasıyla bağırdı:

"Kim var ordaaa?!"

"Sen kimsiiiiin?"

Şaban karanlıkların içinden süzülüp hızla yanlarına geldi ve küpçeyi taşıyan beygirin yanına yaklaşıp görevine başladı:

"Turşucuyum bey! Ilıca'dan tuzlu su almaya geldiydim. Ah, ah, ah, atlarınız mı ürktü? Oooo... Siz de mi turşucusunuz?"

Kurt Çelebi doğrulmuş, Şaban'ın küpçeyi yoklar gibi vuran eline kamçısıyla şaplağı indirivermişti. Mahzende ezilen parmaklarında hissettiği acıyı dışa vurmamak için dişini sıktı. Ancak canı çok yanmıştı. *"Alçak seni, bunun hesabını soracağım!"*

"Ne turşucusu be herif, çek elini?

"İyi ama beyim, bu benim turşu küpüme benziyor da... Gerçi beygir benimkinden daha bakımlı... Şanslı hayvan seni..."

Şaban ne kadar oyalayabilirse adamları oyalayacaktı; planı böyle yapmışlardı. Durmadan konuşmaya, saçma sapan sorular ve konularla adamları meşgul etmeye başladı. O sırada atlardan ikisi tekrar şaha kalkıp koşmaya başladılar. Yerdeki yılanlar yeniden hareketlenmiş olmalıydı. Adamlar bir an evvel toparlanıp oradan gitmek istiyorlardı. İçlerinden biri Kurt Çelebi'ye kaş göz işaretiyle "Bu turşucuyu ne yapacağız?" dercesine işmarlanıyordu. Eyvah, hesapta bu yoktu. Soyguncuların geride şahit bırakmayacaklarını plana dahil etmemişlerdi. Canını tehlikede hissetti. O korkuyla sesi titrer gibi oldu, Şaban olarak davranmaya başladı. Neyse ki bunu erken fark etti *"Aman ha aslanım, kendine mukayyet ol, sen bir turşucusun!"*

Kurt Çelebi adamlarından birini kaçan atları yakalamaya gönderdi. Sonra dostane bir yaklaşımla Şaban'ın yanına gelip elini omuzuna koydu:

"Yakınlarda mı oturursun ağa?"

Bu kadar samimiyetten sonra Şaban, kalbinin atışını duyacaklar zannetti. Titrememek için kaskatı kaldı. Can düşmanının nefesi nefesine karışıyordu. Vereceği cevap kendisi için tehlikeli bir akıbet getirebilirdi. Yalanı ustaca söylemeliydi:

"Hee!.. Aha hurda, bağın öte yanında, Haşmetlü Kazasker efendümüzün çiftliğine komşu... Buyurun misafirimiz olun, oğlum da atlarınızı arar, bulur."

Şaban arka arkaya bu kadar yalanı uydurabildiğine kendisi de şaştı. Gözleri uzakları yokluyor, karanlığın içinden çıkıp geliverecek bir silueti, kulakları gaibe açılmış dörtnala bir süvarinin nal sesini bekliyordu; saçma sapan sözlerle adamı oyalıyarak... *"Nasrettin, nerede kaldın? Hadi aslanım!"*

Nasrettin, Sadabad karşısında yüksekçe bir yerde atını durdurmuş, pusula gönderdiği Defterdar'dan bir hareket görmeyi bekliyordu. Beklediği fener ışıkları dalgalana dalgalana yaklaşmaya başladığında dizginlerini Ilıca'dan yana çevirdi. *"Gel bakalım Defterdar Efendi, gel hele!"*

Şimdi zamanlamayı çok iyi yapmalıydı. O ana kadar Şaban'ı zor durumda bıraktığının farkındaydı. Süratle yetişmek için dörtnala sürdü. Gideceği yer belliydi. Yolun ilerisinde sazlık ile buğday anızlarının karıştığı yarı bataklık bölge... Beş dakikaya orada olacağını hesap etmişlerdi. Öyle de oldu. Sazlığı görür görmez bağırmaya başladı:

"Kurt Çelebi neredesin? Kurt Çelebi neredesin?"

"Ben bu sesi tanıyorum!.."

"Elbette ağam, kulunuz Nasrettin'im, Dobra Hatun Külhanı'ndan!"

"Bre tutun şunu!"

Adamlar Nasrettin'in üzerine atıldıklarında o gayet sakindi:

"Ağa şimdi benimle hesap görme vakti değildir. Size haber vermek üzere koşup geldim. Defterdar arkanızdan geliyor, birkaç dakikaya burada olur... Canınızı kurtarın!.."

"Hah, ha... Defterdar neden arkamızdan gelsin ki?"

"Altınlarını geri almak için, elbette!"

Kurt Çelebi ne yapacağını bilemeden öylece kalakaldı. Bütün iş ortaya mı çıkıyordu yani? Bu zıpır çalınan altınları nasıl bilebiliyordu? Söylediğinin bir an doğru olduğunu var saydı. Sonra da inanmamak için sordu:

"Defterdar'ın haberi nereden olacakmış bakalım?"

"Zannederim bir pusula aldı; Çıngırak Beşe'den olabilir. Yani diyorum, maytap seyrindeyken... Yazıyormuş ki, Haliç'te nakliye esnasında altınlarınız çalındı... Okur okumaz hemen atlanmak üzere meclisten ayrıldığını aha şu gözlerim gördü."

"Diyelim öyle oldu; senin bunda menfaatin ne ki buraya koşup geldin?"

"Ağam, evvela ben Dobra Hatun'a karşı mesulüm. İkincisi Bülbül Ağa'm altınların devlet ve hünkârımız efendimiz için bastırıldığını söylemişti, elbette sizin de burada bulunmanız devletin menfaatinedir, yanılıyor muyum? Üçüncüsü o kadar emek verip, çekiç sallayıp darp ettiğim eserlerin çöp olmasına razı olamam. Dördüncüsü..."

Nasrettin bütün bunları anlatırken milim milim adımlarla yerinde dönüyor, diğerleri de farkında olmadan onunla birlikte çark ediyorlardı. Plana göre Şaban'ın beygire sokulup kimseye hissettirmeden palan kayışını çözmesi gerekiyordu; kızıl elmanın hasarsız ele girmesi için. Nasrettin herkesin dikkatini çekince Şaban kayışı çözmeye başlamıştı bile. O sırada Kurt Çelebi Nasrettin'in saçma sapan sözlerini yarıda kesip azarladı:

"Yeter, şarlatan seni... Bütün bunlar için etini lime lime doğrayacağım, bağlayın şu serseriyi."

Nasrettin sanki umursamaz gibi yine yumuşak bir üslupla sözlerine devam etti; Şaban'ın işini bitirmesi gerekiyordu. Şaban palanı boşalttıktan sonra kayışa geçirdiği bir ipi yerdeki mısır koçanlarından birinin köküne dolayıverdi. Ve planın en can alıcı kısmı gelmişti:

"Kurt Çelebi'm, bana inanmamakla hata ediyorsunuz. Dediğim tamamıyla hakikattir. Ömrünüzün geri kalanını zindanda geçirmek istemiyorsanız sözümü dinleyip kaçın buradan. Defterdar sizi yakalayacak olursa..."

"Yeter seni veled-i zina..."

Nasrettin'in sözleri Kurt Çelebi'ye tesir etmemişti ama yanındaki adamlar şüpheyle birbirlerine bakmaya başlamışlardı. Nasrettin onların tereddüdünü pekiştirmek üzere devam etti:

"Bakın işte bakın, ben dediydim... Şu fener ışığı bata çıka sizce nereye geliyor? Size söylüyorum, defterdar peşinizde, kaçın..."

"Sen neden kaçmıyorsun?"

- "Altını ben mi çaldım ki kaçayım? Lakin on akçe verirseniz burada bekler onu yanlış istikamete yönlendirebilirim."

"Bak sen! Bir de on akçe istiyor küstah serseri!"

"Şimdi yirmi oldu. Ama bence siz fiyat yeniden katlanmadan kaçın!.. Gelenler Defterdar diyorum size!..."

Kurt Çelebi yeniden söz dalaşına girecekken adamlarından birisi yanına yaklaşıp mırıldandı:

"Ağam, galiba doğru söylüyor, gelen fener devletlü fenerine benziyor, gidelim buradan!"

"Durun korkak herifler, bu tuzağı kendisinin kurmadığı ne malum?"

"Bu yetim, kimsesiz, fakir delikanlı size vereceği otuz akçelik hizmetle yeterince mutlu olur, üç bin altını ne yapsın?"

Nasrettin üç bin altın deyince adamların hepsi birden küpçeye baktılar. Muhtemelen neye alet edildiklerini ve ne kaçırdıklarını bilmiyorlardı. Bunun üzerine önce sayıkladılar, sonra Kurt Çelebi'yi zorlamaya başladılar:

"Üç bin altın mı?"

"Üç bin..."

"Servet bre!.."

"Ağam, altınları alıp kaçalım buradan!"

O sırada karanlığın içinden Bülbül Ağa'nın sesi gürledi:

"Davranmayın ulaaaaaann.."

Kurt Çelebi önce "Bülbül, sen ha!" diye haykırdı, ardından atlardan birine atladı. *"Sana soracağım bunun hesabını!"* Beygirin dizginini eline geçirip mahmuzladı. Diğer adamlar başlarının çaresine bakmak üzere kalan iki atı paylaşmak için önce mücadele ettiler, güçlü olanlar suç ortaklarını silkeleyip ata bindiler. Diğerleri karanlıkta mısır tarlalarının arasına rastgele kaçıyorlardı. Ve tam da planlandığı gibi atlar mahmuzlanıp birden hareket edince küpçeyi taşıyan beygir de ileri atıldı. Üzerindeki semer ve palanı arkada büyük bir gürültü çıkararak boşandı. Nasrettin ile Şaban tetikteydiler. Küpçe kırılmasın diye Nasrettin'in sırtındaki keçe abayı palanın altına fırlattılar. Nafile... Küpçe kırıldı. Gel gelelim fazla ses çıkarmadığı için o hengamede kaçan adamların dikkatini çekmedi. Çekse de can havliyle altını düşünecek halleri yoktu. Dökülen altınlar birkaçı hariç geniş abanın içinde kalmıştı. Herkes uzaklaşınca Nasrettin ile Şaban hemen kırılan küpçeyi abanın içinde dere kıyısına götürüp bir çukura yamadılar. Üzerine birkaç eşinmelik toprak örtüp tekrar aynı yere koştular; görev başına. Saniyelerle yarışarak.

Bülbül Ağa ile Defterdar yanlarına geldiğinde meydanda yalnızca turşucu vardı. Hiç birisi onun Şaban olabileceğinden şüphelenmedi. Turşucu karşısındaki devletlülara hürmet gösterip riayet etti. Sordukları her soruyu cevaplandırdı. Kendisi-

ni orada bir kulübede yaşayan fakir, kimsesiz bir turşucu olarak tanıttı. Az evvel yaşananları -elbette kendine göre- anlattı. Adamların neye benzediklerini tarif edip nereye kaçtıklarını söyledi, sonra da dürüst bir vatandaş gibi davranıp üstünde oturduğu küpçeyi kendilerine teslim etti; içinde ne olduğunu bilmezlenerek. Defterdar kendisine minnetini bildirdiğinde de alçakgönüllülük gösterdi:

"Devletimiz ve Sultanımız efendimiz için yapılmış bir vazife sayın!"

Defterdar altın dolu küpçeye –elbette içinde kızıl elma yerine yeşil elma olduğunu bilmeden- erişmenin sevinciyle giderken bu fakir turşucuya dürüstlüğünden dolayı kesesinden çıkarıp on altın bahşiş bıraktı. Turşucu arkalarından bakarken fakirin evinden un çalmaya çalışan hırsızı düşünüyordu. Ev sahibinin fendi hırsızı yenmişti.

XXIII

Birbiriyle çok iyi anlaşan üç öküz vardı. Yedikleri ayrı gitmez, dostlukları zaman ve zemin tanımazdı. Birbirlerini kollar, gözetir, tehlikeler karşısında omuz omuza verirlerdi. O kadar ki aslan bile onların yanına yaklaşamazdı. Ne zaman öküzlere saldırmak istese üçü birden aslanı savuştururlardı.

Aslan sonunda bir karar verdi. Bunların üçünü birbirinden ayırmadan yemesi mümkün görünmüyordu. Nihayet öküzler arasında bir söylenti çıkardı. Güya onlardan biri demiş ki; "Aslında en güçlü benim. Bu ikisi korkaklıklarından yanımdan ayrılmıyorlar." Birkaç gün sonra başka bir dedikodu yaydı ve ikinci öküzün diğerleri hakkında "Ben olmasam bunlar otlayacak çayır bulamazlar, gidip ağaç kabuğu kemirirler, bunları ben idare ediyorum" gibi cümleleri dolaşıma soktu. Üçüncü öküzün ağzından çıkardığı söylenti ise en şiddetlisiydi: "Bu ikisinde akıl yoktur. Ben olmasam bunlar yollarını bile bulamazlar."

Söylentiler kulaktan kulağa yayılarak öküzlere kadar ulaştı. Ne olduysa ondan sonra oldu ve öküzler birbirine düştü; yok sen bunu demişsin, yok sen şöyle konuşuyormuşsun...

Aslan öküzleri birbirinden ayırınca hepsini tek tek yedi.

Bu, Kazasker'in Kurt ile Çıngırak'ı cezalandırması
Ve Bülbül Ağa'nın bir kez daha Defterdar'ı kandırmasıdır

Sabah sabah sol tarafından kalkmış; ibrik, leğen, havlu faslına bile geçmeden gözlerini ovuşturarak karşısındakileri paylamaya başlamıştı:

"Ahmak herifler, yüzünüze gözünüze bulaştırdınız!"

"Hep bu Çıngırak'lı yılanın yüzünden Kazasker Hazretleri, eğer dediğimi..."

"Haşa Efendimiz. Eğer şu pısırık Çelebi işe hiç karışmasaydı..."

"Susun, salak herifler... Kavga yerine tedbire bakın şimdi. Defterdar erinde geçinde işin bizden olduğunu bulacak. Bulduğu anda da tam bir savaş başlatacak. Durum vahim!"

"Öncelikle şu Nasrettin denen çilingiri bulmalıyız, efendimiz. Kâğıthane Ilıcası'nda Defterdar'a ne söylediğini öğrenmek için. Belki de bizi ele vermemiştir."

"He ya, önce adamın canına kast et, sonra da ele vermemiştir diye züğürt tesellisi ara, ahmak herif. Asıl o herif bizi bu hâle sokmuş olmasın sakın? Aslanla üç öküzün hikâyesini bilir misin sen? Hâlinize bakın, hepiniz birbirinize düşüp darmadağın olmuş vaziyettesiniz ve bunu size yapan aslan için belki de bizi yemez diyorsun."

"Eğer yemekten başka bir planı var ise efendimiz..."

"Başlangıçta sen bulmuştun değil mi onu, şimdi yeniden bul da öğren bakalım. Olmazsa Dobra Hatun'a bak."

"Bana kalırsa efendimiz, boşuna emek çekmeyiniz derim. Dobra Hatun olanları öğrenirse çocuğu bize vermeyeceği gibi bir savaş da o başlatacaktır."

"Mazeret, mazeret!.. Öküzler sizi, eğer tek yol o çocuktan geçiyorsa, gidin arayın, el altından bulun, gizlice devşirin, ne halt ederseniz edin. Önce öttürün sonra boynuzlayıp karnını deşin."

"Bir de şu turşucu var efendimiz, bulmamız gereken."

"Hangi turşucu?"

"Hani sizin çiftlik komşunuz olan. Sizi tanıyormuş."

Kurt Çelebi akşam turşucuyla konuştuklarını tekrar edince Kazasker daha bir öfkelendi:

"Çiftliğin yakınında bir turşucu hatırlamıyorum. Desenize öküzleri birbirine düşüren aslan iki oldu. Karar verin, sizi oyuna getiren Nasrettin mi, turşucu mu?!"

"Oyuna getirmek mi? Nasıl olur efendimiz, atlarımız yılandan ürktüğü vakit bize yardım ede..."

Kurt Çelebi cümlesinin gerisini getirmedi. Kazasker haklı olabilirdi. Turşucunun sesini ve yüzünü yeniden hatırlamaya çalıştı. Durdu. Fener ışığında fark etmemişti ama şimdi düşününce artık emin olamıyordu. Kızıla çalan kınalı saç ve sakallar... Bir yerlerde görmüş gibi tanıdık gözler, sanki işittiği bir sesti. Açık etmedi:

"Yok, yok... Orda bir turşucu vardı, araştırıp onu size getireceğim. Lakin öte yandan diyorum ki, acaba, yani..."

"Ne diyorsun, geveleme!"

"Bunların peşine düşmekten daha hızlı davranıp Defterdar'ın bir adamını avlasak, sonra da gelişmeleri içeriden öğrensek..."

"Var mı böyle biri?"

"Var efendimiz, lakin biraz masraflı olacaktır!"

"Masrafsız iş yapmayacağın malumdur herif, söyle kim?"

"Defterdar Efendi'nin kahyası, Bülbül... Kolay satın alınabilir biri."

Çıngırak araya girdi:

"Efendimiz bu alçağa sakın inanmayınız. Kaç vakittir bununla Bülbül dediği herifi takip ederim; bilesiniz ki ikisi düzenbazlık ortağı olmuş haramzadelerdir!"

"İyi ya işte! Farz edelim ki iki çıplak bir hamama yaraşmış, şimdi işe yarayacaklar."

"Ama efendimiz hamamdan giyinerek çıkmak lazımdır; Ejder hamama Defterdar'ı, bu nankör de sizi soymak için giriyorlar. Sonunda kendileri giyinip çıkarlar da sizi çıplak bırakırlar diye korkarım."

"Yeter bre, bunlar nasıl sözlerdir? Kurt Çelebi bizim mutemedimiz, namusumuzdur."

Kurt Çelebi hançerini çekip Çıngırak Beşe'ye saldırmaya hazırlanırken Kazasker eliyle onu durdurdu. Ama Çıngırak bayrağı açmıştı bir kere, durmuyordu:

"Efendimiz, atınıza nal olup yerlerde sürünmeye razıyım, beni dinleyiniz. İşte boynum, isterseniz vurun. Ben iddiamda ısrarcıyım. Bu adam size Defterdar'dan büyük düşmandır. Ayrıca namusunuz dediğiniz herif sizin namusunuza göz dikmiştir."

"Bilakis efendimiz asıl ırz düşkünü alçak bu yılanın ta kendisidir."

Kazasker birden durdu? Bu ithamlarla ikisinin de ne demek istediklerini açıklamaları için meraklı gözlerle yüzlerine baktı. Kurt Çelebi pişkin pişkin konuşmaya hazırlanırken Çıngırak nasıl bir iftiraya uğrayacağının merakı içinde söz kaptı:

"Şey, efendimiz! Visal Banu kızımıza bakışlarını fark etmiş olmalısınız?"

"Haşa efendimiz, o benim kardeşim sayılır, lakin bu alçak onun hakkında..."

Kazasker sendeleyip sedire oturdu. Artık hiçbir şey dinlemiyor, dinlemek istemiyor gibiydi. Ellerini çırpıp kapıya bağırdı:

"Huuu!.."

Derban içeriye girdi:

"Destuuuur!"

"Bana iki muhafız gelsin evladım, maslahat görelim!

Kurt çelebi ile Çıngırak Beşe gelecek muhafızların Nasrettin ile Bülbül Ağa'yı aramaya gideceklerini düşündüler. Yanıldıklarını görünce de iş işten geçmiş oldu:

"Muhafızlar! Şu ikisinin ellerini arkalarından birbirlerine bağlayın. Götürüp odunlukta birkaç gün açlığa terk edin. Sonra da bana Defterdar'ın adamlarından Bülbül Ağa dedikleri herifi getirin. Güzellikle veya zorla!"

Okmeydanı'nda kuşluk güneşi pastırma yazında görücüye çıkmış gibiydi. O günkü şenlikler için arılar gibi çalışan yüzlerce işçi, temizlikçi, gösteri vazifelileri her yandaydı. Halil Ağa ile Defterdar, hünkâr ile şehzadelerin oturacağı köşkün döşemelerini değiştirmek üzere ayakta teftiş ve müzakere ediyorlardı. Halil Ağa'nın dediğine göre öğle vaktinde yapılacak yağlı direk faslını şehzadelerin annesi Hanım Sultan ve diğer harem halkı da izleyeceklerdi. Bilhassa şehzadelerin anneleri olan hanım sultanlar bunu görmeyi çok istiyorlardı. Bütün düğün müddetince nadiren eğlenceye katılmışlar, şehzadeler arasına rekabet girmesin diye saraydan fazla çıkmamışlardı. Sultan ise şimdi onların gönlü olsun diye titizleniyor, üçüne de ayrı ayrı mavi boncuk dağıtıp vaatlerde bulunuyordu. Bütün bunlar Valide Sultan'ın yine de başköşeye oturmasına engel olamamıştı. Herkesçe malumdu ki Sultan için eşlerinden evvel annesinin gönlünü yapmak evladır.

Defterdar'ın aklında bambaşka düşünceler ve planlar vardı. Öncelikle dün gece altınlarını kimin çalmak istediğini

merak ediyordu. Eski yoldaşı Kazasker böyle bir şeyi yapar mıydı? Onun paradan ve zenginlikten ziyade güç peşinde koştuğunu biliyordu. Gençliğinden bu yana gayri meşru yollardan yeterince servet edinmişti. Hem altın çalmaktan daha kârlı işler yapmakta da mahareti vardı. *"Peki ya paraya değil de güce tamah ettiği için altınlarımı çalmışsa?"* Evet, bu mümkün olabilirdi. Henüz on üç yaşlarında sokaklarda tutunmaya çalışırken keskin zekaları sayesinde Enderun'a girdikleri günden bu yana onun güce tutkun yaratılışını defalarca görmüş, tecrübe etmişti. Birlikte ve sırdaş olarak karanlık işlerde geçirdikleri uzun yıllar boyunca da güç tutkusu hiç değişmemişti. Gücün en büyüğüne hükmeden sadrazamlık makamı onu kamçıladıkça kamçılıyordu; tıpkı kendisi gibi. Bunun için de şimdi tıpkı kendisi gibi vezirliğe yükselmeyi aklına koymuştu. Yıllardır aralarında sürüp gelen mücadele, hırs ve kıskançlığın onu böyle bir yola çekmiş olmasından huzursuzluk duydu. *"İyi ama eline ne geçecek?"* Tanıdığı kadarıyla Kazasker parayı güç uğruna saçmaktan geri kalmazdı. Geçmişte ortak yaptıkları pek çok yolsuzlukta ekseriya parayı kendisi, gücü o devşirmişti. Nitekim bugün Defterdar olan kendisi Kazasker olan oydu. Şeker bahçesindeki aksaklık ve mevlithanların sünepelikleri yüzünden Sultan'ın sıralı azarlarına muhatap olduğunda da onu parayla değil güçle alakalı görmüştü. Devletlular katında itibarını sarsacak fıkralar anlatmasını bile buna yordu. Lakin sadrazamlık yolunda kendisine büyük rakip oluşu asla masum görülüp kabullenilemezdi. Düşündü; acaba rolleri değişselerdi kendisi onun gibi davranır mıydı? Arada yıllarca evvele dayanan tuz ekmek hakkı böyle bir rekabet için kolayca çiğnenmeli miydi? *"Sen de az değilsin Defterdar, belki de hak etmişsindir; var şimdi mücadele et!"*

Defterdar kararını verdi. Kazasker ile karşılaştıkları ilk anda ağzını arayacak ve olta atacaktı. Belki de yeme gelir,

zokayı yutardı. Hazırladığı cümleyi içinden birkaç kez tekrarladı:

"Bugün Haliç balıklarını üç bin kalp altınla yemlemişler!"

"Eğer hırsızlıkla ilgisi varsa mutlaka kendini ele verecek bir şey yapar veya söyler, ben de burnuna halkayı geçiririm."

Yağlı direk hazırlıklarına yeniden döndü. Gözleri Bülbül Ağa'yı aradı, ona yaptıracağı çok şey vardı. Bir an evvel gelmesi lazımdı. Dün gece Sultan'ın yokluğunu hissetmemiş olması da bir nimet sayılırdı. Yeni bir aksaklığa tahammül edemezdi. Uf, başında ne kadar çok sorun vardı böyle. Birkaç gündür yaşadıkları dengesini mi bozuyordu ne? *"Rahatla! Her şey yoluna girecek!"*

Bir kağnı sesi duydu. Ardınca yirmi kadar muhafız... Başlarında da Bülbül Ağa gülümseyerek geliyordu. *"Oh!.."* Gelişindeki edadan kendini affettirebilmenin yollarını arayacağını tahmin etti. Her zamankinden ziyade yaltaklanmaya meyilliydi çünkü. Yanılmadı:

"Bugün sizin gününüz efendimiz. İkbaliniz parlayacak, talihiniz kutlanacak! İşte kağnıda altınlarınız, tam iki bin yedi yüz sultanî altın; Zer-i Mahbub. Bugün yıldızınız..."

"Yeter Efendi, bugün benim değil şu direğin yağa ihtiyacı var. Elbette her şeyin yolunda gitmesine de. Dünküne benzer bir hata istemiyorum. Zaten sabah sabah senin yüzünden bir sandal sefasına çıktık?"

"Affediniz efendim, anlayamadım?!"

"Dün akşam bana layık gördüğün sahte altınları kendi elimle Haliç'in dibine saçtım. Birileri yeniden değiştirmeye kalkmasın diye!"

"Nasıl yani efendimiz, üç bin altını Haliç'e mi attınız?"

"Ya ne yapsaydım?"

"Sahte olduklarından emindiniz değil mi?"

Defterdar içinden "Elbette!" diye kendini ikna ederken bir an hakiki altınları sahte diye denize döktüğünü düşüne-

cek oldu. *"Asla!"* Bülbül Ağa'ya öfke üstüne öfke kusarken kendini inandırmayı da ihmal etmedi: *"Zavallı ahmak, sahte altınların Haliç'i boylamasına bile üzülecek kadar ruhunu şeytana satmış!"*

Bülbül ise hâlâ onu teselliye çalışıyordu:

"Siz sağ olunuz efendimiz. Gönlünüzü ferah tutup müsterih olunuz. Helal rızık elbette sahibinden uzak düşemez, onu bulur. Verilmiş sadakalarınızın yüzü suyu dünkü hata başımızdan savıldı. Mamafih bendeniz çalınan altınların geri geleceğinden emindim efendimiz, çünkü sizin gibi mürüvvetli, dürüst, helalinden kazanan..."

"Yeter dedim bre!.. Asıl senin verilmiş sadakan varmış, şükret ki tek eksiği olmadan hepsine kavuştuk, aksi takdirde ilk giden altın senin kelleni de götürecekti. Ayrıca seni affetmiş de değilim; bu vahim hatanın müzakeresini akşama yapacağız. Şimdi ver şu testiyi bana."

"Buyurun efendimiz, içinde tam üç yüz Zer-i Mahbub...

"Güzel! Öğle namazından sonra Sultanımızın teşrifiyle birlikte direğin tepesine kim çıkarabilirse artık... Çıkaran için de yarışma usulü on altın bahşiş konulsun!"

Bülbül Ağa kırmızı kadifeden bir keseyi iki parmağı arasında sallayıp şıngırtıyı Defterdar'ın duymasını sağladı, sonra da nazikçe sundu:

"Buyurun efendimiz. O da hazır!"

"Muhafızlar küpçeyi kağnıdan indirip tîrendaz odasına taşısınlar. Kapı kilitlenip başına iki nöbetçi konacak, unutma!"

"Emiriniz başım üstüne efendimiz, en iyi dört cengâverimizi muhafız ayırdım."

"Güzel, ben şimdi Sultanımız efendimize mihmandarlık yapmak üzere Tersane Sarayı'na iniyorum. Geldiğimde direk hazır olsun. Gönüllüleri de tertip ve düzen içerisinde şurada sıraya koyarsın."

Defterdar ayrılınca Bülbül Ağa süklüm püklüm meydana ilerledi. Önce direğe baktı. Her tarafı küştüreden geçmiş, zımparalanıp cilalanmış, sonra da yağlanıp sıvanmış, ışıl ışıl parlıyordu. Bu direğe tırmanacak babayiğidin on altından fazlasını hak edeceğini düşünerek istihkâmcıların yanına vardı. Ucundaki çengeli, üzerindeki yağı ve kazılan çukurun derinliğini kontrol etti. Direğin, yerine oturtulduğunda tek milim bile sallanmaması, eğilmemesi, devrilmemesi gerekiyordu. Bu sayede Defterdar, Sultan'ın, Bülbül Ağa da Defterdar'ın güvenini kazanmış olacaklardı. Bülbül Ağa bir gece önceki hatasını düşündü. Düğün sonuna kadar Defterdar'ı yeniden avcunun içine alabilmeliydi. Öte yandan bir de Kurt Çelebi meselesi vardı. Ahmak herif bir çuval inciri berbat etmişti. Şimdi güzel güzel altınları bölüşmek varken bir de canlarını tehlikeye atmıştı. Bunun hesabını mutlaka soracaktı. Nasrettin ile Şaban da ayrı bir dertti. Onlar yaşadıkları müddetçe kalpazanlığın suçu hep bir gölge gibi kendisini takip edecekti. Lakin öte yandan Dobra Hatun'a da bulaşmak istemiyordu. Onun adına leke sürecek hiçbir hareketi İstanbul'da hiç kimseciklere izah edemezdi.

İstihkâm ve lağımcılar halatlara yapışmış "Haydi hoooop!" diye diye direğin başını yükseltmeye başlamışlardı. Domaniç ormanlarından kesilip gelmiş devasa bir direkti, başı yükseldikçe heybeti belli oluyordu. Öğle eğlencesi çok neşeli olacaktı muhakkak. Bülbül Ağa işçilerin sesine dalıp gittiği sırada gözüne tanıdık bir sima çarpıp geçti. Birden kendine gelip bütün dikkatiyle baktı. Evet, ta kendisiydi. Gökte ararken yerde bulmuştu; Nasrettin. Usulca arkasından yaklaşıp ensesinden yakaladı:

"Civelek!.. İşte avcumdasın!"

"Bıııııraak beeeeeeeeniii."

"O hataya bir kere düştüm, bir daha asla olmaz!"

"Tik-tak!.. Tik-tak..."

"Bana numara yapma, elimden kurtulamayacaksın!"

"Bııraaaaaaak eeeeeeeeeensemii aa-a-daaam!

Bülbül Ağa şaşkına dönmüştü. Yakaladığı delikanlı hem Nasrettin idi, hem değildi. Emin olmak için sordu:

"Adın Nasrettin; değil mi?"

"Nus-nus-nusrettiiiiiiiin!"

Bülbül Ağa önce Nasrettin'in korkudan böyle söylediğini sandı, sonra kendisinden korktuğu başka zamanlarda böyle davranmadığını düşündü. Ama bu derece benzerliğe de hayret etmeden duramadı. *"Dedikleri ikiz bu olmalı!"* Her ihtimale karşı onu elde bulundurmakta yarar vardı. Bir plan kurdu; önce özür dileyip ellerini üzerinden çekti, özür dileyip yanından ayrıldı. Sonra sinsice takibe başladı; kuytu bir köşede başına çuvalı geçirip sesini kesmek üzere. Bir müddet peşinden gitti. Derken tersane azapları akşam deniz içinde yürüttükleri demir balığın çarklarını sergilemek üzere meydana getirmeye başladılar. Elli altmış kadar adam, birbirleriyle yer değiştirerek ilerliyorlardı. Nusrettin çarkları görünce keyiflendi ve yaylana yaylana onları takibe başladı. Hem gidiyor, hem ardı ardına rakamlar sayıklıyordu:

"Üç yüz altmış, yüz yirmi, iki yüz kırk, altmış, yedi yüz yirmi, yüz seksen..." Bülbül Ağa onun irili ufaklı çarklardaki dişlileri, civataları, delikleri saydığını elbette keşfedemedi, yalnız gittikçe yanına biraz daha yaklaştı. Rakamları duydukça onun Nasrettin olmadığına kanaat getirdi. Hatta özürlü olduğunu fark etti. Eğer onu elinde tutarsa Nasrettin'i tıpış tıpış ayağına getirebileceğini düşündü. O sırada fırıncı esnafı, alay halinde gösteriler yapmaktaydı. Yanlarına varıp boş un çuvallarından birini satın aldı. Adımlarını Nusrettin'in adımlarına uydurdu. Çuvalı elinde açıp hazırladı. Nefesini tuttu, bir adım sonra çarkları taşıyan adamlar köşeyi dönecekti. Tam zamanıydı. Çuvalı hazırlamış, göbek hizasında tutuyordu; fırsatını bulduğunda kuytu bir köşede

başına geçirivermek üzere. Bir anda her şey kararıverdi. Çelik kolların kendini sımsıkı tuttuğunu hissetti. Neden sonra düşünebildi; başına bir çuval geçirilmişti. Unlar ağzından boğazına kaçıyordu.

XXIV

Kanadını alevlere yakan pervane muma şöyle dedi:

"Behey divane, haydi ben aşığım, bana yanmak yaraşır, peki sana ne oluyor, sen neden yanıyorsun?"

Mum hem yanıyor, hem cevap veriyordu. O sırada bağrından göz yaşları süzülüyor, başından dumanlar tütüyordu:

"Bal gibi tatlı sevgili bir yârim vardı, şimdi ondan ayrıyım, ya nasıl yanmayayım? A iddiacı pervane! Zannımca aşk senin için değil, benim içindir. Çünkü senin ne yanmaya sabrın, ne alevde durmaya kararın var. Kanadın azıcık yandı diye alevin önünden kaçıyorsun. Halbuki ben baştan ayağa yanasıya, eriyesiye, tükenesiye kadar sabrediyorum. O halde ey başımdaki ateşi görüp de kıskanan pervane, gel bir de içimde yanan ateşi gör."

Bu, bir mahkûmun direkten halkın üzerine altın atması Ve Sultan'ın Defterdar'ı kalpazan diye tutuklatmasıdır

Sultan ile şehzadeleri düğün meydanında yerlerini aldıkları vakit Halil Ağa huzura hanendeleri çağırdı. Onlar yerlerini alırken Sultan gözlerini Defterdar'a çevirdi. Bakışlarında, "Hesapta ve programda olmayan bu değişiklik de nereden çıktı?" diyen bir ima vardı. Defterdar başını öne eğip gözlerini kapatarak "Sabredin!" der gibi izin istedi. O sırada hanendelerden gelmeyen bir ud sesi duyuldu. Derinden, tesirli ve yakıcı... Herkes gibi Sultan da sesin geldiği yeri arıyordu. Üzeri ve yanları rengârenk Bursa çatmaları, arkası da tüllerle çatılı bir kağnı yavaş yavaş meydana ilerlerken ud sesi gitgide yaklaştı. Kulaklar kağnıya ayarlandı, lakin nağmelerin kimin udundan çıktığını kimse anlayamıyordu. O güne kadar duyulmamış bir ezgiydi ve o kadar güzeldi ki dinleyen herkes neredeyse tekrarlayıp eşlik edecekti. Meydan gittikçe diğer seslerden arındı. Duyan herkes nağmeyi dinlemek üzere lakırdılarını kesiyordu. Eller ahengi yakalamış dizlerde dem tutmaya başlanmıştı bile. Ve kağnı sultan köşkünün önünde durdu. Halil Ağa öne çıkıp Sultan'dan destur diledi:

"Haşmetmeab, kutlu düğününüz için bestelenen eserleri duymak ve dinlemek isterseniz kağnıyı bekleteceğim!"

Sultan gerindi. Kendi düğünü için yapılan başarılı besteler onu gururlandırmıştı. Eliyle buyursunlar, der gibi izin

verdi. Meydana büyük bir sessizlik hâkimdi. Herkes mest olmuş, dinliyor, nağmelere eşlik ediyor, hatta mırıldanıyordu. Öyle mutlu bir andı. O sırada şarkının lezzetini dimağında hissedemeyen iki kişi vardı muhakkak; Nasrettin ile Şaban. Az evvel önlerinden yürüyen Nusrettin'i bulabilmek için kalabalığın arasında dört dolanıyorlardı. Birdenbire nereye kaybolmuş olabilirdi ki? Nasrettin Şaban'dan ayrılmış, kağnının arkasına geçmişti. Böylece Okçular tekkesinin meydanını daha iyi görebileceğini düşündü. Bakmadığı yer kalmasın istiyordu. Neden gittiğini, nereye gittiğini, nasıl gittiğini merak ediyordu. *"Sakın aklına bîmârhane esmiş olmasın?"* Başına ne gelmiş olabilirdi ki? Eğer yine kötü bir şey geldiyse bu sefer kendini asla affetmezdi. Çünkü bu, hayatın amacını kaybetmek olurdu.

Kardeşinin nerelere gidebileceğini, ilgi alanları dolayısıyla bulunabileceği yerleri tekrar düşündü. En ziyade ilgisini çeken şeyleri aklına getirdi. Çarklar, düzenekler, saatler veya benzer acayiplikler. Tersane azaplarının çarklarla maharet gösterdikleri arka bahçeleri didik didik etti. Yoktu. Yeniden meydana yöneldi. Burası kardeşi için çok tehlikeli olabilecek durumdaydı. Bir yandan Kurt Çelebi veya Bülbül Ağa'nın üzerine salacağı adamlardan sakınıp diğer yandan birini bulmaya çalışmak bıçak sırtında iş yapmaktı. Bir an evvel onu bulmalıydı; yağlı direk gösterisi başladığı vakit Visal Banu'yla buluşacaktı, çeşme başında ondan söz almıştı. Hayali Visal Banu'yla meşgulken gözüne Nusrettin'in görüntüsü takılıverdi. *"Buldum seni!"* Koşup bileğinden yakalayarak sürükledi. Mamafih bir meydanda ikiz olmak yeterince dikkat çekiciydi. Üstelik de birileri arıyorsa. Onu gizlemesi gerektiğini düşündü. Etrafında iğne atılsa yere düşmeyecek bir kalabalık vardı. Şaban'la buluşacakları çeşmeye doğru ilerlediler. Evet, işte oradaydı, gelmişti. Üstelik elinde istediği bohça da vardı. Hiç vakit kaybetmedi:

"Nusrettin! Bir oyun oynayacağız. Şu kadın feracesini takıp şu carı ayağına geçiriyorsun!"

Hayret, Nusrettin hiç itiraz etmedi. Oysa alışkanlıklarının dışına çıkmak onu çıldırtırdı. Kedi gibi itaat etti. Elinde nereden aldığını kestiremediği bir tel tutuyor, durmadan onu gösteriyor ve sayıklıyordu:

"Tik-tak... Tik-tak..."

"Uslu durursan seni yarın o saatle buluşturacağım, gemiden çizimlerini getirdiğim şaheseri göreceksin!"

"Taaammmaaam... Tik-tak... Tik-tak..."

Nusrettin'in sesindeki sevinç diğerlerine de neşe vermişti.

"Ben gidiyorum, çeşme başına."

"Aslanım, biraz erken değil mi? Hem Mısırlı Hacı Mehmet meydan alacak, hem de direk faslı başlayacak diyorlar, merak etmiyor musun, biraz baksan?"

Merak edilecek kadar vardı, onu iki gün evvel başka bir gösteride izlemişti. Adam bedeninin her yerini oynatabilen bir cambazdı. Meydana çıktığı andan itibaren genci yaşlısı, kadını erkeği çıt çıkarmadan onu izliyordu. İlk önce başının üzerinde bir şeyler taşıyarak maharet gösteriyor, mesela küçük bir fincan, az sonra fincanın üstünde testi, testinin üstünde küpçe, küpçenin üstünde küp, küpün üstünde davul, davulun üstünde de bir sancak-ı şerif... Bu kadar ağırlığın altında oyunlar göstererek hoplayıp zıplamak maharet isterdi. Dahası bunları kollarına, omuzlarına pay ederek köçekler gibi oynayabiliyordu. Türlü türlü, çeşit çeşit, baş aşağı, tepetaklak...

Hacı Mehmet'e baktı. Elinde bu sefer kılıçlar ve hançerler vardı. Belli ki daha başka hünerler gösterecekti. *"Visal Banu'dan önemli değil!"* Çeşmeye doğru yöneldiğinde adam kafiyeler uydurarak hançerleri beline kemer yapmaktaydı:

"Çember kemerine uygun, beli ince, çember kemerince, kemeri ince belince..."

Nasrettin ayrılınca Şaban, Nusrettin'e direği gösterip yapılacak yarışları anlattı. Denildiğine göre direğin tepesine çıkabilene on altın mükâfat vaat edilmişti. Bu yüzden taliplisi çoktu. Gönüllü kuyruğu uzayıp gidiyordu. Önce bir yeniçeri, ardından bir sipahi, sonra bir molla ve nihayet sırası gelen herkes giysilerini çıkarıp tırmanmayı deniyordu. Hiç biri kendi boyları kadar yükselemeden kimi kıçüstüne, kimisi tepetaklak ama mutlaka yağa batarak dökülüyorlardı. Onlar döküldükçe yüksekçe bir cayraskaldan direk yeniden yağlanıyor, yağlar adamların üzerlerine dökülürken kaçışmaya başlıyorlardı. Meydan kahkahadan kırılıyordu. Yarım saat geçti. Defterdar telaşlandı. Kimse zirveye ulaşamıyordu. Bu durumda asıl gösterinin yapılamama tehlikesi belirirdi. Bugünkü kalabalık düğünün diğer günlerinden birkaç misli fazlaydı ve herkes buraya direkten altın yağması için birikmişti. Eğer direğe tırmanan olmazsa altın dolu testi de tepeye konulamaz, bu durumda cündiler ocağı ok yarışı yapıp testiyi kıramaz, altınlar saçılıp insanlar yağmaya koşamazdı. Eğer altınlar yağmaya verilmezse hükümdar parmağını sallayıp "Bu üüüüç!" diyebilir veya üç bin sultanî altını hediye diye kabul etmez, Defterdar'ın sadrazamlık hayalleri de buhar olup uçardı. Bir çaresine bakmak gerektiğini düşündü. Yarışmacıları sıraya dizen adamı yanına çağırtıp ne yapmaları gerektiğini sordu. O da bilmiyordu. Lakin Tersane Zindanı'ndaki adamlardan

birinin, "Yağlı direğe tırmanmak kolay değildir. Hele de direk yirmi arşından ziyade ise. İddia ediyorum, o direğe kimse çıkamayacaktır, tabii benden gayrı!" diye iddiada bulunduğunu söyledi. Zindan hemen şuracıktaydı. Adam şarlatan bile olsa denemekten ziyan gelmezdi. Derhal iki muhafız koşturup halkın sabırsız homurdanmaları arasında mahkûmu koltuklayıp getirtti. Adam ufak tefek, derisi kemiğine yapışmış, kaburgaları kuş kafesine dönmüş zavallının biriydi. Denildiğine göre Eflak boyundan esir olup gelmiş. Adam direğe tırmanmaya başladığında bütün meydanda bir sessizlik oldu. Daha birinci dakikada önceki yarışmacıların tırmandığı sınırı çoktan aşmıştı. Elinde iki tiftik örgüsü kemer vardı ve direğin ardından dolandırdığı kemerlerin önce birini, sonra diğerini milim milim yukarı çekerek ve kendi de kurbağa gibi zıplaya zıplaya yükseliyordu. Bütün insanlar nefeslerini tutmuş esire duaya başlamışlardı; bazısı kapışılacak altınlar için, bazısı esirin başarısı adına. O zıpladıkça insanlar duruyor, o durunca insanlar harekete cesaret buluyordu. Nefeslerin ne kadar tutulduğunun unutulduğu bir anda adamcık zirveye ulaşıp derin bir nefes aldı; Nusrettin ile Şaban gibi. Bütün meydan rahatlayıverdi. Bu sefer herkes orada ne yapacağını, zirveden nasıl döneceğini merak etmeye başladı. Kuşağında sakladığı bir fincanı çıkarıp önce kahve içer gibi bir gösteri yaptı. Kahkahalar yükseldi. Tek ayağı üzerine amuda kalktı, nefesler tutuldu. O haldeyken bir de Sultan'ı selamladı. Düşecekmiş gibi yapıp yürekle-

ri hoplattı. Nihayet bütün meydanda çıt çıkmaz olasıya kadar bekledi. Sultan'dan izin alıp belinden bir ip çıkardı ve aşağıya sarkıttı. Artık tek ayağını direğe dolayıp zirvede öylece rahat oturabiliyordu. Defterdar yerinden kalkıp neşeyle direğin altına gitti. Altın dolu testiyi havaya kaldırıp halka gösterdi. İçinden avcuna birkaç altın döküp yeniden içine koydu. Bir gümgüme ve velvele koptu. Herkesin beklediği an yaklaşıyordu. Bizzat kendisi sarkıtılan ipin ucunu tutup testinin boynuna sıkıca bağladı. Direkteki altınları, tepeye çekti. Serpuşunu çıkarıp direğin tepesine doladı, sonra testiyi döküyormuş gibi oyunlar yapıp halkı eğlendirdi ve içinden bir tek altını avcuna alıp halka gösterdi, uzaklara fırlattı. Altın gün ışığında yanıp sönerek giderken düşeceği yerde bir dalgalanma oldu. Testiyi direğe doladığı sarık tülbendine sıkıca yerleştirdi. İki tarafa sallar gibi sağlamlığını kontrol etti. Rüzgârda düşmemesi gerektiğini biliyordu. Ardından Sultan'a dönüp bağırdı:

"Karaların ve denizlerin haşmetlu hükümdarı, doğunun ve batının yegâne hâkimi! Bu esir tam on üç yıldır vatanından uzaktır. Çocukken ayrı düştüğü kızı belki de gelin olmuş, belki annesi oğul hasretiyle kara toprağa girmiştir. Vatanımın toprağı burnumda tüter, hayalleri gözümde uyku bırakmaz. Şayet lütuf ve kerem buyurup kulunuzu azat ederseniz, kıyamete kadar dinimce size dua ederim, gayrı emir ve ferman yüce padişahındır!"

Bir anda meydanı bir sessizlik kapladı. Bütün gözler Sultan'daydı. Halkın arasında önce fısıldaşmalar oldu. Sultan karar vermekte zorlanır gibi yaptı. Gerçi düğündü, şenlikti ama af usulü de böyle değildi, simurg ustasının gösterisinden sonra affedilmediğine göre bir ihaneti de söz konusu olabilirdi. Eğer öyle ise töreyi zedelemek istemiyordu. O sırada halkın arasından tiz bir ses yükseldi:

"Bârekallaaaaaaaaah!..[6]"

Sesi ikincisi, üçüncüsü izledi ve birkaç saniye içinde bütün meydan "Bârekallah, bârekallah!" nidalarıyla inlemeye başladı.

Nasrettin "Bârekallah!" seslerini duyasıya kadar sabırla beklemişti. Visal Banu söz vermişti, elbette gelirdi. Lakin işte gelmiyordu. Çeşmenin biraz ilerisinde bekleyen bir dilenci kadıncağızdan başka çevrede kimsecikler yoktu. Siyah çarşaflı, yaşlıca bir kadına benziyordu... İçinden "Şu anda gelse, şu dilenci de gitse, yalnız kalsak, kader halvete fırsat verse!" deyip duruyordu. Bu duygularla önce serpuşunu yokladı. Çanakkale'de saat kasasında verdiği üç tel saçını koyduğu misk kokulu kadife keseciği eline alıp saçları kokladı, tekrar kokladı... Gözleri dört bir yanda onu arıyordu. O sırada dilencinin kendisini izlediğine dair bir zehaba kapıldı. Hatta şahit olduğu şeye gülüyormuş gibi de bir hâli vardı. Başını ondan çevirdi.

Başlangıçta gelişini izleme umuduyla yanan kalbi gitgide umutsuz bir karamsarlığa saplandı. Hatta umudu tükendi de tükendi. İçinde bin bir düşünce, türlü türlü ihtimallerle yüreği kıpır kıpırdı. Kâh hayal, kâh hüzünle bekledi, bekledi, bekledi. Son umudu da sönesiye kadar bekledi. Meydandan tezahürat sesleri gitgide yükselerek geliyordu. *"Artık gelmeyecek! Başında bir bela olmasın?"* Kendince mazeretler uydurmaya başladı. Belki de ortalık çok tenha diye Visal Banu gelememişti! Belki babasından fırsat bulamamış, belki eğlenceye dalmıştı. Gelmesine mani olan bir sıkıntısı olmasa mutlaka gelirdi. Belki de tehlikeli bir mecburiyetin ardındaydı. Döndü, dolandı, kıvrandı, oturdu, ayağa kalktı,

6 "Allah mübarek etsin!"

gezindi... Ve hiç durmadan bakındı. Karamsar, üzgün... Oysa başlangıçta hangi cepheden nasıl geldiğini hafızasına kazımak ve ömrünün sonuna kadar o gelişin mutluluğunu hatırlamak istiyordu. Avcundaki üç tel saçın güvenini hissetmek üzere yeniden kokladı. Gemide geçen zamanın kıymetini bilemediği için çok pişmandı. Gemide onu şımarık bir kız gibi değerlendirdiği için de çok pişmandı. Şu çeşme başında buluştukları vakit ona sarılmadığına daha çok pişmandı. Ve bir daha pişmanlık duymak istemedi.

Visal Banu söz vermişse sözünde dururdu. Belki de babası gerçeği öğrenmiş, can düşmanı birisiyle görüşmesini engellemişti? Çeşme başında fazla beklemenin beyhude olduğuna kanaat getirdi. Gelen seslere bakılırsa altınlar direğin tepesine çoktan yerleştirilmiş olmalıydı, plana göre şimdi direğin altında bulunma vaktiydi. Burada birkaç dakika daha oyalanırsa planları suya düşer emekleri boşa giderdi. *"Gitmeliyim!"*

"Demek gidiyorsun? Ancak bu kadar bekleyebilirsin, öyle mi?"

Orada bekleyen dilenci kadındı bunu soran. Ama sesi onun sesiydi:

"Visal Hatun?"

"Ne sanmıştın, gelmeyeceğimi mi, a pervane?"

Nasrettin onun "pervane" demesine ziyadesiyle mutlu oldu. Çünkü o kendisine pervane dediyse mum olmayı seçmiş demekti ve aşk işinde mum pervaneden daha ziyade âşık sayılırdı. Ayakları uçarcasına yanına vardı ve kanatlarını muma doladı.

Visal Banu yüzündeki peçeyi açıp gülümsedi:

"Yanmayasın?"

Nasrettin cesaret bulup onu öptü. Sonra da utancını görmemek için başını yere eğdi. O sırada kulağına fısıldıyordu:

"Pervanenin mum ile birlikte yanıp tükenmesi!.. Muhteşem bahtiyarlık!"

"Tamam, abartma!.."

"Yürü o hâlde gidiyoruz?"

Nasrettin, elinden tutup kızı sürüklercesine koşmaya başladı. Planın uygulanması için vakit azalıyordu. Meydana vardıklarında cündiler meydana girmiş, testiye oklar atılmaya başlamıştı bile. Sokulabildikleri kadar direğin dibine sokuldular. El ele... Şaban ile Nusrettin'in yanına vardıklarında sanki İstanbul'dan iki komşu aile altın yağmasına gelmiş gibiydiler; iki hatun, iki er kişi.

"Bak, bu benim ikizim Nusrettin!"

"Nusrettin? Kız adı mı bu?"

Yok, o erkek de... İşte burada olmanın ceremesi, şimdi kadın kılığında."

"Viiiiiiiiisal seeeeeennn mi-sin?"

Visal'in gözleri birden Nasrettin'e döndü. Sorularla doluydu. Nasrettin yalnızca gözlerini kırparak "Evet sorduğun da, anladığın da doğru, benim kardeşim özürlüdür!" cevabını verdikten sonra mırıldandı:

"O benim nimetim, varlığım, servetim... Eğer onu böyle kabul edersen beni sevindire..."

Nusrettin Visal Banu'nun koluna dokunup araya girdi:

"Babaaaaaaaann yooooooook..."

"Babam var. Hem de dünyanın en melek babası, beni çoooook sever!"

"Babaaaaaaaann oooooool-ma, ooooooool-mayac..."

Nasrettin kardeşini ikaz edeceği sırada meydanı büyük bir gümbürtü kapladı. Başlar direğe çevrildi. Mahzende ter dökerek darp ettikleri altınlardan üç yüzü güneş ışıklarında parıldayarak halkın üzerine dökülüyordu. Hangi okçunun okuyla testinin kırıldığı daha sonra belirlenip okçu ödüllendirilecekti ama halk şimdilik saçılan altınlardan en az birini kapabilmek için altına hücum etmişti. Mücadele edenler, yekdiğerini çiğneyip geçenler, dalgalanıp coşanlar, yere

yıkılan veya avuçlarıyla toprakları karıştıranlar... Onları izleyen Sultan ile devletlulaların kahkahaları... Ve halkın bu yağmaya bir eğlenceden ziyade fakirliğe çare umuduyla katıldığını düşünmeyen, düşünmek istemeyen diğerleri...

Ortalık durulur gibi olduğunda Defterdar kadifelere sarıp meydana taşıttığı sarı küpçeyi Sultan'ın huzuruna getirtmişti bile:

"Heşmetlü hünkârım! Bu dahi kulunuzun nurlu şehzadelerinize düğün hediyemdir. Üç binden üç yüz eksik sultanî altın, Zer-i Mahbub!.. Galata tacirlerinin burnunu sürtecek, halkın fakr u zaruretine çare olacak, çarşı pazardaki pahalılığı giderecek bir tedbir olarak..." Defterdar cümlesinin sonunu getirmeye çalışırken Nasrettin direğin altında cebinden bir altın çıkarıp bağırdı:

"Ahmak herif yeşil elmayı kızıl sanıyor!"

"Bu altın sahteeeeeee!... Sahteeeeeee!.. Bakın yaldızı çiziliyooooooor!"

Sesini duyurabildikleri arasında altın kapanlar çakılarını çıkarıp kaptıkları altınları çizmeye başladılar. Ve tek tük sesler yükselmeye başladı:

"Sahteeeeeee!.."

"Kalp kızııııııllll!.

"Bu da sahteeeee!"

Sultan öfkeyle yerinden kalktı. Muhafızlarına Defterdar'ı işaret ediyordu. "Tutuklayın!" Ortalık herc ü merce dönmüştü. O sırada Visal Banu Nasrettin'e mırıldandı:

"Ama sen o altını şimdi cebinden çıkardın?"

Nasrettin'den cevap gülümseyerek geldi:

"Ben de seni seviyorum!"

XXV

Dervişin biri işi cefa olan bir güzele tutulmuştu. Yolu üzerinde bekler, hasretiyle yaşlar dökerdi. Sevgiliden acıyan gözle ufak bir bakış bile göremiyordu. Dervişe dediler ki; "Şu sevdiğin var ya, daima ayyaşlarla, serserilerle beraber, onun sencileyin bir dervişle dostluğu olmaz, ya vazgeç bu sevdadan yahut dervişliği bırak, onun gibi ol!"

Derviş bunu duyunca şu şiiri söyledi:

"Sevgiliden beklediğim aşk derdidir benim, başkalarının ondan güzellik ve hoşluk dilemesi gam değil. O bir aşk ve güzellik gülistanıdır; ondan diken isteyenlerin diken, gül isteyenlerin gül devşirmesine şaşılmaz."

Bu, Kazasker'in Visal Banu'ya sunduğu aşk dermanı
Ve Nasrettin için verilen vakitsiz ölüm fermanıdır

Bütün gece genzini yakan küf kokusuyla uyandı. Ses boğuk ve buyurgan gelmişti:

"Bülbül dedikleri sen misin?"

"Kim soruyor?"

"Burada, benim mahzenimde, elleri kolları bağlı olan sensin; o yüzden soruları ben soracağım, sen cevap vereceksin!"

"Gözlerimi unuttunuz, gözlerim de bağlı!"

"Acın şunun gözlerini!"

Bülbül Ağa gözlerinin bağı çözülür çözülmez önce çevresine bakındı. Çıralarla aydınlatılmış bir mahzendeydi. Mahzen, ortaya konulan paravan ile ikiye ayrılmış gibiydi. Kapı diğer bölümde olmalıydı. Vahim bir durumda sayılırdı. Gözü ışığa alıştığı vakit karşısında oturan adamın yüzünü seçmeye çalıştı. Evet Kazasker hazretleriydi bu. Birden saygıyla yere kapanmak geçti içinden, son anda vazgeçti:

"Sen de kimsin? Neredeyim ben? Neden beni..."

"Kes gevezeliği! Seni buraya çalınan altınlar için getirtmiş idim; lakin artık altınların da senin de bir hükmün kalmadı, ikiniz de kalp çıktınız. Şimdi sana birkaç soru! Tek kelimeyle cevap istiyorum! Evet veya hayır... I-hım... Önce söyle bakalım, Kurt Çelebi'yi tanır mısın?"

Bülbül Ağa bu sorunun arkasında nasıl bir niyet gizli olduğunu anlayıverdi. Göreceği muamele evet ile hayır arasın-

da tersyüz olabilirdi. Kazasker'in sesindeki tonlama sanki tanımasını ister gibi olumluya meyilliydi. Altınların başına gelenlerden dolayı kendi adamı Kurt Çelebi'ye öfkelendiği açıktı. Peki ama o neredeydi? Eğer Kurt Çelebi'yi gözden çıkardıysa altınlar karşılığında paçayı kurtarabilirdi. Bir an Defterdar'ın Bülbül Ağa'sı olmaktansa Kazasker'in Kurt Çelebi'si olmayı hayal etti. Zaten altınların hazırlanması sürecinde Kazasker adına çalışmış sayılırdı. *"Yok, yok... Eğer hakkımdaki niyeti olumlu olsaydı başıma çuval geçirterek değil, dibi delikli mumla davet ederek gelmemi sağlardı."* Bu durumda vereceği cevap daha da önem kesp ediyordu. Belki de ağzını aramalıydı:

"Efendim... Ben..."

"Evet mi, hayır mı?"

Sesinden bu sefer "İnşallah tanıyorsundur!" mesajı aldı. O sırada mahzenin karanlığa uzanan derinliğinde birilerini görür gibi oldu. Dikkat kesildi; belleri yatağanlı iki adam, zebellah gibi. Şimdi temkin gerekiyordu:

"Kurt Çelebi de kimdir?"

"Son defa soruyorum: Evet mi, hayır mı?"

Başı beladaydı. En az Kurt Çelebi kadar başı beladaydı. Kazasker'in ağzından tanecikler saçarak kükremesi boşuna olamazdı. Doğruyu söylemek iyiydi; elbette her doğruyu söylemeyecekti:

"Evet Kazasker hazretleri, Kurt Çelebi kulunuzu tanırım."

"Beni de tanıdığına göre artık samimi olabiliriz, şöyle hiç yalan demeden, ha?"

"Buyurunuz efendim! Size karşı boynum kıldan incedir."

"Çelebi'yle anlaşıp Defterdar ile bana kazık attığınız doğru mu?"

Kazasker, kitabın ortasından sormuştu. Bir an "Haşa, efendimiz!" demeyi içinden geçirdi; gözünün önüne işkence sehpasından musallaya uzanan yol geldi; "Evet!" diyebilir-

di, karşısındaki adamın merhametsizliğiyle tanındığını düşündü. Tükürüğüne sakalla bıyık arasında hedef bulamayan alıklar gibi yutkundu. Yolun sonuna geldiğini hissetti. Sahip olduğu zenginlik de nimetlere boğulmuş hayat da artık hayal olacaktı. Kazasker şu anda ayağının altından hasırı çekiyordu. Ne yapacaksa şu anda yapmalıydı.

"Ben ettim sen etme ağam, kuşça canımı bağışla, Allah da sana Visal Banu'yu bağışlasın!"

Kazasker, Bülbül Ağa'ya acıyarak baktı. "Zavallı," dedi içinden, "kimden çalacağını bile öğrenemeyecek kadar da ahmak!" Artık evet veya hayırlı cevap istemesine gerek kalmamıştı. Merakından sordu:

"De bakalım Visal Banu'nun adını nerden bilirsin?"

"Kurt Çelebi hep anlatırdı efendimiz?"

"Ne derdi mesela?"

"Pek çok şey, en çok da onunla evlenip size varis olacağını falan..."

Kazasker yerinde aniden döndü. Silahlı muhafızlarına işaretle aradaki paravanı kaldırmalarını emretti. Paravan açılınca Bülbül Ağa karşısında ağızları sımsıkı bağlanmış kımıltısız iki kişi gördü. Dikkatle baktı; Kurt Çelebi ve Çıngırak Beşe. Kazasker önce muhafızlardan birinin belinden yatağanını aldı. Sonra ikisine doğru ilerledi. Yatağanı havada takla attırarak kabzasını yeniden yakaladı. Öfkesi soluğundan belli oluyordu. Çıngırak Beşe'nin bağlı olduğu sandalyenin arkasına geçti. Eğildi, yatağan boyun hizasında parlıyordu, yanağını adamın yanağına yapıştırıp fısıldadı:

"Haklı çıktın Beşe! Bu ikisi senindir, boyunlarını laleleyip istediğini yap, bir daha yüzlerini görmeyeyim. Akşama kadar işlerini bitirip Okmeydanı'na gel, Sultan'a saati takdim ederken lazım olacaksın."

"Her zamanki usul sizce münasip midir efendimiz?"

Kazasker bir anda her zamanki usulü düşündü. Adamların boyunlarına önce demir laleler geçirilip işkencelerin bini bir paraya denilecek, başta Kazasker'den çaldıkları olmak üzere bütün mallarına çökülecek, gizli hazinelerinin yerleri öğrenilecek, sonra sessizce boğazlanacaklar, gece vakti Hasköy'deki yalının kayıkhanesinden bir sandala yüklenip ayaklarında kum torbalarıyla Haliç'in derinliklerini boylayacaklardı. Kazasker'in içinden bir an "Münasiptir!" demek geçti. Sonra Kurt Çelebi'nin her zamanki usulü çok iyi bildiğini düşündü; muhtemelen işkenceden kaçmak için her şeyi şakıyacaktı. İşkenceye uğramadan yalnızca boğazı kesilerek Visal Banu'yu aklından geçirmesinin cezası verilmiş olmayabilirdi. Kapıdan çıkmak üzereyken dönüp bağırdı:

"En beteri olsun!"

Mahzenden konağın harem dairesine varasıya kadar öfkesi dinmedi. Niyeti kızını görmekti. Ona ilk önce Kurt Çelebi'yi sordu:

"Menekşem, şu bizim kâhya, nasıl desem, sana hiç..."

Kazasker sözün gerisini getirememişti ama Visal Banu niyetini anlamıştı. Kendisiyle onun adının birlikte anılması dünyadaki en olmayacak şeydi. Derviş ile ayyaşın hikâyesini hatırladı. İçinden "Ne olmayacak iş, ne imkânsız hayal!" diye geçirdi. Babasını rahatlatmak istedi:

"Merak buyurma babacığım, her ceylan her kurda av olmaz."

Kazasker önce rahatladı, kızının başını okşadı, birden evlilik hakkındaki düşüncesini merak etti. Kızı gelinlik çağına gelmişti ve bu konuyu hiç konuşmamışlardı.

"Peki ya ceylanı bir aslan kovalıyorsa?"

Visal yanağına al basmış gibi oldu. Acaba babası bir şeyler mi sezmişti, yoksa öylesine mi soruyordu? Ne diyeceğini bilemedi. Kazasker, kızının suskunluğundan bir şeyleri anlayıverdi. Oysa bu güne kadar ona İstanbul'dan bir koca hiç düşünmemişti. Hep Paris'te bir asilzadeyle, bir şövalyeyle

eveleneceği hayalini kurmuştu, annesinin arzusu diye... Ona Fransızca öğretirken de ecnebi örf ve âdetlerine alıştırırken yahut Fransa'ya akrabalarının yanına gönderirken de hep bu hayalin peşinde gitmişti. Şurada vezir olmasına ramak kalmışken kızının bir Türk'le evlenmesine müsaade edemezdi. Bir çaresine bakmalıydı. Birden içinde bir ateş hissetti. Sesini yumuşatarak yeniden sordu:

"Gönlünde bir aslan var mı menekşem?"

Visal Banu babasının sorusunu, kızının mürüvvetini görme arzusuna bağladı. Kalbini yokladı, "Nasrettin o aslan olabilir mi?" diye içinin sesini dinledi. En azından babasının bu konudaki fikrini öğrenmek için bile olsa soruyu olumlu cevaplamayı tercih etti:

"Siz münasip görürseniz babacığım!"

"Kimdir peki?"

"Çanakkale'de kasanızı açan delikanlı, Nasrettin!"

Kazasker pencereden bakıyormuş gibi sırtını döndü. Güya kızını utandırmak istemiyormuş gibi davranıyordu ama hakikatte hissettiği sarsıntıyı gizlemeye çalışıyordu Bu delikanlıyı Kurt Çelebi'nin bulduğunu hatırlıyordu. Feda edilebilir cinsten biri olmasına dikkat etmişlerdi. Bunu düşününce hem memnun oldu, hem üzüldü. Memnun oldu, hâlâ feda edilebilirdi; üzüldü, kızı bir çilingir parçasına gönül düşürecek kadar Türk olmuştu. Bu çocuk her kim ise bugünlerde ayağına sık dolanmaya başlamıştı. Üstelik annesinin soyundan geldiği o kontesler böyle halktan insanlara, hele de bir çilingir parçasına dönüp bakmazlardı bile. Şimdi bunları söylemek yerine konuyu değiştirse iyi olacaktı.

"Hımm... Bu bahsi birkaç gün sonra konuşalım istersen, Sultan'ın düğünü bittikten sonra; ben vezir olduğumda mesela!"

Visal babasının konuyu değiştirmesine sevindi Onun vezir olma hırsını eskiden beri takdir eder ve desteklerdi.

Vazifede yükselme arzusunun insan başarısını arttırdığını düşünüyordu. Kişinin vazifesinde başarılı olması demek ülkeye de hizmet demekti. Defterdar'la arasındaki rekabetin de farkındaydı. Düğünün dünkü direk faslında olanların, babasının önünü açtığını düşündü:

"Vezir olacağına inanıyorum. Dün Defterdar hazretleri de yarıştan düştüğüne göre, talihin yolları açılıyor babacığım."

"Sultan Defterdar'ın bütün yetkilerini Halil Ağa'ya verip herife sürgün ferman eyledi. Düğün biter bitmez yola çıkarılır. Lakin uzun vadede bu bir çare değildir?"

"Şimdilik yolundan çekilmesi yetmez mi babacığım!"

"Bak menekşem, rakibin en iyisi ebedi olarak rekabetten çekilendir. Bir gün bir rüzgâr eser, Sultan'ın fikri değişir, Sultan değişir, zaman değişir; bir de bakmışsın Defterdar geri gelivermiş... Bunu aklından çıkarma!"

Visal, babasının cümlelerinden Defterdar'a hâlâ kin beslediğini anladı. Onun sert ve acımasız olduğunu biliyordu ama düşmüşe vurduğunu hiç görmemişti. Duyduklarından sonra sarsıldı. Kaldı ki Defterdar onun eskiden arkadaşıydı. Ebediyyen rekabetten çekilmesini sağlamak zalimlik sayılırdı. Yıllarca aralarında hukuk oluşan iki kişi arasında böyle bir düşünce nasıl büyüyebilirdi? İtiraz etmek için yutkundu; sonra vazgeçti. Konuyu değiştirdi:

"Altınların kalp olduğunu öğrenmek Sultan hazretlerini de sarsmış olmalı, ha, babacığım?"

"Sultan'ın altınlara üzüleceğini sanmıyorum. Akçenin alım gücü azalınca halk Sultan'ı değil Defterdar'ı suçlar çünkü. Lakin Sultan'ın asıl üzüntüsü koynunda yılan beslediğini görmesinden kaynaklanacaktır."

"Bu da senin bugünkü hediyeni layıkıyla takdim etmen için bir ibret sahnesi olur inşallah"

"Elbette yavrucuğum, bütün önlemler alındı. Sürpriz olsun diye saati nahılların içinde taşıttırarak düğün alanına

getirteceğim. Sultan hazretleri görünce şaşkınlıktan küçük dilini yutsun."

"Evet özellikle müzi..."

Visal birden sustu. Babası, Çanakkale'de saati gördüğünü, hatta körüklü orgunda şarkı çalıp çekmecelerinden müzik dinlediğini bilmiyordu. Bilmesinde mahzur yoktu ama saati nasıl olup gördüğünü sorarsa Nasrettin'le kasada yalnız geçirdikleri birkaç saati izahta zorlanırdı. Aslında bunu ona anlatması Nasrettin'in kişiliğini tanıması bakımından önemli sayılırdı. İleride aslan-ceylan bahsi yeniden açıldığında anlatmak üzere yine sustu. Zaten gerisini babası tamamlıyordu. Az evvelki somurtkan adam saatten bahsederken daha sevecendi artık.

"Elbette müzik de çalıyor. Bilhassa müzikle birlikte kuşlar, leydiler, kontlar ve kontesler de raksediyorlar. Asıl önemlisi her saat başında Sultan'a alkış okuyup dua edecek, gönlünü fethetmek için."

Visal babasını hayranlıkla izliyordu. Bir an onsuz bir hayat düşündü. Nusrettin aklına geldi. Ona iki kere "Baban yok!" demişti. Kendi babasının olmayışını aklına takmıştı garibim. Babasız olmanın nasıl bir şey olabileceğini düşündü. Nusrettin, "Baban olmazsa ne yaparsın?" demek istemiş bile olabilirdi. Bir an karşısındaki insanı yok farz etti. Kendisini önemseyen, hayatın merkezine koyan, bir dediğini iki etmeyen şu adam olmazsa hayat gerçekten de çekilmez olurdu. Babasına zarar verecek birini asla bağışlamaz, ondan intikamını alırdı; içinden böyle geçmişti.

"Bugün Okmeydanı bizim için coşacak menekşem, Atmeydanı'nda nahıllar bizim için yürüyecek, Sultan bizim için eğlenecek... Yarın güneş doğduğunda Osmanlı Devleti'nin pek çok maslahatı avucumun içinde olacak. Şimdi benim Çıngırak Beşe'yle biraz işim var, sen git hazırlıklarını yap, akşama düğün alanına seni ben götüreceğim."

Visal babasının yanından ayrılınca ne giyeceğini düşündü. Yine siyah çarşafı bohçalayıp yanına alacaktı; Nasrettin'le buluşmak için. Ama çarşafın altına ne giymeliydi? Babası Sultan'a saati takdim ederken fırsat bulacak ve Nasrettin ile açıktan görüşecekti, öyle düşünüyordu. *"İmkân olursa babamın o sevinçli anında müstakbel damadını kendisine de takdim ederim!"* Şimdi herkesi hayran bırakacak bir fistan seçmeliydi. Dantelli, oyalı, fırfırlı, ipekli... O sırada İtalyan kontes geldi hatırına; gemide Nasrettin'i tanımış, sevmişti. Akşam düğüne onu da yanında götürürse Nasrettin ile görüşmelerine ve damat adayını babasıyla tanıştırma hususunda daha fazla imkân bulabileceğini düşündü. *"Güzel fikir!"*

Ani bir kararla yeniden selamlığa yürüdü. Babasına "Şehbender kont ile eşi de bizimle gelebilirler mi?" diyecekti. Kapıya kadar heyecanla ilerledi. A-aa!..İçeriden sesler geliyordu. Babası Çıngırak Beşe'yle buluşmuştu. Konuşmalarını bölmemek için geri dönmek üzereydi ki tanıdık bir isim kulağına çalındı:

"Nasrettin'i ta Çanakkale'den itibaren biliyorum efendimiz, Dobra Hatun Külhanı'ndan."

"Evet, öyleymiş. Gayrı tedbiri sen düşün, düğün bitmeden Haliç'in dibini boylamalı. Her zamanki usulle..."

Visal, kanının damarlarından çekiliverdiğini hissetti. Odasına kadar sendeleyerek ve duvarlara tutunarak ilerleyebildi.

XXVI

Divan dağılmış vezirler dışarı çıkmak üzereydiler. Sultan kubbe vezirine kalmasını söyledi. Kubbe veziri biraz sonra diğer vezirlerin yanına vardığında aralarında şu konuşma geçti:

"Sultan içerde sana ne söyledi?"

"Ne söylediğini bilmiyor musunuz?"

"Nerden bilelim, sana söylediği sözü bize de söylemedi ki!"

"Sultan, benim sır saklayanlardan olduğumu bilmese bana da söylemezdi!"

Bu, Nasrettin'in peşinde Çıngırak'ın gözünü kan bürüdüğü
Ve saat kasasını taşıyan nahılların düğün alanına yürüdüğüdür

"Üüüüüüüççyüüüüüzonyedi..."

"Üç yüz on yedi de ne?"

"Muuuuuuhafıııız..."

"Bırak şimdi muhafızları saymayı, onlarla işimiz olmayacak; hadi, acele etmeliyiz."

"Taaaaa-mam...Tik-tak... Tik-tak..."

"İnsanlar akın akın geliyorlar, işimizi zora sokmadan kurtulalım şu kalabalıktan, yürüyün!"

Nasrettin haklıydı. İstanbul'un her yanından Atmeydanı'na Ayasofya'nın önüne akıp giden yer götürmez bir kalabalık vardı ve şimdi aralarından ters istikamette ilerlemek zorundaydılar. Çemberlitaş'tan itibaren tulumcular yolları açık tutmakta zorlanıyorlardı. Özellikle de Sultan için hazırlanan seyir köşkü çevresinde izdiham had safhadaydı. Devletlulların Divanyolu dediği Bizans'ın eski Mesa'sında ayak ayak üstüneydi.

Öğle namazına az bir vakit kalmıştı. Bu da Atmeydanı'ndaki şenlik alanını teftiş ede ede Eski Saray'ın bahçesindeki nahıllara ulaşmaları için aciliyet demekti. Bereket versin Şaban şekerci esnafından arkadaşları sayesinde bahçedeki çalışmaları günü gününe takip etmişti. Bahçe bugün üçüncü defa yağma edilmek üzere yeniden hazırlanmış olacak, sonra da üç nahıl müzikler, oyunlar, eğlenceler ve ikramlar eşli-

ğinde yürütülüp Sultan huzurunda bahçeyle birlikte yeniden yağmalanacaktı; düğünün en büyük şenliği. Halk, bir gün evvelki sahte para yağmasından sonra homurdanmaya başlamıştı bile. Kimisi şekerlerin de sahte olabileceğine dair söylentiler bile çıkarmıştı.

Nusrettin küçük küçük adımlarını hızlandırırken durmadan ayağındaki şekerci poturunu çekiştiriyordu. Nasrettin kardeşinin yeknesak hayatındaki en küçük değişikliğin onu rahatsız ettiğini bilmesine rağmen ona bu kıyafeti giydirmişti. Plana göre üç şekerci kalfası birlikte ilerlediler. Yağmur çiselemeye başlamış, taş döşeli Divanyolu bile taze toprak kokusuyla dolmuştu. Yağmurun şiddetlenmemesi için dua ettiler. Şeker nahıllarına gelecek bir ziyan ve şekerlerin yağmurdan erimeye başlaması bütün hesaplarını alt üst edebilirdi. Çemberlitaş ve Tavukpazarı'nı geçtiklerinde caddede insanları yoldan uzaklaştıran yeniçeri neferlerine rastladılar. Bunlar nahılların geçeceği yolu açık tutmak için özellikle tulumcuların yerine vazifelendirilmiş iri cüsseli adamlardı. Her biri yirmi altı arşın boyundaki nahılların geçmesi için istihkamcılarla birlikte planlama yapıp çalışmışlar, güzergahta bazı düzenlemeler yapmış, caddeye çıkıntısı olan binaların bazı aksamını yıktırmış, dalları caddeye uzanan ağaçların budanmasını sağlamışlardı. Ne de olsa nahılların her biri beşbuçuk arşınlık tekerlekli bir tabana oturuyordu ve otuzar levent tarafından çekilecekti. Nakliye esnasında nahıllar devrilmesin diye de on altışar kişi nahıla bağlı denge halatlarıyla yürüyor olacaklardı. Şaban meslektaşlarından Kazasker'in saat kasasının üçüncü nahılda olacağını öğrenmiş, bütün planları buna göre yapmıştı. Nahıllar yola çıkar çıkmaz hekimbaşı ve ekibi tamı tamına üç bin çocuğu sünnet etmeye başlayacaklardı, dualarla, aminlerle.

"Yeeeeetmiş iiiiiiiiki..."

"Nedir o?"

"Tik-tak... Yeeeeeni çe-çeeeeeri..."

"Onlarla işimiz yok dedim ya."

"Neden muhafızlarla, yeniçerilerle aklını bozdu bu aslanım?"

"Onun her şeyi sayma saplantısı vardır, baktığı şeyi sayar durur. Ama şu anda yakalanacağımızdan korkuyor olmalı. Biraz da giydiklerinden huzursuz."

Şaban Nusrettin'e acıdı. Deha derecesinde zekaya sahipti, bir bakışta meydandaki herkesi sayabiliyordu ve saatlerle aklını bozmuş, tik-takların dünyasına kilitlenip kalmıştı. Mamafih yapacakları iş onun saatlere bunca takıntısı sayesinde başarılacaktı. Nasrettin sonunda ikisini razı etmişti. Şimdi bütün marifet kimseye hissettirmeden onu saat kasasına sokabilmekteydi. Tabii eğer Nasrettin'in Çanakkale'de balmumuna kalıbını çıkarıp gizlice döktürdüğü anahtar işe yararsa. Camiyi geçtiklerinde sünnet çocuklarının cıvıl cıvıl meydanı doldurduklarını gördüler. Şaban Nusrettin'e takıldı:

"Hadi bunları da say bakalım!"

Kısa bir bakıştan sonra Nusrettin cevabı yapıştırdı:

"Üüüüüüç bin yiiiiiiirmi biiiiiiiiir! Tik-tak!"

Nasrettin gülümseyip Şaban'a "Aldın mı cevabını!" der gibi baktı. O da fısıldadı:

"Üç bin çocuk sünnet edilecek aslanım! Sultan'ın tellalları öyle çığırdılar. Senin birader yanlış saydı."

"Bence sen benim biradere güven, hah-ha..."

Çocuklar bir âmin alayındaki gibi ilahiler söylüyor, birileri de ellerine akçe keseleri ve lokumlar tutuşturuyordu. Bembeyaz ve uzun gömlekler içerisinde tam seyirlik bir manzaraydı ama oradan hemen gitmeleri gerektiğini üçü de biliyordu. Belki biraz sonra geçit resmi esnasında seyredebilirlerdi. Şimdilik aralarından geçmek yahut kıyılarından dolaşmak zorundaydılar. Adımları hızlandı. O sırada Şaban, saray bahçesine yakın yerde hekimbaşı ve diğer hekimlerin toplandığını fark etti. Bir anlığına yanlarına varıp sordu:

"Hekim efendiler, bugün kaç çocuk sünnet edilecek?"

Bütün başlar genç bir hekime çevrildi. Muhtemelen sayım işlemlerinden o mesuldü. Hekimbaşı da cevabı öğrenmek ister gibi onun yüzüne bakıyordu. Genç hekim açığı yakalanmış suçlu gibi mahçup cevapladı:

"Sultanımız efendimizin fermanı üç bin idi efendimiz; lakin kulunuzu bağışlayınız, dün yakın köylerden yirmi bir çocuk daha geldi, size bugün arz edecektim."

Şaban hekimbaşının kızmak yerine sevindiğini görünce içi rahatladı. Elbette Nusrettin'in tekin biri olmadığına da inanmıştı, hayretler içinde kalarak.

Öğle ezanı başladığında saray bahçesine girmişlerdi ama bu sefer de şekerciler ortada yoktu. Her nahılın başında tersane leventleri vardı. Plana göre nahılları şeker esnafı taşıyacak, onlar da şekerci kalfaları kılığında aralarına karışıp saatin kasasına ulaşacaklar, Nasrettin kalıptan döktüğü anahtarla kasayı açacak, Nusrettin günlerdir hazırlayıp son denemelerini yaptığı metal plakayı değiştirecekti. Bu yüzden kasaya ikisinin birlikte girmesi gerekiyordu ve nahıllar hareket etmeden bunu başarmak zorundaydılar. Şimdi şekerciler ortada yoktu ve her şey ters yüz olmak üzereydi. Ne yapacaklardı?

"Hey siz, şaşkınlar; yoksa siz esnaf alayını mı kaçırdınız?"

"Bizi bağışla levendim, usta buradan başlayacak demişti."

"Sizin usta yeni saray ile eski sarayı karıştırmış olmalı. Haydi kış, kış... Yeni saraya, durmayın, koşun. Sizinkiler çoktan vardılar."

Bütün esnaf alaylarının Topkapı Sarayı Babüsselam kapısı önünden başladığını elbette biliyorlardı. Ama esnaf hazırladığı sergiyle birlikte geçit resmine katılmaktaydılar. Düğünün en çok yorulan esnafı ise şekercilerdi. Buna mukabil bazı şeker ağaçları, şeker bahçeleri, şeker fidanlarını kağnılara yükleyerek geçitlerini şenliğe dönüştürmeyi arzu ediyorlardı. Galiba dünkü hırsızlık hadisesinden sonra düğün emini Halil Ağa böyle bir önlem almıştı. Belki de bizzat Kazasker bu ça-

reye başvurmuştu, saatin emniyetle naklini sağlayıp Sultan'a sürpriz yapmak için. Şimdilik burada yapabilecekleri bir şey olmadığı ortadaydı. Dikkat çekmeden buradan uzaklaşsalar iyi olacaktı. Nasrettin kardeşinin elinden tutup çekiştirirken Şaban birden durdu. Sonra başını eğip fısıldadı:

"Çıngırak Beşe, saklanın bre!"

"Saklanmamızı gerektiren nedir kardeş? Defterdar için çalışmıyor ya bu adam!"

"Bilakis Kazasker için çalışıyor ve şimdi de sanırım altınların arkasını arıyor olmalı. Bu durumda ilk müracaat adresi seninle ben oluruz, saklanın."

"Vehim yapma hemen, belki de adam nahılların emniyetle naklini sağlamak için buradadır."

"Eğer öyle ise saat kasasına girmek hayal olur."

"Asla! Eden bulacak!"

"Ama iş tehlikeye giriyor aslanım, kardeşini de sürükleyeceksin. Bence erteleyelim veya başka fırsatlar gözleyelim!"

"Hayır, yola çıktık madem, gideceğiz, sonuna kadar! Bunun için on beş yıl bekledim. Göze göz, dişe diş."

"Bence adamın kızını alarak zaten cana can demiş olacaksın. O senden aileni almıştı, sen de ondan yegane ailesini al, olup bitsin!"

"Onu zaten alacağım da bu dediğin adil olmaz. Alçaklar dünyada hüküm sürmemeli."

"Anlaşıldı, sen iflah olmayacaksın, bari saklan da..."

Saklandılar. Ama aynı kıyafet, aynı surat ile pıtı pıtı yürüyen ikiz kardeşler yeterince dikkat çekiyor, herkes dönüp bakıyordu. Kardeşinin elinden tutup başlarını eğerek meydanı gölgelendiren çınar ağacının kalın gövdesine doğru ilerlediler. Niyetleri ağacı sütre edinip Çıngırak Beşe'nin geçmesini beklemekti. Lakin adam bir müddet sonra ilerlemeyi kesti. Şimdi meydana hâkim bir noktadan çevresine bakıyordu; sanki birini arar gibi. Nasrettin Şaban'ın söylediklerini tek-

rar düşünmeye başladı. Gerçekten de bu adam kendilerini arıyor olabilir miydi? Dizlerini bükerek kalabalık arasında daha görünmez olmayı denedi. Nusrettin'in de başını aşağıya biraz daha bastırdı. İçinde bir tedirginlik vardı. Kasaya girmelerine birilerinin mani olması hüsran sayılırdı. Bunu düşünmek bile dengesini bozacak gibi oldu. Nusrettin fısıldamaya başladı; durmadan da tekrarlıyordu:

"Visaaaaaaa-aaaalll...aaalll. Visal! Tik-tak... Vii..."

"Kapat çeneni Nusrettin. Dalga geçecek zaman mı?"

"Tik-tak..."

"Sus dedim sana, saklanmamız gerekiyor."

Nasrettin ile Şaban göz göze geldiler. Nusrettin kontrolden çıkar gibi hareket ediyor, Çıngırak Beşe'yi umursamaz gibi davranıyordu. Nusrettin'in bilinçsiz hareketleri yüzünden de tehlikenin artabileceğini düşündü. Kötü bir durumda onu mu koruyacaktı, yoksa kendini mi? İçinden bir tehlikeye maruz kalmadan meydandan çıkmayı diledi nihayet. *"Allah'ım bir belaya uğratma!"* O sırada koluna aniden bir el yapışıverdi. Hızla kolunu çekmeye çalışsa da şekerci gömleğinin bol kolu, yapışan elin avucunda öylece durmaya devam etti: Bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlı. Masum yüzlü ve ürkek.

"Bırak kolumu bre, ne istersin?"

"Şşştt!... Benim!"

Nasrettin bayılacak gibi oldu. Gözlerine inanamıyordu. Onu görmüştü. Ama neden böyle bir kılığa girmişti ki? Hem burada ne arıyordu? O sırada Nusrettin yeniden seslendi; bu sefer dalga geçerek:

"Visaaaaaaaaaaaal... deeeedim."

Nusrettin şaşkındı. Gayriihtiyari mırıldandı:

"Visaaal?"

"Sussss-sss... Kaçın burdan, derhal..."

"Hayırdır? Ne oluyor, neden kaçalım?"

"Babam, babamdan kaçın... Seni öğrendi?"

Bu sefer düşmesin diye Nusrettin kardeşini tuttu.

"Baaaaaaaaaba, yoo-oooook..."

"Var, Nusrettin baba var, üstelik kardeşini öldürtecek! İleride duruyor bak; şu Çıngırak Beşe'yi görüyor musun?"

Zihninde binbir düşünce binbirinci tehlikeyle cedelleşiyordu. Silkinip kendine gelmesi lazımdı. Şaban Visal Banu'ya sordu:

"Sen niye burdasın?"

"Haber verebilmek için... Çıngırak'ı takip edersem sizi ondan önce bulabilirim diyerek... Çok şükür buldum da."

Şaban sorusuna devam edememişti. O sırada Nasrettin kardeşinin kolları arasına yığılıp kaldı. Korkudan mı, mutluluktan mı bayıldığını kimse kestiremedi. Şaban ortalığı sakinleştirmek ve mantıklı bir çıkış yolu aramak üzere bağırdı:

"Tamam... Herkes sussun ve sakin olsun. Baban çalınan altınlar için mi Nasrettin'e kast ediyor?"

"Çalınan altınlardan haberim yok ama kızını çalacak diye korkuyor!"

"Nasıl yani, bir cinayeti uluorta, şu kalabalığın arasında işletecek nasıl bir hırsızlıktır bu?"

"Kalp hırsızlığı elbette, Nasrettin'i sevdiğimi, onunla evleneceğimi sanıyor?"

"Peki evlenecek misin?"

"Nedir bu soru, şimdi sırası mı?"

Şaban kızın da Nasrettin'i sevdiğini anlamıştı; buraya koşup gelerek sevgilisini babasına tercih ediyordu madem... Çıngırak Beşe'nin şurada oluşuna bakılırsa da iş ciddi idi; sadık bir köpek av peşinde. Düşündü, önce bir an evvel kızı buradan uzaklaştırması, sonra diğerlerini gözden gizlemesi gerekiyordu. Bir yandan Nasrettin'i sarsıp kendine gelmesi için tokatlarken diğer yandan Visal'e gitmesi gerektiğini anlatmaya başladı. *"Gerisini ben hallederim, sen git!"* Visal Nasrettin ayılmadan gitmemekte ısrar ediyordu. Sonunda Şaban biraz da alayla karışık emrini verdi:

"Ayılmasını istiyorsan onu sen başar!"

Gözüyle onu kardeşinin kucağından almasını istiyordu. Nusrettin gülmeye başladı. Visal çekine çekine gelip Nasrettin'i ayıltmaya çalıştı. Nusrettin onu kızın kucağına doğru bırakıverdi. Şimdi Visal Banu sevgilisini kucaklamış ayakta tutmaya, bu arada da kendisi ayakta kalmaya çalışıyordu. Pervane mumun alevine yanmak üzereydi. Ve hayret!... Nasrettin birden sıçrayıp dikildi. Yanmış gibi değil de hayat bulmuş gibi. Sevgilinin kolunda uyanmanın mutlu tebessümüyle... Şaban haklı çıkmış, sır ortaya dökülmüştü. Kubbe veziri sultanın sözünü istediği kadar saklasındı; tavrından, edasından meram ve maksat anlaşılmıştı. Yeniden meydanda olup bitenlere döndüler. Ve bütün o ayılmalar, bayılmalar esnasında Çıngırak Beşe'yi gözden kaybetmişlerdi. Şaban kararını verdi:

"Tamam, Visal Banu, sen gidiyorsun, Nasrettin sen de kardeşini alıp sıvışıyorsun. Ben şu Çıngırak yılanını bulup takibe alayım. Bir saat kadar sonra nahıllar Çemberlitaş'a geldiklerinde orada buluşuruz."

Şaban herkesi dağıttıktan sonra caddeyi görebileceği bir yer aradı. Caminin haziresindeki mezar taşlarından birisini siper edinerek etrafı gözetledi. Evet, işte orada, Çıngırak da çevresini gözetliyordu. Hem de Nasrettin ile Nusrettin'in on arşın kadar önlerinde. Çıngırak Beşe'nin onları görmesi an meselesiydi. Derhal koşup ardından yetişti. Hemen arkasına gelince ensesinden kulağına doğru yaklaşıp fısıldadı:

"Altınları mı arıyorsun?"

Çıngırak Beşe dönüp de karşısında düşmanını görür görmez Şaban aksi istikâmete koşmaya başladı. Çıngırak da peşinden hem koşuyor, hem küfürler yağdırıyordu:

"Seni Allah'ın belası... Yakalayacağım seni..."

Şaban ise adımlarını Nasrettin ile Nusrettin'in emniyetleri için atıyordu.

XXVII

İğnesinde mazarrat ağusu, sadağında alçaklık oku gizlenmiş bir akrep yola çıkmıştı. Geniş bir ırmağın kıyısına geldi. Şaşırıp kaldı. Ne geri dönmeye, ne suyu geçmeye gücü yetiyordu. Kaplumbağanın biri onu görüp acıdı. Sırtına bindirip suya atıldı ve karşı kıyıya doğru yüzmeye başladı. Bir ara kulağına bir tık-tık sesi gelmeye başladı. Sırtına vuruluyordu. Sordu:

"Kim sırtıma vuruyor?"

"Ben vuruyorum kaplumbağa kardeş. Ses de iğnemin sesidir. Elimde değil, huyumun gereğini yapmadan duramıyorum? Bereket versin iğnem bağana tesir etmiyor."

Kaplumbağa "Bu şerefsizi kötü huyundan ve iyi huyluları da bunun şerrinden kurtarmak buna yapmakta olduğum iyilikten büyük sayılır" dedi ve suya dalıverdi.

Bu, düğünün en muhteşem ve eğlenceli anı
Ve hak ettiğini bulan Kazasker'in hüsranıdır

"Önce Mahmutpaşa'ya, oradan yokuş aşağı Bahçekapısı'na kadar peşimden geldi. Çarşı pazar kalabalığıdır diye ardımda altınlar saçmaya başladım. Sahte mi değil mi kontrol ederek zaman kaybetmesini veya insanların altın kapışmak için yerlere dökülüp onu engellemesini istiyordum ama o altına dönüp bakmadı bile; kıyıdan köşeden enseme binmek üzere koştu. Bir sokaktan sonra balıkçı barakaları ve tezgâhları başlıyordu. Ani bir hareketle kendimi balık tezgâhlarından birinin altına attım. O geçer geçmez de gerisin geri yokuşu tırmanarak buraya geldim."

"Saçtığın altınlar?"

"Mahzendeyken lazım olur diye birkaç tane keseme yerleştirmiştim. Çekiç mahsulü diyelim... Çıngırak beni elinden kaçırınca pazara dönüp en az birini elde etmenin yollarını aramıştır artık; çaldırdığı altınlardan mıdır diyerek."

"Sonuç; şu anda ikimizi birden arıyor!"

"En azından birkaç saat değil. Önce gidip altınların kalp mı hakiki mi olduğunu araştırıp efendisine rapor edecek. Bu da bize zaman kazandıracak. Şimdi de siz anlatın, ne yaptınız?"

"Hiçbir şey... Şekerci kalfaları olarak nahılları takip ede ede buraya kadar geldik. Kasaya nasıl gireceğimizin yollarını

da araştırdık tabii. Nusrettin'in bir fikri var ama önce yirmi bir adet şeker kuş istiyor."

"Ne yapacak kuşu?"

"Nahıllara konduracak zannederim. Şimdi bir koşu senin çalıştığın imalathaneye uğrayıp varsa hazırından, değilse kalıbından yirmi bir şeker-kuş bulmamız gerekiyor."

"Anahtar tamam mı?"

"Yanımdadır. Bir aksilik çıkmaz diye düşünüyorum."

"Pekâlâ o vakit, Nusrettin'e güveneceğiz; en akıllımız!"

İstanbul'un bütün caddelerine eğlence ve mûsikî doluyordu. Nahıllar ilerledikçe her yüz metrede değişen sazendeler veya sazların ahengi ayyuka çıkar gibiydi. Düğün böyle böyle düğün oluyordu anlaşılan, sesleri ve duyguları paylaşarak... Önce neyzenler icraya başladı. Onu musikâr izledi. Ardından daire ve kudümzenler, sonra bir biri ardına tanburiler, kanuniler, çartacılar, ravzacılar, şeştarcılar, kopuzcular, kara düzenciler, yonkarcılar, yeltemeciler, barbutçular, ıklıkçılar, sünderciler, çögürcüler... Sıra sıra nahılların yanınca yürüyüp sazlarının sesini, öncekileri bastırmak üzere yükselttikçe yükseltiyorlardı. Her bir sazın icrası dört dakika kadar sürüyordu ve halkın coşkulu tezahüratıyla bitiyordu. Nahıl nakliyecileri de coşmuş vaziyetteydi. Alayın ucu Tavukpazarı'na varmak üzereydi. Başı çeken büyük nahılın yanında birden düdükçüler ortaya çıktı. Çoban kavalından kaba düdüğe, yelli düdükten çağırtma düdüğe, mehter düdüğünden mizmer düdüğüne, dankiyo düdükten tulum düdüğe kadar sesleri birbirine karışan düdüklerdi bunlar. İzleyicilerden oynayanlar, ıslıkla eşlik edenler... Uzaktan da kös ve davulcular görünmüştü ki Şaban şeker kuşları temin etmiş olarak nefes nefese geldi. Nasrettin onun elindeki torbaya bakıp rengârek kuşları görünce fısıldadı:

"Yürüyün, zamanıdır..."

Şaban önde, Nasrettin arkada olacak şekilde üç şekerci kalfası ellerinde şeker kuşlar ile nahıllara doğru acele bir yere yetişir gibi ilerlediler. Nusrettin onlara ayak uydurmaya çalışırken de telaşla bağırmaya başladılar:

"Destuuur!.. Yol veriiiin, destuuuurrr!"

Halk şekerci kalfalarının sesini duydukça itaat ediyor, kenara çekiliyordu. Lakin tulumcular aynı itaati göstermekte o kadar da iyi sayılmazlardı. Hatta nahılların nakliyesi aksamasın diye yol boyunca ibrişim halatlar çekmiş, taşıyıcılar ile dengecileri halktan ayırmışlardı. Büyük nahılın yanında baş muhafız onları durdurdu:

"Açılın bre!.."

"Asıl sen açıl ağa! Şuraya işimizi yapmaya geldik hoş!"

"Ne işiymiş bakalım?"

"Şu kuşların dallara kondurulması gerekiyor."

"Halil Ağa da, Bostancı ağa da bize böyle bir işten bahsetmedi, defolun gidin!"

"Biz şimdi gideriz de, sonra siz gidemeyebilirsiniz?"

"Nasıl yani?"

"Biraz sonra sünnet çocuklarından yirmi bir tanesinin ellerinde kuş olmadığını gören Sultan'a da hesabı sen verirsin artık!"

"Bre ne zırvalıyorsun?"

"Diyorum ki nahılda tam yirmi bir kuş eksik, şimdi bizim onları yerine koymamız gerekiyor. Birkaç dakikada biter."

"Birkaç dakikaymış, hıh... Atmeydanı'na zamanında varabilmek için çabaladığımı görmüyor musunuz, bir de sizin için bekleyemem. Defolun."

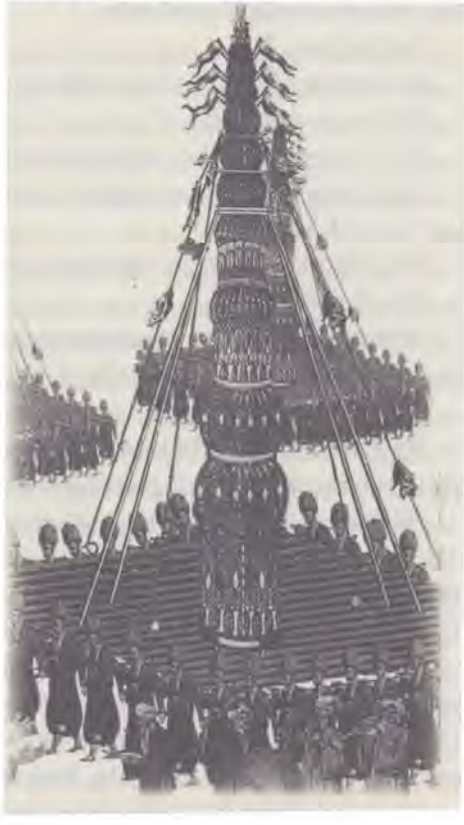
"Peki ya eksik kuşlar?"

"Ben emaneti aldığım şekilde teslim ederim, eksiği siz baştan yapmasaydınız!"

"Ağa, beni anlamıyorsun galiba! Şekerci esnafı üç bin kuşu tamam kondurdu ama Sultan'ın merhameti sünnet çocuklarına yirmi bir sabi daha ilave ediverdi. İstersen git

bunu Sultanımız efendimize sen anlat! Yahut aç şu kordonu da işimizi yapalım!"

Şaban diklendikçe baş muhafız "Acaba?"larla zihnini yoklayıp durdu. Daha bu sabah herkesi vazifelerinin başına yollarken Sultan hazretlerinin düğündeki aksamalardan bıktığını anlatmış, şeker bahçesindeki küçük kazayı, mevlithanların berbat ettiği bir çuval inciri, üstüne üstlük dün de hediye altınların sahte çıkmasını örnek gösterip başka vukuat istemediğini dillendirmişti. Şimdiki o vukuat kendisini bulmuş gibiydi. Yukarı tükürse bıyık aşağı tükürse sakal... Sonunda istemeyerek de olsa şekerci kalfalarına kordonu açtı:

"Pekâla. Nahılın naklini durdurmayacağım. Hamlacılar çekip götürürken işinizi görün. Bir hata işlerseniz tırnaklarınızdan tepetakla asarım sizi! Çabuk olun!"

Nahılın ne kadar büyük bir heyula olduğunu içine girince anladılar. Gerçekten de ustalar iyi iskelet çakmış, bunca ağırlığı taşıyacak düzeneği iyi kurmuşlardı. Sekiz adet kağnı tekerleği üzerinde, denge halatları sayesinde tıkır tıkır ilerliyordu. Ve ar-

tık Divanyolu'nun taş döşeli zeminindeydiler. Küçük sarsılmalar başladı. Şeker dalları sallanıp dalgalanıyor, dengeciler halatları asılıp gevşeterek devrilmeyi önlüyor, halk da yürek hoplatan bir heyecanla onları izliyordu; seyirlik hadise... Bir tanesi üzerlerine devrilse de şeker yağma şenliği başlasa diye farklı cümleler, alkışlar, dualar ve hatta iğnelemelerle taşıyıcı veya dengecilerin tetiğini bozmak istiyorlar, bazen öfkelendirip bazen pohpohlayarak şamatayı sürdürüyorlardı.

"Bu iyidir aslanım, halkın dikkati şekerlerdeyken hızla işimizi görelim!"

Bir gölge gibi kayarak nahılın birinci kademesinden ötekine sıçrayıverdiler; kasanın olduğu kademeye. Şaban, Nusrettin'in elinden tuttu ve dallardan birine tırmanmasına yardım etti. Sanki dala kuş asan bir şekerci kalfasıymış gibi elbette. O sırada Nasrettin çoktan kasanın çevresini dolanmış ne yapması gerektiğine karar vermişti bile. Kasa bir brandaya sarılmıştı. Brandanın içinde de şal örtüyle kaplanmıştı. Ahşap panonun Adem ile Havva nakışlarının sağlam bir korumaya alındığını gördü. *"Aferin!"* Şimdi yapılması gerekeni yapma vaktiydi. Plana göre ya kendisi veya Nusrettin, dallarda kuş asar misali göz önünde olmalıydılar. Dışarıdan bakanlar ikisini aynı kişi zannedeceği için diğeri gizlice faaliyette bulunabilecekti. Zaten halk da artık onları izlemeye başlamış, daldan dala geçerken nahılın devrilmesini bekliyor gibiydiler. O güne kadar bir nahılın nakliye esnasında tamamlanması veya tamirini gören yoktu çünkü. Üstelik şekerci kalfası lehine tezahürat yapmaya başlayanlar bile vardı.

İlk aşamada gözden kaybolan Nasrettin oldu. Âdem'in elması, Musa'nın asası derken döktüğü anahtarla kasayı zorlanmadan açtı. *"Aferin bana, anahtar birebir uydu!"* İşini bitirince Nusrettin'in yanına yaklaşıp bu sefer onun gözden kaybolmasını sağladı. Bunun için yerlerini değiştirmeleri

yeterli olmuştu. Şimdi planın en heyecanlı kısmı başlıyordu. Nusrettin saatin guguk takımındaki bir karışlık plakayı değiştirmek üzere kasaya girdi. Şaban ve Nasrettin için şeker dallarında oyalanarak gözler kasada heyecanlı bir bekleyiş başladı. Bilhassa elleri şimdiden yapış yapış olmuştu bile. En önemli kısım saatin salyangoz düzeneğinden istenilen sesin geldiğinden emin olmaktı ve ikisi de Nusrettin'in bunu kontrol etmeden kasadan çıkmayacağını biliyorlardı. Dışarıda kös ve davul sesleri, kasanın içinde pamuk tıkanmış kulaklar...

Yıl gibi uzayan birkaç dakikada Nusrettin ses düzeneğini değiştirmişti. Kardeşinin "Değiştirir değiştirmez hemen çıkacaksın, anladın mı?" diye defalarca talimat vermesine rağmen sesi dinleyip kontrol etmek üzere beklemeye başladı. Aksilik bu ya, düğündeki eğlencenin de gürültüler eşliğinde ayyuka çıktığı anlardı... Nahıl dallarında oyalanıp duran Şaban ile Nasrettin sabırsızlanıyor; davulcular vurdukça vuruyordu. Derken daha beteri oldu; davulcuların yerini borazanlar aldı. Her yan gürültü, zırıltı, horultu... Eyüp borusu, derviş borusu, Efrasiyap borusu, loturyan borusu, erganun borusu ve hatta ağız tamburası bile sıraya girmişti. Sesin şiddeti kadınlar ve çocukları meydanın ötelerine kaçırtacak kadar yüksekti. Bunca ses arasında Nusrettin'in salyangozun körüğünden çıkacak sesi duyması imkânsız gibiydi. Yetmedi, zurnacılara bir de daire ve defçiler, darbukacı ve çifte naracılar, nakkare ve kudümcüler ilave olunuverdi. Şaban elindeki kuşları çoktan takıp takıştırmış, yalnızca kasanın kapağını gözetleyerek oyalanıyordu. Nasrettin kardeşinin talimatına uymayıp geciktiğini görünce Şaban'a işaret ederek yanına gitmek istediğini bildirdi. Dallardan aşağıya inerken birkaç şekeri halkın üzerine fırlattı. Şeker kapışanların çıkardığı gürültü herkesin dikkatini o tarafa çekmişti. Elbette muhafızların burnundan soluyarak yaptığı küfürler eşliğinde. Derken şeker dallarının

arasında gözden kaybolup doğruca Nusrettin'i buldu. Her işini bitirmiş saatin sesini dinlemek üzere öylece bekliyordu. Kardeşinin huyu tutmuştu, yapması gereken işi yapmadan yerinden ayrılmayacağını anladı. Vaktin geçtiğini de, geciktiklerini de hiç umursamayacağını biliyordu. Öte yandan, burada oyalandıkları her dakika, tehlikenin içine biraz daha battıkları ve foyalarının ortaya çıkması anlamına geliyordu ki böyle bir durumda kardeşini beladan uzak tutması zor olabilirdi. Ani bir karar verdi, onu dışarı çıkaracaktı:

"Nusrettin, tamam, artık gidiyoruz."

"Tik-tak. Diiiiiiiiinlllemeeeeeemm..."

"Dinlemen gerekmiyor, çalışacaktır, şimdi buradan çıkmalıyız!"

Nusrettin'in elinden önce aletlerini aldı. Sonra onu itekleyerek kasadan uzaklaştırdı. Nahıldan indiği yerde beklemesini, hiçbir yere ayrılmamasını, biraz sonra yanına geleceğini tembihledi. Nusrettin zıvanadan çıkmış durmadan tik-tak sayıklıyordu. Nasrettin ise onu nahıl muhafızlarının yanına kadar getirip bağırdı:

"Bu kalfanın işi bitti, nahıldan indirebilirsiniz!"

Muhafızlar kardeşini yaka paça nahılın dışına atıp uzaklaştırırken mecburen kasaya döndü. İçinden de "İnşallah dediğim gibi yapıp dediğim yerde beni bekleyecek!" diye kendini inandırmaya çalışıyordu. Hızla işe koyuldu. Önce Nusrettin'in çalışma alanını eski haline getirdi. Saatten sökülen ses plakası kenarda duruyordu; guguk kuşunun yuvasına bıraktı, tamir etmek için arayan bulsun diye. Etrafı kontrol etti. Saatin güzelliğini düşündü. Visal Banu ile orada geçirdikleri zamanlar takıldı aklına. *"Toparla kendini!"* Evet, her şey yerli yerindeydi. Cebinden anahtarı çıkardı. Kilit düzeneğini dikkatle yeniden kurdu. İş tamamdı. *"Ayrılma zamanı!"* Kasadan çıktı, önce şal örtüyü, sonra brandayı eski haline getirdi ve başını kaldırdığında Şaban'ı yanı başında

buldu; nahıldan inmiş gitmeye hazır. Muhafızın olduğu yere ilerlediler. Adam işin kazasız belasız tamamlandığına sevinmiş gibiydi. Onlara işleriyle ilgili hiçbir şey sormadı. Onun yerine Nasrettin'e takıldı:

"Senden bir tane daha vardı ya..."

"Evet, nerde?"

"Kazasker hazretlerine lazımmış, kollukçular aldı, götürdü... Tik-tak."

Nasrettin Kazasker'e küfretmek üzereyken kendini zor tuttu. Yine o zannederek kardeşini götürmüşlerdi. Muhafız kollukçular dese de mutlaka Çıngırak Beşe veya adamlarıydı bunlar. Kendisine biçilen ölüm emrini yanlışlıkla Nusrettin'de infaz etme peşinde olmalıydılar. Belli ki nahılın üzerinde görünce yolunu gözlemeye başlamışlar, çıkınca da yakalamışlardı. Şu anda kardeşi tamamen çıldırmış olmalıydı. Onu götürenler her zamanki gibi hastalığını bilmeyecek, konuşması veya hareketlerini, kendileriyle alay ettiğine yoracak ve gitgide şiddeti arttıracaklardı. O da kendisine inanmadıkları için çılgınlığı arttıracaktı. Bîmârhanedeki doktorun korktuğu şeydi bu, üstelik tam da işler yolunda giderken.

İki arkadaş anında plan yapıp ayrı istikametlere giderek Nusrettin'i aramaya çıktılar. Kalabalıklar, tenha sokaklar, meydanlar, Kazasker'e ait konak, yalı, köşk mahalleri... Saatler geçiyordu. Nasrettin hem aranıyor hem düşünüyordu. Çıngırak Beşe her ne kadar öldürme emri aldıysa da hırsı yüzünden ölümden evvel çalınan altınların akıbetini öğrenmek isteyecekti elbette; diğerleri gibi Haliç'in dibini boyladığını düşünmüyorsa... Bu da kardeşinin işkence görmesi demekti, çılgınca bağırarak ve çıldırtasıya bağırtarak. Öyleyse sesin duyulmayacağı bir yere gitmeleri gerekirdi. Bir mahzen, metruk bir mekân... Şehir içinde ama gözden uzak... Hatta düğün mahalline de yakın... Kazasker'in bizzat sorguya şahitlik edeceği veya soru yönelteceği bir yer. Kazasker'in Sultan'a hedi-

ye takdimi bu akşam Atmeydanı'nda gerçekleşecekti. Ayrıca saatin anahtarı da Çıngırak'taydı. *"Fazla uzakta olamazlar!"*

Tam dört saat... Aramadık yer, bakmadık delik bırakmamışlardı. İstanbul, düğünün en tantanalı gününü yaşarken onlar Atmeydanı civarındaki mahallelerin, sokakların ve izbe mekânların altını üstüne getirmekle meşgul oldular. Zihinlerindeki her ihtimalin gereği neyse yapa yapa... Nafile. Sonunda Çıngırak Beşe'yi bulabilecekleri yere geri döndüler; Atmeydanı'ndaki şenlik alanına. İkindi ezanları okunmak üzereydi. Nahıllar emniyetle taşınmış, tulumcular da, halk da yağma için geri sayıma başlamıştı. Sultan'ın seyir köşkü yakınında o akşam kendisine hediye sunacak elçiler ile devletlülara ayrılmış bir mahfil vardı. Kazasker dahil altı vezir işte orada neşeleniyor, gülüp eğleniyorlardı. Onların arkasındaki eyvan da bunların eşlerine ve ailelerine ayrılmıştı. Nasrettin'in gözleri Visal Banu'yu aradı. Yoktu.

Nasrettin, hedefe yürüyüşlerinin en çetrefilli zamanında olduklarını düşündü. Akşama kadar Çıngırak'ı bulup takip ederlerse belki kardeşine ulaşabilirlerdi. Bu son fırsattı. Hekimbaşı'nın Sultan'dan izin isteyerek sünnet merasimini başlatma faslına sıra gelmişti. Bunun için seçilmiş üç çocuk meydanda halkın gözleri önünde sünnet edilecek, şeyhülislam efendi dua buyuracak, Sultan ikrama başlayacak, halka on bin kap yemek dağıtılacak, ardından dokuz pare top atılarak gösteriler, şenlikler, müzik ve raks eşliğinde nahılların yağmalanmasına ve şehrin her yanındaki çocukların sünnet ameliyelerine geçilecekti. Eğlencenin nihayetinde Sultan halka akçe saçacak, şekerler ve akçeler kapışılacak, Sultan kendisine takdim edilecek hediyeleri kabul edip akşam ezanında bir şehrâyin icra olunarak düğün dualarla sona erecekti. Nusrettin'in kaçırılması bu plana dahil değildi ve böyle bir anda Çıngırak'ın uzaklarda bir yerde olması düşünülemezdi. Gözleri her yanda onu aramaktaydı. O sırada

iplik iplik bir çisilti başladı. Halk toprak kokulu bir yağmur altında neşeyle eğleniyor, şenlik alanında ikindi güneşinin tadını çıkarıyordu. Nasrettin Sultan'a yakın bölümlerden birinde siperlenip olanları izlemeye başladı. Şaban da biraz geriden Nasrettin'i gözetimde tutma görevindeydi. Çünkü onun da başına bir şey gelmesinin işleri arapsaçına döndüreceğinden endişeliydi.

Şeker yağması düğünün sultan düğünü olduğunu hissettirecek şekilde başladı. Meydan, dillere destan bir eğlenceyle dolup taşıyordu. İstanbul kaç asırdır böylesine tatlı bir gün yaşamamıştı. Herkese göre bu meydanda sayısız şenlikler olmuş lakin bunun gibisi görülmemişti. Ağızlar tatlı, gönüller şen... Elbette torbalar dolusu şeker de ganimet... Düğün, şekerden ibaret oldu ve halk şekere doydu.

İlerleyen saatlerde devletlulların Sultan'a hediye takdimi halkın ilgisini çekmese de gitgide meraklı gözler çoğaldı. İnsanlar bir yanda kendi fakirliklerini, diğer yanda pahalı hediyeleri düşünerek kâh kıskanarak, kâh ilenerek izlemeye başladılar. Gide gide sıra Kazasker'in hediyesine geldi. Nasrettin şaşkındı; ne Çıngırak Beşe, ne Visal Banu görünürlerdeydi. Oysa Visal Banu babasının hediye takdimi esnasında

yanında olmalı, Sultan'ın eteğini öpmeli değil miydi? *"Peki ya onun da başında bir bela var ise?"* İşte buna dayanamazdı. Dünyada çok sevdiği üç kişi vardı ve şu anda ikisinin hasretini duyuyordu. Kardeşi ve Visal olmazsa hayat neye yarardı ki? Şu eğlenen, sevinen, coşan kalabalığın içinde kedere boğulmuş, melül ve mahzun bir tek kendisi varmış gibi hissetti. Gözleri Şaban'ı aradı. *"Can dostu!"* O da yoktu. Az evvel durduğu yerden ayrılmıştı. Onu merak etti. İnsanlara baktı. Aileleriyle, çoluk çocuklarıyla şenliğe katılan insanlar... Yüzlerinde mutluluk ve sevinç... İmrendi, iç geçirdi. Şekerleri ve akçeleri kapışırken bir aile heyecanını nasıl duyduklarını, kalabalıkta ezilmemesi için babaların çocuklarına nasıl kol kanat gerdiklerini, toplanan şekerleri veya kapışılan akçeleri nasıl bir torba içinde ailecek biriktirdiklerini düşündü. Hepsinin yüzünde paylaşmayı, acıda ve sevinçte ortaklığı gördüğü o anlar adına kendisinden bu imkânın alınmış olmasına içerledi. Herkesin neşelenip güldüğü şu şenlik meydanında birden ağlamaya başladı. Elinde değildi, gözlerinden yaşlar aralıksız süzülüyordu. Şimdi Visal Banu da merak üstüne merak olup aklına takılmıştı. Tekrar Kazasker'den yana baktı. Akçe kapmaya hazırlanan insanların haline gülüyor, tulumcuların tuhaf hareketlerini izliyor, göz ucuyla da Sultan'ı takip ediyordu; onunla birlikte gülmek, onunla birlikte durmak, oturmak için. Defterdar'ı bertaraf etmenin mutluluğu ve memnuniyeti yüzünden okunuyordu. Birden bütün açmazlarının sorumlusunun o olduğunu düşündü, ailesinin iki katilinden azılısı... Defterdar'dan daha suçlu... Sevdiği kızın babası... Tetikçilerine emredip hakkında ölüm fermanı çıkaran kişi... Sıçrayıp gitmek, tulumcuları aşıp hançerini kalbine saplayıp oracıkta canını almak, sonra da Sultan'ın önünde diz çöküp "Boynum kıldan incedir!" demek geçiyordu içinden. Kim bilir şu meydanda kendisi gibi kaç masumun eğlencesine zehir katmıştı bu alçak? Onun -ve melanetteki

eşi ve ortağı Defterdar'ın- gerçek yüzünü acaba kaç kişi biliyordu? Sultan bunların yaptıklarını öğrense acaba hâlâ yakınında tutar veya yüzlerini görmek ister miydi? "Bunların ölümü dünyanın kurtuluşu sayılır!" diye geçirdi içinden. Bunu yaparsa dünyayı dertlerinden kurtaracağına inandı. İyi ama bütün bu kararlarına Visal Banu ne diyecekti?

Bunları düşünürken yumruklarını ve dişlerini sıktığının farkında bile değildi. Bir el bileğine yapışıverdi, tedirgin bir gülümsemeyle.

"Allah'ım! Nerelerdesin, meraktan öldüm!"

"Çıngırak'ı takip ediyordum. Kardeşin, Kadırga Limanı'nda bir gemide... Onun sen olmadığını biliyorlar. Seni üzerlerine çekmek için yem olarak kullanacaklar. Çıngırak Beşe, babam hediyesini sunar sunmaz seni aramaya yeniden başlayacak. En az on kişiyle. Ne yapacaksan şimdi yap, kaç buralardan; kardeşini de kaçırarak."

"Kaçmak mı? Sen olmadan asla!"

"Ben şimdi gidiyorum!"

"Gitme... Visaaaaaal..."

Nasrettin'in cümlesi yarıda kalıverdi. Çoktan gitmişti. Muhtemelen kalabalığı yarıp babasının yanında yerini alacak, akrebi selamet sahiline çıkarmak üzere kaplumbağa olacaktı. Bir an kaplumbağanın suya dalıverdiğini hayal etti, sonra da kaplumbağayı kaybetme fikri bütün vücudunu titretti. Ne yapacağını bilemiyordu. Bereket versin önden Visal Banu giderken arkadan Şaban geliverdi.

"Yok, yok, yok... Bulamadım."

"Yerini biliyorum."

"Nasıl?"

"Nasılını boş ver... Kadırga Limanı'nda bir gemide tutuluyormuş. Hemen gitmeliyiz."

"Dur aslanım dur, önce şartları değerlendirip doğru kararı verelim!"

Şaban önce ona bildiklerini anlattırdı. Sonra durumu değerlendirdiler. Az sonra Kazasker'in saati takdimi gerçekleşecekti. Çıngırak saatle meşgulken Kadırga'ya koşup Nusrettin'i kurtarmayı deneyebilirlerdi. Gemide kaç muhafız olduğunu bilmiyorlardı. Nusrettin'i yem olarak tuttuklarına göre daha dikkatli olmak ve hiç kimseye görünmemek gerekiyordu. Muhtemelen birkaç yere erkete yerleştirmiş de olabilirlerdi. Hazırlıklı gitmek şarttı. Dobra Hatun'dan yardım istemek veya adam kaçırıldı diye yeniçeri kolluklarına haber verip bir baskın yapmak bile ihtimal dahilindeydi. Öte yandan eğer Nusrettin'in değiştirdiği ses düzeneği işe yararsa Kazasker ile Çıngırak'tan ebediyyen korkuları bile kalmayabilirdi. Bu durumda Kadırga Limanı'ndaki durum da değişebilirdi.

"Kardeşinin yeri belli olduğuna göre aslanım, bence kalıp buradaki sonucu izleyelim, gemide bizi bekleyenler biraz daha bekleyedursunlar."

"Ama Nusrettin'in şimdi tetiği bozulmuştur, çıldırıyordur... Biliyorsun işte."

"Yarım saat daha... Ölmez ya!"

Nasrettin istemeye istemeye razı oldu. Siperlene siperlene birkaç adım daha ilerlediler; söylenenleri daha iyi duyabilmek için. Zaten de kapıcılar kethüdası bağırmaya başlamıştı:

"Atufetlü şecaatlü Kazasker hazretlerinin hediye takdimidir! Destuuuur!"

Kazasker yerinden kalktı. Şekerleri yağmalandığı için renkli demir ve tel iskelete dönen nahıla ilerledi. Kasa, nahılın bir parçası zannedildiği için yağmacıların dikkatini çekmemiş olmalıydı. Yine de üzerindeki branda hayli çamurlanmış, kirlenmiş, yer yer yırtılmıştı. Kazasker brandanın tam önünde durdu. Halk, merak içindeydi; koca Kazasker'in yağmalanmış nahıl tepesinde ne işi olabilirdi ki? O da bu merakın farkında olarak dönüp halka baktı. Gülümsedi. Beni izleyin der gibi temennah çekti. Sonra da adamlarına işaret

edip brandayı almalarını söyledi. Branda yavaş yavaş indi; altında yeşil çuhadan bir şal...

Kazasker bu sefer örtüyü kendisi çekti. Örtünün yanında şimdi Çıngırak Beşe ve Deynek Cuha özel cepken kıyafetler giymiş olarak hazır bekliyorlardı. Nasrettin Şaban'a fısıldadı:

"Bizden sonra kasaya onlar girmiş anlaşılan!"

Çıngırak kasanın altındaki bir mandalı çekti. Eliyle kasayı öne doğru ittirdi. Kasayı tek başına yürütebiliyordu. Nasrettin hayretle baktı. Çanakkale'deyken kasanın henüz tekerleri olmadığını arkadaşına fısıldadı. O sırada Çıngırak'ın yanına aynı cepkenleri giymiş sekiz delikanlı geldi. Her bireri boylu boslu yakışıklı, tuvânâ gençler. Kasayı bir şarkı eşliğinde yürütmeye başladılar. Kazasker ilerleyip hepsinin önüne geçti. Artık bir esnaf alayının geçit resmindeki gibi en önde Kazasker yürüyor, ardında Çıngırak Beşe anahtarıyla kasayı büyük bir titizlikle açıyor, açtıkça ahşap kabartmaları ve tezyinatı halka teşhir ediyor, sonra kapakları aça aça saati ortaya çıkarıyordu. Kasa hem yürüyor, hem kendi etrafında döndürülüyordu. Herkesin açılan kanatların ardındaki saati görmesi ancak böyle sağlanabiliyordu. Oturtma saat döndükçe tabii olarak izleyicilerin hayranlık ve hayret ifadeleri artmaya başladı. Yirmi metre kadar ilerlediklerinde -ki Sultan köşkünün tam önü sayılırdı- kasa kazasız belasız açılıp parçaları yere indirilmiş, saatin bütün ihtişamı ortaya çıkmış oldu. Akşam alacasında artık mücevherleri parlıyor, üzerindeki suretler dönüyor, dans ediyor, bu arada derinden derine bir müzik çalıyordu. Daha sonra Çıngırak Beşe saatin tanıtım kitapçığı gibi bir metni okumaya başladı.

"Hafız-ı Isfahanî'den mâhir Cipolla naaaam ustanın Paris'te taaaam sekiz ay uğraşıııııp Sultanımız Efendimiz hazretlerinin salonuna konulmak üzere yaptığı bu saaaa-aaaaaat... Taaam beş arşın boyundaaaa, çepeçevre rakkaslar ve

ibrelerle müzeyyeeeen, kör cephesi olmayan bir fen harikasıdıııır. Her bir çekmecesinde ayrı bir mûsikî gizlidiiiir."

Çıngırak söyledikçe Deynek Cuha söylediği çekmeceyi açıyor, halka sessiz olmasını işaret edip laternanın müziğini dinletiyordu. O sırada bir şiir okumaya başladı. Hangi şair saati ne vakit görmüş, ne ara hakkında bir methiye yazmıştı belli değildi ama dinleyenlerin sihre uğramış gibi saate bakmalarını sağlıyordu:

"Öyle sanatlı bir saattir ki bu, ancak güneş sultanın tahtı önüne konursa yaraşır. Nice güzeller binlerce cilve gösterseler bu Süreyya şanındaki saatin güzelliğine yaklaşmaktan aciz kalır, dilleri lal olur. Sultan hazretleri krallar arasında ne ise; yakut, taşlar arasında ne ise; ipek, kumaşlar arasında ne ise, bu saat de saray süsleri içinde işte odur. Şanı yüce Allah, bu saati karaların ve denizlerin sultanına mübarek eylesin."

Böyle böyle saat kendi eksenindeki ilk devrini tamamladığında birinci kademe tanıtımı da bitmiş oldu. İkinci kademede ikinci devir başladı. Çıngırak artık daha yüksek bağırıyordu:

"Bu harikalar harikası saatin ikinci kademesinin dört cephesinde dört çark sistemi yer alır ki biri diğerine hiç benzemeeeez. Yirmi dört dilimli şu kadran zamanı bildiriiiiiiir, şu cephede gökyüzündeki felekler, yıldız ve gezegenlerin dönüşleri yer alııır. Şu cephede semavi tertip vardıır, göklerdeki seyyare ve sabitelerin hareketleriiiii..."

Deynek Cuha elindeki çubukla saatin hangi aksamını işaret etse halk coşuyordu. Üçüncü devir ve kademe en görkemlisi oldu. Bu kademede tetematlar raks etmeye başlamıştı. Deynek Cuha atı üzerinde ilerleyen Sultan figürünü işaret edip ardındakileri tarif ediyordu.

"Bu devletlü haşmetlü Sultanımız efendimizdiiiir... Bunlar yeniçeri kullarıııııı....." Nihayet saatin en üst kademesinde halkın o anda şenlik yaptığı meydan ve Ayasofya göründüğünde insanlar o maket adamlardan birinin de kendi-

leri olduğunu düşünmeye başladılar. O sırada Cuha halkı tek tek parmağıyla göstererek bağırıyordu:

"Bu sizsiniiiiiiiz, şurdaki sensiiiiiin, şu çocuuuuuk..."

Nasrettin Kazasker'e baktı. Hayatında hiç bu kadar keyifli olmamış gibi coşkulu ve sevinçliydi. Zannedilirdi ki saatin son kademesinde yürüyen tavusları, dallarda öten bülbülleri ve rengârenk açan çiçekleri hep o yaratmıştır. Nedense kendini ona gösterme arzusu duydu. Onu bu görkemin içinden çekip almak üzere... Biraz sonra başına gelecekler benim yüzümden demenin bir yolu olarak... Az sonra yaşayacaklarının bir intikam olduğunu anlamasını istediği için... Yıllar önce evini ve atölyesini kundakladığı saatçinin çocuğunu şimdi karşısında görsün diye. Yüksek sesle bağırdı:

"Saatçiler Kethüdasıııı!.."

Kalabalığı yalayıp geçen sese kimse önem vermedi. Yalnızca bir tek kişi başını çevirip baktı; Kazasker... Nasrettin'le göz göze geldiler ve Kazasker Nasrettin'in kalbindeki öfkeyi gözlerinde görüverdi. Bu sima kendisine yabancı değildi. Ona Kazasker hazretleri yerine Saatçiler Kethüdası demişti. Eski zamanlara gitti ve kendisine bağıran yüzü nereden hatırladığını şimşek hızıyla zihninden aramaya başladı. Evet, yıllar önce Saatçiler Kethüdası iken bir akşam karanlığında dükkânını kundakladıkları saatçi ustasının yüzüydü bu. Önce hayal gördüğünü zannetti. Gözlerini kırpıştırıp yeniden baktı. Hayır, işte oydu. Hortlayıp da böyle mutlu bir günde karşısına çıkmış olması mümkün değildi. Neden sonra adamın hortlağına değil oğluna baktığını idrak edebildi. *"İkizlerden biri!"* Titredi. Eliyle işaret edip yanına çağırdı. Şaban'ın engellemelerine rağmen Nasrettin ilerledi. Tulumcuların beklediği sınıra kadar vardı. O anda içinde büyük bir korkusuzluk hissetti. Babasının, annesinin ve Mürüvvet'in hayalleri geldi gözünün önüne. Şu anda Kazasker'in yüzüne katil olduğunu bile haykırabilirdi. Başına ne geleceğini de

artık düşünmüyordu. Tulumcuların sınırında durduğu esnada Kazasker yalvarır gibi sordu:

"Hasan mısın, bre sen, Hüseyin mi?"

Nasrettin on beş yıldır unuttuğu eski adını duymayı bu kadar isteyeceğini de, onu telaffuz eden kişinin babasının katili olmasından mutluluk duyacağını da hiç aklına getirmezdi. Artık emindi, işte ailesinin katiliyle yüz yüzeydi. Şimdi intikam zamanıydı. Ona vereceği cevabı hiç düşünmemişti ama ağzından dökülüverdi:

"Nasrettin'im ben. Visal Banu için Nasrettin!"

Kazasker durduğu yerde sendeledi. Eliyle Nasrettin'i işaret ediyor ama diliyle herhangi bir kelimeyi söyleyemiyordu. Hemen yanında durduğu tulumculara veya kendi muhafızlarına "Yakalayın!" demesi yeterliydi ama olmuyordu, sesi çıkmıyordu. O sırada saat, Sultan'ın seyir köşküne kadar gelmiş, herkesin dikkati altında görülmenin ve gösterilmenin alayişine bulanıyordu. Kazasker önce saate baktı, tekrar Nasrettin'e baktı, tekrar saate... Büyük bir sessizlik oldu. Sultan merakla Kazasker'i izliyor, hediyenin heyecanıyla yüzüne bakıyordu; gülümseyerek ve merak içinde. Kazasker Nasrettin'den yüzünü çevirdi. Önce saatin takdimini bitirip vezirliği garantilemeliydi. Ağır ağır ilerledi. Kasaya ait anahtarı Çıngırak Çelebi'den alıp Sultan'ın önünde diz çöktü. Hürmetle etek öptü, sonra başının üzerinde tutarak anahtarı sundu. İçinde kasırgalar fırtınalarla çarpışıyordu. Sultan omuzlarından kavrayıp onu kaldırdı. Sonra birlikte saatin yanına yürüdüler.

Nasrettin yerinden kımıldamadan her şeyi dikkatle izliyordu. Şaban işaretler edip oradan kaçmasını söylüyor ama ona da aldırmıyordu. Birden Sultan'ın arkasında Visal Banu'yu gördü. Ne konuştuklarını duyamıyordu ama Kazasker'in kızını Sultan'a takdim ettiğini anlayabiliyordu. Ve Visal Banu birkaç adım ilerleyip saatin körüklü orguna

dokunmaya başladı. Ayakta çalıyordu. Sessizlik daha derinleşti. İstanbullular bir kızın düğün meydanında sazendelik yapmasından ziyade muhtemelen çaldığı sazın ne olduğunu, nasıl ses çıkardığını merak etmişlerdi. Öylece dinlediler, dinlediler. Sultan duyduklarından büyük lezzet alıyordu muhakkak, kendini müziğe kaptırmış gibi. Sonunda Visal Banu, gür bir erganun ahengiyle şarkıyı bitirdi. Meydanda büyük bir heyecan ve tezahürat vardı. Kimisi Sultan'a alkış okuyup "Devletinle bin yaşa, ömrün uzun olsun!" gibi dualarda bulunuyor, kimisi "Ellerin dert görmesin!" diyerek Visal'e çepük çalıp alkış çekiyorlardı. Visal Banu'dan sonra orgun tuşlarına Sultan dokundu, keşfeder gibi farklı sesleri dinledi. O sırada Kazasker, Sultan'ın önüne geçip guguk sistemini anlatmaya başlamıştı bile. Ona göre düğünün en görkemli anı... Vezirliğe açılan kapının eşiği... Kazasker'in söylediklerini Çıngırak Beşe halk için yüksek sesle tekrarlıyor, onun sözlerini de meydanın daha uzak köşelerine yaymak üzere görevli tellallar bağırarak tekrar ediyorlardı. Dalga dalga bütün meydanda Kazasker konuşuyor gibiydi:

"Sultanımız tenezzül buyurup salonlarına koyduğu takdirde bu saat, günde beş vakit, ezanı bildirir gibi devletlü, necabetlü, şevketlü Sultanımıza dua okuyacaktır; üstelik her duayı üç defa tekrarlayarak."

Meydanda sesler dalga dalga birbiriyle yankılanıyordu:

"...sultanımıza dua okuyacaktııııır..."

"...dua okuyacaktıııır..."

"...caktıııır"

Kazasker durdu, saatin ibresine bakıp devam etti: Çıngırak yüksek sesle tekrarladı, diğerleri çoğalttı:

"İki dakika sonra ilk duayı sizin de duymanızı ve tekrar ederek Sultanımızı tebcil etmenizi istiyoruz."

etmenizi istiyoruuuuz..."

"... istiyoruuuuz..."

Meydanda büyük bir sessizlik oldu. Saatin duasını dinlemek ve ardından tekrar etmek üzere hazırlanan on binlerce insan... İğne yere düşse sesi kilise çanı kadar yüksek işitilecek derecede yoğun bir sessizlik... Herkes çok sevdikleri Sultan için saatten yayılacak duayı tekrarlamak üzere kendini hazırlamış bekliyordu. Kazasker saatin sesinden evvel kullanım kitapçığına bakarak söylenecek duayı mırıldandı:

"Cihadınız her an mübarek, ordunuz daim muzaffer olsun... Amiiin!

Çığırtkanlar yine dalga dalga tekrarladı:

"Cihadınız her an mübarek..."

Meydandaki bütün insanlar yaşlısı, genci, kadını, erkeği duayı tekrarlamaya hazırdı. Sultan da Kazasker'in ettiği duayı saatten duymak üzere dikkatini toplamış, kulak kesilmişti. Bu hediyeyi çok beğenmiş, gururu okşanmıştı. Valide Sultan, Şehzade anneleri hanım sultanlar, sünnet acısıyla kıvranan şehzadeler bile hepsi ona bakıyorlardı. Sultan haline şükretti, tebaasına, saray halkına baktı. Bu mutluluğu kendisine yaşatan Kazasker'i taltif etmek geçti içinden. Onu önce vezir, ardından sadrazam yaparsa devletin bir kademe daha ilerleyeceğini düşündü. İkisi göz göze geldiler. Kazasker elini kulağına kepçe yapıp saatten gelecek duayı dinlemeye hazırlandı. Bütün meydan kulak kesilip duyacakları duayı tekrarlamak üzere ses tellerini düzeltiyordu. Beklenen an geldi ve dev saatin mekanik sesi meydana akmaya başladı:

"İcraatınız hayırsız çıksın, milletiniz ebediyyen kahrolsun!"

Halkın bazıları duayı tekrara kendilerini o derece hazırlamış olmalıydılar ki yarısına kadar tekrar bile ettiler:

"İcraatınız hayırsız çıksıııın, milletiniz ebedi..."

Sesler gittikçe eksilerek ikinci kademe tekrarda kesildi. Meydan donmuş gibiydi. Ne bir ses, ne bir hareket... Bütün gözler Sultan ve Kazasker'e çevrilmişti. Onlar da dillerini yutmuş gibiydi. Yalnızca Visal Banu saatin ayarlarını değiş-

tirmeye, salyangoz körüğüne yeni bir dua alkışı söyletmeye çalışıyordu. Neden sonra Sultan kenarda bekleyen muhafızlara bağırdı:

"Götürün huzurdan!"

İki muhafız Kazasker'i yaka paça aldılar. Arkasında Çıngırak Beşe ve Deynek Cuha...

XXVIII

Sazı koltuğunda bir sarhoş vardı. Bir gece sazıyla bir dervişi yaraladı, sazı da kırıldı. Sabah olunca o temiz kalpli derviş sarhoşa bir avuç para götürüp şöyle dedi:

"Dün gece sarhoştun, mazeretin vardı. Bu yüzden benim başım kırıldı, senin de sazın. Benim yaram ağır sayılmaz, masraf istemeden iyileşir, lakin senin sazına tamir için para gerektir, buyur bunu al."

Bu, Sultan divanında Nasrettin için dava görülmesi
Ve Kazasker ile Defterdar'ın defterinin dürülmesidir

Düğün sona ermiş, evli evine, köylü köyüne dönmüştü. Atmeydanı, Okmeydanı ve Tersane Bahçesi'nde şenlikler dolayısıyla kurulan taklar, seyir köşkleri, eyvan ve sundurmalar sökülmeye başlanmıştı. Şehir birkaç gün içinde düğün öncesindeki hâline dönecekti. On beş gün süren eğlenceler gerek halk, gerek esnaf, gerekse devletlulara iyi gelmiş, çarşı pazar canlanmış, devlet erkanı huzurla işlerinin başına dönmüştü. Sultan, düğün sonrasının ilk icraatı olarak hemen o akşam Halil Ağa'yı -düğünün kahramanı seçerek- Defterdarlık makamına, İstanbul Kadısı'nı da Kazaskerlik makamına atandırmıştı. Mühr-i hümayununu henüz kimseye vermemiş, sadrazamlık makamı için bir namzet işaret etmemişti. Düğünün son saatlerinde bütün İstanbullular Sultan'ın Defterdar ile Kazasker'i gözden çıkardığını konuşmuşlar, ülkenin iki kötüden kurtulmasına şükürler okuyarak uykuya varmışlardı. Her ikisi de sürgüne gönderilmek üzere o geceyi hapiste geçirmiş, muhtemelen haklarında başlatılan kovuşturma neticesine göre de akıbetlerinden endişe ederek sabahlamışlardı.

Düğün akşamında huzuru kaçanlardan ikisi de Nasrettin ile Şaban idi. Kazasker'in fena akıbetini görür görmez Atmeydanı'ndan ayrılıp Kadırga Limanı'na gelmişler, bin bir dikkat ve tedirginlik içinde nöbetleşe uyuyarak limanı ve

kadırgaları gözetlemişler, dikkat kesilip hangi gemide bir hareketlilik olacağına bakmışlardı. Visal Banu Nusrettin'in limandaki bir kadırgada tutulduğunu söylemişti ama hangi kadırga olduğunu söylememişti. Belki o da bilmiyordu. Çıngırak Beşe ve Deynek Cuha'yı bulup sabık Kazasker'in hangi gemiyle anlaştığını öğrenmeleri de artık mümkün değildi. Her ihtimale karşı bütün gemileri gözetlemek en iyisiydi. Daha iyisi de kendilerini gözetleyen bir erketeye rastlamamış olmalarıydı. *"Çok şükür!"* Yola yakın bir bocurgatın üstünde gizlenmişlerdi. Bütün limana hâkim bir nokta... Üstelik limana giden yol altlarından geçiyordu ve geçenlerin konuşmalarını duyabilecek durumdaydılar. Gün ışıdığından bu yana bölük bölük liman işçisi geçmiş, kimisi düğünün ihtişamından, kimisi Kazasker veya Defterdar'ın akıbetinden bahsederek ilerlemişlerdi. Tek tük de olsa Sultan'a ve zaferle dönen askerlere dua ederek işlerine gidenler de vardı. Nasrettin ile Şaban kulak kesilip konuşulanları duymayı sürdürmek üzere birbirinin yüzüne baktılar; belki birileri de Nusrettin adını telaffuz ederdi, kim bilir?

Limanda Osmanlı bahriyesine ait iki kadırga, bir kalyon, iki karaka ile sıra sıra dizilmiş dört korsan kalyetası vardı. Daha ötede de balıkçı mavnaları, şalopalar, sandallar... Mavnalar ile kalyetaların üçü sabah ezanlarıyla birlikte heyamolalarla ve bereket dualarıyla limandan ayrılmışlardı. Ötede bahriye gemileri birbirine aborda olmuştu.

Nusrettin hangisindeydi?

İstanbul'da Kazasker ile Levent Ocağı ve Kaptan-ı Derya arasındaki sürtüşmeyi bilmeyen yoktu. Bu durumda limandaki devlet gemilerini gözlemeye gerek kalmıyordu. Ötede bir korsan kalyetası vardı. Mülkiyetinin Kazasker'e ait olup olmadığını bilmiyorlardı ama güvertesindeki adamlar tam da Çıngırak Beşe'nin iş tutacağı tiplere benziyordu, bitirim, evbaş ve kallaş... Kalyetayı iyi takip etmeyi kurdular. O sırada bahçelikteki

adamlar birden hareketlenip doğruca güverte ambarına girdiler. İskelede raspa yapan bir tek tayfa kalmıştı. Onun da çalışma usulüne ve gönülsüz gayretine bakılırsa güvertede erkete bırakılmış gibiydi; çalışır görünüp çevreyi gözetlemesi için. Bu tür kalyetaları kullananlar her ne kadar korsan diye anılsalar da açık denizlere çıkıp gemi ele geçirme faslını çoktan bitirmiş, onun yerine yakın limanlarda ticaret yaparak geçim yolunu tutmuş tüccarlardı artık. Mürettebat olarak da birkaç levent ile küreğe bağlanmış esirler ile forsalar... Eğer Nusrettin orada tutuluyorsa en fazla beş, altı kişinin gözetiminde olmalıydı.

"Aslanım, dikkat!"

Bu ikaz Nasrettin'i derin düşüncelerden geri getirmeye yetmişti. Bütün gece Visal Banu'yu düşünmüştü. Babası tutuklanınca ne yapmış nereye gitmişti acaba? Muhtemelen teselliye ihtiyacı vardı. Şabın'ın sesiyle kendine geldi ama geç kalmıştı. Altlarından dörtnala bir süvari geçiverdi; yedeğinde bir at ile. Ve yüzünü göremediler. Kimdi, sabahın köründe nereden çıkıvermişti, şaşırıp kaldılar. Acelesi olduğu belliydi. Doğruca kalyetaya vardı. Güvertedeki tayfa haberli gibi iskeleyi aşağıya sarkıtıp onun gemiye çıkmasını sağladı.

"Bu gelenle görünürde yedi kişi oldular sanki kardeş; ne dersin baş edebilir miyiz?"

"İyi bir plan gerekir!"

"Peki var mı öyle bir plan?"

"Bak şuraya, geminin başüstü kuytu bölgede kalıyor. Yelken donanımı da sütre siper gibi. Birimiz tayfayı baş üstüne çekebilirse, diğerimiz kıç üstüne tırmanıp kamarayı mürettebatın üzerine kilitleyebiliriz."

"Ya Nusrettin de içerideyse?"

"Bir esir veya mahkûmun mürettebat köşkünde ağırlanacağını mı sanıyorsun; kardeşin sintinededir, forsaların da altında, boklukta..."

"Vah Nusrettin'im vah... Hep benim yüzümden..."

"Kes mızıldanmayı da hangisi olacağına karar ver."

"Tayfayı haklayabilirim! Çıpa zincirinden tırmansam da olur..."

"Dur bir dakika, şu gelen süvari... İki atla gelmişti değil mi?"

"?"

"Birini götürmeye gelmiş olmalı. O çıkasıya kadar bekleyelim, sayıları azalsın."

O sırada kalyetada büyük bir hareketlilik başlayıverdi. Silistre sesleri duyuldu. Vardiyanlar tenteyi açtı. Şimdi küreklere bağlı forsaların da başları görünmeye başlamıştı. Zincirlerini toparlayıp oturaklarına yerleşiyorlar, kürek çekmeye hazırlanıyorlardı. O sırada birileri bocurgatı sarıp demir almaya başladı. Raspa yapan tayfa kaptan köşkünün bahçeliğindeki eşyaları bağlıyordu.

"Eyvah, gidecekler!"

"Telaşlanma, aslanım, tayfa iskeleyi yukarı çekmedi henüz; şu gelen süvari geri çıkacak anlaşılan. Bekleyelim. Sonra da Nusrettin'i çıkarmaya çalışırız. Önce emin olalım; belki de bizimle alakası olmayan bir gemiyi izliyoruz!"

Şaban haklı çıkmıştı. Az evvelki süvari yanında biriyle iskeleden sahile iniyordu. Tamamen siyah çarşaflara bürünmüş biri. Belki de bir kadın! Tam görememişlerdi. Deniz vasıtalarında kadınların gecelemesi yasaktı. Bu heriflerin dümen çevirdikleri ortadaydı. İkisi birden hareketlenip derhal bocurgattan yere atladılar; süvarinin geçeceği köşeyi tutmak üzere. Onu durdurabilirlerse gemiyi takip edip etmeyeceklerini de öğrenebilirlerdi. Adamın gemiden indirdiği kişiyi ata bindirmesini izlediler. Sanki ata binmekte zorlanan biri gibi. Kesik kesik adımlarla... Nasrettin fısıldadı:

"Nusrettin?"

"Evet, ta kendisi... Siyah carın altındaki potura bak, dünkü şekerci donu. Hazırlan, altımızdan geçerken süvariyi haklayıp buradan gidiyoruz!"

Süvari her kim ise Nusrettin'i gemiden indirip geminin kaçması emrini getirmiş olmalıydı. Gemi yelken açtı, forsalar küreklere asıldı. Kazasker'in bir akşam evvel tutuklanması, planları değiştirmiş olmalıydı. Yine de birileri onun denizdeki işlerini devralmıştı anlaşılan. Her kim ise az sonra buradan geçerken öğreneceklerdi. İkisi de hançerlerinin kabzalarını avuçlarına almış, saldırmaya hazırlanmışlardı. Ama o da ne? Süvari atını diğer istikamete, limanın Aksaray cihetine açılan girişine doğru mahmuzlayıverdi.

"Koş aslanım, koş!"

Nafile, Yenikapı'ya kadar koşsalar da iki atlıya yetişemediler. Ama Aksaray istikametine yöneldikleri sırada Bostancı Ağa'nın asesleri önlerini kesti:

"Durun bre! Nasrettin dedikleri sen misin?"

"Beli ağam, emriniz ne ola?"

"Gidiyoruz. Hızlı!"

"Ama ben..."

"Yürü bre! Saray-ı Hümâyun'a!"

"Beni neden götürüyorsunuz?"

"Onu ben bilmem?"

"Peki nasıl buldunuz?"

"Onu da sen bilmezsin! Şimdi sus ve bir daha ağzını açma!"

Nasrettin'in, kardeşinin izini sürmek yerine ases terkisinde Laleli yokuşundan çıkıp Divanyolu'nu izleyerek Bab-ı Hümayun'dan girmesi çeyrek zaman aldı. Asesler yol boyunca dillerini yutmuş gibiydiler. Neler oluyordu, kiminle görüşecekti, bir vukuatı mı vardı, hiç cevap alamadı. Adamlar sanki o yokmuş gibi davranıyor; düğün şenlikleri dolayısıyla şehirde ne kadar bol kazanç olduğundan, zafer sevincinin bütün halk ile paylaşıldığından, Sultan hazretlerinin tebaasına ihsanlarda bulunduğundan, devletlülerin da aleladenin dışında tecrübeler edindiklerinden falan bahsediyorlar,

Nasrettin'i duymazdan geliyorlardı. Koyun can derdinde kasap et derdindeydi!

Nasrettin'in aklına ya kalpazanlık veya altınları çalma cürmünden sorgulanmak üzere götürüldüğü şüphesi girdi. Peki ama Şaban neden yaka paça edilmemişti? Cürüm ise, hepsini birlikte işlemişlerdi, anca beraber, kanca beraber... *"İyi ki de edilmedi!"* Sultan düğünden hoşnut değilse belki de ceremesini ondan çıkarmak isteyebilirdi. Ama hayret, bir mahkûm gibi de götürülmüyordu; ne elleri bağlıydı ne ayaklarında prangalar vardı. Öte yandan, eğer Defterdar veya Kazasker'le alakalı bir mesele için huzura çıkarılacak olursa akıbetinin kötü olacağı, dolayısıyla suçlu sayılacağı açıktı. Kaçabilecek bir yol arasa da artık zordu. Kaldı ki İstanbul'da bu güne kadar devletin asesinden kaçabilen olmamıştı.

Bab-ı Hümayun'dan girdiğinde önce sarayın ihtişamıyla gözleri kamaştı. Daha çevresini doya doya izleyemeden Osmanlı Devleti'ni yöneten adamların her birini yan yana görmek de onu dehşet derecesinde ürküttü. Sıradan fanilere göre bu adamların her biri huzuruna salavatla girilecek azameti uzun yıllardır hak etmiş ve karşılığını da görmüş tiplerdi. Sultan yüksekçe bir tahtta oturuyordu. Sağ yanındaki vezir şiltesi boştu. Sonra sağlı sollu dört Kubbealtı vezirinin yerleri, yine boş bir şilte, yanında kazaskerliğe terfi eden İstanbul Kadısı, boş bir şilte daha, ardından defterdarlığa terfi eden Halil Ağa, Nişancı, Rumeli Beylerbeyi, paşalıklarını almış Yeniçeri Ağası ile Kaptan-ı Derya'ya ait yerler... En altta Sultan'ın karşısında da divanın teşrifatını ve düzenini yürüten Reisülküttap Efendi. Huzura alındığında Bostancıbaşı Ağa, düğün hazırlıkları esnasında Eski Saray'ın bahçesinde devrilen şekerden kale burcuna ve sünnet şehzadesinin içinde yuvarlanışına dair yapılan soruşturmanın neticesini divana sunmaktaydı. Nasrettin içeri girince cümleler yarım kalmış, bütün gözler ona çevrilmişti. Kubbealtı'nda sonbahar rüzgâ-

rının okşayıcı tısıltısından başka ses duyulmuyordu. Sultan meraklı bakışlarla kendisini süzüyor, susuyor, ona bakarak herkes susuyordu.

Nasrettin çocukken babasının bir cuma selamlığında Sultan'ın eteğini öptüğünü sık sık anlattığını hatırlıyordu. Şimdi kimse kendisine bir açıklama yapmasa, bir şey söylemese de karşısında koskoca Sultan duruyordu. Sessizliği bozmak istemiyordu ama ileri varıp etek öpmek de gerekebilirdi. Bir adım atar atmaz iki adet çelik pençe omuzundan yakalayıp havaya kaldırıverdiler. Sultan güldü.

"Bırakın gelsin! Senin adın nedir?"

"Na-Nasrettin cesametlü hünkârımız, efendimiz, sultanımız, hükümda..."

"Mekes bre!"

Nasrettin sustu. Divanın diğer üyeleri gülemedikleri için dillerini ısırıyorlardı. Osmanlı sultanlarından hiç birisine, Sultan Murad'a bile "Cesametlü" unvanı verilmemişti. Kaldı ki Sultan cesametlü lakabını hak edecek kadar iri yarı da değildi. Muhtemelen bu kelimeyi, kafiyeli başka bir hitap unvanı ile karıştırmış yahut dili sürçmüştü. Sultan, karşısındaki delikanlının bocalayışına ve masum yüzüne bakıp güldü.

"Yaklaş Nasrettin, evladım!"

Nasrettin bu sefer arkasından tutacak bir el olmadığını kontrol ederek iki adım ilerledi.

"Şuradaki boş şilteleri görüyorsun, değil mi? Bunlardan birinde rahmetli sadrazamımız otururdu, şehit oldu, Allah'ım rahmet eylesin yiğit adamdı. Şunda kazaskerimiz, şunda dahi defterdarımız otururdu, elan odunlukta hapistirler. Birine yağlı kement, öbürüne zağlı satır düşünürüz. Lakin..."

Sultan sözünün burasında durdu. Sanki senin söyleyeceklerine göre hareket edeceğiz der gibiydi. Nasrettin titremeye başladı. Buraya hesap sorulmak üzere çağırılmış olmalıydı. Belki de onu mahkûmlarla yüzleştireceklerdi. Önce Sultan'ın

ateş ateş gözlerine baktı, sonra da kararını verdi, her kim ne sorarsa, kiminle yüzleşirse dosdoğru söyleyecekti. Babası sultan için "yeryüzünde Allah'ın gölgesi" derdi, o hâlde bir sultana yalan söylenemezdi. O sırada Reisülküttap Efendi Nasrettin'e işaret edip Kubbealtı'nın taşlığında duran saat kasasını gösterdi. Hemen ardından Sultan sordu:

"Başkalarını bilen malumat, kendini bilen irfan sahibidir evladım, de bakalım, sendeki bilgi hangisidir, kasa mı, yasa mı?"

Nasrettin kendisinden ne tür bir bilgi istendiğini kestiremedi. Saat kasasıyla alakalı olduğunu anlayabiliyordu ama sultana karşı hata yapmak da istemiyordu. Ne diyeceğini bilemedi. Sultan onun şaşkın şaşkın bakındığını görünce doğrudan sordu:

"Pekâlâ efendi, şuradaki kasaya bir bak."

Nasrettin başını çevirip kadife örtülü kasaya yeniden baktı.

"Beli hünkârım, Sultaniye'de gemideyken kilidini açmıştım. İçinde eşi benzeri olmayan, ancak sultanlara yaraşır bir oturtma saat vardır."

"Tamam, şimdi o kasayı aç bakalım!"

Nasrettin, sultan huzurunda olmanın sersemliği içinde denilene itaat etti, kasaya doğru ilerledi. Zihninden kasanın nasıl olup da yeniden kilitlendiğini sorguluyordu. Dün akşamüzeri kasa görkem ve ihtişamla açılmış, halk güzelliğini görmüş, Sultan da hayran kalmıştı. Hemen ardından Kazasker hapsedildiğine göre birisi, hem de kasayı iyi bilen birisi kapatıp kilitlemiş olmalıydı. *"Visal Banu?"* Peki ama neden böyle bir şey yapsındı? O anda sesi kulaklarında çınladı:

"Sultan için onu yeniden açasın diye!"

Gülümsedi. Burada bulunuşunun bir nimet olduğunu düşündü. İçinden Visal Banu'yu sevdiğini geçirdi. Varıp kasanın örtüsünü kaldırdı. O arada kuşağından gizlice anahtarı

çıkarıp yol yordam gözeterek yavaş yavaş ve önemli bir iş yapıyor görünerek kasayı açtı! Adem ile Havva'nın, sonra da Musa ile Firavun'un hikâyeleri eşliğinde... Divandaki herkes hayretle onu izliyor ve zaten bildikleri hikâyeleri dinliyordu. En sonunda yönünü Sultan'a çevirip eğildi. Bakışları "Buyrun, açtım!" diyordu:

"Kazasker kasayı senin açabileceğini söylerken doğru söylemiş."

Nasrettin bu sefer "İşte o maharetli çilingir benim!" dercesine baktı.

"Lakin Kazasker'in doğru söylediği başka bir şey daha var. Saatin salyangoz körüğündeki sesini de sen değiştirmiş, daha doğrusu bozmuşsun!"

"Hayır efendimiz, ben değiştirmedim!"

"Yalan söylemiyorsun değil mi efendi!"

"Haşa hünkârım! Hayatımda yalan dememişim."

"Kazasker'in masum mu, suçlu mu olduğu bu soruya bağlı evladım. Bir daha soruyorum. Saatin ses tertibatını ve söylediği cümleleri sen mi bozdun?"

"Ben bozmadım hünkârım, lakin isterseniz ben tamir edebilirim!"

"Bak seeen! Maharetli çilingir, desene! Yap bakalım, haydi!"

Nasrettin sultanların iki dudakları arasında insanların, milletlerin, ülkelerin kaderlerini değiştirecek onca emir, ferman, buyruk varken karşısındaki hükümdarın rica eder gibi nazikçe söylemesinden hiç işkillenmedi. Önce gerekli aletleri istedi. Bir kapı ağası birkaç dakika içinde hazır edince de kendinden gayet emin vaziyette saate tırmandı. Nusrettin'in taktığı plakayı söküp, guguk kuşunun yuvasına elceğiziyle koyduğu hakiki plakayı yerine taktı. Sonra saatin zemberağini kurdu. İbresini saat başına getirip bekledi. Herkese saat başında çalacağı işaretini verdi. Kubbealtı'nda bütün kulak-

lar saate çevrilmiş merakla bekliyordu. Bir dakika sonra saatin sesi inceden inceye tekrarlamaya başladı:

"Cihadınız her an mübarek, ordunuz daim muzaffer olsun... Amiiin! Cihadınız her an mü..."

Alkış cümlesi üçüncü kez tekrarlandığında Sultan muhafızlarına emretti:

"Tutun bunu odunluğa götürün, yerine Kazasker Efendi'yi getirin!"

"Bunu yaparsanız zulüm olur haşmetlü hünkârım!"

"Bilakis adalet olur. Zira zulmü sen işlemişsin, öyle anlaşılıyor."

"Bunu nasıl söylersiniz hünkârım, kulunuz..."

"Sus bre... Anahtar kuşağından çıkıyor, beddualar marifetinle duaya dönüşüyor. Daha ispata gerek mi var! Az kalsın kazaskerime kıyacaktım. Bir de hayatında yalan dememişsin ha?"

"Demedim hünkârım! Kulunuz hiç yalan demedim. Ayrıca bir doğru daha bilirim ki kazaskeriniz asla masum değildir."

"Götürün şu edepsizi!"

İki muhafız derhal kollarından yapışıp ayağını yerden kestiler. O, konuşmaya devam etti:

"Sultanım, fermanınıza boynum kıldan incedir, lakin ölüme gidene son bir söz hakkı tanınmaz mı?"

"Söyle o halde, son sözlerini!"

"Yüce hünkârım benim son sözlerim size söyleyeceğim bir çift doğru kelamdan ibarettir. Doğru olmasaydım anahtarı çıkarmaz, kasayı gördüğümü unutur, duayı bedduaya değiştirmezdim."

Hünkâr önce durdu, düşündü, muhafızlara kollarını bırakmalarını işaret etti. Nasrettin diz çöküp anlattı. Yıllar öncesinden, evlerinin ve saat dükkânlarının kundaklanmasından başlayıp Kazasker ve Defterdar'ın eski yoldaşlıklarından, birlikte çevirdikleri dolaplardan, bilhassa Bülbül Ağa ile

Kurt Çelebi'nin bunlar adına işledikleri suçlardan, aralarındaki rekabetten, bu rekabetin devlete zarar verdiğinden, en son Kazasker tarafından Defterdar'a ait altınların çalınma planından, bunun için Balat bahçesindeki mahzenden, darp edilen altınlardan, üç bin altının Haliç'te nasıl değiştirildiğinden uzun uzun bahsetti. Sonra da bir kardeş ve bir arkadaş ile düğün müddetince yapıp ettiklerini, bütün bunları masum biçimde katledilen ailesi için yaptığını anlattı. Ayrıca Nusrettin'den ve Şaban'dan bahsetti. Nihayet sözleri bitince boynunu büküp bekledi. Sonra sorular arka arkaya geldi; Sultan'ın ve vezirlerin soruları... Her şeye hiçbir yanlış veya yalana mahal bırakmayacak şekilde cevaplar verdi. Sultan en çok da mahzende basılan sahte altınlarla ilgilendi. Sonra da mırıldandı:

"Bre bu çocuğun anlattıkları üç gece evvel kapımıza ihbar için gelen lahanacı neferin anlattıklarıyla aynı gibi."

Divan üyeleri hatırladıklarını gösteren karşılıklar verdiler. Birinci vezir hazretleri de tasdik etti:

"Beli devletlü hünkârımız, biz de o ihbar üzerine hafiyeleri gönderip mahzeni ve Defterdar'ı tarassuda aldırmış, hatta hafiyelerden birini o gece Defterdar'ın adamları arasına katıp altınların Kâğıthane'de kazasız belasız yeniden sahibine dönmesini sağlamıştık."

Nasrettin, Kâğıthane'deki değiş tokuş esnasında Defterdar'ın adamlarından birinin hafiye olmasına hayret ederken -*"Demek ucuz kurtulmuşuz!"*- vezir sözünü sürdürdü:

"Nerden bilebilirdik ki uyanık geçinen Defterdar'ın hakiki altınları sahte diye Haliç'e saçıp düğün meydanına sahteleri getireceğini."

Nasrettin içinden güldü. Defterdar'ın yeşil elmayı ele geçirince sarı elmayı sahte diye denize atıp sonra da kırmızı olduğunu zannedeceğini hiç planlamamışlardı. El çabukluğuyla hırsızdan hakiki altınları çalıp sahtesini hakiki diye vermenin parlak bir fikir olduğunu biliyorlardı ama böyle

bir neticeyi de beklemiyorlardı. Şaban ile bir araya geldiklerinde buna uzun uzun güleceklerini düşündü. O sırada Sultan yerinden kalktı. Divan üyeleri de ayağa fırladılar. Sultan aralarında düşünceli düşünceli bir müddet dolandı. Duydukları doğru olabilirdi. Hafiyeler altınları çalanı bulamamışlardı ama o kişinin Kazasker olması çok akla yatkındı; tıpkı şu delikanlının dediği gibi. Divan üyeleriyle tek tek göz göze geldi, sanki Nasrettin'e başka bir gözle bakıyorlardı artık. O anlattıkça hepsinin zihninde taşlar yerli yerine oturmuş, bazıları karşılarındaki gence acımış, bazıları içinden aferinler okuyorlar gibi. Sultan en son Kubbe Veziri ile göz göze geldi. Adamın gözleri yaşarmış, anlatılanların katıksız hakikat olduğuna ikna olmuş, Nasrettin'e acımıştı. Sultan herkese hitap eder gibi onu karşısına alıp kararını bildirdi; elbette kuşağından bir kesecik çıkararak:

"Lala, şu mühr-i hümayunu alasın ve Devlet-i Aliyye'nin mührünü taşıyan sadrazamı olarak ilk emrimi derhal yerine getiresin. Emir odur ki bu çocuğu bir hafta el altında izzet ü ikram ile tutasın. Bir hafta içinde söylediklerinin her birini tahkik ettirip hakikati ortaya çıkarasın. Yeni Kazaskerimiz dahi onun dillendirdiği her iddiayı bir bir araştırsın. Eğer haklı ise devletimizden zalimlerin ve kötülerin arınması için gösterdiği çaba taltif edilsin, yok bir tek yalanı görülürse ahdimdir, devletlüları yanıltmak ve adaleti saptırmaktan boynu vurulsun! Anlaşıldı mı lala?"

"Beli hünkârım, mühr-i hümayununuzun hakkını vereceğimden emin olunuz, her mânâda."

"Ve lala, Nasrettin'in kardeşi derhal bulunsun, gerekirse gemiler geri döndürülüp tayfalara sorulsun, yeri öğrenilsin. Bulununca bakılsın, dediği gibi hasta ise, bunun masum çıkması hâlinde tedavisi görülsün. Şu Zeyrek Şaban da her kim ise huzura getirilsin, kalpazanlığına ceza olarak şekercilik maharetine ödül verilsin. Bir hafta sonra eğer hakikat dediği

gibi çıkarsa kardeşine saat dükkânı açılması alicenaplığın, delikanlının mürüvvetini görmek de himmetimiz olsun! Son olarak lala, bana müneccimbaşımızı gönderiniz. Odunluğa varsın, söylediği kana baksın... Sonra da gördüğünün Kazasker ile Defterdar'a ait kanlar olup olmadığını bildirsin!"

O sırada Nasrettin, büyük insanların kolay büyük olmadıklarını; insanlardan türlü eziyetler çekseler bile tıpkı dervişin sarhoşa yaptığı gibi onlara başları üstünde yer verdiklerini düşünüyordu. Allah'ın bu devleti ve bu milleti ilelebet payidar etmesi için dua etti.

XXIX

Bir hacı, İstanbul Bedesteni'nde cevahirciler çarşısında, başına toplanmış insanlara anlatıyordu.

"Kâbe'den dönerken bir seher vakti kervan göçmüş ben çölde uyuyakalmıştım. Kendime geldiğimde koştum, bakındım, araştırdım... Nafile... Zaman geçti, çölde kayboldum. Derken azığım da tükendi. Öyle ki açlıktan dermanım kesildi, adımlarımı ölüme doğru atmaya başladım. Birden gözüme kumlara bulanmış dolu bir kese ilişti. Kese bizim çocukken kavrulmuş buğday doldurup mektebe götürdüklerimizdendi. Hayat doluverdim. O kadar ki, o anda duyduğum sevinci hâlâ dimağımda hissederim. Keseyi heyecanla açtım, bir de ne göreyim; buğday yerine tane tane inciler. Buna öyle canım sıkıldı, öyle canım sıkıldı ki hâlâ aklıma geldikçe yüreğim sızlar."

Bu, sıkıntının feraha, kederin sevince döndüğü
Ve İstanbul'da fesat ateşinin söndüğüdür

Kapıdan girer girmez kardeşi ayağa fırlayıp boynuna sarılmıştı bile. Her ayrılıktan sonraki gibi yine gözlerinden yaşlar boşandı.

"Gelmediiiiiiin? Gelmeeeeedin? Gelmedin?"

"Haklısın, haklısın... Ama elimde değildi, anca gelebildim."

"Dükkaaaaaaan, düüüüüüükkan..."

Nasrettin ellerini tutup kardeşini şilteye oturttu. Saçlarını okşayıp gülümsedi:

"Yemin Billah, bu sefer sana dükkân açacağız, tamam mı..."

Sevinç iki taraflıydı.

"Taaaaaamam, tik-tak; tik-tak, tik-tak..."

Bir haftadır bütün İstanbul ikiz kardeşlerin hikâyesiyle çalkanıyordu. O kadar ki kulaktan kulağa aktarılırken bazen acıklı bir masala, bazen kahramanlık öyküsüne dönüşüyor, duygusallığıyla kadınları ağlatırken kahramanlıklarıyla erkekleri imrendiriyordu. Külhanda Nasrettin'in dönüşü için hazırlıklar yapılmıştı.

Bir hafta evvel, Şaban, Nasrettin'i götüren saray muhafızlarının telaşı ve korkusuyla külhana dönmüş, önce Nusrettin'i külhanda görüp sevinmiş, sonra da arkadaşının saray muhafızlarınca derdest edildiğini söyleyip herkesi meraklandır-

mıştı. Dobra Hatun bazı bamyacıları veya lahanacıları devreye sokup bilgi edinmeye çalışırken bir saray görevlisi kapıya dayanıp Nusrettin'i sormuş, sonra da Nasrettin'le alakalı merakları ikiye katlamıştı; "Sultan'ın misafiridir!" diyerek. O an, heyecanlı bekleyiş ve tedirginliğin başladığı an oldu ve külhanda türlü türlü fikirler üretilmeye başlandı. Sultan'ın misafiri olmanın iyi ve kötü anlamı vardı ve hem umutları, hem de korkuları kamçılıyordu. Dahası, kapıya gelen adam Nusrettin'i yalnızca görmüş ve gitmişti. Bereket versin Şaban akıl edip kardeşini külhanda gördüğünü Nasrettin'e mutlaka söylemesi için adamı razı etmiş, eline bir pusula bile tutuşturmuştu. Ertesi gün pusulayı bahçeye atılmış bulacağını nereden bilebilirdi ki! O an öfkeyle varıp sarayın kapılarına dayanmak istemiş lakin bunun için Dobra Hatun'dan izin alamamıştı. Bereket versin bir sonraki gün haberler birer birer halkın diline düşmeye başlayıverdi. Her yeni havadis, Nasrettin'in akıbetinden duydukları endişeleri bir nebze azaltıyordu. Önce Bülbül Ağa, Çıngırak Beşe ve Kurt Çelebi'nin kurdukları tezgâh ile işledikleri suçlar destana döndürüldü, gizemler katılarak anlatılmaya başlandı. İnsanlar, asayiş ve emniyet timsali olarak gördükleri İstanbul'da böyle şeyler olmasını şaş-

kınlıkla karşılıyor, aralarında cani ve kötü karakterli insanlar yaşadığının farkına varıp dillerini ısırıyorlardı. Bereket versin cezaları verilmiş, hepsi zindanı boylamışlardı. Bir sonraki gün haberlere yenisi ilave olundu ve Defterdar ile Kazasker'in sürgüne gönderildikleri dillerde dolaşmaya başladı. Hayretler büyüdü ve İstanbul halkı, böylesine yüce bir sultan zamanında kötülerin ve kötülüklerin devlet kademelerine kadar yükselmesinin kıyamet alameti olduğunu konuştu. Ertesi sabah, arkalarından cellat gönderilip yolda infaz edildikleri haberleri yayıldı ve bu sefer halk Sultan'ın adaletinden ve erinde geçinde hakkın yerini bulacağını tevatür edip geveledi. Bu son duyum üzerine Şaban derhal bir at tedarik ederek külhandan alıp başını gitmişti. Halk, Defterdar ile Kazasker'i kast ederek devletin işlerine fesat karıştıranların iflah olmayacaklarını, yetim hakkı yiyenlerin cezasını elbette bulacaklarını söyleyip dururken Dobra Hatun, Şaban'ın derdini çekiyordu. Dördüncü gün bütün bu gelişmelerin merkezindeki Nasrettin ile ikiz kardeşinin hikâyesi ortalığa saçıldı; halk kahramanları olarak. Aynı gün saraydan bir görevli daha gelip Zeyrek Şaban'ı atından inerken, -Dobra Hatun tam kaç gündür nerelerde olduğunu soracağı sırada- külhanın önünde yaka paça edip saraya götürdü; Sultan'ın huzuruna çıkarılacağını tebliğ ederek. İstanbul halkı Şaban'ın da saraya götürülüşüyle nedense hiç ilgilenmedi, buna karşılık Nasrettin hakkındaki haberler bire bin katılarak her yana yayılmaya, dürüstlüğü, dirayeti, zeka ve kurnazlığı katlana katlana anlatılmaya başlandı. Şaban ertesi gün saraydan döndüğünde çardak altlarını, bozahaneleri, bitirim külhanlarını, bekâr odalarını bir bir dolaşıp anlatılanları dinledi; bazen kıskanarak, bazen gülerek. Nihayet altıncı günde külhana Sultan'ın hekimbaşısı geldi ve yine Sultan'ın emri gereği en iyi şekilde tedavi görmesi için Nusrettin'i alıp götüreceğini söyledi. Şaban ile Dobra Hatun, sultan emrini çiğnemek pahasına kardeşi Nasrettin

gelmeden onu götüremeyeceklerini söyleyip direndiler. Nasrettin'i getirtip külhandaki heyecanlı bekleyiş ve merakı sona erdirmekti niyetleri. Onlar mı başarılı olmuştu, yoksa zaten Sultan'ın mı Nasrettin'le işi bitmişti bilinmez, aynı akşamda Nasrettin sessiz sedasız konağın kapısında beliriverdi. Sevinç dolu, ışıklı gece öyle başladı ve sabaha kadar sürdü.

O gün yayınlanan bir ferman, Nasrettin'in sarayda tutulduğu -misafir edildiği- zamanların devlet için bir dönüm noktası olduğunu gösterir cinstendi. Sultan bundan böyle gerek payitahtta, gerekse taşrada devlet kademelerinde vazife alıp millete hizmet edecek her kişinin, sultandan en küçük hademeye kadar, kul hakkına girmemişlerden seçileceğini ferman buyuruyordu. Yeni sadrazam da, herhangi bir vazifeliden şikâyeti olan kişilerin iddiayı ispat şartıyla, gecenin bir karanlığında bile olsa gelip deavi kasrına şikâyetlerini bırakmalarına dair buyrultu yazdırıp halka duyurmuştu; elbette haksız suçlamada bulunacakların hakkından gelineceğini de ilave ettirerek.

Nasrettin'in döndüğü akşam Dobra Hatun Külhanı bütün İstanbul'un en meşhur mekânlarından biri oluverdi. Vicdan sahibi hayırseverler kapıyı aşındırmaya, külhanda barınan çocuklar ve gençler için gece karanlığında eşiğe teberrular ve yardımlar bırakılmaya o gün başlandı. Dobra Hatun her gelene, her defasında külhanın bir hayır kurumu olmadığını, buradaki herkesin kendi ekmeğini kazanıp millete katkı sağladığını söyleyerek geri çeviriyor, bahçeye bırakılan yardımları da fakir fukara hakkıdır diyerek kıyıda köşede kalmış muhtaçlara dağıttırıyordu. Külhanda meslek sahibi olmak üzere barınan çocukların istikballeri parlayacak gibiydi. Şimdiden her biri tercih edilen sanat ve marifet erbabı kabilinden el üstünde tutulmaya başlamışlardı bile; dürüstlükleri ve çalışkanlıkları övülerek. İstanbul'un meslek ve hüner erbabı arasında Dobra Hatun Külhanı'ndan çırak veya kalfa çalıştıranlar o gün birdenbire itibar kazanmış, diğerleri

de külhan sakinlerinden kendilerine bir çırak verilmesi için çoktan Dobra Hatun ile irtibata geçmişlerdi bile.

Nasrettin külhana döndüğü gün bütün bunların olacağını bilmiyordu ama en azından Sultan hazretlerine karşı külhanın adına itibar kazandırdığı için Dobra Hatun'un aferin diyeceğini, alnından öpeceğini, belki teşekkür bile edeceğini umuyordu. O, Şaban'la ikisini bütün külhan sakinlerinin huzurunda karşısına oturtup tersini yaptı; sesindeki paylama tonuyla:

"Yazıklardır ki külhanın ekmeğini yemiş birisi bize haber vermeden iş çevirip mücadele yürütmüştür! Yazıklardır ki külhanın ekmeğini yemiş birisi izin almadan icraat göstermiş, kardeşini tehlikeye atacak cüretkârlıklara kalkışmıştır. Yazıklardır ki külhandakilere kötü örnek olacak düzenler kurup kardeşlerine ihanet etmiştir. Yazıklardır ki..."

Nasrettin ile Şaban gibi bütün külhan halkı, arkası kesilmeyen bu azarlamalara şaşırmışlardı. İki kafadar göz göze geldiler. Hiçbir zaman kasıtlarının bu olmadığını söyleyerek kendilerini savunabilirlerdi ama sanki ikisi de yekdiğerine sakın cevap verme der gibi bakıyorlardı. Dobra Hatun muhakkak ki diğerlerine kötü örnek olmasınlar diye bunları söylüyor, muhtemelen otoritesi haricinde iş görülmesine rıza göstermeyeceğinin dersini veriyordu. Sonunda Nasrettin özür dileme gibi de anlaşılabilecek birkaç cümle kuracak olduğu vakit de "Siz ikiniz, kesin sesinizi ve gelin benimle!" diyerek şahsi odasına davet etti. Külhanda herkes Dobra Hatun'a bir velinimetten, bir hamîden öte bir anne gibi bakardı. Nasrettin'e karşı tutumunun daha da sertleşmemesi için adeta yalvar yakar olmaya hazırdılar ama içeriye çekilirken hiç birisi ağzını açıp tek kelime edemedi. Hiç kimse Dobra Hatun'un şefkatle yoğrulmuş iktidarını sorgulayamazdı. İçeride daha neler olacağını merak etmekten başka ellerinden bir şey gelmedi.

Dobra Hatun odaya girince önce Nasrettin'e gülümsedi sonra ikisini birden kucaklayıp fısıldadı:

"Aferinler ki yüz kızartan değil yüz ağartan evlatlar oldunuz! Aferinler ki haktan ve hakikatten ayrılmadınız ve dürüst olmanın karşılığını gördünüz. Lakin hatalar ettiniz, arkanızı toplamak için beni çok yordunuz!"

Aynı anda ikisi aynı cümleyi kurdular:

"Özür dileriz anneciğim, sizi üzecek bir şey yapmamaya çalıştık!"

"Üzülmez olur muyum hiç. Sizi her talep edene sorgusuz sualsiz teslim edeceğimi mi sanmıştınız? Elbette sizi gönderdikten sonra Kurt Çelebi'yi de, Bülbül Ağa'yı da araştırıp lahanacı ve bamyacı kardeşlerinize takip ettirdim. İşlerin sarpa saracağını anlayınca da tedbirimi aldım. Hasköy meydan çeşmesinde Visal Banu ile buluşacağın vakit, şu aslanını Kurt Çelebi'nin hançerinden kim kurtardı sanırsın, ha Zeyrek Şaban? Ya o mahzendeki yılanlı gecede parmaklar çekiçle birer birer ezilirken canileri yaralayıp geçen oklar nereden gelmiş olabilir, sizce? Bülbül Ağa ile Çıngırak Beşe'yi Cibali bahçesindeki mahzenden gönderip sahte altın darp edildiğini Sultan'a Eyüp Tomruğu'ndaki asesler mi haber verdi zannedersiniz? Defterdar konağından sonra Haliç'i geçen sahte altınların sizin ardınızdan Kâğıthane çiftliğine doğru tıpış tıpış gelişlerini sağlayan Kurt Çelebi de değildi. Kadırga Limanı'ndaki gemiyi seyre çıkarıp elinizden kaçırdığınız Nusrettin'i buraya getiren yiğidimizin de hakkını unutmayın."

İkisi de meraklı gözlerle bakıyorlardı:

"Kim?"

"Velhasıl lahanacı ile bamyacı kardeşlerinizi çok yordunuz!.. Mutlaka helallik dileyin."

"?"

"Lakin burası adı üstünde Dobra Hatun'un külhanıdır, söylenecek her söz kadar yapacağınız her fiili de hiç saklamadan annenize ayan etmeniz beklenirdi. Ve evlatlar annelerinden ayrı iş başarmışlarsa elbette kendi başlarına kal-

mayı da hak etmiş sayılırlar. Demem o ki, gayrı sizi çırak çıkarmamız gerekiyor. Yarından tezi yok külhandaki yeriniz başkasına verilecektir. Şu kapının dışındakilere yarın söyleyeceklerimi şimdiden size söyleyeyim ki ayakları üzerinde durabilen her kuş yuvadan uçmaya hazırdır ve sizi yarın uçuracağız. Elbette bu külhan ömrünüzün sonuna kadar, hatta nesilden nesile sizindir ve iyi günde sevinci, kötü günde imdadı gerektirir."

Beklemedikleri bu ani karar yüzünden her ikisinin de omuzları düşüverdi. Birbirlerinin yüzüne bakakaldılar. Dobra Hatun şaşkınlıklarını arttırdı:

"Varın şimdi tedarik görün ve yarın sabah 'Elveda Helvası' pişirilip şenlik olsun."

Dobra Hatun şenlik demişti ama Nasrettin ile Şaban'ın içine korlar düşüvermişti. O güne kadar külhandan uzak bir hayatı hiç düşünmemişlerdi. Yaşları gereği üç sene daha burada kalacaklarını hesap ediyorlardı ama Dobra Hatun'a itiraz edilemezdi. Odadan çıkıp salondaki arkadaşlarına güler yüz göstermeleri ve neşeli görünmeleri o kadar zor oldu ki. Zaten aralarında fazla kalamayıp birlikte bahçeye hava almaya çıktılar.

Konuşacakları çok şey vardı. Geleceğe ve ortak ilerleyecekleri bir hayata dair... Lakin Nasrettin bambaşka bir soru sordu:

"Visal Banu? Haber var mı?"

Şaban gafil avlanmış gibi kalakaldı. Bu soruyla karşılaşacağını defalarca düşünmüş ve verecek cevaba ulaşabilmek için çok çaba sarf etmişti. Kazasker Fizan'a sürüldüğünde beraberinde gidip gitmediğini yahut götürülüp götürülmediğini araştırmış ama kimseden bilgi edinememişti. Üç gün boyunca babasıyla birlikte gitmiş olmaları ihtimali üzerinde durup babasının infazını görünce çıldırmış olabileceğine dair ihtimaller düşünüp durmuştu. Kazasker'e ait bütün malların ve varlıkların müsadere edildiğini duyunca da çok

üzülmüş, Visal Banu'nun kimsesiz ve akçesiz kalınca neler yapabileceğini tahmine çalışarak İstanbul kazan, kendisi kepçe dolanıp durmuş sonra da bir at bulup yollara düşmüştü. Şu anda Nasrettin'in sorusuna cevap olabilecek bilgileri edinmek ve elinden geliyorsa bu konuda bir şeyler yapabilmek için çok çaba sarf ettiğini aklından geçirdi. Üç gün ortadan kaybolup Dobra Hatun'u kızdırma pahasına üstelik! Bahis açılınca elbette aslanına mahcup olmazdı. İçinden "İyi ki yapmışım!" diye düşündü, bu sayede şimdi ona güvenle cevaplar verebilirdi:

"Merak etme, emniyettedir. Yarın göreceksin!"

"Nerede, ne oldu, anlat biraz!"

"Yarın kendin sorarsın!"

"Çıldırtma insanı!"

Şaban, Visal Banu'dan bahsetmek yerine inadına zihnindeki birtakım soruları dillendirdi. Sevgilisini biraz daha merak etsin, merak ettikçe de içinde onu ve aşkını çoğaltsın istiyordu. Bir müddet sustu, sonra da hiç alakasız bir konuya geçip gelecekle alakalı düşüncelerini sordu. Fakat Nasrettin tekrar sözü Visal Banu'dan açınca düşündü, sorunun sahibi onun can dostuydu, onun için katlandığı sıkıntıları dillendirmek arkadaşlığa sığmazdı. Kazasker'in Gebze dolaylarında infaz edildiğini duyar duymaz kimseye haber vermeden atlanıp Visal Banu'yu aramaya gittiğini, bir eşkıya eline geçmek üzereyken bulup İstanbul'a getirdiğini söylemek dostluğu zedeleyebilir, onu kendisine minnetli yapardı. Nasıl olsa kız başından geçenleri anlatırdı. Onun yerine belki de Visal Banu'nun kendisi için yaptıklarını anlatmalıydı; kızın altın kalbini ve pırlanta değerini bilmesi için. Babasının verdiği ölüm kararına mani olabilmek için Çıngırak Beşe'ye yalvarışını, rüşvetler teklif edişini, onu razı edemeyince babasına gidip hesap sormasını ve aralarında geçen tatsız tartışmaları, tehditleri anlatmalıydı. Babasına o

derece kızgın olmasına rağmen sürgün esnasında beraberinde gidecek kadar da aile bağlarına önem verdiğini, cellatlar arkadan yetişince de babasını savunmak için adamlarla mücadele edişini, aynı adamlarla İstanbul'a dönmek yerine alıp başını gitmek isteyişini, Şaban'la karşılaşınca Nasrettin'in hayatta olduğu muştusu üzerine umutla şehre dönüşlerini bir bir anlatmalıydı.

Hayır, hiç birini söylemedi. Konuyu yine değiştirdi:

"Hekimbaşının emriyle bîmârhanedeki hekim iki kere külhana geldi; Nusrettin için... Senin rızan olmadan göndermedik. İyi bir adama benziyordu, hatta Nusrettin'in iyi olacağına dair umutları var. Bilmiyorum, kararı sen verirsin!"

Nihayet beklediği soru geldi:

"Altınlar?"

"Kırık küpçenin içinde sazlıkların arasında seni bekliyorlar aslanım! Dün bir koşu gidip yine yokladım."

"Yarın ilk işimiz onları bölüşmek olsun, oradan da Visal..."

Şaban sözünü kesti:

"Bölüşmek mi? Asla kabul edemem."

"Dobra Hatun bizi çırak çıkardığına, külhandan gönderdiğine göre sana bir şekerci dükkânı açsak iyi olmaz mı?"

"Ben şekerci kalfasıyım aslanım, alnımın teriyle dükkân açabilecek kadar çalışırım. Senin anlayacağın, altınla hiç işim olmaz. Hele de temeli haramla atılmış bir tekneden ekmek yiyecek değilim."

"Kesin kararın mıdır kardeş?"

"Kesin kararımdır, boğazımdan haram geçmedi, geçmeyecektir?"

"Neden haram diyorsun? O kadar emek çektik, hayatını tehlikeye attın? Şimdi senin hakkın olanı..."

"Haksız malda hak iddia edersem kendime saygım kalmaz Nasrettin! Tut ki çölde yolunu şaşırmış bir garibanım ve darı kesesine kanaatim vardır. İnci torbası neyime! Dob-

ra Hatun Külhanı'ndan yetiştim madem, ekmeğimi kazanır yerim. Altına da inciye de sahip olmak gibi bir hayalim hiç olmadı, olmayacak."

"O halde neden bu kadar tehlikeye girdin?"

"O bana biçilmiş bir vazifeydi. Dobra Hatun söylerse elbette yapılmak gerekirdi. Dünyada büyüklere itaat öldü mü denilseydi?"

"Anlıyorum..."

"Ama sen, sana anlattığımda sen neden bu işe bulaştın?"

"Teklifini kendime verilmiş bir vazife saydım. Külhan kardeşim söylerse elbette yapılmak gerekirdi. Dünyada arkadaşlık öldü mü denilseydi?"

İkisi aynı anda birbirinin boynuna sarıldı. Bunu bilinçli değil içlerinden gelerek yaptıklarını sonradan fark ettiler. Uzun süre öylece kaldılar ve ayrılacakları vakit Nasrettin altın konusunda ısrarlarının neticesiz kalacağını artık anlamıştı. Aslında ondan beklediği tavır da buydu. İki eliyle omuzlarını tutarak yüzüne uzun müddet baktı. Gözleri yaşardı, ona tekrar sarıldı:

"Yiğidim, beni yanıltmadın. Yanıltmayacağını da biliyordum. Gösterdiğin asalet için sana minnettarım. Ama derdime henüz bir çare bulmadın. Şimdi söyle bana, altını ikiye bölsek, bir hissesini Visal Banu'ya babasından kalmış gibi gösterip eline ulaşmasını sağlasak; ne de olsa güngörmüş konaklarda büyümüştür, fakirliği kaldıramayabilir... İkinci hisseyi de külhana harcasak..."

"Dobra Hatun'un külhan adına bunu kabul edeceğini zannetmiyorum. Hem böyle bir yol, külhana kötülük olur, mayasını bozar, ruhunu harap eder. Alın terine haram karışırsa külhan da, külhandakiler de yıkılır gider. Bence deneme bile."

"İyi o halde ne yapacağız?"

"Bir ateştir, kurtul gitsin!"

XXX

Sultanlardan birinin bir oğlu vardı. Öldü. Onu ipekböceği gibi ibrişimden bir kefene sarıp defnettiler. Sultan yana yakıla oğlunun kabrini ziyarete giderdi. Bir keresinde sellerle mezarın toprağının açıldığını gördü. İpek kefen çürümüştü. Şöyle dedi:

"İpeği kefen yapmak için ipekböceğinden zorla almıştım. Şimdi de böcekler o ipeği çocuğumun üzerinden geri alıyorlar."

Bu, sonunda hakkın yerini bulduğu
Ve Nusrettin'in ilk kez mutlu olduğudur

Dört atın çektiği saray işi lando Haseki Bîmârhanesi'nin kapısında durduğunda Ramazanın son günüydü. Sonbahar güneşinde teşrin rüzgârları iç titretiyordu. Kapıdan girdiklerinde bahçeyi hastalarla dolu buldular; bayram sevincine karışmış bir hüzünle. Bayram ziyareti, arifeden başlamıştı sanki; kalabalık, kalabalık... Hekim, ziyaretçilerini yüzünde her zamanki gülümsemeyle karşıladı:

"Kimler gelmiş, aman efendim, buyurun, Civan Bey buyurun..."

"Aşk olsun hekim efendimiz; Civan Bey de nereden çıktı, bana yine Hasan deyiniz lütfen, yahut eskisi gibi Nasrettin!"

"Olur mu hiç efendim, Devlet-i Aliyye tarihinin en genç sancak beyine elbette Civan Bey denmek lazımdır. Ayrıca yakında bir aslan parçası doğuracak olan muhterem eşlerine de Bey Hatun desem olur. Öyle değil mi Bey Hatun? Ha, Şaban Ağam?"

"Öyle, hekim efendimiz, elbette öyle."

"O halde kademiniz uğurlu olsun, buyurun şöyle... Sizler de efendim, lütfen..."

Hekimin iltifatkâr teveccühü Visal Banu'nun yüzündeki hamile kadınlara mahsus güzelliği bir kez daha allandırıp yaşmağının altında bile yanaklarını kızarttı. Nazikçe gülümseyip gösterilen yere yüklü hanımlara yaraşır nezaketle otururken hekim devam etti:

"Hüseyin Nusrettin geleceğinizi biliyordu. Maşallah bu günlerde pek sükûnetli... Tik-takları bile neredeyse unuttu."

"Dükkânı görünce tamamen unutur inşallah hekim efendimiz. Saatler, malzemeler, çarklarla bizzat Şaban Ağa ilgilenip temin etti, sağ olsun; tezgâhı da Visal Hatun hazırlattı, Takiyyüddin Râsıd'ın çizimlerine göre... Pek güzel oldu. Hüseyin'i götürdüğümüzde..."

Hasan Nasrettin birden sustu. Aslında kardeşinin hiç iyileşemeyeceğini hepsi biliyordu. Yine de hepsi buna inanmış gibi görünüyor, canı alınmış bir bedene kürk giydirmek kabilinden Nusrettin'in gönlünü hoş tutmak istiyorlardı. Hekim onların bu halini görünce hüzünlendi. Şaban ile Nasrettin ondaki bu hüznü Bîmârhane için verdiği emekler ve başarmak için çektiği sıkıntılara yordular. Huzur duyması için iltifatın iyi geleceğini zannettiler.

"Bu gidişle bîmarhânede hasta kalmayacak."

Hasan Nasrettin şakaya vurarak ortamı neşelendirmek istedi:

"Hah-ha... Keşke efendimiz!.. Lakin kurduğunuz şu yeni tedavi merkezi ve eczahane hakkında herkes pek sitayiş-

kâr konuşuyor! Tarihe bir eser bıraktınız ki adınız anıldıkça anılacak."

"Ölümlü dünya bu Civan Bey, insan burada anılsa burada kalır."

"Elbette öyledir hekim efendimiz lakin büyüklerin 'Uzun ömürlü o kişidir ki öldüğü halde yok olmamıştır!' dediklerini de bilirsiniz. Siz o ömrü uzun olanlar arasında sayılacaksınız şüphesiz."

"İnşallah hayırla anılan bir uzun ömür olur. Zira ki yaptığımızı insanlara hizmet için yaparız. Bizden evvel niceler bundan büyüğünü yaptılar, bizden sonra da niceleri daha büyüklerini yapacaklar. Zamandır bu, gün gelecek şu bahçelerde güller açacak papatyalar bitecek ve orada biz olmayacağız. Biz toprak yahut kerpiç olduktan sonra mevsimler değişecek yine baharlar gelecek, sonbaharlar olacak. Yine insanlar güzel şeyler için yarışacak, güzellikleri çoğaltacak. Elbette dostlar yine gül bahçelerinde meclisler kurup şad olacaklar, sonra da bizim şimdi düşündüklerimi düşünecek, konuştuklarımızı söyleşecekler. İyiler ve kötüler hep var olacak, iyilikler ve kötülükler hep sürecek. Sultanların çocukları yine ipeklerle kefenlenecek, kefenler yine böcekler tarafından didiklenecek. Dileğim o ki Allah sizin gibi gençlerin sayısını çoğaltsın, yolunu çeşitlendirsin."

"Estağfirullah hekim efendimiz, elimizden ne geldi ki?"

"Daha ne gelsin evlat, şu gördüğün evlerde seni örnek alan kaç delikanlı büyüyor biliyor musun?"

"Abartıyorsunuz hekim efendimiz, biz aslında..."

Hekim onu daha fazla mahcup etmemek için sözünü kesti:

"Hatırlıyor musun, şu sütunun altında bana otuz altın teklif etmiştin?"

"Siz de bir ecza araştırma merkezinin ancak bin altına kurulabileceğini söylemiştiniz."

"Doğru. Bininci altını dün harcadık ve merkezde kaderdaşlarıyla birlikte Hüseyin Nusrettin'in de her türlü dermanı hazırlanır hâle geldi. Geriye saatçi dükkânındaki çalışmalarını takip edip tedaviyi yönlendirmek kaldı."

"Her şey Sultanımız efendimiz sayesinde... Size araştırma merkeziniz için tam bin altın göndermiş diyorlar, hem de çarşı pazarda bin altına çok ihtiyaç duyulurken."

"Doğru, elime bin altın geçti. Aynı günlerde Sultanımız efendimizin çarşı pazardaki pahalılığı iki bin altın ile rahatlattığını da unutmayalım. Her şey saray kapısına bırakılan o üç bin sultanî altının, neydi adı Zer-i Mahbub mu, sırrı olmalı; ne dersiniz?!."

"İstanbul halkına bakarsanız Sultan o kadar iyi bir sultan ki melekler kapısına üç bin altın bırakmışlar.

"Sultan da 'Halkım öyle melektir ki, bazıları getirip kapıma altınlar bırakıyor!' diyesiymiş. Hah, işte Nusrettin de geliyor!"

"Gidelim mi aslanım?"

"Giiiiiiiiiideliiiiim..."

"Şimdilik hayırlı bayramlar hekim efendimiz, bayramdan sonra artık siz gelirsiniz!"

"İlk fırsatta!.. Çok merak ettim zaten! Eveeeet! Güle güle gelin kızım, Civan Bey'ime mukayyet ol, Sultanımızın gözdesi olur kendileri. Şaban Ağam, siz de..."

*

Lando Aksaray, Unkapanı istikametiyle Yemiş İskelesi'ne vardı. Oradan Galata'ya geçmek üzere bindikleri sandalda Hüseyin Nusrettin ünlüleri uzata uzata durmadan "Sultanımızın gözdesi" diye tekrarlıyor, o tekrarladıkça Visal Banu muzipçe Hasan Nasrettin'e bakıyor, o da elini refte refte sıkarak sevgisine karşılık veriyordu. Nusrettin'in son tekrarında Şaban sükûneti bir soruyla böldü:

"Sultanımızın gözdesi İşkodra Sancakbeyi Hasan Nasrettin Ağa'mız acaba aklından geçenleri bizimle paylaşır mı?"

"Hangi hususta kardeşim!"

"Ne vakit gideceğiniz veya gidip gitmeyeceğiniz hususunda elbette."

"O kararı tamamen Visal Hatun verecektir."

"Hayır, ben değil, bebeğimiz verecek efendim, şehzade ne vakit dünyayı teşrif ederse..."

"Şehzade?"

"Ne sandın ya, elbette şehzade!"

"?"

"Bak şimdi Şaban Ağam, *'Nasrettin evladım yerinedir'* diyerek beni onunla bizzat Sultan hazretleri evlendirmedi mi?"

"Öyle!"

"Dillere destan düğünümüzün bütün masrafını şahsi servetinden bizzat kendisi karşılamadı mı?

"Karşıladı!"

"Bu durumda ben onun gelini sayılmaz mıyım?"

"Öyle olsun!"

"Eh, düğününü Sultan'ın yaptığı gelinin doğurduğu çocuk da şehzade olacaktır zahir. Kıskanıyorsan elini çabuk tut, şehzademe "Aslanım!" diyecek bir arkadaş yetiştir. En iyisi Civan Bey, Sultan babamıza söylesin de Şekerciler Kethüdası Şaban Ağa'mıza da bir düğün yapıversin!"

Gülüştüler. Neşeli konular konuşup tekrar tekrar gülüştüler. Bindikleri sandal Galata'ya vardığında bir lando kiraladılar. Her birerinin sevinç ve mutluluğu yığın yığındı. Bir yıldır hayatlarında yaşanan değişikliklerin sonuncusuna doğru adım adım ilerlemekteydiler. Yıllardır süren çekişmelerin, didişmelerin, mücadelelerin yerini huzur ve güven almıştı. Bunun sebebinin Sultan olduğunu biliyorlardı ama Sultan'ın kapısına bırakılan altınlardan sonra halk Nasrettin adıyla birlikte bîmârhanenin Nusrettin'i ve Dobra Hatun Külhanı'nın

Şaban'ını da anmaya başlamışlardı ama Sultan'ın hafiyeleri vasıtasıyla altınların geçmişini ve akıbetini araştırdığını hiç kimsecikler bilmiyordu. Yine hiç kimse bilmiyordu ki Sultan hazretleri kayıp üç bin altını bulup sahibine getiren birine verilecek ödülü tespit etmiş, ödül miktarı kadar altını onlara hissettirmeden harcama mürüvvetini göstermişti. İki delikanlıya verdiği vazifeler ve rütbeler ise devlet çarkı içinde dürüst insanlara olan ihtiyacın gereğiydi. Herkes hak ettiğini alıyordu; Visal Banu hariç. O Sultan'ın vicdan azabı gibi bir şeydi. Babasını idam ettirdikten sonra kızın mertliğini öğrenmiş, babasının bütün zenginliğini müsadere ettirdiği için mağdur olduğunu düşünmüş, mağduriyetini gidermek üzere de ona bir düğün yapmış ve elini öperken gelinin kulağına fısıldamıştı; "Babanın zenginliğine dönüp bakma; senin için asıl zenginlik şu Hasan Nasrettin'dir!"

Sandaldan inip Galata saat loncasında bir dükkânın önüne vardıklarında Nasrettin neşeyle kardeşine seslendi:

"Geldik Hüseyin'im, geldik."

Visal Hatun, Nusrettin'e gülümsedi:

"Haydi Hüseyin, çocukluk günlerine dönme vakti! Dükkân istiyordun, işte sana dükkân!"

Nusrettin kısık adımlarla ilerledi. Karşısında aşçı kıyafetli müstahdemin beklediği yarı açık bir kapı vardı. Kapı bir duvar saatinin kapağından yapılmıştı. Üçü birden elleriyle kapıyı gösterdiler:

"Önden buyurun efendim!"

Aşçı saygıyla yana çekildi ve dev bir saat olarak tasarlanan aşçı dükkânının içine hep birlikte girdiler.

Hüseyin Nusrettin hayretler içindeydi. Konuşmak istiyor ama uzayan heceler bu sefer diline hiç gelmiyordu. O anda

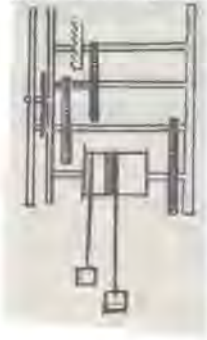
fark etti; "Buyurunuz!" diyen ses kapıdaki görevliden değil saatlerden birinin salyangoz sisteminden gelmişti. Çevresine bakındı. Genişçe bir aşçı dükkânıydı burası. Sinileri saat çarklarından, usturlaplardan, oturaklı saat kaidelerinden ve aynalardan ilhamla yapılmış, tabureleri oval koyun saatleri biçiminde tasarlanmış, duvarlarında zemberekler, rakkaslar, maşalar, sarkaç veya düzenleyiciler asılı olan bir aşçı dükkânı. Tavandan yere uzanan duvarlarda siryaklar, onlara bağlı ibre ve akrepler, süs olarak konulmuş redifler, taksimatlar, kutup ve mihverler. Bir köşede tomurcuklar ve büyükçe bir bocurgat ile kapı açıldığında devreye giren bir de ses düzeneği:

"Buyurunuz efendim, hoş geldiniz!"

Pencereler ise birbirini döndüren çarklardan ibaret; ışığı dışarıyla içeriyi dengeleyen bir kandil aydınlatması... Hepsinin ötesinde içeriyi derinden derine huzurla dolduran tiktak sesleri... Asude, okşayıcı...

Tik-tak... Tik-tak... Tik-tak...

Hüseyin Nusrettin dev saatin içinde tuhaf bir mutluluk hissetti. Daha ileriye, merkeze yürümek geldi içinden. Bir kaç adım attı. Duvarda onu bekleyen bir zemberek gördü. Kelebeğini kurmaya başladı. Bir yandan da sesini dinliyordu. Zemberek sonuna kadar kurulunca birden boşandı ve önünde aniden bir kapı açıldı:

"Zamanın içine hoş geldiniz usta!"

Hüseyin Nusrettin göz yaşlarını tutamadı. İçeride babasının saat tezgâhının hemen hemen aynısı duruyordu. İşlem görmek ve tamamlanmak üzere tezgâhta bekleyen saate baktı. Kadranı on iki yerine yirmi dörde bölünmüştü. Bir an taksimat

çizgilerini kendisinin işaretlediği günü hatırladı. Hemen yanında teller, ibrişimler, tabaklanıp bükülmüş saksağan bağırsakları ve çark sistemi duruyordu; tam da babasıyla çalıştıkları zamanki gibi. Yangın gecesini hatırladı; körükte guguk sesi yerine papağan veya bülbül sesi hazırlamak üzereydi. *"Kaaaaaallduuuuuuğım yerdeeeeeen devaam zamaaaaaaaaanıu!"* Kalbinde daha önce hissetmediği bir bahtiyarlık duydu.

Diğerleri onu izliyorlardı. Birbirlerine bakıp gülümsediler. Hasan Nasrettin şükürler etti. Kardeşi bir yandan bu aşçı dükkânında geçimini sağlarken diğer yandan arka bölmeye geçip hekim efendiyle zaman geçirebilecekti; elbette istediği saati de imal ederek.

Hüseyin Nusrettin kısık adımlarla gelip ikizinin elini tuttu. İlk defa gözünün içine baktı, baktı, baktı... Kim bilir içinden neler neler söylemek geçiyordu. Sonra yüzüne gülümsedi ve ilerledi. Usta sandalyesine oturdu. Tezgâhın üzerine göz gezdirdi. Artık diğerlerinin varlığını unutmuş gibiydi. Masada ve duvarlardaki malzemelerin zenginliğine baktı. Bir saat imalathanesinde olması gereken bütün her şey... Tezgâhtaki saate dokundu. Gözü köşede iki parça pamuğa ilişti. Bunlar guguk sesini dinlerken kulağındaki hassasiyeti sağlayan pamuklara benziyordu. Yangın gecesinde bülbül ve papağan sesi dinler gibi. Pamuklara uzandı. Kulaklarını tıkadı. Eline iğlerden birini alıp ses tellerine uzandı. Zamanın içine dalıp gitti.

Tik-tak... Tik-tak... Tik-tak...

Yararlanılan kaynaklar:

Acar, Ş. Meyer'in Ayar Gerektirmeyen Ezan Saati, *Saat Dünyası*, Kasım-Aralık 2006, Yıl2, Sayı 11, s, 84-90,

Adıvar, A. *Osmanlı Türklerinde İlim*, Remzi Kit. İstanbul, 1991

Arslan, M. *Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri*, c.1-3, Sarayburnu Kitaplığı, İstanbul, 2008-9

Aykut, N. Osmanlı İmparatorluğu'nda Sikke Tecdidleri, *İÜ. Tarih Ens. Dergisi*, 13 (1987) s. 257 vd.

Bir A.-Kayral, M. El-Cezeri'nin Yazıcılı Mum Saati, *Otomasyon*, sayı 4,s.52-53, Haziran 1998

Tekeli, S. *16.ncı Yüzyılda Osmanlılar'da Saat ve Takiyüddin'in mekânik Saat Konstrüksüyonlarına Dair En Parlak Yıldızlar Adlı Eseri*, Kültür Bakanlığı Yay. 2002 Ankara

Evliya Çelebi, *Seyahatname*, c.I, (hzl. Orhan Şaik Gökyay), Yapı Kredi Yay. İstanbul, 1996

Vehbî (Seyyid), *Surname* Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı, (hzl. Mertol Tulum), Kabalcı Yay. İstanbul, 2008; KTB Yay, İstanbul2021

Yılmaz, C. *Evliya Çelebi Atlası*, Medam Yay. İstanbul, 2012

Akdağ, M. *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, Cilt 2 (1453-1559), Cem Yayınevi, İstanbul, 1995

Ateşli, E. *"Tarihsel Süreç İçinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Tağşiş (Develüasyon), Borçlanma*, İstanbul, 2001

Cipolla,C., M., *Akdeniz Dünyasında Para, Fiyatlar ve Medeniyet* (trc. A.İ. Karacan), Bağlam Yayınları, İstanbul, 1993

a.mlf. *Zaman Makinesi, Saat ve Toplum 1300-1700*, Kitap Yayınevi, İstaanbul, 2002

Çizakça, M. "Osmanlı Ekonomisinde Akçe Tağşişinin Sebepleri Üzerine Kısa Bir İnceleme", *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, C. 4-5, ss. 21-27. İstanbul (1976-1977),

Gündüz, D. *Alaturkadan Alafrangaya Zaman: Osmanlı'da mekânik Saatler,* Ege Yay, İstanbul, 2015
Gürbüz, Ş,- Gün, F. *Saat Müzesi Katalogu,* Ankara Milli Saraylar Yay. Ankara, 2011
a.mlf. *Saat Kitabı,* Milli Saraylar Yay, İstanbul, 2011
a.mlf. *"Osmanlı Saatçileri", Alaturka Saatten Alafranga Saate Geçiş" Zamanın Görünen Yüzü : Saatler,* YKY 2009
İhsanoğlu, E. *Çağını Yakalayan Osmanlı,* IRCICA Yay, İstanbul, 1995
Kazgan, H. vd, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi,* C. 2, IMKB/Creative Yayıncılık ve Tanıtım, İstanbul, 1999
King, D. *Islamic Astronomical Instruments,* Great Britain Library CIP, 1987
Kurz, O. *Europe Clocks and Watches in the Near East,* The Warburg Institute Univercity of London, London, 1975
Milli Saraylar Saat Koleksiyonu, (Katalog) İstanbul, 1997
Öz, Tahsin, 500 Sene Evvelki Saatler, *Bütün Türkiye Dergisi,* Ocak, 1951, s.176-179
Özdemir, K. *Osmanlıdan Günümüze Saatler,* TYT Bank Yay. İstanbul, 1993
Özpalabıyıklar S.-Şentürk, Ş. *Zamanın Görünen Yüzü: Saatler,* YKY, İstanbul 2009
Pamuk, Ş. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi,* İş Bankası Kültür Yay. Yayınları, III. Bs. İstanbul, 2021
Sahillioğlu, H. "Akçe" iç.*TDV, DİA İslam Ansiklopedisi,* C. 2, s. 224-227, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1989
Sezgin, F. *İslam'da Bilim ve Teknik,* C.III, KTB Yay. Ankara 2007
Tabakoğlu, A. *Türk İktisat Tarihi,* Dergah Yayınları, İstanbul, 1986
Topkapı Saraylı Saat Koleksiyonu Dünyanın Kıskandığı Saatler Sergi (Katalog) Mayıs 2012
Wishnitzer, A. *Alaturka Saatleri Ayarlama: Geç Osmanlı'da Zaman ve Toplum,* (trc.E.Ertürk), İş Bankası Kültür Yay, İstanbul, 2015
Zwemer, S.M. *"The Clock, the Calendar and the Koran", The Moslem World* 3 (1913) s. 262-74

OSMANLI SULTANI, ŞEHZADELERİ İÇİN BİR SÜNNET DÜĞÜNÜ TERTİPLEMİŞTİR. İSTANBUL'DA ESKİ SARAYLARLA BİRLİKTE ATMEYDANI, OKMEYDANI VE DİVANYOLU GİBİ MEKÂNLAR SEYİRLİK ALAN OLARAK BELİRLENİR. ON BEŞ GÜN SÜRECEK DÜĞÜNÜN DİLLERE DESTAN OLMASI İSTENMEKTEDİR. HER VİLAYETTEN VE HER ÜLKEDEN İNSANLAR DAVET EDİLİR. BU SIRADA ÜZÜCÜ BİR HADİSE: SADRAZAM ŞEHİT OLUR... SULTAN DÜĞÜN NEŞESİNİ SİYASETE BOĞDURMAMAK ADINA YENİ SADRAZAM ATAMASI YAPMAZ, MÜHR-İ HÜMAYÛNUNU KİME VERECEĞİNİ DÜĞÜNDEN SONRA AÇIKLAYACAĞINI SÖYLER. BU DURUMDA ON BEŞ GÜNLÜK DÜĞÜN SÜRECİ DEVLETLULAR VE DAVETLİLER İÇİN ACIMASIZ VE ÖLÜMCÜL BİR İKTİDAR MÜCADELESİNE DÖNÜŞÜVERİR.

SARAYDA BUNLAR OLURKEN SOKAKTAN BİRKAÇ ÖKSÜZ VE YETİM DELİKANLININ KADERLERİ İKTİDAR YARIŞINDAKİ DEVLETLULARLA KESİŞİR. GENÇLER, ÖNCE KALPAZANLIK YAPMAK, SONRA DA EL ALTINDAN DÜĞÜN HEDİYELERİNİ ÇALMAK ZORUNDADIRLAR. ÜSTELİK İÇLERİNDEN BİRİ DE ZİHİNSEL ENGELLİDİR. VE İSTANBUL BÜTÜN GÖRKEMİYLE EĞLENMEYE BAŞLADIĞINDA YUKARIDAKİLERLE AŞAĞIDAKİLERİN MÜCADELESİ DE BAŞLAR.

NEFES NEFESE BİR OSMANLI MÂCERASI...

İSKENDER PALA'NIN HER ZAMANKİ YETKİN KALEMİNDEN...

THG 08 1 1658 UGM

LPNUIN1035298

BÜTÜN ESERLERİ 00102
863
kapiyayinlarioffical
kapiyayinlari
kapiyayinlari
9 786258 096439
kap